

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

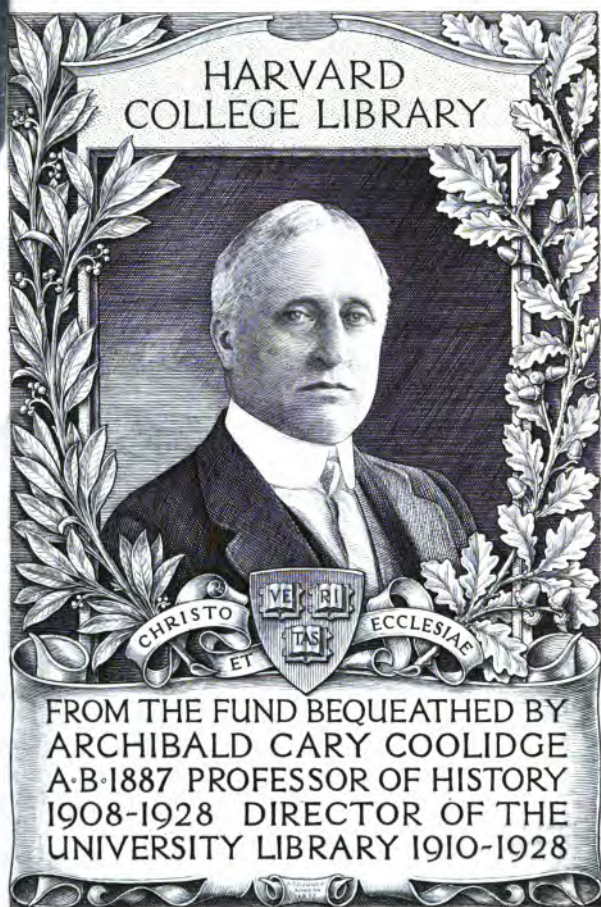
We also ask that you:

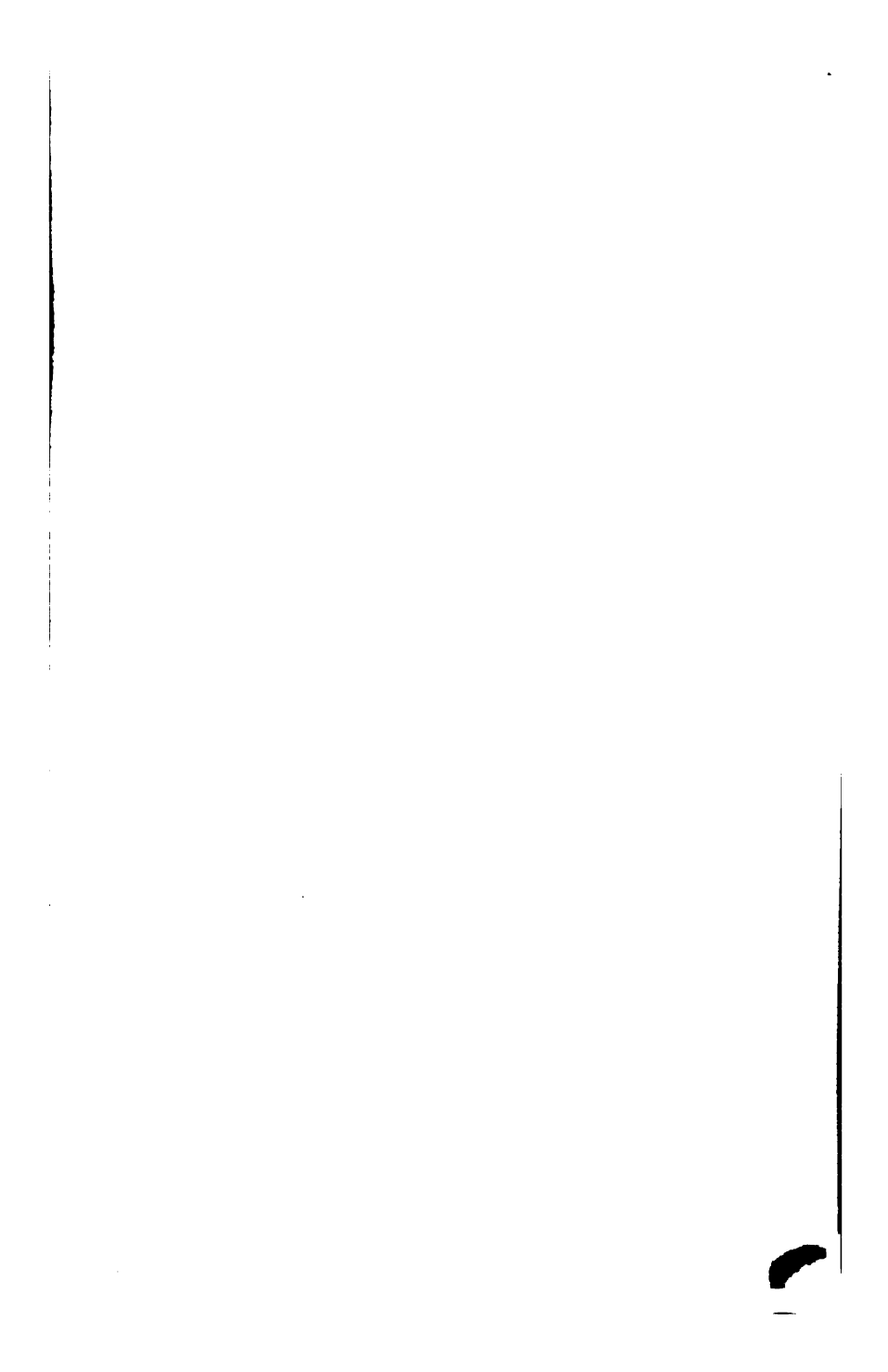
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Slav 7320.55

5206
185
787
HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND

KNIHOVNA ROZHLEDŮ
XXI.

Vydává a pořáda Josef Pešcl.

Počátky
konstitučního života v Čechách.

Napísal

Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V PRAZE.
Národním vydavatelstvem «Rozhledů» Jos. Pešcla.
1898.

Počátky konstitučního života v Čechách

od

Dr. Zd. V. Tobolky.

Neměli jsme posud spisu, který by všem přístupně a vědecky zjistil a vylíčil počátky konstitučního života v Čechách. Níže psané nakladatelství chtějíc vyhověti tužbě, ne jednou vyslovené, pojalo do své »Knihovny Rozhledů« dílo z pera Dr. Zdeňka V. Tobolky pod názvem »Počátky konstitučního života v Čechách.« Úkol, který si autor vytkl, je vylíčiti první záchvěvy svobody v Čechách r. 1848. V knize uvedené nalezne čtenář poučení o první periodě r. 1848, která směřovala dle slov současníka »k osvobození tříd středních a selských.« Spisovatel charakterisuje dobu absolutismu a ukazuje, jak půda pod nohama mu byla ubírána, probírá první a druhou petici a otázky, které nová svoboda přinesla na přetřes, pojednává o činnosti výboru svatovítského. Zvláštní zřetel věnuje otázce roboty a otázce dělnické, pokud je možno mluvit o ní r. 1848. Spis psán jest tak, že může býti čten bez obtíží každým vzdělcem českým, po něm může sáhnouti i milovník prací dějepisných i odborník historik i politik. Cena díla zvyšuje se hlavně tím, že použito ve spise tomto vedle materiálu memoárového, vyhláškového a novin celé řady rukopisných listin, na základě jichž jest badateli jedině možno dobrati se pravdy. Mnohé z těchto jako přílohy budou v spisu otištěny i budou tedy také »Počátky konstitučního života v Čechách« nutnou příručkou ke sbírce důležitých politických aktů českého státu.

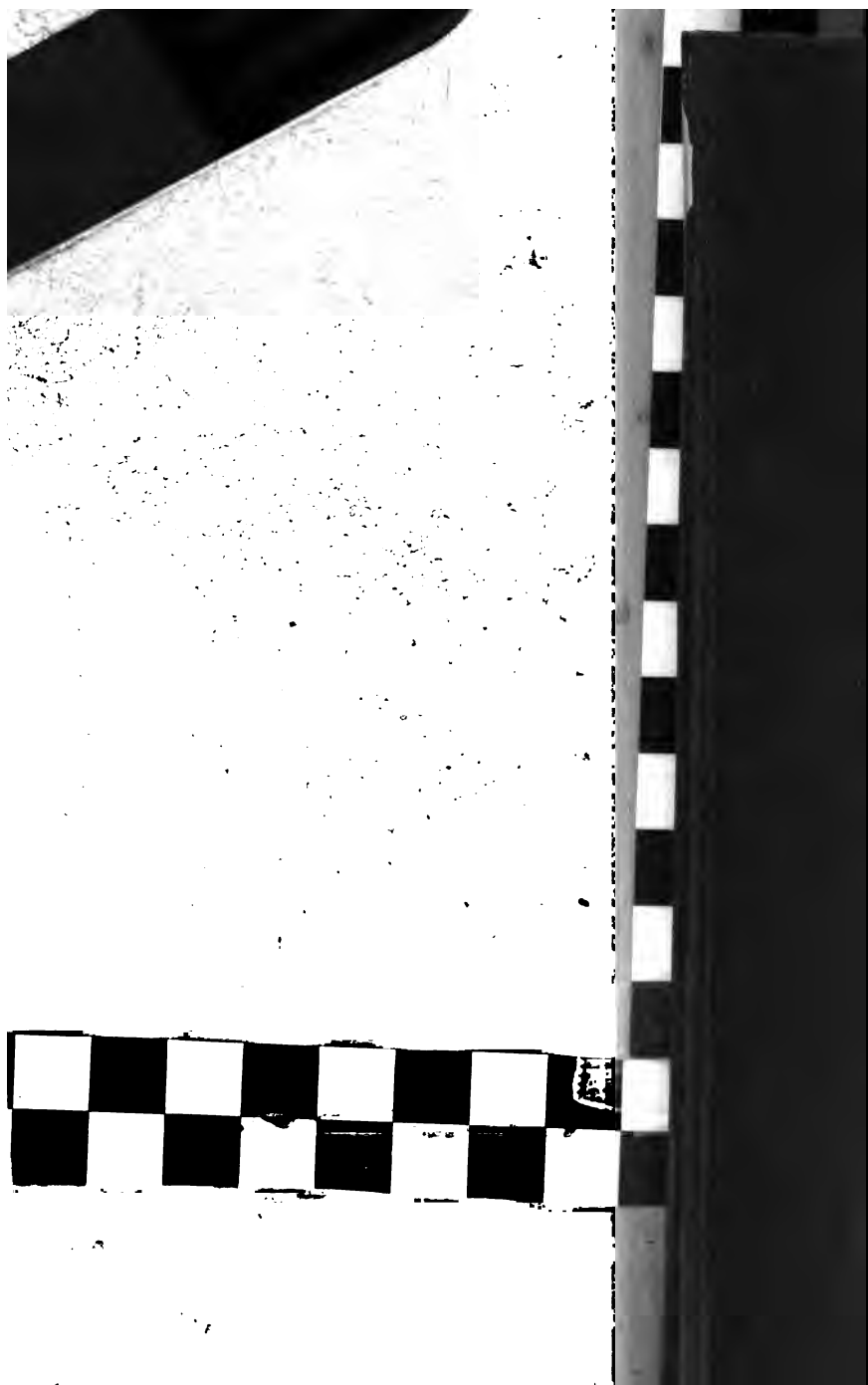
Celé dílo bude obsahovati něco přes deset tiskových listů a bude vycházeti v šarchoých sešitech po 24 kr.

Vychází nákladem Rozhledů, JOS. PELCLA a jest na skladě v každém knihkupectví, jakož i u vydavatele na Kr. Vinohradech, Korunní tř. č. 20.

Sešit 1. rozesíláme na ukázkou se žádostí, aby ti, kdož nemíní dílo odebírat, sešit v původním obalu vrátili administraci „Rozhledů“ na Král. Vinohradech.

Nežli však jej vrátí, nechť laskavě seš. 1. rozřežou a přečtou.

the 1990s, the number of people with a mental health problem has increased by 50% (Mental Health Foundation 1999).

There is a growing awareness of the need to address the needs of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision for the future of mental health care, which includes a commitment to 'improving the lives of people with mental health problems'. This vision is based on the principles of recovery, which emphasize the importance of helping people to live full and meaningful lives, despite their mental health problems. Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others.

Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others. The Department of Health (1999) has set out a vision for the future of mental health care, which includes a commitment to 'improving the lives of people with mental health problems'.

This vision is based on the principles of recovery, which emphasize the importance of helping people to live full and meaningful lives, despite their mental health problems. Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others.

The Department of Health (1999) has set out a vision for the future of mental health care, which includes a commitment to 'improving the lives of people with mental health problems'. This vision is based on the principles of recovery, which emphasize the importance of helping people to live full and meaningful lives, despite their mental health problems.

Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others. The Department of Health (1999) has set out a vision for the future of mental health care, which includes a commitment to 'improving the lives of people with mental health problems'.

This vision is based on the principles of recovery, which emphasize the importance of helping people to live full and meaningful lives, despite their mental health problems. Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others.

The Department of Health (1999) has set out a vision for the future of mental health care, which includes a commitment to 'improving the lives of people with mental health problems'. This vision is based on the principles of recovery, which emphasize the importance of helping people to live full and meaningful lives, despite their mental health problems.

Recovery is a process, and it is not always linear. It involves working with people to identify their strengths and resources, and to develop a plan for achieving their goals. Recovery is a shared journey, and it is important to have the support of others.

OBSAH:

	Stránka
Opravy a doplňky	IV
Předmluva	I
I. Stará vláda	1
II. První petice	27
III. Petice držitelů zemských statků	75
IV. Prohlášení konstituce	85
V. Nová petice	115
VI. Svatováclavský výbor	155
VII. Doslov	173
Přílohy:	
I. Seznam českých spisů, před rokem 1848. v Čechách zakázaných	I
II. Provolání ke schůzi Svatováclavské ze dne 8. března r. 1848	VII
III. V Praze, dne 9. března r. 1848. Cís. král. městské hejtmanství vybízí, zvláště Čechy, ku klidu	IX
IV. Seznam požadavků přednesených dne 11. března v Lázni Svatováclavské	X
V. Návrh první petice, psaný rukou Dra. V. Staňka	XI
VI. Návrh první petice, psaný rukou Franty Šumavského	XII
VII. Porada výboru občanů Pražských dne 12. března 1848 o hodině 5. odpůldne v rad- nici starého města v Praze	XIII
VIII. Schůzka výboru měšťanův a občanův Praž- ských v sále jednoty průmyslné dne 16. března 1848 o 1. hodině odpůldne	XV
IX. V Praze, 16. března 1848. — Výbor mě- šťanů i obyvatelů Pražských vybízí studující Pražské, aby se se svou deputací připojili k deputaci měšťanů i obyvatelů Pražských	XVI
X. V Praze, 17. března 1848. — Výbor Svato- václavský oznamuje zvolení členů první de- putace a vykládá článek 3. petice	XVII
XI. V Praze, 18. března 1848. Zemské presi- dium o konstituci	XIX
XII. Slané, 18. března 1848. Občané Slánští při- pojují se k petici Pražské	XIX
XIII. V Praze, 18. března 1848. — Provolání vý- boru Pražského studentstva k studentstvu vídeňskému	XX

XIV. 19. března 1848. — Zpráva o cestě Pražské deputace	Stránka XXII
XV. Ve Vídni, 20. března 1848. — Zpráva o cestě Pražské deputace	XXIV
XVI. Protokoll der Prager Deputations-Versammlung abgehalten in Matschagger Hof am 21. März 1848 angefangen um 9 Uhr V. M.	XXV
XVII. V Praze, 27. března r. 1848. — Program k slavnému přijetí vyslancův měšťanstva Pražského	XXVII
XVIII. V Praze, 29. března 1848. — Zemské Praesidium opravuje znění vyhlášky Pražského magistrátu, obsahující vyřízení první petice	XXIX
XIX. V Praze, 31. (?) března 1848. — Vlastenci města Prahy vybízejí vesničany k zbrojení	XXXI
XX. Ve Vídni, 3. dubna 1848. — Návrh kabinetního listu ze dne 8. dubna 1848	XXXIII
XXI. Referát Dra. Trojana jménem II. deputace pražské u ministra bar. Pillersdorfa ve Vídni dne 3. dubna 1848 přednesený, k odůvodnění svých návrhů k vyřízení II. petice	XXXIX
XXII. Vídeň-Praha, 7. dubna 1848. — Zpráva první deputace	LI

Opravy a doplňky.

- Str. 18. ř. 1. nahoře: Čti Rongova listu místo Rougova listu.
- Str. 20. ř. 4. n. h.: Čti: »Původci jeho kavárník Petr Faster a repealisté Vilém Gauč i Ludvík Ruppert« místo: »Původci jeho repealisté, kavárník Petr Faster., Vilém Gauč a Ludvík Ruppert.
- Str. 22. k poz. 8. dodej: Czoernig C. Frh. v.: Statistisches Handbüchlein für die oesterreichische Monarchie. Wien 1861. Jg. I. 35.
- Str. 27. ř. 14. nahoře až ř. 23. Čti: »Pro tuto společnost připravoval dr. Frant. Aug. Brauner, delší dobu zabývavší se již otázkami politickými, řadu článků, které by se staly požadavky českého národa při jeho vstoupení na pole praktické politiky.« místo: »Duší těchto schůzek ... až po slova ... formulováním toho, co chce.«
- Str. 36. ř. 15. z dola: Čti: »městský hejtman Muth a purkmistr Müller«. místo: »městský hejtman Muth a purkmistr Vaňka«.
- Str. 63. ř. 2. dole: Montecuccoli místo Montecucolli.
- Str. 78. ř. 18. n. Čti: Bedřich hr. Deym místo František hr. Deym. Menší nedopatření račiž si čtenář sám opravit.

Předmluva.

Ne jednou bylo si u nás stěžováno, že nedostává se nám práce, která by způsobem vědeckým pojednávala o jednotlivých částech a stránkách nového politického života českého národa.*) Oprávněnost výtky té poznal jsem, když před několika lety začal jsem se zabývat studiem našeho obrození, především Fr. Palackým a K. Havlíčkem. Doufal jsem, že najde se povoláný pracovník, který do jubilea r. 1848 vyplní aspoň část vysloveného přání, ale doufal jsem marně. Vyšly sice o roku 1848 spisy populární, ne však spisy vědecké. Tak stalo se, že odhodlal jsem se k vydání této své práce. Přišel jsem na panenskou půdu, již se dosud nedotklo rádló dějepiscovo.

Myšlenku, napsati spis o r. 1848, pojal jsem již dříve, nežli se pomýšlelo u nás na jubileum r. 1848. Čím více zabýval jsem se Palackým a Havlíčkem, tím více byl jsem nucen na základě původních pramenů seznamovati se s dobou, v níž žili. Časopisy, korespondence, memoiry atd. byl jsem nucen pročítati a excerpovati. Nechtělo se mi pak, abych nashromážděný material nezužitoval. Doba

*) Dlouhý, J. (= Čelakovský, Jar.) v Osvětě 1876. 733
Trakal J.: Česká státoprávní a národnostní otázka. Ib. 1889.
aj. aj.

něho ročního pobytu v Chrudimi přivedla mne k úsilnějšímu studiu r. 1848. Hleděl jsem prostudovati tam všechno, co hojně chová knihovna a archiv umělecko-průmyslového musea, i vše, co mi laskaví žáci moji od svých příbuzných zapůjčovali. V Chrudimi mohl jsem doplniti své dřívější poznámky z časopisů a vyhlášek, takže v Praze zbývalo mi, dříve nežli jsem se dal do psaní díla, srovnati material vyhláškový v archivech musejním, zemském, městském a v knihovnách veřejných i soukromých, a vedle toho opsati si důležité dokumenty rukopisné, pokud mi jich ovšem užití bylo dovoleno.

Měl jsem úmysl dovésti vypravování až do bouří svatodušních r. 1848., ale úmysl můj překazil nedostatek spolehlivých pramenů. Mínil jsem líčiti činnost Národního výboru, sjezd slovanský a bouře svatodušní i jich příčiny, ale pro většinu toho prameny řádu prvního chybějí. Protokoly Národního výboru nelze nalézt, protokoly vyšetřující komise o bouřích svatodušních nejsou přístupny, o sjezdu slovanském jest v archivu musejním dochováno sice dosti, ale přece ne všechno a konečně tak cenný a nutný pramen, jako jsou korespondence, větším dílem dosud uzamčeny jsou badatelům zámky sedmery. Po uvážení toho všeho upustil jsem od prvotně obmyšleného rozsahu svého díla a postavil jsem si za mezník 11. duben r. 1848, jimž jest jaksi uzavřeno první oddělení dějin našich v r. 1848.

Pokud se týká pramenů pro dílo mé, byly jimi: memoiry, noviny, korespondence, listiny.

Položil jsem memoiry na místo sice prv ale pramenem prvním mi nebyly, nýbrž jen drhotným. Nespolehlivost memoirů pro r. 1848 víc

jsem vedle toho, že jsou strannické a že každý jich autor se hledí co nejvíce vynést a na důležitost svoji v dějinách tehdejších poukázat, v tom, že psány byly v době dosti dlouhé po událostech se sběhnuvších, a to pravidelně jen dle paměti. Výjimku tvořily jedině memoiry dra. J. Friče v Osvětě r. 1876 od J. Dlouhého otištěné a Paměti jeho syna J. V. Friče. První psány byly jistě již r. 1848; »Paměti« sice pocházejí z doby pozdější, ale byly založeny na poznámkách učiněných hned po událostech. *) »Paměti« není třeba tak podceňovati, jak se u nás činívá. Mají tu chybu, kterou mají všechny memoiry, že v nich totiž mluví stranník a účastník, jenž by rád svůj význam zveličil, může se jim vytknouti i odporné podezřívání a zbytečné nedůvěřování, nemůže se však o nich říci, že by v nich úmyslně fakta byla falšována.

Časopisy r. 1848 byly mi průvodcem věrným, a kdekoliv jsem je pro dobu, již líčím, kontroloval, věrohodným. Ať psány byly česky nebo německy, vždy byla jich snaha mluvití pravdivě, třeba že ne vždy stejně obsírně.

Až do 5. dubna r. 1848 nejcénnější byly mi referáty »Pražských Nowin«. Redakci »Pražských Nowin« do té doby vedl Karel Havlíček, po něm až do června r. 1848 Karel Sabina. V červenci r. 1848 staly se orgánem vládním. Redaktory jich tehdy byli dr. Haasner a J. Jireček, v srpnu pak K. Jar. Erben a Jireček, od října Erben sám. Až do dubna r. 1849 vycházely »Pražské Nowiny« čtyřikrát do týdne.

Dne 5. dubna r. 1848 počal vycházeti denník »Dní Nowiny«. Vydavatelem a nakladatelem jich

*) Sr. Frič J. V. Paměti II. 258 a str. XI. tohoto spisu.

byl Vojtěch hrabě Deym, redaktorem Karel Havlíček. Od 9. července r. 1848 až do 29. července r. 1848 redakci vedl Václ. B. Nebeský. Národní Nowiny jsou cenné pro poznání ducha doby. Jich heslo bylo: »Skutečná rovnost národností. Spojení zemí koruny naší. Zrušení práv feudálních. Rovnost všech stavů před zákonem. Soudy přísedních. Odpovědné ministerstvo pro korunu naší. Všeobecný sněm celého národu. Národní gardy všude. Úplná reforma škol a ouřadů.« Od 7. dubna r. 1848 k heslu přistoupil ještě požadavek »Místokrál v Praze.«

Hojné zprávy zaznamenal Národní zábavník, Kwěty. Na počátku r. 1848 měly Kwěty za redaktory Karla B. Štorcha a Karla V. Zapa.

Byly vydávány třikrát za týden Jar. Pospíšilem. Od 8. ledna r. 1848 byl jich redaktorem jen Karel B. Štorch.

Časopis »Wčela«, zábavná to příloha »Pražských Nowin«, nepřinášel zprávy sice obšírné, ale přece důležité a cenné. Na počátku r. 1848 redaktorem »Wčely« byl K. Havlíček, pak od 5. dubna r. 1848 Karel Sabina. Wčela vycházela v úterý a pátek.

Vedle časopisů jmenovaných vycházela r. 1848 dlouhá řada jiných českých listů se zprávami většinou branými již z druhé ruky. Pro naši práci proto jen uvedené měly největší význam. »Přehled českého časopisectva r. 1848 a 1849« podal v Časopisu Českého Musea r. 1849 II. 128 ad. J. B. Malý. Odkazujeme tam čtenáře na další udaje.

Z německých časopisů pro hojné, obšírné a spolehlivé zprávy sluší zmíniti se o »Bohemii.« Bohemia na počátku r. 1848 byla redigována Fr. Klutschaka a Bernharda Gutta a byla vydávána čtyřikrát týdně nákladem Gottlieba Haase-

Od 1. července r. 1848 vycházela s vyjmutím pondělka denně jen za redaktorství Fr. Klutschaka.

Od 2. dubna r. 1848 nákladem firmy »Gottlieb Haase Söhne« počal vycházeti denně mimo pondělka redakcí Fr. Klutschaka »Konstitutionelles Blatt aus Böhmen.« Časopis ten je pramen pro dějiny r. 1848 velice cenný, především svým důkladným a obšírným referováním.

Korespondence osob r. 1848 vystupujících byla by bývala pramenem jistě důležitým, bohužel však mně většinou nepřístupným. Knihovna českého musea bohatý poklad svůj v tom směru dosud uzavírá, a vydání dopisů máme dodnes velice málo.

Vyhláškový material pro rok 1848, jako vůbec pro dobu nejnovější, jest badateli pomůckou nutnou a vydatnou. Spousty otištěných akt, letáků a pod. poskytují možnost vylíčení děj co nejúplněji. Jest velice málo těch listin, které již r. 1848 nebyly by bývaly veřejnosti tiskem sděleny; jsou však přece některé netištěné, a to především v archivu musejním a v archivu města Prahy. Sbírku vyhlášek, letáků a p. nejúplnější má archiv českého Musea. Je to studnice cenná, pořízená prací zesnulého J. M. Černého. Doplňky ke sbírce té naléztí lze v archivu města Prahy, v c. k. universitní a veřejné knihovně v Praze, v archivu zemském a konečně po sbírkách soukromníků.

Vydání vyhláškového materialu pro r. 1848 stalo se ve dvou knihách, v knize F. J. Schopfa: *Wahre und ausführliche Darstellung der am 11. März 1848 zur Erlangung einer constitutionellen Regierungs-Verfassung in der königlichen Hauptstadt Prag begonnenen Volks-Bewegung und der hierauf gefolgten Ereignisse, als ein Beitrag zur Geschichte*

und ein Angedenken an die verhängnisvolle Zeit chronologisch verfasst, auch mit allen Urkunden belegt.« (Verlag von C. M. Medau in Leitmeritz) a v práci J. M. Černého: »Boj za právo.« Sborník aktů politických u věcech státu a národa českého od r. 1848. S výklady historickými. (Bursík a Kohout.)

Kniha Schopfova skládá se ze dvou částí: z mechanického sestavení dat o r. 1848 a z příloh. Sestavení pořizeno bylo většinou dle časopisu »Bohemia«, přílohy dle nějaké dosti hojné sbírky současníka.

Černý neměl úmyslu býti úplným pro dějiny r. 1848, nýbrž chtěl jen uvéstí to, co zdálo se mu nutným k osvětlení vývoje požadavku státoprávního. Vydání jeho je práce velmi pilná, ne však vždy dosti kritická. Pro doklad nekritičnosti uvedeme, že vyřízení první petice cituje se dle otisku města Prahy*) a ústavní listina z 25. dubna 1848 dle Nár. Nowin**), ač po ruce jsou prameny v té věci věrohodnější.

Ke sbírce aktů pro r. 1848 sluší uvéstí ještě jednu sbírku věrohodnou, protože authenticickou. Je to »Provinzial Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1848. Herausgegeben auf allerhöchsten Befehl und unter der Aufsicht des k. k. böhmischen Landes-Guberniums.«

Odevzdávaje práci svoji veřejnosti, pokládám za milou povinnost ku konci poděkovati těm, kdo mi buď ochotně otevírali sbírky pramenů, buď radou nápomocni byli. Díky mé náležejí měst. tajemníku v Chlumci n/C. R. Augenthalerovi, univ. profesoru JUDru. J. Čelakovskému, zem. archiváři

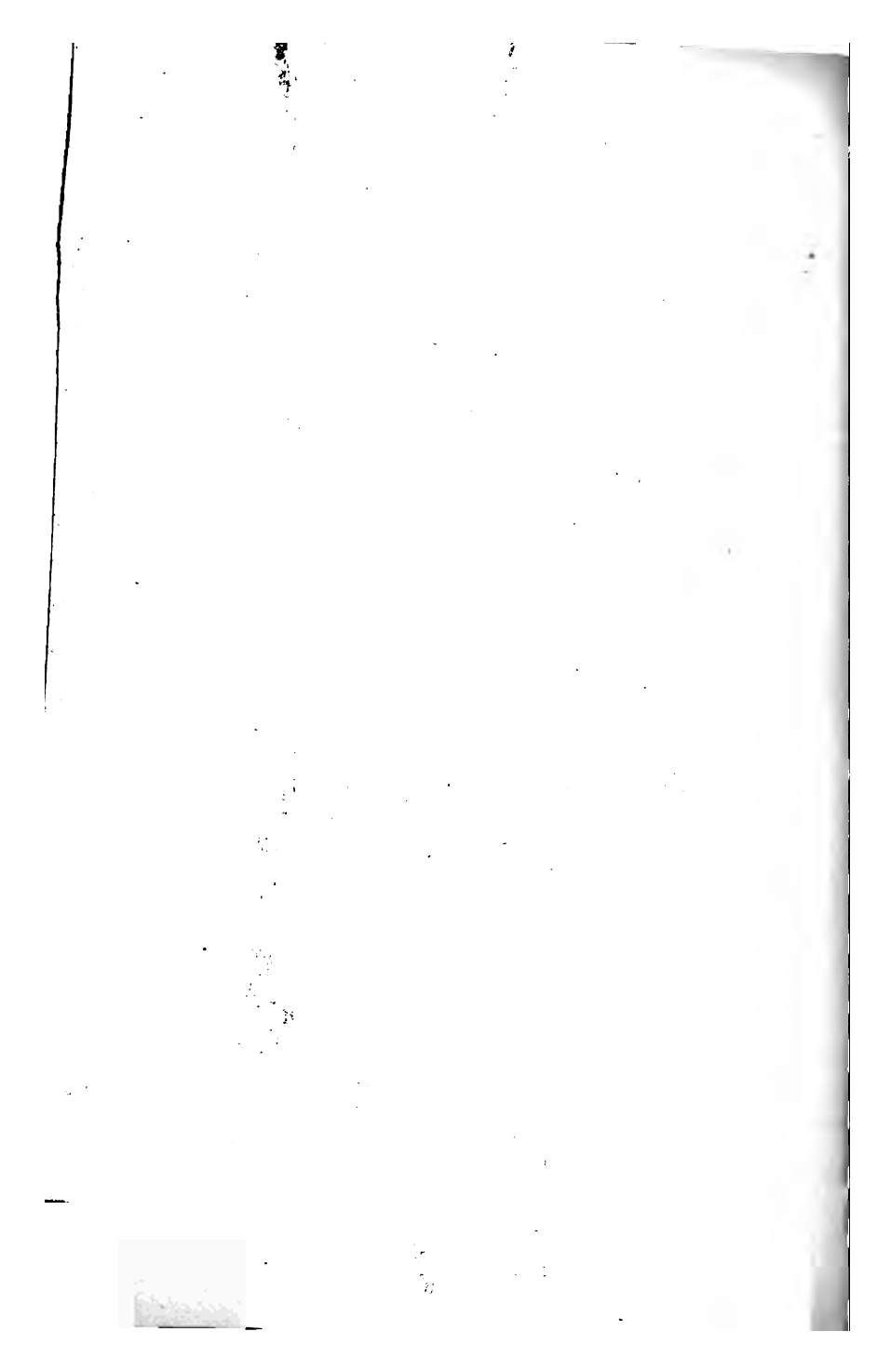
*) Černý J. M. Boj za právo 46.

**) Ibid. 151.

Fr. Dvorskému, PhC. J. Klímovi, řiditeli místodr.
archivu K. Köploví, správce knihovny Náprstkovy
sl. Kottnerové, spisovateli JUC. R. Maršanovi, pí. Ná-
prstkové, univ. prof. Dru. Janu Palackému, primatoru
měst pražských Dru. J. Podlipnému, Dru. Frant. Lad.
bar. Riegrovi, správci zimní hosp. školy v Chru-
dimi J. Šafránkovi a jeho choti, knihovnsku umě-
lecko-průmyslového musea v Chrudimi V. Štěrbovi,
archiváři čes. Musea V. Šulcovi, adjunktovi archivu
města Prahy JUDr. a PhDr. J. Teige-ovi, red. J.
J. Toužimskému, slavnému výboru českého Musea,
spisovateli JUC. Aug. Žaludovi a j. a j.

V Praze, 20. července 1898.

Spisovatel.

I.

Stará vláda.¹⁾

Až do r. 1789 dusil absolutism život celé Evropy. První revoluce francouzská učinila průlom do ledové kůry směru, jenž dohrál již svou úlohu, byla příchodem nové doby a nových bojů, stala se úvodem k mravním a sociálním dějinám XIX. století. »Myšlenky ústavní mají v Montesquieuovi svého zakladatele a náčelníka, myšlenky demokratické v Rousseauovi. Turgot a národní hospodáři diktovali většinu společenských reforem Revoluce: Mably a Morelly vnukli jim utopický ráz. Konečně ušlechtilá hypothesis o neomezené zdokonalitelnosti, jak ji hlásali Turgot a Condorcet byla podnětem, jenž vyzýval všechny národy, aby hledali, co lepšího, a aby následovali někdy, i co jest nemožného«. ²⁾

Revoluční hnutí ve Francii nebylo nacionálně francouzské, nýbrž všeevropské. Na myšlenky, za něž povstal boj, byl obrácen pozor vší Evropy. Absolutismu revoluce byla slavným mementem, ona pobořila theorie hlásající, že veškero právo, všecken život, všechna moc má svůj původ v trůnu, rok: »l'état c'est moi!« z úst panovníkových žila v ústa národů.

Než nedohrála úlohu a nedošla k cíli, pro

něž vznikla. Jediný výsledek, emancipace stavu měštanského, nebyl vyplněním hesla volnosti, rovnosti a bratrství, a násilí revoluční nedovedlo změnit v krátké době mysl davů. Absolutismus byl podkopán, ale ještě nepadl. Absolutisté doufali, že vyhladí navždy ducha revolučního a všude, a když dokončen byl kongres vídeňský, těšili se, že se jim to podařilo. Kongres vídeňský nedovedl cenit přirozeného postavení jednotlivce i národu. Jemu národové byli mrtvé zboží, od něhož přibírali a ubírali, »jak toho po rozumu rozhodujících stát-níků rovnováha evropská vyžadovala«. ³⁾

Kvas, jednou vržený, nezůstal bez účinku pro budoucnost. Celá Evropa byla zachvácená ideami revoluce francouzské, poněvadž všude byla pro ně půda připravena, na všech stranách tajně pracovalo se k zrušení absolutismu. Po Francii povstalo Španělsko r. 1820, odtamtud hnutí šířilo se do Portugalska, pak do Itálie. Neapol dala signál k boji proti absolutismu a postavila se v čelo bouři, plné nadšení. V Turíně dokonce dne 14 března 1821 lid vnikl do paláce vladařského a žádal za vydání ústavy španělské.

Revoluční hnutí nebylo omezeno jen na místa jmenovaná a neprojevovalo se všude jen pouličními výtržnostmi. University v Německu podrývaly půdu absolutismu svým učením mezi mladou generací. Především byly to universita Jenská, na níž působili Oken, Luden, oba Frisové a jiní, a pak vysoké učení Kielské, kde profesori v čele s dějepiscem Dahlmannem hlásali právo svých zemí k zřízení samostatnému. Myšlenky jich zůstávaly nepovšimnuty, ba nacházely hojněho jetí u nadšených posluchačů, kteří často v ne-
chopení chtěli pro svobodu i násilí užívat.

Slavnost na Vartburce r. 1817 upozornila představitele absolutismu, aby hleděli mocnému hnutí učiniti přítrž. Cesta k tomu byla jediná, cesta reformy, ale po té vlády se nedaly. Volily prostředky násilné, které sice mohou na chvíli hnutí udusiti, nikoliv však na vždy zničiti. Na sjezdě v Cáchách r. 1818 bylo mluveno o projevech protiabsolutistických v Německu, ale mimo k většímu utužení prostředků vlád absolutistických nedošlo. Zavraždění Kotzebua dne 23 března 1819 v Manheimu Karlem Ludvíkem Sandem z Vunsidla, vražedný útok na Nassavského předsedu vlády, Ibella, teprve k větší činnosti pohnuly diplomaty evropské. Vždyť hnutí nebylo již daleko, aby sáhlo na jich životy.

Dne 20 září 1819 v Karlových Varech usnesli se zástupcové německých států dáti university pod přísný dozor, zříditi komise pro vyšetřování demagogických rejdů nebo revolučních spolků, obmeziti svobodu tiskovou, a za nedlouho bylo Německo plno udavačství a reakce.

Proti bouřím ve Španělsku, Portugalsku a Itálii, r. 1820 v Opavě a rok na to v Lublani učiněna jsou opatření, Milánské spiknutí bylo potlačeno a účastníci jeho zavezeni byli na Špilberk. Aspoň na chvíli zdál se míti absolutism pojištěné vítězství. Těšil se ze svého úspěchu zapomínaje, že nikdy v takové síle jako při počátku se neprovádí ustanovení a že konečně opoziční hnutí může seslíti a sesílí přece tak, aby mohlo nad absolutismem dobytí si úspěchů; příliš přeceňoval svoji sílu a sílu. Boj Řeků za svobodu v létech následcích (1821—1829) nezůstal bez vlivu na mysl Evropy. Netrvalo to ani celých deset let od konce v Lublani, a hnutí revoluční na novo

a mocně zachvělo celou Evropou. Návrat absolutismu ve Francii rozdráždil tou měrou mysl lidu, že již dne 27 července r. 1830 Paříž stala se jevištěm pouličních výtržností. Po druhé Francie dala signál k revolucím po celé Evropě.

V Belgii po zprávě z Francie nastal náhlý ruch, všeobecně volalo se »Ať žije svoboda, ať žije Francie!« mezi lidem kolovaly letáky: »Francouzové, učíňte ještě jeden krok a Belgie je Vaše.« V Itálii vzniklo povstání v Modeně a rozšířilo se do marek Romagni a do Parmy. I v Bologni část vojnů papežských dala se na stranu povstalců. Zbouření únorové r. 1831 v státě církevním roznítilo touhu po nové ústavě.

Vedle Itálie příklad Francie našel následníky i mezi Poláky. Dne 29 listopadu 1830 odhodlali se povstati proti ruskému absolutismu a na počátku dosáhli i úspěchu. V Německu francouzská i belgická revoluce nezůstaly bez ohlasu. V Cáchách 20 srpna dělníci se srotili, podobně stalo se pak v Elberfeldu a Düsseldorfu. Pouliční shluknutí zachvátilo i Berlín, ve Vratislavi zuřily bouře židovské. Na podzim r. 1830 v Lipsku a Drážďanech nepokoje nabyly většího rázu, v Hessenkasselsku byly vytlučeny krámy pekařské a řeznické.

Těchto všech zjevů přirozeně se absolutisté lekli. Representant jich Metternich svolal r. 1833 sjezd mocnářů, rakouského, ruského a prince pruského do Mnichova Hradiště, a r. 1834 odbyvala se konference ministrů všech spolkových zemí německých ve Vídni. Absolutism aspoň částečně počal uznávati svoji chybnou cestu, chtěl nyní trochu dáti se na cestu reformy, bohužel, že nečinil tak nikdy upřímně. Metternich tušil, že situace je nebezpečná, ale klamně cítil v sobě sílu, a hnutí zadržeti a postaviti mu meze.⁴⁾

Malých bouří po roce 1830 Evropa nezůstala již ušetřena, čím dále od doby konferencí, tím více zjevy hnutí revolučního se množily. R. 1837 povstaly Syrakusy, r. 1846 v Poznaňsku Poláci. V Itálii rok na to papež Pius IX. hleděl předejít bouřím reformami, podobně dalo se v Neapolsku, Toskánsku a Sardinii. Na počátku r. 1848. bouřily se Milán, Pavia, Padua, Brescia, Vicenza, Verona a Benátky. Správně předvídal v lednu r. 1848 vévoda z Parmy, že revoluce činí nevídané pokroky a že ještě v tomto roce se rozhodne problem: »Být či nebýt.«⁶⁾ Třaskavin bylo všude plno nahromaděno, bylo jen potřeba jiskry, která by je zapálila. Dne 22 února r. 1848 v Paříži vypuklo povstání, a za dva dny na to Francie byla již prohlášena republikou. Po třetí Paříž postavila se v čelo hnutí revolučnímu v Evropě; jenže idee, které nyní odtamtud vycházely, nebyly již jen idee Voltairovy, Rousseauovy, Sieyého, Montesquieuovy a j., nýbrž také Saint-Simonovy, Fourierovy, Proudhonovy, Cabetovy, Bazardovy, Blancovy a jiných.⁶⁾ — — —

Z tohoto hnutí všeevropského nezůstaly samo sebou země České vyňaty. Jestliže kde, zvláště v zemích těchto absolutism doléhal vší silou na jednotlivce. Čechy náležely k říši, v jejímž čele stál Metternich, representant evropského absolutismu. Absolutism i v Rakousku spojen byl s bídou finanční, není proto divu, že oposice jevila se proti tomuto směru všude. Absolutism z důvodů ekonomických vzbudil roztrpčení u lidu, dusil každé samostatné a volnější hnutí myšlenkové, omezoval zaručená va politická tříd privilegovaných, o postavení ozeném jednotlivců i národů ani nemluvíc.

Od té doby, co datovala se sfla absolutismu v Ra-

kousku, od té doby byly pozorovati také finanční úpadek státu. Marie Terezie to byla, která k zúročitelnému dluhu státnímu přidala i dluh nezúročitelný. R. 1762 dne 15 června objevily se první bankocetle, jichž se v dobách následujících rojilo do nedohledna. Kdežto 31 října r. 1793 obnášel oběh peněz papírových 27.52, státní dluh 390.13, úroky 15.91 a deficit 28.59 v mil. zl., již r. 1798 valně se zvětšil. Oběh peněz papírových tehdy činil 91.861, státní dluh 572.044, úroky 25.006 a deficit 56.666 v mil. zl. Několik roků na to r. 1805 stoupl oběh bankocetlí na 337.665 mil. a tak hospodářství šlo dále a dále. Dalo se předvídati, že nezmění-li se tento způsob hospodaření, musí nutně nastati bankrot. Věc se nezměnila, po reformách se marně toužilo. Zvýšení daní nebylo možné, i ono mělo své meze, neměli-li kontribuenti býti poškozeni. Pohroma stávala se nevyhnutelnou. R. 1810 obíhalo již bankocetlí v ceně 864.724 mil., všechno jimi bylo zaplaveno a všude proti nim jevila se nedůvěra. Konečně vláda odhodlala se ke kroku poslednímu. Dne 15 března r. 1811 publikován je patent ze dne 20 února, jímž bankocetle sníženy byly na pátý díl své jmenovité ceny a měly vyměňovány býti za listy výměnné, které pokládají se za jediné platné peníze papírové. Všechny daně měly býti již v nové měně odváděny. Také splacení soukromých dluhů od r. 1799 nastalých upravila vláda dle jisté stupnice, stanovící měnu bankovních cedulí pro jednotlivé měsíce celé doby od roku 1799 až do roku 1810. Tímto patentem byly stíženy všechny třídy obyvatelstva, všude tedy byla příčina k nelibosti proti vládě; nejvšak poškozeny byly třídy nejchudší, (listy výměny vydávány byly totiž nejméně na obnos 25 zl staly se přirozeně i nejpodrážděnějšími.

Dalo by se očekávati, že po tomto patentu vláda snad změní směr své, již očividně pochybené cesty, než marně. Hrabě Filip Stadion, který měl schopnosti i chuť přivést státní finance do jiných kolejí, narážel na odpor u samého vladaře. Brzké ukončení jeho dráhy životní r. 1824 bylo jistě neštěstím pro Rakousko. Jeho nástupci, hrabě Nádasd a baron Klebelsberg nepochopili Stadionu a nedovedli také jíti za jeho cílem. Vrátili se k starému hospodaření rakouskému, to jest živořili den ode dne. Daně byly zvýšeny, ze všech stran ozýval se proti nich tlak odpor, reformy ve finančnictví se nedaly očekávati. Těsně před r. 1848, posledním to rokem starého Rakouska, vypadal rozpočet, ilustrující nejlépe poměry za absolutismu takto: všechny čisté příjmy činily 151·7 mil., vydaje asi 208 mil. Z tohoto připadalo na úroky státního dluhu 45·377 mil., umoření dluhu 6·4 mil., dvůr a kabinet 5·2 mil., ministerstvo zahraniční 1·83 mil., ministerstvo vnitra 16·43 mil., z čehož politická správa vyžadovala 10·8 mil., nejvyšší policejní úřad 2·4, vojsko 62·96 (za poslední dva roky zvýšení o 10 mil.), správa finanční 12·39, justice 4·9, vyučování 2·4, obchod a průmysl 11·555, stavba železnic 9·96, koupě soukromých železnic 24·2 mil.⁷⁾

Zběžné přehlédnutí těchto cifer odhaluje jasně hlavní příčinu finančního úpadku Rakouska za absolutismu. Absolutism měl pojištěnou budoucnost jen tam, kde byla nevědomost, a dovedl si pojistiti moc jen vojskem⁸⁾ a policií. Vydřívání vojska ztrávil pak nejvíce příjmů státních. Neustálé války množily dluhy Rakouského státu, generálové žádali stále více peněz pro vojsko, třeba že sám císař uznal za dobré stanoviti meze požadavkům ministerstva. R. 1810 jen za září obnášely vydaje na

vojsko 9 mil., to jest šestinu toho obnosu, který si přál za celý rok císař vydati na vojsko, r. 1821 za prvních osm měsíců 52·775 mil., r. 1826 46·7 a rok na to 48·04. Až do té doby od roku 1815 vyžádaly si účely vojenské 550 mil. Od roku pak 1841—1845 pohybovaly se vydaje vojenské mezi 50—54 mil.

Takovéto hospodaření vlády dotýkalo se každého příslušníka státu a působilo v něm odpor proti i jinak nenáviděnému systému vládnímu. Státní bankroty, ustavičné daně, poplatky a cla ⁹⁾ tísnily soukromý majetek a vzbuzovaly nechuť proti tělesu, v němž sice každý musil platit, v němž však nemohl to, co zaplatil a nač vydáno bylo, kontrolovati, a nikoho k zodpovědnosti pohnět.

Jest přirozeno, že nenávisť šířila se hlavně proti těm, kdo byly největší příčinou tohoto finančního ublížení, proti vojsku. Vojsko nejvíce také bylo v neoblíbenosti za doby absolutismu. Nejen ovšem pro uvedenou věc, ale i pro své výlučné postavení a často surové a nelidské počínání. Dlouhá služba vojenská třídní cit vojska jen zvětšovala. Mezi vojskem a ostatními třídami za absolutismu panovalo zřejmé nepřátelství.

Dotýkalo-li se finanční hospodářství absolutistického Rakouska nemile všech obyvatelů, dotýkaly se poměry censurní především nemile té třídy, která chtěla poučovatia býti poučována. Každé myšlenkové hnutí mnil Metternich svou uzdou spoutati a řídit. Policie byla všemocná, dvorní kancelář odevzdala jí všechny záležitosti týkající se hnutí myšlenkového. University a ústavy učitelské byly dány pod přísný dozor, přednášky byly censure podrobeny, policie měla na řízení studií větší vliv nežli sama studijní komise. Policie pilně a ostražitě pozorovala kaž-

děho občana a dle svého pátrání dovedla mu i dáti vysvědčení. V úsudcích svých přikládala si i neomylnost nikdy nechtějíc připustiti možnost omylu.¹⁰⁾ Kancléř Rakouský Metternich přičiňoval se i o to, aby myšlenky tiskem nemohly se volně rozšiřovati. Dle něho tisk je moc, a moci potřebují, aby byly řízeny.¹¹⁾ Censura měla býti tímto vůdcem; byla-li správným, to teprve budoucnost ukázala. Vydány byly tiskem celé seznamy knih, zvláště za hranicemi tištěných, které v Rakousku čísti bylo zakázáno. Připouštěny byly jen spisy psané přísně katolicky, v duchu absolutismu a pak ty, které zdály se býti daleky všeho přítomného života. Voltaire-a, Rousseau-a, Montesquieu-a, Helvetia nebylo dovoleno všeobecně čísti, Komenského »Labyrint světa a ráj srdce« propadl censuře, spisek Benj. Constanta: »O Monarchii konstytucyiney. Przekład Wincent. Niemoiowskiego. Warszawa 1831.« nepřipouštěl se k rozšiřování.¹²⁾ Co upomínalo na slavnou českou minulost století patnáctého, bylo zvláště zakázáno. Vedle Roykovy »Historie všeobecného církevního sněmu kostnického« nalézala se na indexu Husova Postilla a A. Meissnera básně: »Žischka Gesänge«.¹³⁾ Po r. 1830 seznamy knih zapovězených vzrostly měrou nevídanou. Octly se na nich polské knihy, k nimž po revoluci polské byla velká, až nesmyslná nedůvěra, zvláště k těm, které za hranicemi vycházely. Mimo jiné i Mickiewiczův »Pan Tadeusz a jeho Poezye«, Slowackého básně, překlad Šafaříkových Starožitností byly zařazeny mezi nebezpečné knihy. Censura šla i tak daleko ve své úzkostlivosti, že zapovídala předem všechny knihy toho nakladatelství, které vydalo již knihy »bezpečné«. Firmy Ernst Keil a Gustav Maier v Lipsku, pak Hoffmann und Compe v Hamburku

byly stíženy takovým zákazem.¹⁴⁾ Slušný list denní nemohl za absolutismu vycházeti, listy v jednotlivých zemích nesměly přinášeti jiné zprávy politické nežli ty, které byly dříve uveřejněny ve „Wiener Zeitung“ nebo v „Öester. Beobachter“,¹⁵⁾ talentovaní spisovatelé, chtěli-li své myšlenky pronést, byli nuceni spisy dáti tisknouti za hranicemi. Fr. Palackého dílo »Die Vorläufer des Hussitentums in Böhmen. Aus den Quellen bearbeitet und herausgegeben von Dr. J. P. Jordan«, musilo vyjíti v Lipsku r. 1846,¹⁶⁾ mělo-li vůbec býti za absolutismu vydáno, podobně stalo se s Klácelovými »Jahodami« a »Ferinou Lišákem«. ¹⁷⁾ Štěstí bylo, že nařízení vládní neprováděla se od úřadů s přísností od původců jich obmyšlenou. Za peníze někdy dalo se utajiti ledacos, a policie často zavřela obě oči, třeba že se podlouným způsobem rozšiřovaly spisy, o nichž v »Catalogu der verbotenen Werke« stálo: streng verboten.¹⁸⁾ Ostatně ani mezi vyššími úředníky nařízení censury nebyla přísně prováděna. Časopis »Grenzbote« příkladem i u úředníků nacházel obliby, hojně byl čten a o článcích jeho mluveno, třeba že byl v Rakousku zakázán¹⁹⁾. Spisy, které doma měly býti tištěny, předem v rukopise musily býti censurou prozkoumány, a teprve, bylo-li dáno svolení k jich uveřejnění, tištěny. Censuře podléhaly nejen všechny rukopisné práce bez ohledu na počet archů, ale i také jednotlivé listy, lístky, slova, navštívenky, faktury, účty, tabulky, formuláře a p.²⁰⁾ Censorové neměli pochopení, až na některé výjimky, pro nové výzkumy vědecké a odsuzovali všechno, co odporovalo názorům za absolutismu rozšířeným. Tak Palackého stať »O umučením sv. Václava, podle legendy slovanské, úvah. kritická,« propadla censuře, a to proto, že se ta

nelíčila Drahomíra jako pohanka a jako spoluvinice na zavraždění sv. Václava.²¹⁾ Nevolnost každého myšlení vyjma v duchu absolutismu tísnila všechny samostatnější hlavy a přirozeně působila v nich odpor proti vládnímu systému. Pád přivodil si absolutism sám svými činy, ne podkořáváním se strany obyvatelstva říše. Absolutism k hnutí opozičnímu první dal podnět a látku.

V touze dusiti každé volnější myšlenkové hnutí stál absolutismu po ruce ochotně klerikalism. Absolutism církve byl vzorem absolutismu světskému a stal se později i jeho spojencem. Školství bylo v Rakousku za absolutismu těsně spojeno s církví. Školy obecné i střední, ba i vysoká učení byla řízena duchovními, mnichy.²²⁾ V nich, ač ne vždy, měl absolutism dobrou oporu a není se proč diviti, že poměry takové vyvolaly myšlenky: »Musí každý, kdo chce přispěti k poražení světského absolutismu, bojovati napřed proti církevnímu.«²³⁾

Proti absolutismu, třeba že ne intensivně a uvědoměle, poněvadž vzdělání nebylo tak všeobecné jako dnes, stály i ty vrstvy národa českého, které žily v poddanství. Pád absolutismu pro ně znamenal i pád poddanství, neboť konstituce nebyla možná tam, kde lidé žijí v poddanství. R. 1848 dobře bylo vycítěno, že konstituce není nic jiného než »provedení ve státu známé oné a věčné zásady všeho práva, i vší spravedlivosti: čeho sobě nechceš, jinému nečiň,«²⁴⁾ a trvání poměrů poddanských je odpor té zásady. Poměry poddanské od r. 1789 nebyly nijak utěšené. Nebyly to sice již poměry, které byly před r. 1789 a jež nejlépe stihuje povzdech: »s námi krutěji se nakládá, li u Turků s otroky,«²⁵⁾ přes to však naděje

v naprosté odstranění poddanství za absolutismu dávno vymizela. Patent z r. 1789, jímž stanovena byla míra povinností poddanských jako dosti nízká quota hrubého výnosu jich statků, byl odvolán přičiněním stavů patentem Leopolda II. ze dne 9 května 1790²⁶⁾, a celá záležitost až na patent z r. 1781 vrátila se do těch kolejí, v nichž pohybovala se za Marie Terezie. Lid byl utlačován, finančně hynul, máje jedinou útěchu, že poměry se změní, až padne absolutism a s ním každé bezpráví, až nastane vláda zásady: Svoboda a rovné právo všem.²⁷⁾

S absolutismem byla nespokojena i šlechta. Absolutism ztenčil její práva, omezil je tak, že na sněmu nemohlo se o ničem více jednati nežli o proposici královské. Jednalo-li se o hrazení potřeb státních, tehdy teprve vláda absolutistická obracela se k stavům, tehdy žádala, aby se plnily k ní povinnosti, neznajíc sama ctíti právo a postavení jiného. Sněmy zemské byly zřídka svolávány, a když byly svolány, vyslýchaly a schvalovaly ien to, co výbor zemský, jenž spravoval nejen celé hospodářství zemské, ale i jiné záležitosti skoro sám na místě stavů, navrhl aneb již nařídil. Rok 1842 teprve přinesl v Čechách do této nehybnosti a mrtvoty trochu čilosti.

Stavové počali se po příkladu šlechty maďarské domáhati svých dávných práv, chtějíce míti také účastenství v zákonodárství.²⁸⁾ Svě historické právo hájili proti absolutismu Vídeňskému, proti němu postavili se do příkré oposice, vytýkajíce všechny protiprávné činy vlády v přítomnosti i minulosti. Aby získali pro snahy své i kruhy širší, činili návrhy k jich prospěchu, žádajíce upravení poměrů censurních, poddanských, uvedení češtiny

do škol,²⁹⁾ ba zabývali se i otázkou, aby počet hlasů městských ve sněmu přiměřeně byl rozmnožen ap.³⁰⁾

Celé to hnutí stavovské nepřivedlo však zlepšení ústavy zemské. Absolutisté o nutnosti oprav dali se teprve tehdy přesvědčiti, když již cesta reformy nemohla býti nastoupena.

Třha absolutismu, jak její účinky právě byly letem vylíčeny, cítila se v celém Rakousku, poněvadž ve všech zemích byly, pokud se týče uvedených bodů, stejné podmínky, třha ta však cítila se ještě úsilovněji v Čechách, poněvadž zde panství absolutismu bylo spojeno i s útlakem české národnosti. Absolutism hledal, jak by mohl pohodlně vládnouti. Pro ideu národnosti neměl smysl, jemu na mysli leželo jen blaho státu, jež viděl v udržení vlády absolutistické. Aby zjednodušil se způsob úřadování, zavedena byla v Rakousku němčina jako úřední jazyk, a tím položen byl také základ odporu proti absolutismu jako proti vládě, utlačující národnosti. Čím více k životu hlásila se národnost, tím spor mezi národy a absolutismem stával se zjevnějším a ostřejším. Rakouský absolutism neměl úmysl potlačovati jen českou národnost, zaváděl-li němčinu do úřadů a tím se rozšiřovala také i do širší veřejnosti, stalo se to jen z těch důvodů, jež byly uvedeny.³¹⁾ Hlavní zásadou nejvyššího kancléře rakouského nebylo nic jiného, nežli udržeti jednotu říše,³²⁾ protinacionalistou byl, poněvadž absolutism nersrovnává se s politikou národnostní, a upadl ne proto, že byl nepřítel Slovanů, ale proto, že byl vůbec nepřítel politiky na ideu národnosti založené.³³⁾

Vidíme, že půda na všech stranách a ve všech vrstvách³⁴⁾ byla připravena, aby se sesula absolu-

tismu pod nohama, všude proti absolutismu bylo mluveno, vnější popudy jen urychlovaly to, co by se bylo za stejných podmínek samo i v Rakousku dostavilo.

Jestliže revoluce francouzská r. 1789 neměla za následek bouře v Čechách, je to zcela jasné a vysvětlitelné. Duševní i hmotný úpadek českého národa, zápas o jeho život nebo smrt, nedaly vzniknouti hnutí revolučnímu. První revoluce francouzská potud se stala českému národu blahodárnou, že probudila ho svými myšlenkami k životu, že upozornila ho na idey, které žádaly osvobození potlačeného jednotlivce i potlačených národů. Český národ byl dvakrát utlačován, absolutismem světským i duchovním, francouzské revoluci patří to přičísti k dobrému, že dala povel k intenzivnímu boji proti oběma. Francouzskou revolucí upozorněni byli v Čechách na myšlenky Voltairea, Montesquieua, Rousseaua, Sieyésa a j. a získali si podklad myšlenkový v svém zápase za bytí národní.

Když po druhé vlna proudu světového přirazila od Francie k břehům českým — bylo to roku 1830 — našla již půdu v Čechách zkypřelou a vyvolala politické cítění. Polští uprchlíci po nešťastném ukončení povstání nacházeli v Čechách všeobecně laskavého přijetí, byvše považováni za mučedníky trpící pro ideu svobody. Hnutí nové, odhodlané k politickým činům, objevilo se v Čechách a počalo se šířiti. Byl-li Metternich již dříve více tajně odsuzován, nelekali se mnozí nyní ve veřejných místnostech mluvití proti němu a jeho systému.³⁶⁾ Hned po r. 1830 pod vlivem polských uprchlíků utvořilo se v Praze tajné sdružení, které mělo se rozšířiti po celé zemi a agitací činné pro ideu svobody míti za svůj hlavní cíl, a po n

kolika letech k tomuto pokusu minuvšímu se účinkem přibyl jiný pokus, i tehdy bezvýsledný. Choutky utvořiti tajný spolek a jím připraviti půdu pro revoluci nepřestaly však již v Čechách nikdy. R. 1836 po třetí udál se pokus cestou touto rozšířiti po zemi bouři a málem byl by i došel výsledku.³⁶⁾

V druhé polovici let čtyřicátých byly aspoň částečně formulovány české požadavky; stalo se to v knize »Slovo v čas o vlastenectví, o češtině a o národu českoslovanském, s ohledem na spolek německý zvláště celní,« ovšem že za hranicemi, v Lipsku 1845 vydané. Původce její žádal, aby země české byly odtrženy a osvobozeny od spolku německého, aby přestala všechna pouta, která Čechy k Němcům víží a hlásal, že »Morava i Slezsko politicky k Čechám, čili k českému království náleží.«³⁷⁾ Na absolutismu tehdy přirozeně však nechtěl nic více, nežli »národní vyšší a nejvyšší školy.«

Od roku 1847 odbývalo schůzky své u Zlaté Váhy pod podloubím na Zeleném trhu tajné sdružení radikálů »Repeal.«³⁸⁾ Jméno jeho ukazovalo, že je to spolek politický, nebyl však jím hned od počátku, hlavně ne před dobou, kdy ještě sídlil v místnostech u Zlaté váhy a kdy jméno Repeal ještě nenesl. Původní cíl tajného sdružení byla »zábava vlastenecká«, později teprve dostal ráz spolku radikálně-demokratického a převzal tehdy jméno své po národní opozici irské, usilující o vybavení z odvislosti Anglie.

Myšlenkový podklad daly sdružení referáty idého žurnalisty Karla Havlíčka o irském reu v »Pražských Novinách.« Havlíček hned vy-
l analogii poměrů irských v Rakousku, a třeba

že ne vždy úplně průzračně, vytýkal chyby, které se dály u nás. Zmiňuje se o Danielovi O'Connellovi neopomenul pátrati po příčinách hnutí irského a vystihl je takto: »národ ztrativ národnost svou, klesá vždy více v bídu a opovržení. Tuto velikou pravdu hlásá nám dějepis. Buď si pak příčina ztracené národnosti jakákoli (nejobyčejnější jest násilná poroba, kdežto vítěz přemoženému mocí, a jmenovitě při národu irském vidíme ji velmi patrně a příkladně, vnu uje jazyk svůj a národnost), vždy ale táhne za sebou stejné následky. Cizí panující národnost brzy se zmocní všelikých cest k lepšímu životu, usadí se ve výnosné oufady, přitrhne k sobě obchod a průmysl a vůbec všechno snadnější a výnosnější zaměstnání a držíc v rukou svých (pomocí jazyka svého) všeliké prostředky k vědomostem a k lepšímu vzdělání zanechává domácí přemožené národnosti jenom nádennické klopotění, těžkou, málo výnosnou ruční práci. Ovšem též mnohý opustiv národnost svou a přichytě se panující zjedná sobě tak přístup k snadnějšímu a nádhernějšímu životu, poněvadž ale takto cesta ovšem ostatním, kteří národnost svou zachovali, zavřena jest, stává se poznenáhla, že domácí národnost jen v nižších méně vzdělaných stavech přístulku nalézá, ana cizí mezi všemi vyššími panuje a delším zvykem přejde pak malá vážnost, ve které (bohužel!) nižší stavové u vyšších bývávají, i na národnost jejich, na jazyk domácí, tak že se konečně každý, přijav na sebe cizí, panující národnost, za svou přirozenou veřejně stydí. Čím více se rozmáhá opovržení vlastní domácí národnosti, tím více se rozmáhá chudoba a ničemnost mezi všemi přidržujícími se jí, a chudoba množí pak opět opovržení.« Neopomínal velebiti v Irsku, že

šlechta doma žije a dodával, že by neškodilo, »aby jinde šlechta také raději na svých statcích aspoň ve své vlasti žila.« Repeal Havlíček vymezil jako odloučení se od Angličan čili snaha po samostatnosti Irska, jeho účel byl »zvláštní irský parlament.« Rychlé úřední jednání bývalo v Pražských Novinách chváleno, doporučovala se, třeba nepřímo, »svoboda náboženského smýšlení.« Pád repealu jen tehdy připouštěl, až nastane »oprava stavu nynějšího, pak věstil, že i irský národ odvrátí se od praporu repealu.« Všechny tyto názory v českém Repealu nacházely přijetí vřelého

V Repealu scházel se vzdělaný proletariát tehdejší, tam rokovalo se o neutěšeném stavu politickém, tam dělaly se plány a čekalo se na jejich provedení v budoucnosti. Návštěvníci schůzí byli Češi a Němci. Rozpory národnostní, které se později r. 1848 objevily, nebyly tehdy, aspoň ne do té míry, aby rušily postup proti společnému nepříteli, absolutismu. Němec Böckel dobře snášel se tu s Františkem Havlíčkem, Ruppert s Knedlhansem. Liblinským, Karlem Sabinou, Emanuelem Arnoldem, s Gaučem, Vincencem Vávrou (Haštalským) atd. Repeal přičiňoval se o rozšiřování brožur za hranicemi tištěných a působil, samozřejmě že tajně, pro své myšlenky i slovem.

Ovšem nebyly rozhazovány teprve od doby, co repeal existoval, letáky a spisky mezi lid, nýbrž již dříve shledáváme se se stopami po podobné činnosti. R. 1832 byl rozdáván leták »Hola!«³⁹⁾ v druhé polovici r. 1844, rozesílány po nepokojích dělnických v Čechách listy, v nichž se tyto prohlášovaly za předzvěst nové doby a za konec jednostranného režimu úřednického⁴⁰⁾, roku pak 1845 i po Čechách roztroušeno několik tisíc výtisků

Rougova listu na biskupa trevirskeho⁴¹⁾; od doby však, co Repeal působil, staly se zjevy ty častějšími. R. 1847 vydal a rozhodil Emanuel Arnold leták proti jezuitům, kárající kněžnu Lobkovicovu, že přivolává do Čech záhubný řád jesuitský⁴²⁾, a někdy po novém roce r. 1848 (nejdéle 19 února) objevila se v Praze na rozích přilepená proklamace, která vybízela, aby »Böhmové« povstali a konstituci si vymohli brannou rukou jako jiní národové⁴³⁾. Činnost repealu se zveličila, když do Prahy docházely zvěsti o počátku únorové revoluce ve Francii, o pádu Guizotově, útěku Ludvíka Filipa a prohlášení republiky.

První zmínky o bouři ve Francii stihly do Prahy dne 29 února r. 1848 večer⁴⁴⁾. Zpráva ta všeobecně zaujala mysl. V popudu z Francie viděli mnozí svítati lepší budoucnost pro obyvatele Rakouska, a třeba se nemyslílo, že absolutism v Rakousku hned padne, byla aspoň naděje, že od vlády učiněny budou kroky k reformě tak, že asi ve dvou letech nastane změna systému vládního. Toto očekávání události zahraniční sesílily. Po Francii v Německu nastalo hnutí, které nezůstalo bez účinku na Čechy. 2. března měšťané Stuttgarti žádali za svobodu tisku a národní gardu, 3. března učinil totéž Frankfurt a 7. března Berlín. V Hamburku povstalo veřejně opravné hnutí, v Bamberku a Tübinkách sepsány byly petice, v Lipsku bouřili se proti censuře, v Mohuči vypukly nepokoje. V Mnichově 4. března nastaly poliční výtržnosti, a dne 2. března v Turíně udělena byla konstituce. O všem tom v Čechách se vědělo a vše to se zájmem se stopovalo, neboť referováno o tom noviny zahraniční i domácí a letáky, v šinou kurentem česky i německy vydané, kterými

těšily se odbytu. Mezi obyvatelstvem vzbudil se ruch, na ulicích i ve veřejných místnostech živě se rokovalo⁴⁶⁾, peníze papírové byly vyměňovány za hotové,⁴⁶⁾ proskakovaly matné pověsti, které nedovedly ukojiti všeobecnou zvědavost. Z Uher doléhala do Čech slova Ludvíka Košuta, dne 3 března pronešená: »Z olověných komor systému Vídeňského vane k nám vzduch morový, jenž nervy ochromuje, vzlet duševní hubí. Pramen všeho zla hledati dlužno v převrácené politice rakouských ministrů, jimž jest to asi dosti krušné, vidí-li káceti se kus po kuse, co za dlouhý život vystavěli, kteří však budoucnost dynastie činí pochybenou, setrvávají déle při systému svém. Na nás jest, abychom zachránili dynastii, abychom její budoucnost připoutali ku sbratření různých národů Rakouska, abychom bodáky a útisk byrokratický nahradili pevnou maltou svobodné ústavy. Víme, že tužby naše vyplní toliko vláda národní, vyšlá z většiny říšského sněmu a lidu zodpovědná; očekáváme tedy, že kolegiální soustava vládní přejde v zodpovědné uherské ministerstvo. Víme dále, že skrovný vývoj naší ústavy hlavně tím byl zaviněn, poněvadž se v zemích dědičných vládlo dle jiných, našemu politickému životu nepřátelských zásad. V nejtěsnějším splynutí rozličných provincií říše spočívá záruka míru, podpora dynastie, záštita našich svobod. Pro síme tedy, aby byl císařský trůn obklopen zřízením ústavním a všem zemím rakouským udělena byla ústavnost.«⁴⁷⁾

Za takovéto doby nebylo možno, aby radikální demokrati složili ruce v klín. V Repealu zrodila se myšlenka,⁴⁸⁾ aby se k císaři odeslala adresa, níž by byla vyslovena přání celé země. Dne 8. března mluvilo se již všude o tomto kroku, někde

s radostí, jinde s obavou a nedůvěrou, a téhož dne na rozích bylo přilepeno psané⁴⁹⁾ provolání, adresované občanům hlavního města Prahy. Původci jeho repealisté, kavárník Petr Fastei, Vilém Gauč a Ludvík Ruppert⁵⁰⁾ odvolávali se na hnutí ve Francii a v Německu a vybízeli, aby měšťanstvo pražské povstalo ze své pasivnosti, domohlo se účastenství v záležitostech státních, a jako požadavky nutné uváděli řádné, poměrům zemským podobné zřízení obecní, svolání stavů ve spojení s poslanci všech královských měst a zastupitelů rolnictva, ozbrojení celého národa a zrušení censury. Ku konci určovali 11 března, večer o šesté hodině, jako den všeobecné porady o těchto bodech, místo bylo lázně svatováclavské⁵¹⁾. Provolání sice se objevilo na rozích, ale ještě téhož dne policií bylo strháno, ale druhého dne, 9 března, znovu bylo přilepeno a znovu strháno. Vedle vyhlášek byly již rozepisovány i dopisy podobného obsahu bez podpisů, buď poštou nebo po málo známých lidech⁵²⁾, městem roznášela se temná pověst, že schůzi tu svolávají dělníci továrenští⁵³⁾. Hnutí v Praze nabývalo vždy větších a vážnějších rozměrů, tak že císař král. městské hejtmanství pokládalo za nutné dne 9. března vyhlásiti⁵⁴⁾, aby se „vývěškami na zdích a psaními“ pokoj nerušil, poněvadž „následkové nepokoje a pobouření pro pracovní a obchod vedoucí třídy v nížádné zemi požehnání a prospěch nepřinesli.“

Ale takovéto napomenutí nemohlo již zadržeti hnutí, které se rozšířilo a vzbudilo ve všech vrstvách a které bylo částí hnutí celé střední Evropy. Přiblížila se chvíle, kdy Čechové dospě k té době, aby prakticky osvědčili se v politice, kdy mocnářství rakouské uchrániti se již neda-

vlínám proudu všeevropského. Nebesa se tehdy uzavřela prosbám absolutistů: „Der Himmel wolle uns erleuchten und die Kraft schenken auszuharren.“⁵⁵⁾

Poznámky.

¹⁾ Seznam literatury, již užito v úvodu, nalezne čtenář v díle: Dahlmann-Waitz: Quellenkunde der deutschen Geschichte. Dodati jest pěkné práce: Alfred Stern: Geschichte Europas seit den Verträgen von 1815 bis zum Frankfurter Frieden von 1871. Berlin 1894, dosud 2 díly, a Ch. Seignobos: Histoire politique de l'Europe contemporaine. Evolution des partis et des formes politiques (1814—1896) Paris 1897. Zde na str. XII. viz dalejší literaturu a pak při jednotlivých kapitolách. Z nejnovějších prací: Blum Hans: Die deutsche Revolution 1848, dílo populární, látkou bohaté, a Zenker E. V. Die Wiener Revolution 1848 in ihren socialen Voraussetzungen und Beziehungen. Wien 1897. Z českých uvádím: Procházka Josef: Ferdinand Dobrotivý a jeho doba. Osvěta 1876. 1 ad. a Kryštůfek Jan: Dějiny nové doby. 2 díly.

²⁾ Janet P.: Dějiny vědy politické II. 520.

³⁾ Kryštůfek J. Dějiny nové doby I. 122.

⁴⁾ Aus Metternich's nachgelassenen Papieren VII. 327.

⁵⁾ Wolf G. Aus der Revolutionszeit in Oesterreich-Ungarn (1848—1849.) Wien 1885. 15.

⁶⁾ Herkner H. Die Arbeiterfrage. Berlin 1894. 8. ad.

⁷⁾ Beer Adolf: Die Finanzen Oesterreichs im XIX. Jahrhundert. Prag 1877. 174.

⁸⁾ Poměr číselný vojska k obyvatelstvu ostatnímu v Rakousku za absolutismu ilustrují tyto cifry:

Rok	Počet civ. obyvatelstva	Vojsko	Úhrnem
1830	34,082.469	421.355	34,503.824
18 1	34,383.517	397.655	34,781.172
1834	33,528.583	518.950	34,047.533
1837	35,411.784	467.130	35,878.864
1840	36,585.429	364.972	36,950.401
1843	35,593.342	504.988	36,098.330
1846	36,950.547	492.486	37,443.033

- ⁹⁾ Ibidem s. 116—119.
- ¹⁰⁾ Wiesner A.: Denkwürdigkeiten der Oesterreichischen Zensur vom Zeitalter der Reformation bis auf die Gegenwart. Stuttgart 1847. 255 ad. — Hartig: Genesis der Revolution in Oesterreich im Jahre 1848. Leipzig. 1851. 39.
- ¹¹⁾ Aus Metternich's nachgelassenen Papieren VII. 215.
- ¹²⁾ Viz přflohu 1.
- ¹³⁾ Curranda NE. 2421 pol. v archivu města Prahy.
- ¹⁴⁾ Curranda NE 2217 v archivu města Prahy.
- ¹⁵⁾ Jos. Alex. Frhr. v. Helfert Graf Leo Thun im kaiserlichen Justiz- und Verwaltungs-Dienste. Oester. Jahrbuch. Wien 1892. XVI. 126.
- ¹⁶⁾ Palacký Fr.: Radhost. V Praze 1872. II. 297.
- ¹⁷⁾ Paměti Jos. Václ. Friče. V Praze 1885. I. 288.
- ¹⁸⁾ Prag und die Prager. Leipzig 1845. 74 ad.
- ¹⁹⁾ (Hartig.) Genesis der Revolution in Oesterreich im Jahre 1848. Leipzig 1851. 39.
- ²⁰⁾ Wiesner A.: Denkwürdigkeiten der Oester. Zensur etc. Stuttgart 1847.
- ²¹⁾ Palacký Fr. Gedenkblätter. Prag 1874. 104.
- ²²⁾ Meisner A.: Geschichte meines Lebens. Wien 1884. I. 115—116.
- ²³⁾ Náš článek: Naše probuzení. Rozhledy. VI. 836.
- ²⁴⁾ Palacký Fr. Radhost. V Praze 1873. III. 62. — Náš článek: Politický program Františka Palackého. Rozhledy VII. 250.
- ²⁵⁾ Grünberg K. Die Bauernbefreiung und die Auflösung des gutsherlich-bäuerlichen Verhältnisses in Böhmen, Mähren und Schlesien. Leipzig 1894. I. 128.
- ²⁶⁾ Kaizl J. Lid selský, jeho poroba a vymanění v zemích českých. Naše doba II. 107.
- ²⁷⁾ Palacký Fr., Radhost. V Praze 1873. III. 19.
- ²⁸⁾ Procházka Fr.: Ferdinand Dobrotivý a jeho doba. Osvěta 1876. 15.
- ²⁹⁾ Kalousek J. České státní právo. 2. vyd. Praha 1892. 548. Srov. co píše 13. června 1848. V. Staněk Čelakovskému: »Povídá se, že český jazyk má se státi obligátním předmětem na gymnasiích.« ČČM 1872. 22. — Wiesner A. Denkwürdigkeiten der öster. Zensur vom Zeitalter der Reformation bis auf die Gegenwart Stuttgart 1847. 425. — Memoiry Dr. A. Pinkasa v Politik 1879. 20. 9. s. 2.
- ³⁰⁾ Tomek V. V. Děje království Českého. V Praze 91. 392.

²¹⁾ Kdybychom to připustili při něm, jak tomu chce ku př. Fr. Palacký, jak vysvětliti, že nebylo za něho pronásledováno české hnutí literární?

²²⁾ Aus Metternich's nachgelassenen Papieren. VII. 477.

²³⁾ La Révolution est un protégé, qui sait habilement changer de forme suivant les circonstances. La devise qu'elle a aujourd'hui inscrite sur le drapeau, autour duquel elle cherche à rallier les masses s'appelle »nationalité.« Aus Metternich's nachgel. Papieren VII. 225. Ibid VII. 389.

²⁴⁾ (Hartig): Genesis der Revolut. s. 97.

²⁵⁾ Frič J. V. Paměti. V Praze 1885. I. 52.

²⁶⁾ Malý J. Vzpomínky a úvahy starého vlastence. V Praze 1872. 77 ad.

²⁷⁾ Sr. Handschriftlicher Nachlass des Freiherrn von Pillersdorff. Wien 1863. 19.

²⁸⁾ Malý J. Naše znovuzrození. V Praze 1880. I. 84. — Sojka J. E. Naši mužové. V Praze 1862. 698. — Frič J. V. Paměti II. 242.

²⁹⁾ Viz přílohu. 1. Zmínky o letácích politických jsou velice řídké. Je to zcela pochopitelné. Noviny nemohly referovati o zjevech protivládních, a v korespondencích současných děly se nárážky řídké již z toho důvodu, že listovní tajemství nebylo zachovááno. Konečně dnes publikováno bylo velice málo dopisů z doby předbřeznové, a celá řada nepublikovaných je badateli dosud nepřístupna.

⁴⁰⁾ Litograf. dopis datovaný: Aachen, 23. Juli 1844 v c. k. univ. knihovně v Praze.

⁴¹⁾ R. 1845. na den Zvěstování Rod. boží píše Fialka Burianovi: »Že Bůh ví kolik výtisků Rongova listu, na biskupa trevirského jakási protestantská propaganda po Čechách roztrousila, tajno Tebe není. Bylyť české i německé«. F. Čenský: Z dob našeho probuzení. V Praze 1875. 172.

⁴²⁾ Memoiry F. K. Krouského Svoboda VII. 343. —

⁴³⁾ F. Čenský: Z dob našeho probuzení. 194.

⁴⁴⁾ Const. Blatt aus Böhmen 2. dubna 1848. — Meissner A.: Geschichte meines Lebens. Wien 1885. II. 18.

⁴⁵⁾ Schopf F. J.: Wahre und ausführliche Darstellung der ... in der ... Prag begonnenen Volks-Bewegung etc. I. 6. — Dr. V. Gabler v Příloze Hlasu Národa ze dne 27. února 1897. — Týdenník 1848 s. 93.

⁴⁶⁾ Aus Metternich's nachgel. Papieren VII. 534. Springer A.: Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Friede 1809. Leipzig 1865. II. 167.

⁴⁷⁾ Springer A.: *Gesch. Oesterreichs* II. 169. — J. Arbes: *Ludvík Košut*. Osvěta 1884. 769. — Procházka J.: *Ferdinand Dobrotivý a jeho doba*. Osvěta 1876. 14.

⁴⁸⁾ Sojka J. E. *Naši mužové*. 698. — Černý J. M. *Boj za právo v Praze*. 1. — Dr. A. M. Pinkas v »Politik« ze dne 24. září 1879.

⁴⁹⁾ Sojka J. E. *Naši mužové*. 699. tvrdí, že svolání bylo litografované. Neprávem. Svědkové jako J. V. Frič *Paměti* II. 247. a A. Meissner (*Geschichte meines Lebens*. Wien 1885. II. 27.) správně ukazují, že vyzvání to »bylo třeba opisovati«.

⁵⁰⁾ Frič J. V. *Paměti* II. 247.

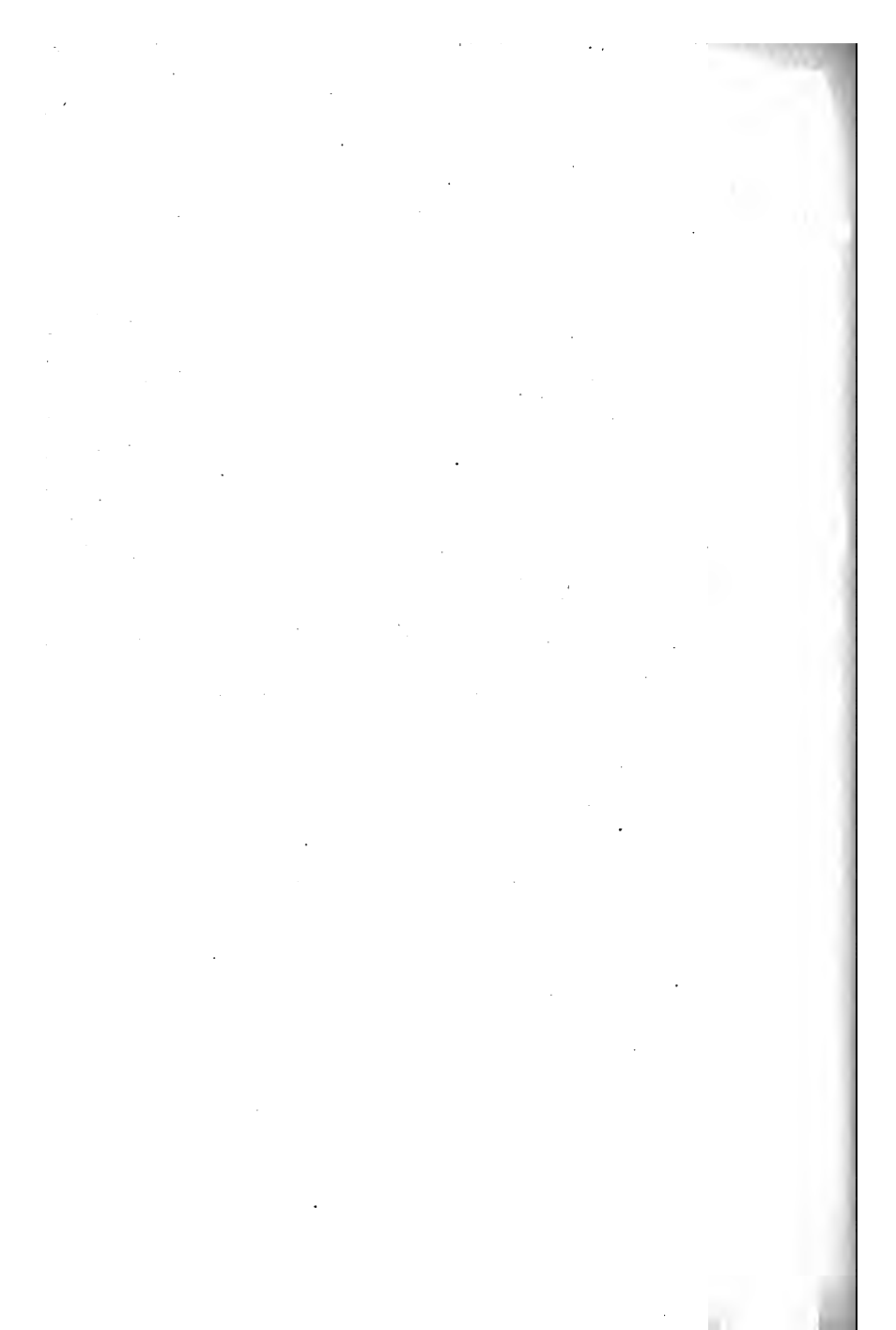
⁵¹⁾ Příloha 2.

⁵²⁾ Schopf, *Wahre und ausführliche Darstellung* I. 9. — *Aus Böhmen nach Italien*. März 1848. Frankfurt am Main. 1862. 5.

⁵³⁾ *Memoiry* Dr. V. Gablera. Příloha *Hlasu Národa* ze dne 27. února 1897.

⁵⁴⁾ Příloha 3.

⁵⁵⁾ Výkřik kněžny Melanie. *Aus Meternich's nachgel. Papieren* VII. 534.

II.

První petice.¹⁾

Myšlenka podati petici k císaři a formulovati požadavky české, nebyla nic přesahujícího vlny tehdejšího hnutí. Dalo se očekávati, že po příkladu Německa i v Čechách vyskytne se snaha něco podobného učiniti. Podmínky byly stejné, a proto mohl se i na více místech vyskytnouti stejný výsledek. Skutečně se také vyskytl. Vedle Repealu i na jiné straně myslilo se na to svolati veřejnou schůzi pražského měšťanstva. Bylo to v hostinci Petra Fastra, u „Zlaté husy“ na Koňském trhu, kde od delší doby scházela se společnost měšťanů pražských, starajících se jistou měrou o záležitosti veřejné.²⁾ Duší těchto schůzek byl dr. Frant. Aug. Brauner, který delší dobu zabýval se otázkami politickými a na základě svých zkušeností měl i největší právo státi se vůdcem duševním přátelského sdružení. Dr. Brauner dobře vycítil, že za vážné situace všeevropské nebylo by ku škodě obrátiti se k trůnu s žádostí o vyplnění všeobecných přání a připravuje se k svolání schůze veřejné uznal za nutné jako politik realní předstoupiti i s určitým formulováním toho, co chce. Žádal, aby byl utužen a pojištěn svazek mezi zeměmi České koruny náležejícími, Čechami, Moravou a

Slezskem, a ty aby zastávány byly od sněmu, každého roku buď v Českém nebo v Moravském hlavním městě shromážděného, 2. aby tyto země administrativně byly spojeny a zodpovědné politické, právní a finanční centrální úřady aby se v Praze pro ně zavedly, 3. aby stavovské zřízení království doplněno bylo svobodně volenými vyslanci všech měst a okresů venkovských, 4. aby byla úplná rovnost české národnosti s německou ve všech českých zemích, školách i úřadech, 5. soudnictví mělo býti uspořádáno: vyzdvižením priv. soudů, zavedením neodvislých úřadů a veřejným ústním jednáním. Dále si přál, aby 6. nastalo všeobecné vykoupení z roboty a jiných urbánních povinností, vyzdvižení poddanosti, stejné postavení gruntovní majetnosti z ohledu práv i břemen, bezvýjimečná závaznost k stavu vojenskému losováním a co možná ne delší než 4letou službou. 7. Chtěl, aby byly zavedeny městské a vesnické obce, a ty aby spravovány byly od svobodně volených municipálních a komunálních úřadů, a aby zřízeny byly komunální (obecní) gardy. 8. Úřady měly by býti osazovány domácím lidem, majícím stejně dokonalou známost obou zemských jazyků, 9. Svoboda tisku s represivními zákony proti nadužívání měla by býti prohlášena. 10. Taxovní a kolkovní zákony by měly býti opraveny a potravní daň zrušena. 11. Občané měli by míti svobodné právo shromažďovat se a zadávat přípisy, tajemství dopisů má býti svatě zachovááno; osoby buďtež pojištěny proti zatknutím bez předešlého soudního uznání aneb dostižení při zločinu a konečně 12. všechna náboženská vyznání buďtež úplně svobodna.³⁾

Srovnáme-li tyto požadavky Braunerovy s Γ zváním a vyslovením požadavků repealu, jaká

shoda a jaký přece rozdíl! Obě strany směřují sice k pádu absolutismu a obě chtějí zlepšení stavu »třídý prostřední a rolnické«, obě však se také valně liší. Repeal sbírá a vyslovuje to, co chtělo se všude, v celé Evropě, Brauner prvky všeevropské aplikuje na české poměry. Brauner je střízlivý politik, vědomý svého cíle českého, repealisté jsou spíše muži davu, kteří více citem jsou vedeni nežli rozumem, kteří nejsou si vědomi toho, co chtějí. Brauner spíše počítá, uvažuje, posuzuje okolnosti, repealisté na všechno to nehledí, dávají bezstarostně všechno v šanc. Brauner jde jistě, repealisté náhodou docházejí výsledků.

To, co Brauner žádal, ovšem nebylo věcí nijak novou, nebylo to však také něco, co by bylo bývalo naprosto a bezdůvodně přejato z ciziny. Bylo mnoho požadavků, které byly společny všem zemím, kde lid tísnil absolutism, bylo však také mnoho toho, co jen pro jednotlivé země se hodilo. Brauner, co přejímal odjinud, nepřejímal slepě. Nesmíme zapomenouti, že některé body v návrhu jeho petice obsažené projednal za doby absolutismu již monograficky.⁴⁾ K vyslovení uvedených požadavků vedly jej důvody, jeho petice nebyla ničím na rychlo a bez rozmyslu vyhotoveným.

První dva články viděl dr. Brauner odůvodněny starým až do r. 1848 se zachovávajícím zemským zřízením a historickou a národní zachovalostí těchto zemí jakož i rozsáhlostí a zvláštností existujících tam občanských poměrů. Spojení zemí oněch je dle něho právně právě takové jako je spojení král. uherských zemí, tudíž i od Jeho Milosti přijatý titul: Ferdinand I., císař Rakouský, král Uherský a Český, o jména pátý atd.

Požadavek třetí vyvolaly okolnosti, že stavovský

spolek až do r. 1848 sestával jen z prelátského, panského a rytířského stavu, pak z magistrátních představených k sezení a hlasování oprávněných priv. král. měst, a tudíž nemohl se považovati za stavovskou reprezentaci země. Tím byl jen za té doby, když v něm veškerá král. města od vyslanců zvláště zplnomocněných zastupována byla, a když všechna ostatní města v poddanství a sedláci svým pánům iako nevolníci podrobeni byli.

Článek čtvrtý založil Dr. Brauner na starém a obnoveném zemském zřízení od května 1627, kdež české i německé řeči v zemích koruny České jsou pojištěna stejná práva. Tato rovnost nebyla žádným pozdějším zákonem nebo platným uzavřením sněmu vyzdvížena ani obmezena, nýbrž byla jí jen v cestu položena překážka zavedením německých škol r. 1773, z úřadu byla čeština proto vytisknuta, že se úředním kandidátům nedostávalo znalosti české řeči a slohu. Než v zemích českých měla i r. 1848 převahu většina pouze českých obyvatelů; jejich duševní a materiální záležitosti byly tudíž zanedbávány, ba i v nebezpečenství upadaly, pokud českým obyvatelům se nedala příležitost, aby ve své řeči mateřské mohli stejně jako Němci duševně se vzdělávati, právo hledati a nalézati. Tím ovšem neměla by se státi nějaká újma Němcům, a ani tím dr. Brauner nemyslí, že by nebylo potřebí německé řeči pro Čechy, kteří by po nějaké vyšší vzdělanosti toužili. Úředníci v Čechách mají mti dokonalou známost obou zemských jazyků. Na školách byla by věc tak zařízena, že by se v čistě českých místech, nebo v takových, kde česká řeč převahu má, vyučovalo v jazyku českém, německý jazyk pak byl by předmětem vyučování, později však s podržením českého jazyka také v německém

by se vyučovalo jednotlivým předmětům; v místech docela německých, nebo v takových, kde německý jazyk převládá, musilo by se děti naopak. Pouze triviální školy byly by omezeny na mateřský jazyk většiny.

Zjednodušení soudnictví (čl. 5. a 6.) zavedením obecných okresních soudů pro osoby a věci, s výjimtím předmětů pravomocnosti vojenské se týkajících, bylo by zvláště již pro vyslovené zákonné přípuštění k vykoupení z urbánních břemen, když by minul rozdíl mezi poddanným a svobodným majitelem osobní váznosti výsadami nadaných osob, tak málo na újmu, jako je prospěšno osobnímu a věcnému úvěrku vůbec. »Vrchnostem gruntovním jest patrimoniální soudnictví den ke dni obtížnějším břemenem a jakož nepravidelně rozličným objemem dominií, libovolnou propustlivostí ouředníků, jichž první povinností jest, o vrchnostenský prospěch se starati, taktéž nesnadné a nákladné jestiž pro poddaného za příčinou nepřiměřeně skrovného platu právních úředníků a nejistoty jejich zaopatření v případě bezslužebnosti aneb neschopnosti. Z ohledu na to jest při neodvislých zavedených soudech oustní a veřejné jednání ospravedlněno«.

Patent z prosince r. 1846 o vyměnění roboty neosvobodil selskou majetnost od roboty a urbánních břemen. Tento neúspěch dá se tím vysvětliti, že požadavky ve vyměněných cenách od mnohých správců panství byly přepjaty poněvadž držitelové statků fideikomisních potřebným ustálením celé výměnné sumy na čas svého požívání z výměny jen nepatrný, náhradě nikdy se nevyrovnávající prospěch měli, a konečně poněvač vůbec se zmocnila myšlenka veškerého stavu selského, že sice placenou, ale potřebnou a všeobecnou výměnu roboty lze v brzku

očekávati jako zřízení vlády neb usnešení stavů. »Všeobecnou výměnou urbánních břemen jest již dán základ k ustejnění gruntovní majetnosti a vzdvižení osobní, toliko ještě na poměr patrimoniální pravomocnosti zakládající se poddanosti jest jen nepatrný krok dále v následování celku. Toto ustejnění majetnosti ve výhodách a břemenech mohlo by míti veliký výsledek pro materiální blaho jednotlivce, jakož i zjednodušení nákladných prostředků vlády a pro výši všeobecné možnosti placení daně; protože množství nevyrobitelných (sic) jistin nyní poddanému majiteli gruntu k celku připadnou a rovnováhu mezi průmyslovým podnikáním a ouroky ze vzdělání rolí uvedou«. Do března r. 1848 byla závaznost k vojsku sice snížena na 8letou službu, doléhala však proto přece stále těžce na stav řemeslnický a rolnický. Dr. Brauner navrhoval čtyřletou službu vojenskou, jak již sem tam v cizině byla. Takto snížená povinnost vojenská rozmnožila by zjevně chuť k stavu vojenskému, a případným vyhnutím se v první třídě stáří až do 21 neb 22 roku, také by umožnila úplné vzdělání brance v některém řemesle ještě před odvodem. Sbírání vojska losováním učinilo by konec rozličným úskokům a šmejdům při odvodu.

Zavedením všeobecných okresních soudů, pro něž by se v Čechách hodila dobře rozdělená města, odpadla by městům vlastní soudní moc a pozůstala by jim pouze vlastní politicko-ekonomická správa obecní. Vesnické obce podobaly by se zcela městským, když by řečená soudní moc zavedena byla, a kdyby jednotlivě se udržeti nemohly, v komunální okresy by se rozdělily. »Pouze samozákonností obcí dá se národní vlastnost a obecní jmění šťastně udržeti a dobře upotřebiti k povznesení a

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD GARY COOLIDGE
FUND

KNIHOVNA ROZHLEDŮ

XXI.

Vydává a pořádá Josef Pelcl.

Počátky konstitučního života v Čechách.

Napeal

Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V PRAZE.

Nákladem vydavatele »Rozhledů« Jos. Pelcla.
1898.

Cel

Slav 7321.55

Počátky konstitučního života v Čechách

od

Dr. Zd. V. Tobolky.

Neměli jsme dosud spisu, který by všem přístupně a vědecky zjistil a vylíčil počátky konstitučního života v Čechách. Níže psané nakladatelství chtějíc vyhověti tužbě, ne jednou vyslovené, pojalo do své »Knihovny Rozhledů« dílo z pera Dr. Zdeňka V. Tobolky pod názvem »Počátky konstitučního života v Čechách.« Úkol, který si autor vytkl, je vylíčiti první záchvěvy svobody v Čechách r. 1848. V knize uvedené nalezne čtenář poučení o první periodě r. 1848, která směřovala dle slov současníka »k osvobození tříd středních a selských.« Spisovatel charakterisuje dobu absolutismu a ukazuje, jak půda pod nohama mu byla ubírána, probírá první a druhou petici a otázky, které nová svoboda přinesla na přetřes, pojednává o činnosti výboru svatováv-lavského. Zvláštní zřetel věnuje otázce roboty a otázce dělnické, pokud je možno mluvit o ní r. 1848. Spis psán jest tak, že může býti čten bez obtíží každým vzdělcem českým, po něm může sáhnouti i milovník prací dějepisných i odborník historik i politik. Cena díla zvyšuje se hlavně tím, že použito ve spise tomto vedle materiálu memoárového, vyhláskového a novin celé řady rukopisných listin, na základě jichž jest badatelů jedině možno dobrati se pravdy. Mnohé z těchto jako přílohy budou v spisu otištěny i budou tedy také »Počátky konstitučního života v Čechách« nutnou příručkou ke sbírce důležitých politických aktů českého státu.

Celé dílo bude obsahovati něco přes 10 tiskových archů a bude vycházeti v 3archových sešitech po 24 kr. Vychází nákladem Rozhledů, JOS. PFLCLA a jest na skladě v každém knihkupectví, jakož i u vydavatele na Kr. Vínohradech, Korunní tř. č. 20.

Sešit 2. rozesíláme na ukázkou se žádostí, aby ti, kdož nemíní dílo odebírat, sešit 2. v původním obalu vrátili administraci »Rozhledů« na Král. Vínohradech.

zotavení kleslých obcí a k prospěchu vlasti.« Až do r. 1848 existující městské sbory ostrostřelecké měly se, dle návrhu Braunerova, proměnit v náležitě zřízené komunální gardy; všeobecná povinnost by byla k nim přistoupiti. Národní garda byla by proti nepokojům a spolkům proletariatu vždy hotová ozbrojená síla; stát neměl by tím žádné vy-daje, a kdyby potřeba nastala, že by se řádné, placené vojsko jinam stáhnouti muselo, zůstala by mocnou ochranou bezpečnosti po hotově.

K náležitému zastávání veřejného úřadu hodí se jen takový domácí nebo znárodnělý český občan, který zná poměry v Čechách. Potřeba stejné dokonalé známosti obou zemských jazyků zakládá se na zákonné jich rovnosti.

Kolkovní a taxovní patent od r. 1840 sice množství nevhodností, s vybíráním někdejší generální taxy spojených, odstranil a hledání práva u zeměpanských úřadů znamenitě usnadnil, naproti tomu však u komunálních a patrimoniálních úřadů hledání práva takovou měrou bylo stíženo, protože taxy zůstaly, cena kolku pak ještě byla zvýšena. Tudíž větší břemeno zasáhlo zvláště řemeslníka, sedláka a chudé vůbec. Také upotřebení kolkovního zákona bylo pro zkázyplnou úskočnost nebezpečné, a prostý člověk ze strachu, aby do pokuty ne-upadl, dělal si často mnohem větší útraty, nežli to patent kolkovní žádal.

Při městských a vrchnostenských daních byla v rozdělování podle tříd a při platech u knih grun-tovních dle rozličných ustanovení ona nestejnost, jejíž základ již před r. 1848 pominul schudnutím a pádem mnohých bohatých měst českých a zahynutím všelikých živností. Takové předpisování a vyzdvihování daní na venku nejvíce dopomáhalo

k ožizení prostého lidu. Potravní daň však, dle Braunera, má hlavně tu vadu, že nejvíce jen zasahuje třídu lidu chudšího a méně zámožného a tak, jak se vybírala, stala se pro stát nákladnou, pro platícího však občana obtížnou a znemravňující.

U českého lidu nedá se mysliti, že by svoboda byla jím zneužívána. Požadavek 11. odlučuje vše, cožkoliv by bylo škodlivu dobru všeobecnému, podporuje a udržuje všeobecné dobro, poukazuje řízení zemské na všeobecné potřeby a veřejnou čistě panující mysl.

Svobodou všech vyznání nemůže římsko-katolické náboženství utrpěti žádné újmy; vždyť má četné přívržence a dům panovnický na své straně, a pro sv. stolicí v Římě požívá nepřemožitelné ochrany proti všem ostatním vyznáním.

O takovémto promyšlení českých požadavků nedalo se u repealistů mluvit. Byli sice odhodláni k činům, chtěli svolati schůzi petiční, ale o čem na ní se mělo jednati, co pozitivního mělo býti podkladem všech řečí? Sami uznali za nutné zodpovědět tuto otázku a sami uznali svoji neschopnost dostatečně a úplně požadavku vyhovět. Bylo nutné získati do průpravného komitě lidi, kteří požívali určité vážnosti a kteří svou radou mohli řídit celou schůzi. Obrátili se proto na několik stran. Spojili se nejprve, někdy před 8. březnem s těmi,⁵⁾ kdo u Zl. husy pomýšleli na svolání schůze měšťanstva, toto rozšířené komitě pak, přijavši návrh požadavků Dra. Braunera za svůj, vešlo ve styk s dr. Gablerem,⁶⁾ Aloisem Trojanem a snad i jinými. Dr. Gabler, který byl osobou tehdy ne právě oblíbenou,⁷⁾ slíbil sice schůze se účastniti, ba přišel i do tajné schůze pealu, těsně den před schůzí svátováclavskou odvaně, nezaujal však v hnutí hned prvního

postavení vůdčí.⁸⁾ Alois Trojan byl již r. 1848 muž všeobecně známý a řečník řádu ne posledního,⁹⁾ třeba že ne vždy věcný. Trojana získali pořadatelé schůze v chvíli nejposlednější, kdy město bylo již plno pověstí a obav pro nastávající schůzi.

Lidé vzpomínali, že o posledním Sylvestru v lázni svatováclavské již mluvilo se poněkud volněji, kdo ví, není-li na den 11. března svolán reformní banket? 11. březen připadal na sobotu, a sobota jako den výplaty byla již dříve dnem nepokojů. Třeba že v pozvání hlásalo se o schůzi, že »tento skutek je zákonitý, protože nutný,« nedali se tím mnozí přesvědčiti a viděli v svolání shromáždění něco nezákonného a nebezpečného.¹⁰⁾ Rozruch zvyšovala zpráva, že vojsko i policie se připravuje všemu zabrániti, že dojde ku srážce s vojskem, poněvadž bylo již také vydáno heslo, aby lid přišel do Svatováclavských lázní se zbraní a p.¹¹⁾ V některých domech skutečně připravovali i zbraně, nakoupili střeliva a lili kuličky.¹²⁾

Aby aspoň částečně hnutí zabránil, povolal k sobě tehdejší purkmistr, c. k. appellační rada Müller, představené všech cechů i jiné důstojníky a přemlouval je, aby do shromáždění oznámeného nešli a svých lidí z domů nepouštěli,¹³⁾ a na odstrašenou obyvatelstva již den před schůzí procházely městem s nasazenými bodáky četné hlídky vojenské.¹⁴⁾ Nálada k bouři byla nepopěrná, nevznikly-li výtržnosti, za to díky především patří Aloisu Pravoslavu Trojanovi.

Když tříčlenná deputace pořadatelů obrátila se dne 10. března r. 1848 na Al. Trojana, aby přišel schůze svatováclavské a převzal odůvodnění, Dr. Braunerem náhle onemocněvším konci-
ané, nebránil se přání vyhověti, činil to však

jen za podmínkou, bude-li odvoláno heslo „se zbraní.“ Deputace nemajíc pevné mínění záhy dala se přesvědčiti, že násilím vydávaly by se zájmy celého národa v záhubu a skutečně k podmínce Trojanově svolila. Trojan, byla-li nálada i u radikálů změněna, musil se jen postarati, aby se strany vlády nebyla dána příležitost k bouři, i hleděl proto před schůzí se orientovati u kruhů těchto a domoci se jakési u nich pasivity vůči shromáždění. Dne 11. března s Fastrem učinil ¹⁵⁾ k tomu kroky, a zdá se, že jeho zakročení v té věci se neminulo cílem.

11. březen nastal za všeobecného napjetí a očekávání. Na všech stranách dály se přípravy k večeru. Vojsko bylo v kasárnách konsignováno, z Brandýsa dojela do Prahy jízda, děla se nabíjela. ¹⁶⁾ Policie byla sice připravena k zakročení v případě nebezpečství, nebylo ji však viděti na ulicích asi z toho důvodu, že neměl se jejím objevením dráždit lid. ¹⁷⁾ Večer sešli se na novoměstské radnici k poradě pro případ potřeby nejvyšší purkrabí hrabě Stadion, městský hejtman Muth a purkmistr Vaňka.

Blížila se šestá hodina. Hloučky lidí objevovaly se na cestě k Lázni svatováclavské, obchodníci v nejistotě zavírali krámy, domovníci domy. Davy na cestě po dobytčím trhu, okolo kasáren Karlových rostly, bázlivci v ustrašení na ně dívali se z oken. Po šesté hodině bylo u Lázně shromážděno již na několik set ze všech tříd lidí, ¹⁸⁾ netrpělivě naladěných, zvláště proto, že sál k schůzi určený byl dosud zavřen. ¹⁹⁾ Proskakovala již zvěst, že celá věc je nastrojený žert pro pozlobení úřadů, ²⁰⁾ mnozí se vraceli v domnění, že nic není, omrzelosť ze zklamání některé počala zlobiti, když tu náhle přiraz o sedmé hodině k davu hlouček, v jehož čele st Petr Fasteř a jemu po boku krejčí Banzet a p

krývač Šulc.²¹⁾ Faster přímo kráčel ke vchodu sálu a k němu přidružil se Alois Trojan, který v poslední chvíli se dostavil.²²⁾ Majitel hostince, Karel Hošek, zdráhal se místnosti své shromáždění propůjčiti, povolil však přece pod nátlakem shromážděného lidu, odevzdal klíč svolavatelům a opatřil světlo. Jako roj včel vhrnul se zástup do sálu. Šum, hluk, výkřiky, živé debaty před schůzí částečně aspoň odpovídaly na otázku, jež mnohým ležela na rtech: Co bude?

Méně známí lidé před schůzí rozdávali psaný německý seznam požadavků, koncipovaný Drem. Braunerem, který pro nemoc do schůze nemohl se dostavit.²³⁾ Nekryl se úplně s návrhem Braunerovým. Mimo jeho dvanáct bodů obsahoval ještě příspěvek »Organisation der Arbeit,«²⁴⁾ k jehož projednání přišlo hlavně přičiněním studentů. Strana, více lidová, proletariát, dělnictvo, tehdy většinou bez práce, agitovalo zde pro své třídní zájmy, pro něž ovšem za té doby v jiných třídách bylo málo smyslu.²⁵⁾

Alois Trojan chtěl promluvit několik slov a jako právník vysvětliti, že schůze jest vlastně nezákonná²⁶⁾, byl však unilčen těmi, kdo žili více citem a byli přesvědčeni, že schůze ta je proto zákonná, poněvadž je nutná. S nadšením setkal se u shromáždění Petr Faster. Stručně oznámil účel shromáždění: totiž úradu a konečné usnešení se o hlavních potřebách obyvatelstva království Českého a vypracování příslušné petice, a pak počal předčítati jednotlivé články na návrzích Braunerových založené. Každý jednotlivý bod provázelo Alois Trojan výkladem, nejprve česky, pak německy daným,²⁷⁾ a shromáždění pozdvížením rukou a ednutím klobouků dávalo na jevo své mínění.

Všechny body ovšem nebyly přijaty se stejným souhlasem. V shromáždění jevílo se dosti samostatného usuzování, tak že návrhy některé byly změněny, jiné požadavky byly přidány. Petice přijatá shromážděním proto se také lišila od petice Braunerovy, lišila se ovšem také předem svým nejednotným stanoviskem, které při jednání osob rozličného mínění snadno dá se pochopiti. Otázka svobody tisku byla příčinou debaty. Kdežto Dr. Brauner si ve svém návrhu přál, aby platila svoboda tisku s represivními zákony proti nadužívání, vyskytovali se jiní, kteří žádali úplnou svobodu tisku²⁸⁾, a skutečně tento radikální požadavek došel také přijetí. Jiným se zdálo, že bod o ústavě pro Čechy je málo jasný, i chtěli navrhnouti proto, aby se žádalo za ústavu z r. 1627.²⁹⁾ Dělníci domáhali se, aby v petici byl zařazen požadavek organisace práce a mzdy, a došli uspokojení. Byl připravován i návrh, aby ochrana řemesla byla do petice zařazena, nebyl však asi vysloven a tudíž nebyl i přijat.³⁰⁾ Když končilo se jednání o bodech, které by v petici měly býti obsaženy, stála celá věc takto:³¹⁾ Návrhy Braunerovy byly většinou přijaty, ne však cele. Přidáno bylo: organisace práce a mzdy, zmenšení počtu vojska, aby král aspoň čtvrt roku v Praze měl residenci a aby policie dosavadní byla zrušena a její působnost přenesena na obce; změněno z Braunerova návrhu, aby svoboda tisku byla nepodmíněná a pak aby v ústavě representativní počítalo se se šlechtou, klerem, měšťany a sedláky, aby byla stejná volitelnost dle okresů, povolování daní a zákonodárství a každoroční svolání zemské sněmu do Prahy.³²⁾

Tyto přijaté návrhy nebyly ovšem žádnou peticí, která by se byla mohla přímo zaslati ku dvci

vídeňskému. Byl to více méně jen material, který měl sloužiti za podklad ke stylisaci petice, jakoužto práci shromáždění větší nikdy podniknouti nemůže. To věděli také velice dobře svolavatelé schůze a proto předstoupili s návrhem, aby zvolen byl dvacetičlenný výbor⁸³⁾, který by se postaral o vyhotovení petice a její doručení na místa příslušná. Navrhovaná kandidátní listina řídila se zásadou, aby šlechta do výboru vůbec volena nebyla, zásada ta však nenašla v schůzi ohlasu. Pracovalo se k tomu, aby omezení bylo co nejmenší, aby spory co nejvíce byly zažehnány, a proto sestavena na rychlo nová listina kandidátní, při níž hledělo se na to, aby obě národnosti měly ve výboru zastoupení,⁸⁴⁾ aby šlechta nemohla si nařikati na odstrkování, ba navržen byl i Žid (Laemel), aby se co největší tolerantnost objevila, třeba že s tímto krokem mnozí dali na jevo silný odpor.⁸⁵⁾ Výbor dvacetičlenný musil býti rozmnožen a pak přistoupilo se k volbě. Volba dala se per acclamationem⁸⁶⁾, a zvoleni byli: Banzet Bernard krejčí, Jan Batka kupec, JUDr. Brauner, hr. Buquoy, hr. Vojtěch Deym, Dittrich František obchodník s dřívím, Eger Václav zámečník, Petr Fastei hostinský, JUDr. J. Frič, Dr. Vil. Gabler, JUDr. Gabriel, JUC. Gauč, Vilém J. Halla, Laemel Leop. šlechtic velkoobchodník, JUDr. Pinkas Adolf M., Pospíšil Jaroslav, Pštros Fr. koželuh, Chir. Dr. Ludvík Ruppert, Schulz Antonín pokrývač, Seidel Václav měšťan, Štěrba Antonín, František hr. Thun, JUC. Alois Pravoslav Trojan, Vaňka František sládek, Vávra Matáš mlynář, baron Vilani, Veith Antonín majitel panství, Vyskočil Jan mlynář a Vyšín Vojtěch sládek.⁸⁷⁾

O půl desáté jednání se skončilo. Trojan děval shromáždění za pořádek a prosil, aby za-

chovalo klid, za nějž se zaručil, vybídl pak zvolený výbor, aby druhého dne v neděli o 4. hodině sešli se k společné poradě na staroměstské radnici. Již valily se davy z místnosti, když k tribuně spěchal ještě jeden řečník, Karel Sabina, ale řeč jeho nebyla již slyšena. Doléhala jen k uším těch, kdo byli v sále mezi posledními.³⁸⁾

Zvolený výbor sebe sám nazýval výbor pražského měšťanstva nebo výbor měšťanů a obyvatelů pražských, záhy však ujalo se pro něho pojmenování výbor Svatováclavský po místě, kde vzal původ. Jeho úlohou bylo zpracovati materiál schůzí mu přikázaný a dodati jej na místo určené. Při posledním ovšem měl rozhodnouti, jakou cestou by se to mělo státi.

Den po schůzi svatováclavské dle úmluvy sešel se výbor na radnici staroměstské. Schůzka nedála se proti zákazu zemského presidenta hraběte Stadionu, ale ne také s jeho svolením. Hrabě Stadion od Trojana přijal prostě zprávu o obmyšleném kroku, rozhodnutí jasného však, je-li schůze dovolena, neučinil.³⁹⁾

Ze členů nedostavili se sice všichni, přece však počet, asi dvě třetiny, byl dostatečný, aby se mohlo přejíti k rokování. Písemně resignoval nemocný hrabě Buquoy.⁴⁰⁾ Jednalo se v řeči německé.⁴¹⁾ Trojan zahájil schůzi zprávou o průběhu schůze v lázni svatováclavské a přečetl body, které lidem jako material k vypracování petice byly odkázány. Při referátu držel se návrhu Braunerova. Pominul všechny dodatky se strany především repealistů minulého dne přednesené a za podklad k poradě prohlásil těchto třináct bodů: aby 1. pojištěna byl česká národnost ve všech korunních zemích českých a byla úplně na roveň postavena s německou

národností ve školách i v úřadech atd. 2. aby se zemská ústava dle potřeb časových pozměnila a aby veškerá města a okrsky venkovské volily si své zástupce, 3. aby byly v Praze ustanoveny centrální úřady pro veškeré země koruny české a aby byly skládány veřejně účty z důchodů státních, 4. aby státní svazek Moravy, Slezska a Čech znovu byl pojištěn a zvláštní sněm společný aby byl zřízen pro tyto země, aby stavové zemí českých byli spojeni a každý rok do hlavního města (střídavě v Čechách a na Moravě) svolávání. 5. aby zřízeny byly neodvislé soudy okresní a samostatné obecní řízení, aby poddanství a roboty byly vzdviženy, aby platila úplná svoboda každého vyznání a aby zrušeny byly soudy privilegované, 6. aby města volila si své magistráty, městské rady, jakož i obce ostatní své představenstvo a aby zavedeno bylo veřejné ústní řízení soudní. 7. aby vládla úplná svoboda tisku, toliko zákony trestními obmezená, 8. aby byla zaručena bezpečnost osobní proti zatknutí bez výroku soudního a neporušenost tajemství psaní, 9. aby úřady byly obsazovány lidmi domácími, znalými úplně obou zemských jazyků, 10. aby byly zlepšeny zákony tax i kolků a zrušena daň potravní, 11. aby se zřídily okresní a městské gardy občanské, 12. aby občané všech stavů byli zavázáni k službě vojenské, aby se vojsko najímalo losem a kapitulace aby byla snížena na čtyři roky, 13. aby měl národ právo svobodně se shromažďovati a petice podávati.⁴²⁾ Přítomný hrabě František Thun (syn) hned na to oznámil svoji resignaci uváděje za důvody to, že patří k opozici stavovské, a že by tudíž jeho účastenství mohlo škoditi věci měšťanské, poněvadž by se mohlo zdáti, že žádost spíše pochází

od stavovské oposice nežli od měšťanstva,⁴³⁾ dále pak podpíral resignaci svou i tím, že volení celého výboru je neplatné. Resignace hr. Thuna byla přijata, a výbor přistoupil k svému ustavení. 16 hlasy předsedou byl zvolen hr. Vojtěch Deym, českým sekretářem stal se Alois Pravoslav Trojan, německým Dr. Vilém Gabler. Na návrh Ludvíka Rupperta zvolena komise k vypracování adresy, a jí uloženo, aby s prací do 14. byla u konce. V komisi zasedali oba sekretáři a dr. Pinkas.⁴⁴⁾

Další schůze na radnici staroměstské se již neodbývaly. Purkmistr Müller propůjčení místnosti omezil jen na jedinou schůzi a všemi prostředky počal pracovati proti výboru, v jehož jednání viděl nezákonnost. Schůze byly přeloženy do hlavního sálu u sv. Havla, a tam docházela zpráva za zprávou, že předsedové cechu za příčinou hnutí v Praze jsou voláni k purkmistrovi a vyslýchání.⁴⁵⁾ Purkmistrovi Müllerovi jednalo se o to, aby co nejvíce činnost výboru svatováclavského omezil, ba pomýšlel i za přispění svých přátel J. K. Riedla a Hally utvořiti jiný výbor, sestavený jmenováním měšťanů a podati také petici dvoru vídeňskému, která proto, že by byla podána po purkmistrovi a representantech měšťanstva, mohla by se teprve zváti vším právem petice měšťanstva Pražského.⁴⁶⁾ Než poměry ve Vídni, o nichž dne 14. března odpoledne do Prahy přišly zvěsti, zmařily tento jeho úmysl úplně.

O 3. hodině odpolední dne 14. března byla komise s vypracováním adresy úplně hotova. Schůze, v níž petice se předčítala, byla veřejnou. mimo výbor mohl se každý do místnosti dostavit a poslechnouti. Za účastenství několika set lid začal Dr. Pinkas čísti německé znění, překlad český

pocházející od Šafaříka a Erbena,⁴⁷⁾ přednášel Trojan.

Výbor v petici odvolával se na hnutí, které zachvátilo západní Evropu a nezůstalo bez vlivu na země rakouské. Nastala doba, kdy národové shromažďují se okolo knížat svých, důvěru vzbuzujíce, o důvěru prosíce v době nebezpečství. Pražané v takové chvíli obracejí se k svému panovníku a předem děkují, že jim nebylo zabráněno svobodně promluvit. Království České je perla koruny císařské. Dva národové přebývají v něm rozdílné národnosti, »jeden národ, který jest původní a má první právo v zemi a ku králi svému, byl potud zdržován ode vzdělání sebe i od užívání stejného práva ústavy takovými, kteréžto neukazujíce se sice zjevně nepřátelsky, aniž přímo národnost odjímajíce, vždy přece podle povahy své k tomu směřují a za výminku požívání práv občanských pokládají, aby se národnost původní Česká v jistém ohledu zapřela a odložila. Svobodné rozvíjení se obou národností, České i Německé, kteréžto, jsouce osudem spolu sjednoceny, v Čechách přebývají, stejné jich snažení k cíli vyšší vzdělanosti bude oba národy síliti, oba spolu bratrským svazkem pojiti i povede oba dva ke štěstí. Příčina, že země Česká posud ještě stupně toho nedosáhla, aby se mohla pevně opřítí nynějším nebezpečným událostem, tato příčina náleží mezi následky dosavadního rozdělení a převahy řeči německé v zákonech a ve správě zemské. Netoliko pouhé snažení, ale postavení obou národností na stejný stupeň a pojištění toho výslovným zákonem může jedině znovu založiti i upevniti moc velikost země České, i také oba dva národy užé spojití se svým panujícím kmenem.« Pojištění

však tohoto, ať Čechu nebo Němci, svatého následku neleží toliko v tom, aby se vzdělání řeči jenom trpělo, ale v tom, aby se stala podstatná změna v dosavadních ústavech, aby hráze mezi knížetem a národem překážející byly zrušeny, aby bylo obecně a v dobrém úmyslu dovoleno vyučování národu školami a spisy. Čím světlejší jest rozum lidu, tím otevřenější a bezelstnější je jeho důvěra, a na této důvěře je založena láska lidu k jeho panovníku. Národ sobě žádá, aby mu byla dána veřejnost ve všem a ku prospěchu všech, prosí o svobodné a nezkrácené vyučování. Obyvatelé země české doufají od Král. Milosti ve vyplnění těchto přání:

1. Aby pojištěna byla národnost Česká ve všech zemích ku koruně České náležitých i aby obě řeči, Česká i Německá, v dokonalou rovnost mezi sebou vespolek byly postaveny i práv stejných aby požívaly, jak ve školách tak i v úřadech.
2. Aby České zřízení zemské podle potřeby času bylo změněno a rozšířeno pod jistotou takovou, aby záležitosti měst i okrsků venkovských zastupovány byly svobodně volenými vyslanci, i aby svazek mezi Čechy, Moravou a Slezskem byl utužen pospolitými stavy těchto zemí, kteří by každého roku společně mívali shromáždění.
3. Aby povoleno bylo samostatné, komunální čili obecné zřízení zemské, tak aby osoby magistrátní i představení všech obcí svobodně bývali voleni, pak aby byla úplná veřejnost veškerého jednání v záležitostech obecních. Též aby se učinily dokonalé času přiměřené opravy v poměrech selských.
4. Aby bylo uvedeno veřejné i ústní jednání konečné v řízení civilním i trestním jakožto přechod k řízení soudnímu docela veřejnému.
5. Aby byla svoboda

tisku, obmezená jedině stávajícími trestními zákony, kteréžto by se měly ve příčině svobody tisku změnití a národním zastupováním pojistiti. 6. Aby byla povolena svoboda vyznavačům každého náboženství. 7. Aby byla pojištěna bezpečnost osobní proti všelikému libovolnému zatýkání, ustanovíc zákonem výminky, pod kterými toliko může zatknutí býti nařízeno. 8. Aby se dosazovaly na úřady jen osoby takové, kteréž obou jazyků v zemi obyčejných jsou stejně a úplně povědomy. 9. Aby byla nařízena povinnost ke zbrani obecná, a ti, kdož budou povinni, aby se k tomu ustanovovali losem; krom toho aby bylo zřízeno ve městech vojsko měšťanské, jakož i na venku stráž okresní. 10. Aby se zmírnila a poznenáhla docela zrušila daň potravní tím způsobem, by z toho hned byly propuštěny aspoň věci k zachování života nejpotřebnější; pak také aby byl opraven zákon tax i kolků v ten způsob, aby při tom byl brán ohled na jmění, na které se tato daň má uložití. 11. Aby byli učitelové jak čeští tak němečtí napřed důkladně sami vyučeni a vzděláni, pak aby se jim vyměřil dostatečný i slušný plat, aby se i na gymnasiích vyučovalo věcem skutečně a realně platným; na universitách pak aby byla úplná svoboda ve vyučování.

Požadavky tyto vyprýštily z opravdového přesvědčení a jsou míněny věrně, upřímně a neukrytě. Jich podavatelé také pevně doufají v jich splnění. »Cit národní, hrdost pro vlast i pro svého krále zušlechťuje národ a činí jej nepřemožitelným nepříteli každému, budiž od západu nebo od východu.«⁴⁸⁾

Sdělení tohoto elaboratu vyvolalo u členů výboru živou debatu. Cítilo se, že v uvedeném ne-

jsou vystižena ta přání, která vysloviti bylo uloženo na schůzi svatováclavské. Dr. Pinkas chtěl rozho-
voru předejít, a proto přál si, aby bylo dříve od-
hlasováno, je-li petice přiměřena a loyální, což
se i stalo, námitky nespokojenců však tím odkli-
zeny nebyly. Petice Dr. Pinkasem přečtená skutečně
podstatně lišila se jak od návrhu Dr. Braunera,
tak tím více od přijatého materiálu na schůzi sva-
továclavské. Dr. Brauner zakládal si velice mnoho
na svém šestém článku: »Všeobecné vykoupení
z roboty a jiných urbánních povinností, vyzvižení
poddanosti, stejné postavení gruntovní majetnosti
z ohledu práv i břemen, bezvýmínečná závaznost
k stavu vojenskému losováním a co možná nic
delší než 4letou službou,« z toho však přijal Dr.
Pinkas do petice jen požadavek »bezvýmínečná
závaznost k stavu vojenskému losováním« a jen mimo-
chodem připojil, aby se učinily dokonalé »časů při-
měřené opravy v poměrech selských.« V ostat-
ním bylo novou peticí přání Dr. Braunera vyho-
věno, ba byl i přičiněn bod nový, týkající se
školství. (čl. 11.)

Proti odhlasovanému návrhu ve schůzi svato-
václavské ovšem jevila petice Dr. Pinkasa nedo-
statky mnohem větší. Článek 2. jí přijatý, žádal
nepodmíněnou svobodu řeči a tisku. Dr. Pinkas
místo »nepodmíněná« položil »obmezená jediné
stávajícími trestními zákony.« O přání, aby počet
vojska byl zmenšen, nejvyšší úřady měly sídla
v Praze, aby zrušena byla robota i soudy patrimo-
niální, aby král nejméně čtvrt roku v Praze síděl,
organisace práce a mzdy, o tom všem neučinil
zmínky, některé body pak tak sestylisoval, že
identita požadavků širším vrstvám nebyla hned
patrná. Měli-li proto stoupenci Dr. Brauner

příčiny k nespokojenosti s novou peticí, měli jí více ještě ti, kdo stáli za všechny požadavky, ve schůzi svatováclavské přijaté. K posledním náleželi především studenti a dělníci, třídy, s jejichž uvědoměním i agilností již za tehdejší doby se mělo počítati. —

Ludvík Ruppert první pozvedl hlasu a vytýkal, že o potřebách rolníků v petici není vlastně nic napsáno.⁴⁹⁾ Věc vyvolala bouřlivou debatu, která však náhle byla ukončena. Do shromáždění přineseny zprávy, že ve Vídni bylo dne 13. března krveprolití, že právník Jan Müller z Moravy arcivévodu Albrechta holí udeřil a jej s koně srazil, a v tom že postřelen klesl. Mezi posluchači nastal hluk, křik, šum, ozval se hlas: »Zle je, pánové, ve Vídni je rebelie!« Výbor patrně rozechvěn uspíšil, ne ke zdaru věci, své jednání. Rokování o adrese se zanechalo, adresa beze vší změny byla přijata s odůvodněním, že touto adresou, třeba nedokonalou nic ztraceno není, a později, že se může zvláště žádati, co za potřebné a nutné bude uznáno. Ve výboru roztržitost patrně stoupala, rozhodnutí tak důležité, jako jakou cestou má adresa býti do Vídně podána, ve chvílce učiněno. Přítomný Frant. Palacký chtěje, aby se udržela právní kontinuita, již před schůzí působil a pak při jednání navrhoval, aby adresa byla podána po stavech, Dr. Josef Frič prosil za svolání nové schůzky měšťanstva o té věci, případně navrhoval, aby při podpisu adresy se každý vyjádřil, má-li přímo, nebo po stavech petice býti podána, ale všechno to bylo marné. Většina výboru z nedůvěry k šlechtě i k purkstrovi jednání neodročila, nýbrž rozhodla, že se á adresa podati přímo a později že se má zvoliti výbor a deputace.⁵⁰⁾

Události Vídeňské nezbývaly bez vlivu na ty, kdo, nestáli-li proti hnutí dne 11. března vzniknuvšímu, byli aspoň vedle něho. Purkmistr pražský sotva že donesly se do Čech zprávy o bouřích Vídeňských, změnil vůči výboru svatováclavskému své jednání zřejmě nepřátelské a hleděl odčinit kroky, které jej měly vésti k tomu, aby vedle petice svatováclavské byla podána ještě petice jiná, od výboru jím jmenovaného. Nepřímo počal působiti k tomu, aby výbor svatováclavský s jeho výborem, práci už započavším, se spojil a pod dojmem událostí vídeňských se mu to podařilo. Ještě dne 14. března večer splynul výbor svatováclavský s výborem Müllerovým⁵¹⁾, a adresa Dr. Pinkasem sestylisovaná stala se jich adresou společnou. Müller chtěje dáti na jevo své demokratické smýšlení složil u přítomnosti shromážděného lidu hodnost c. k. appellačního rady a prohlásil, že chce býti na dále jen purkmistrem.⁵²⁾

Dne 15. března ráno byly již na rozích přilepeny vyhlášky k obyvatelstvu Pražskému, v jazyku českém a německém, jimiž lid napomínal se ke klidu, zároveň se však jimi oznamovalo, že petice vypracovaná veřejně jest vyložena k nahlédnutí a k podepsání: v radnici Staroměstské, v sále jednoty průmyslové, v besedě měšťanské, v besedě šlechtické, v besedě kupecké, v knihkupectvích Ehrlicha, Calveho i Jaroslava Pospíšila, pak na Malé straně u p. Scheiba v Mostecké ulici a u pana Fastra, u »Zlaté husy« na Koňském trhu. Lid začal se hrnouti do určených místností, všude byl nával těch, kdo chtěli petici si přečísti a podepsati. Téměř všichni úředníci zemského gubernia nezdráhali se k petici se připojiti.⁵³⁾ Neodcházeli však všichni lidé s tváří stejně uspokojenou. Mnozí po-

znali, že v petici k podpisu předložené chybí dosti z petice v lázni svatováclavské přijaté, zvláště požadavek o zrušení roboty, jehož nutnost se cítila všeobecně, a vytýkali to některým členům výboru. Dělníci, jichž velká část byla tehdy bez práce, poznávše, že jich přání o organizaci práce a mzdy zůstalo nepovšimnuto, bouřili se a dne 17. března znovu přímo u výboru svatováclavského uvedli své žádosti.⁵⁴⁾ Výbor ovšem do žádosti k císaři nepojal jich přání, nýbrž postaral se jinak, aby uklidnil jich mysl. Dr. Jos. Frič dvakrátě pokusil se výtky vyvrátiti ale bez výsledku.⁵⁵⁾ Nespokojení s peticí Pinkasovou se neutišilo.

Petice v Praze vyložená neměla býti podána jen jako petice hlavního města království českého, nýbrž jako petice celého království. Bylo proto třeba, aby v krátké době sehnaly se podpisy i z měst jiných. Na prvním místě šlo o Plzeň.

Dr. Jos. Frič hned po 11. březnu postaral se, aby v Plzni byli zpraveni o hnutí pražském, a upozornění i vybídnutí jeho nezůstalo bez výsledku. Dne 13. března 1848 Plzeňští občané žádali Dr. Friče,⁵⁶⁾ aby zaslána byla petice do jich města k podpisu, a dne 18. března vydali se z Plzně již dva poslové (Dr. V. Peithner a Em. Dlouhý),⁵⁷⁾ aby přidali se k petici Pražské.

Plzeň s připojením svým nezůstala osamotněna. Po ní následovala ještě celá řada měst českých. Z Hory Kutné,⁵⁸⁾ ze Slaného,⁵⁹⁾ Nymburka,⁶⁰⁾ Litoměřic, Písku, Lovosic, Hrobů a Karlína⁶¹⁾ přišly souhlasy s peticí Pražskou, aby podány byly u dvora Vídeňského.⁶²⁾

Za jakého ruchu, změny okolností, rozčilení zvědavosti byla petice podepisována! Již byly i ty chvíle absolutismu! Po prvních poplašných

zprávách z Vídně přicházely nové, překonávající dřívější a přece zvědavost neukájející. Rozšiřovaly se jisté podrobnosti o bouřích ve středisku říše. Palác Metternichův padl prý rozvášněnému lidu za obět, policejní budova je částečně zničena, císařský hrad osířel, jen vojsko zůstalo, aby chránilo, co se zachrániti dalo.⁶³⁾ Ke všemu tonu množily se případy těch, kdo prolili krev za svobodu. Političtí mučedníci vystupovali na mysl širokých davů. Jak možno, aby i nejrozvážnější zachovali klid? Rakousko stanulo na úsvitě nové doby. »Konstituce jest pro všechny země povolána! Vídeň jásá«, to byla zpráva Stadionova, na kterou každý u nás již čekal.

Bylo-li správné a politické za takto změněných okolností jíti s peticí, stylisovanou Pinkasem do Vídně? Historiku nenáleží zodpovídati podobné otázky. Přece však třeba uvést, že nesprávnost kroku toho se cítila již v době tehdejší. Vždyť Pinkas neměl ve své petici ani jasně a otevřeně vyznačený požadavek zrušení roboty, všeobecně za nutný považovaný, jehož vyplnění přece dalo se nepochybně očekávat. Vláda nebyla nenakloněna vyhověti mu. Její příznivé stanovisko v této věci dalo se tušiti z nařízení dvorské kanceláře od 18. prosince 1846. Bylo proto přirozeno, že ozval se především pro článek o robotě silný odpor proti podání petice výborem schválené. Aby aspoň na chvíli rozhořčení se utišilo, ohlásil výbor svatováclavský, že v požadavku třetím, třeba že neurčitě stylisovaném, jest zahrnuta prosba »o usnadnění řádného vykupování se z roboty,«⁶⁴⁾ ale ani to nemělo žádného účinku. Dne 18. března r. 1848 Dr. Brauner uveřejnil své krátké odůvodnění Pražské adresy v její původní podobě, a výbor svatováclavský pod nátlakem veřejného mínění byl nucen vyhlásiti, že původní žádost, v ta samá slova se-

psaná, jak v lázni Svato-Václavské byla přednešena vezme se spolu do Vídně.⁶⁵⁾

Ještě u jedné strany ucházel se výbor svato-václavský o podporu své žádosti. Bylo to mezi mládeží akademickou. Petr Fasteur chtěl roznítiti nadšení a pohnouti k činům nabádal mladého J. V. Friče,⁶⁶⁾ aby i studentstvo odhodlalo se k nějakému veřejnému prohlášení, a neminul se účinku. Frič nebyl již tehdy osoba neznámá a nemilá. Tohoto romantického nadšence vážili si mnozí a milovali jej. Frič byl synem své doby a člověkem, který mimovolně dovedl působiti na své okolí. Byl více muž činu nežli uvažování, u něho více rozhodoval cit nežli rozum. Postavení jeho otce Dr. J. Friče jeho prestiž jen zvyšovalo. Myšlenky Fastrový chopil se s nadšením a rázností. Aby věc nabyla důvěry, pokusil se získati pro ni autoritu, Dr. Aug. Smetanu, učitele, kterého s láskou obklopovali jeho posluchači. Dr. Smetana s Fričem učinili předběžnou poradou a v ní dohodli se svolati schůzi studentů a připojiti se k petici, právě podepisované, petici novou, obsahující požadavky vysokých škol se týkající. Vypracovali i návrh studentských požadavků, v němž žádali: 1. za ohledání školních potřeb zvláštním výborem, do něhož povolání býti by měli nejproslulejší čeští i němečtí učenci české vlasti; 2. za úplnou svobodu přednášek a jich slyšení po způsobu německých universit; 3. za svobodu tisku; 4. za zřízení akademického soudu, jenž by byl studentstvem samým volen; 5. za uvedení obou zemských jazyků do všech nižších a nejvyšších škol; 6. aby zřízeny byly zvláštní studentské bezplatné pracoviště, šermířny a plovárny⁶⁷⁾ Schůzi vstudentskou tento elaborát měl býti schválen. Začalo agitovati na ulici, v hostincích, v učebních

síních, všude se mluvilo a vybízelo, aby studentstvo co nejhojněji navštívilo dne 15. března aulu a vyslovalo své požadavky. Ruch, napjetí a rozčilení vzrostlo, když od studentů vídeňských došlo do Prahy svolání vybízející: »Společte a dorozuměte se mezi sebou a všemi bratry ostatních fakult k obhájení všeobecných zájmů a jmenovitě vlastní své university.«⁶⁸⁾ Uffo Horn, mladý Němec, který právě vrátil se z ciziny⁶⁹⁾ myšlenky všeobecné dovedl dáti na schůzi tvárnosti. Byl to člověk, který uměl mluvit k širokým vrstvám a svými zkušenostmi z ciziny přinesenými, třeba že neměl vzdělání důkladného a hlubokého, uchvátil ne jednoho. Petice Dr. Smetanou vypracovaná byla přičiněním Uffa Horna rozšířena, život mnichovských studentů jeho osobou počal míti vliv na studentské poměry české. Uffo Horn postaven byl v čelo i výboru, jemuž svěřeno vypracování petice studentské. Dne 16. března byla již petice dohotovena a v Karolinu akademickému senátu odevzdána. Byla podána za celé studentstvo společně s posluchači polytechniky a nebyla ničím jiným nežli aplikováním idee »Svoboda a rovné právo všem« na poměry studentské. Studentstvo vyslovovalo se proto, aby žádná schopná hlava za příčinou svého náboženského vyznání nebyla vyloučena od učitelských stolic na školách vyšších, žádalo úplnou svobodu vzdělání a dovolávalo se prostředků, jimiž by bylo možno každému se dokonale vzdělati v obou jazycích zemských a to ve všech předmětech vyučování. Studentstvo přeje si, aby mohlo navštěvovati cizí university i v běhu studií, a doufá, že řád zkoušek bude v ten způsob změněn, aby volno bylo t: řečené povinné předměty slyšeti pořádkem a čase každému vhodným; způsoblost ke státní služ

i k praxi má záviseti jediné od přísné státní zkoušky. Posluchači polytechniky domáhali se, aby ústav polytechniky přivtělen byl k universitě jako zvláštní všemi příslušnými právy nadaná fakulta, všechno studentstvo ukládalo státu za povinnost, aby pečoval o fysické vychování zřízením tělocvičných ústavů a plováren a ustanovením platů pro potřebné k tomu učitele. Zájmy studentstva měly míti za svůj účel studentské jednoty. Studenti prosili, aby jako základ k tomu cíli položeny byly statuty o jednotách na universitě Mnichovské tehdy právě vydané.⁷⁰⁾

Petice patrně proti konceptu Dr. Smetany se lišila. Byla obsažnější a změněnější. Z petice původní přejet byl jen bod druhý, pátý a šestý, první a čtvrtý vlivem Uffa Horna dle vzoru Mnichovské university zjinačen, bod třetí byl úplně vynechán, poněvadž poměry od prvního návrhu se valně změnily. 15. března bylo ohlášeno v Praze vyzdvižení censury, a proto přirozeně domáhání se svobody tisku po 15. březnu vypuštěno.

Po 16. březnu byla petice vysokých škol podepisována. Podepisovali se nejen studenti, ale podepsal ji i akademický senát a všichni profesori.⁷¹⁾ Den před odjezdem deputace do Vídně rozhozeno bylo po městě svolání studentů »Na Studentstvo Vídeňské«, které zároveň s peticí studentskou do Vídně mělo býti vzato. Čeští posluchači vítali nadšení svých druhů Vídeňských a děkovali jim, že první pozvedli hlas svobody a dali příklad mládeži ostatní.

Činnost studentstva našla ohlasu v celé české zemi. Studentský život byl vítán jako nadšení věc svatou a vznešenou a pozdraven jako klad nového způsobu života mezi studenty,⁷²⁾ továcký výbor na návrh Dra. Jos. Friče dle

usnesení ze dne 16. března, zvláštním tištěným prohlášením vypracovaným K. J. Erbenem,⁷³⁾ dal na jevo své sympatie s mladým duchem, chvále, že studentstvo v rozhodné době spojilo přání svá s přáním a prosbou měšťanů a obyvatelů Pražských, a vybízejí, aby studentstvo účastnilo se deputace více členy; z každé fakulty, právnické, lékařské, filosofické a technické, měla býti vybrána jedna osoba, mimo to pak všechny fakulty měly si voliti jednoho profesora a jednoho děkana, z kterékoli fakulty; celkem tedy měla se stanoviti šest osob.

19. březen byl určen k odjezdu deputace. Jejímí členy zvoleni byli za měšťanstvo: Petr Fastei, hostinský, Bernard Banzet, mistr krejčovský, Martin Brabec, František Ditrich, obchodníci ve dřevě, Václav Eger, mistr zámečnický, Bedřich Ehrlich, knihkupec, Dr. Josef Frič, zemský advokát, Josef Hala, kupec, František Pštros, koželuh, Josef Krug, obchodník, Leopold z Lámly, velkokupec, František Reichel, soukeník, Václav Seidl, František Vaňka a Albert Vyšín sládkové, Antonín Veit, statkář a Jan Vyskočil, mlynář a Pravoslav Alois Trojan, úředník zastupitelství české královské koruny.⁷⁴⁾ Za vysoké učení přidružili se k zvoleným se svojí peticí Dr. Karel Jindřich Fischer, děkan fakulty právnické, prof. Redtenbacher, Ed. Holenia z práv, Josef Pečírka z mediciny, Uffo Horn z filosofie a Ad. Bradka z techniky⁷⁵⁾. Před odjezdem v sestavení deputace nastaly ještě ty změny, že místo náhle onemocnělého Dr. Jos. Friče zvolen byl za jeho nástupce Dr. Pinkas, a k deputaci studentské na žádost arcibiskupovu byl přibrán i jeden vyslanec za bohoslovce; byl to theolog Ferd. Šebánek⁷⁶⁾.

Onemocněním Dra. Jos. Friče utrpělo pořízení

české deputace ve Vídni velké škody. Dr. Frič z vyvolených byl nejschopnější hájiti podávané články a přípravě pro úkol svůj věnoval veškeren svůj čas. Frič tušil, že vláda Vídeňská byla by přivedena peticí do rozpaků a že by sotva chtěla v krátké chvíli dáti rozhodnou odpověď, a proto chtěje příznivé rozhodnutí k své straně strhnouti, dal již předem informovati po baronovi Neubergovi dvůr vídeňský. Aby co nejurčitěji se jednalo a všem vytáčkám předešlo, pomýšlel podati i návrh odpovědi na první petici, v níž by bylo stanoveno, »že bude do Prahy rozepsán sněm všech tří zemí koruny české, k němuž povolání budou též deputovaní z měst a od selského lidu dle okrsků krajských volení, a na němž by se stala porada o ostatních žádostech v petici obsažených i o jiných, jež by navrženy byly.« Sněm tento měl osobně česky zahájití sám císař Ferdinand. Po čas jeho nepřítomnosti v Čechách měl korunní princ František Josef býti poslán do Prahy jako místokrál; jeho dvůr by tvořila česká šlechta. Učitelem jeho v češtině a dějepisu měl býti František Palacký. Politika rakouská měla nabýti rázu protiněmeckého, mělo se vysloviti vystoupení Rakouska z německého spolku dříve ještě, nežli by byla prohlášena německá republika; české hranice mají býti obsazeny vojskem proti Sasku a Prusku.

Všechny tyto plány však churavost překazila. Baron Neuberg sice o den dříve do Vídně deputaci předstihl, ostatní však přání Fričova ve Vídni tlumočena nebyla⁷⁷⁾.

Den odjezdu deputace stal se národním svátkem nejen v Praze, ale v celých Čechách. Dne 1. března od úsvitu panoval čilý život a nadšený ch. Snad všechny domy byly ozdobeny v Praze

prápory v národních barvách. Výbor Měštanské besedy Pražské toho dne podal deputaci »S bohem! na cestu do Vídně Slavnému vyslanstvu koruny České«⁷⁸⁾, jménem vyslaných rozloučili se tištěným listem se spoluměšťany, krajany, bratřimi Petr Faster a Pravoslav Al. Trojan⁷⁹⁾. Na Koňském trhu před sochou sv. Václava vyslechla deputace chráněná národní gardou, sbory studentů a Konkordif mši, kterou sloužil sám arcibiskup Schrenk za asistence několika kanovníků. Po udělení požehnání hnul se průvod k státnímu nádraží. Písně »Hospodine pomiluj ny« a »Svatý Václave«⁸⁰⁾ z tisíce hrdel vznášely se k nebesům, davy plny naděje i očekávání prosily: »Nedej zahynouti nám i budoucím.«⁸¹⁾ Na nádraží zvláštní vlak pro deputaci byl již připraven.

O čtvrt na osmou vyjel vůz jako kurýr a za půl hodiny za ním sama deputace. Jeden člen výboru Měštanské besedy česky rozloučil se s deputací, a hned na to hnul se vlak. Zavlály prápory, zazněly písně, zahrála hudba a ozvaly se hlasy: »Sláva Vám! S Bohem! Vraťte se s dobrou odpovědí!« Ve vzduchu rozvlnilo se celé moře šátků, posílající odjíždějícím poslední pozdrav, do dálky mávaly klobouky, dokud vlak nezmizel z obzoru. Ne jednomu vstoupily do očí slzy. Vždyť v těch peticích, do Vídně odvážených, byly ukryty naděje a tužby českých obyvatelů.

Cesta do Vídně byla rozpočtena na dva dny. 19. března o 7 hod. 45 min. deputace odjela z Prahy a do Vídně měla přijeti dne 20. o 12 hodinách 53 minut. Jízda byla přerušena v Olomouci dne 19. o 6 hodině 57 minut a znovu nastoupen druhého dne právě o hodině šesté ráno⁸²⁾. V všech stanicích deputace stala se předmětem ovací

Shromáždění venkované s jásotem ji uvítali. Nepřehlédné zástupy, národními barvami vyzdobené, obklopovaly obě strany trati. Skorem všude hudby oznamovaly příjezd vlaku do stanice. Vyslanci z oken vagonu mezi shromážděné vyhazovali lístky, v nichž loučili se se svými spolukrajany. V Běchovicích podala holčička, oděna v národní barvy, všem vyslancům na stříbrném talíři čerstvé myrtové ratolestky, z Poděbrad očekával je zvláštní výbor s národní korouhví a jménem jeho kdosi deputaci oslovil. V Kolíně stáli na dráze se svými korouhvemi pořádkové, a hluk hmoždířů a hudba pozdravily deputované. Městský radní Leger odevzdal adresu Kolínského magistrátu do rukou Fastrových. Kutnohorští ujišťovali vyslance, že jsou ochotni krví i životem vydobytou svobodu zachovati a brániti, a Židé tamnější zvláštní adresou domáhali se přísné deputace. V Pardubicích Čechové s korouhvemi, magistrát a duchovenstvo za hřmění hmoždířů dali na jevo svoji účast a odevzdali deputaci příležitostnou báseň: »Píseň Čechů«, v Zámrskách při obědě vyslanců nebylo konce přispitkům králi, národu a vlasti. V Ústí nad Orlicí velká část domů byla ozdobena konstitučními prapory, zpěv, provolávání »Slávy«, hřmání hmoždířů i tam uvítalo vyslance. Všude, kde zastavil vlak, propukala radost, všude opakovaly se její projevy⁸³). Na moravském pomezí stál obelisk, s kterého vlál národní praporec. U obelisku toho se zastavilo, celá deputace vystoupila z vlaku, a volalo se nadšeně: Sláva! Činem tím mělo se manifestovati vnitřní srovnání mezi Čechami a Moravou. Co dalo se slyšet, opakovalo se i na Moravě. Na každém místě ohlušující »Sláva« vítalo vyslance, dámám rozdávaly kokardy. V Olomouci uvítání přede-

vším bylo prací studentů. Z magistrátu Olomouckého nemluvil k deputaci nikdo. Děkan Fišer a studenti vyslaní za svolávání »Sláva« v pochodňování průvodu byli vedeni do města. Fastei a Trojan mluvili česky a německy k rolníkům, pak také k mládeži⁸⁴⁾, ale nesetkali se s velkým úspěchem.

Dne 20. března uvítání nebylo již nikde tak skvělé. Přirozeně proto, že jelo se krajinou, pro kterou české hnutí politické mělo méně významu. Teprve ve Florisdorfu ožily poněkud umlké ovace. Češi vídeňští poslali tam deputaci, aby pražské vyslance pozdravila. Na nádraží vídeňském hlavně slovanští studenti očekávali deputaci. Sotva že čeští vyslanci vystoupili z vozů, byli se všech stran zasypáváni pochvalou a radostí. Několik řečníků vystřídalo se tu. Jeden (dr. Dvořáček) kladl na srdce deputaci, aby nikdy neodlučovala věc českou od moravské, jiný (Dr. Kuretič) vyzýval Slovaný k věrnosti a svornosti. O půl druhé vyšlo se z nádraží přímo k hradu císařskému. Několik studentů jelo napřed na koních, bílý prapor se slovy »Sláva« vlál nad zástupem, kvítí, pentle, věnce a jásot lidu zaplavovaly na cestě poutníky z Čech.⁸⁵⁾

Když pražská deputace stanula na půdě vídeňské, bylo již jmenováno a zřízeno pro Rakousko odpovědné ministerstvo. Presidentem jeho byl bývalý nejvyšší purkrabí pražský, hrabě Kolovrat, ministry Pillersdorf pro záležitosti vnitřní, Fiquelmont pro zahraniční, Kübek pro finanční a Taaffe pro spravedlnost. Ministr vojenství tehdy ještě jmenován nebyl.⁸⁶⁾ U ministr-presidenta již před přjezdem do Vídně byli čeští poslanci ohlášení. Velkoobchodník Geitler a Em. Zdekauer o nějaký den dříve nežli deputace opustili Prahu, aby ve

Vídni mohli vyjednatí přijetí svých krajanů a postarati se o jich ubytování. Hostinec Matschaggerhof byl vyvolen za obydlí. Stráž studentstva ve dne i v noci byla udržována u vchodu tohoto domu. Ministr Kolovrat příchodem deputace byl velice potěšen. S radostí přijal projev úcty a zprávy o účelu cesty a ihned ustanovil, aby druhého dne, to jest 21. března, započalo se s jednáním. Úvodní slovo česky pronesl Faster. Ujišťoval, že v Čechách je všeobecné očekávání, a že může býti jen tehdy utišeno, jestliže deputace vrátí se s vyplněním článků, jež předkládá. Hrabě Kolovrat vzbuzoval nejlepší naděje ve vyplnění, zvláště v době, kdy zvítězil systém svobodného politického vyvinování, pro nějž již dříve působil. Debaty o jednotlivých člancích účastnili se Faster, Trojan, Pinkas a Veith. Podkladem jednání bylo třináct požadavků dne 12. března ve výboru svatováclavském uvedených, z petice Pinkasovy přijat jen článek jedenáctý, k předcházejícím bodům jako čtrnáctý.⁸⁷⁾ Materiál z lázně Svatováclavské, zvláště jeho odchylky z obou předcházejících návrhů petic, zůstaly vůbec nepovšimnuty. Kolovrat petici mu podanou znal již, byv předem informován baronem z Neuberku, a nenalezal v ní nic, co by časem nemohlo dojíti splnění. Ujistil, že některé články jsou jistě již splněny, o jiných prý se jedná. Pokud se týče spojení Čech s Moravou a Slezskem, neslíbil rozhodnutí a to proto, že dříve, než-li by bylo dáno, musí býti slyšeno mínění spojených stavů moravsko-slezských a jich zákonní návrh, jenž na sněmu říšském ku dni 30. červenci planém, má býti předložen. I deputaci studentů radostně ujišťoval, že přičiní se o vyplnění svého přání.

Dne 22. března o 10. hodině dopolední byla

přijata deputace v slavnostní audienci císařem Ferdinandem I. Fastez zahájil jednání českou řečí, po něm pak Pinkas a Trojan mluvili německy, a konečně děkan Fischer doporučoval petici studentstva dobrotě panovníkově. Vladař slíbil česky po prezidentovi Kolovratovi dáti deputaci rozhodnutí.⁸⁸⁾ Druhého dne vyslanci konferovali s ministry hrabětem Kolovratem a svob. pánem Pillersdorfem o petici. Bod za bodem byl projednáván a rozhodnutí protokolována. Ministři prvotně zdáli se hojně slibovati, takže nastala všeobecná nálada, že do Prahy se vrátí deputace s nejlepším pořízením. Za té nálady člen deputace E. Zdekauer odejel do Prahy.⁸⁹⁾

Dne 24. března Pravoslav Trojan jednal jménem deputace o definitivní znění odpovědi, den na to jednání bylo ukončeno a výsledek jeho ohlášen. Český překlad obstaral Trojan. Odpověď panovníkova obsahovala 14 bodů, jejichž očíslování odpovídalo příslušným číslům třinácti článků, dne 12. března v schůzi výboru svatováclavského přijatých, článek čtrnáctý pak jedenáctému článku petice, Dr. Pinkasem stylisované. Stanovilo se jí: 1. Vyměření Českého zřízení zemského C. II. o užívání českého jazyka má tam, kdež až posud úplna ve skutek uvedeno nebylo, svůj úplný průchod míti se zvláštním zřetelem na potřeby národu ve škole a ve vladařských úřadech i místech, a kdež jest užívání tomu protivné neb předpisy, s tím se nesrovnávající, má to vyzdvíženo býti. 2. Změny zřízení zemského, času přiměřené, zvláště pak rozšířenější zastoupení měst skrze posly, od nich samých vyvolené, bude ve srozumění se stavy přijato konstitučním způsobem, na nějž patent dne 15. března b. r. ukázal. 3. Odpovědná ministerstva která mají stejnou péči bděti nad obecným dobrým

mocnářství, nad záměry a potřebami všech zemí a napomáhati jim, jsou zřízena, uveřejnění hospodářství státního a nařízení, aby účty kladeny byly veřejně, jest uskutečněno, žádost pak o zřízení nejvyššího soudu v Praze pro Čechy byla odkázána k uvážení »ministru soudství.« 4. Povolení společného sněmu pro Čechy a Moravu odporovalo by zřízení zemskému obou říší, i může jen na vyhledávání stavů obou zemí dáno býti; pročť se tito vybízejí, aby se o tom pronesli. 5. Oprava soudního řízení ve všech odvětvích soudství skrze ústavu času přiměřené má po náležité přípravě býti úkolem shromáždění poslův všech stavů zemských.

Nařízení dne 14. pros. 1846 poskytlo výkupu z roboty patrného ulehčení, a poněvadž se mnozí pánové větších statků zemských v Čechách ze své vlastní vůle pronesli, že chtějí rádi svým poddaným v tom pomoci býti, proto ustanovil se pánovník na tom, aby za slušnou náhradu pominula povinnost ke konání skutečné roboty koncem března roku tisícího osmistého čtyřicátého devátého. 6. Žádost o samostatné zřízení obcí bude povolena přiměřeným způsobem po slyšení stavů, kteří již byli tázáni o jich návrhy. 7. Žádosti o svobodu tisku bylo již vyhověno patentem dne 15. března b. r. 8. Ochrana osobní bezpečnosti jest již zaručena ve vyměření trestního zákona 1. díl § 85. a 2. díl § 86. zamezením libovolného zatýkání a podřízením policejních úřadů ministerstvu vnitřních záležitostí; a kdyby tato vyměření stačovati neměla, budou doplněna při prohlednutí státních zákonů. Pro neporušitelnost listovního emství vydají se rozkazy. 9. O všemožném osavání všech úřadů domácími obyvateli, kteří po-

vědomi jsou jazyka v zemi, jsou již zákonní nařízení, k jichžto zachovávání má býti přísně hleděno.

10. Žádosti, aby zmírněna byla potravní daň, bylo již vyhověno; ulehčení má se státi ve stejné míře, jako se stalo ve Vídni, přírážky městské mají všemožně býti zmírněny a příhodná zřídla důchodů městských vyhledána. Po prohlednutí zákona kolovního a taxovního učiněny budou příhodné změny.

11. Co se týče měštanské stráže v městě a bezpečné stráže na venku, o tom se již příhodné jednání započalo; bude se tedy jen k tomu hleděti, aby věc byla rychle ukončena.

12. Aby všemožně obmezeny byly výjimky z povinnosti vojenské, aby se sbíral lid k vojsku losem, a trvání vojenské služby aby ukráceno bylo, k tomu byl náležitý zřetel obrácen v zákoně o sbírání vojska, kterýž již vyhotoven jest a nejprvé příštímu shromáždění stavů bude předložen.

13. Trůn panovníkův má vždy býti přístupný všem žádostem, a poddaným má býti pojištěno právo, aby se zákonním způsobem radili o svých žádostech a potřebách.

14. Veřejnému vyučování budou v rozsáhlé míře poskytnuty opravy, shodující se s novými ústavy a za tím účelem mají býti přepracovány rozvrhy studijní již připravené; pokud se týče polepšení stavu učitelů, působí se již k tomu, aby byly vyhledány potřebné prostředky a zamýšlí se, aby byl dán volný průchod jak způsobu vyučování tak i volení předmětů učebných.⁹⁰⁾

Vyřízení toto předem posláno bylo do Prahy, aby obec pražská mohla se přičiniti o jeho vytištění a to tak, aby v den příjezdu deputace zároveň mohlo býti na rohy vyvěšeno, jiný opis měl býti odevzdán cís. král. dvorní tiskárně, a výtisk odtamtud jako vyřízení deputaci doručen. Dříve

však, nežli tento druhý opis úřední byl do tisku zaslán, změnila vláda v odpovědi odstavec první takto: „Ustanovení Českého zemského zřízení C. II. strany užívání jazyka českého mají se všady, kde se dosavad úplně nezachovávala, zvláště ohledem na potřeby národní ve školách, v úřadech a v soudech veřejných dokonale vyplňovati, a kdekoli by naproti tomu jednati v obyčej bylo přišlo anebo kdekoli by stávala nařízení tomu odporná, vše to hned zrušeno budiž.“ Odpověď do Prahy adresovaná byla již na cestě, když se tyto opravy staly, a nemohla být změněna. Následkem toho objevil se, když do Prahy byly přineseny i výtisky z dvorní tiskárny, rozpor mezi oběma texty, který teprve zemské presidium v Praze oznámením ze dne 29. března 1848 přivedlo na pravou míru, prohlašujíc znění petice z dvorní tiskárny za jediné správné.⁹¹⁾

Dvorní tiskárna s prací svojí byla hotova teprve v noci před odjezdem deputace. Dne 26. března o 6. hodině ranní deputace vyslechla v Štěpánském kostele ve Vídni mši a hned nastoupila cestu zpáteční. Přímo do vagonu ve vídeňském nádraží doručeno jí bylo několik tisíc skvostných výtisků na velkém archovém formátě z dvorní tiskárny.⁹²⁾

Nelze popřít, že deputace česká ve Vídni těšila se všeobecným sympatiím a že pro věc českou získala dosti hojný zájem. Z několika stran do stávalo se jí tam pozvání, z několika stran byla žádána o příspěví. Dne 21. března kníže Windischgrätz zval vyslance k sobě, ale jeho pozvání bylo odmítnuto. Vždyť vědělo se o něm, že je absolutistou, a jeho pobyt v Čechách nezanechal v mysli Čechů žádné příjemné vzpomínky.⁹³⁾ Maršálek stavů uherských, hrabě Montecucoli, rád hovořil vyslanci deputace české, velkokupci vídeňští k počtě

českých poslů pořádali v sále »Musikverein« skvělou hostinu, a hrabě Černín při čaji choval se k nim co nejlaskavěji.⁹⁴⁾ Josef Edler von Schmiedbauer věnoval deputaci osm exemplárů své brožury »Die unveräusserlichen Menschenrechte«, a šlechtici z Prahy tehdy do Vídně zavítavší byli denními hosty mezi svými krajany. S vážnější prosbou přišli k deputaci jen jediní: Slováci. Dne 21. března pozdravili své pokrevence a žádali, aby na ně od Čechů se nezapomínalo. Přišli jako zlé svědomí, neboť tehdy Čechové na ně skutečně málo pamatovali.⁹⁵⁾ Deputace studentská byla projevy přátelství zaplavována. V universitní aule bylo jí uchystáno skvělé přivítání oficielní; počet soukromých uvítání nedá se ani udati.⁹⁶⁾

Triumfu podobal se návrat poslů českých do Prahy. Ovace při jízdě do Vídně opakovaly se tehdy podruhé a okázaleji. Jakmile octl se vlak na moravské půdě, neminulo stanice, aby nebyla přeplněna zvědavými a nedočkavými, aby nebyla okrášlena prapory a národními barvami, nápisy a znaky, sloupy a oblouky. Hmoždíře hřměly, hrály hudby, rachotily salvy měštanských gard a daleko v krajině bylo slyšeti výkřiky jásajících a rozradostněných. Řeči přerušoval téměř vždy teprve odjezd vlaku, na nejednom místě dočkala se deputace oslavy také básně.⁹⁷⁾ Kdo by nedovedl pochopiti celé to rozechvění? Deputace měla přivážeti s sebou vyplnění toho, za čím stál celý národ!

I v Praze, kde přece byly již jakési zprávy o pořízení deputace ve Vídni, těšili se nadějí v úplné vyplnění všech požadavků. Po odjezdu vyslanců z Prahy sice proskakovaly pověsti a dohady málo utěšené, jako že sotva se co povolí, že asi jen s něčím přijedou, ba vyprávělo se i, že když deputace při-

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND

KNIHOVNA ROZHLEDŮ

XXI.

Vydává a pořádá Josef Pelcl.

Počátky konstitučního života v Čechách.

Napsal

Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V PRAZE.

Nákladem vydavatele »Rozhledů« Jos. Pelcla.
1898.

Sešit

Cena 2/3

Hlasy kritiky o spise:

Dělnická otázka

od

Dr. J. Herknera.

Jako na tolika jiných polích duševní práce způsobují i na poli literatury hospodářské nápravu mladší směry v české inteligenci. Ukazovaly hned od počátku na význam sociální otázky a z těchto stran dočkala se česká literatura prvních překladů (na díla původní není dosud pomýšlení!) vynikajících děl z oboru hospodářského a sociálně-politického. Po této stránce vykonala snad nejvíce zvláštní knihovna, již vydává za tímto účelem redaktor »Rozhledů« J. Pelcl vespolek se spolkem českých právníků »Vše hrd«. Chceme dnes upozorniti na dílo, které tímto nákladem počíná právě vycházet a které bude beze sporu tím nejdůležitějším, co v tomto směru bylo vykonáno a které zasluhuje více než kterékoliv jiné i naší největší pozornosti.

Jest to totiž překlad velikého díla Dr. J. Herknera »Dělnická otázka.« Dr. Herkner jest profesorem v Karlsruhe; je českým rodákem národnosti německé, muž poctivý a nepředpojatý, povznesený nad nacionální nevraživost, což nejlépe ukázal svým projevem v anketě »Rozhledů« r. 1896 o možnosti smíru českoněmeckého. V otázkách sociálních stojí na půdě t. zv. kathe-drového socialismu, t. j. kritiky dnešních řádů, vědomí jejich neudržitelnosti a uznávání proletářského hnutí za sílu, která spěje k zbudování lepších sociálních řádů.

Tím jest vyznačen jeho poměr k sociální otázce a tyto zásady pronikají také toto jeho dílo, které jest jedním z nejplnějších obrazů, který byl kdy rozvinut o otázce dělnické v celé její šíři a hloubce, jednou z nejvzácnějších snůšek materiálu s ní souvisícího, jednou z nejbohatších studnic pro poznání sociálního hnutí, neocenitelnou jmenovitě pro všechny, kdož v sociálním hnutí pracují. Stačí prostě jen uvéstí názvy některých jeho hlavních kapitol: Kritika dnešního hospodářského řádu se stanoviska hospodářského a sociálního. Kulturní a politická nebezpečí dnešního hospodářského řádu. Odborné-spolkové hnutí. Dělnické pojišťování. Dělnické ochranné zákonodárství. Zemědělská dělnická otázka.

šla do Vídně a začala mluvit, byla císařem k stolu pozvána, ale pak od něho zavřena,⁹⁸⁾ — všechno to však utichlo, když dne 23. března dal nejvyšší purkrabí hrabě Stadion ohlásiti: »Pražská měšťanská deputace byla dne 22. t. m. od císaře milostivě přijata a srdečnou českou řečí pozdravena«⁹⁹⁾, když dopisy deputovaných zněly nadějně a když konečně z Vídně přijel napřed člen deputace E. Zdekauer, který každého ujišťoval nejlepšími výsledky. Pražané počali na základě všeho toho věřiti v příznivé pořízení svých vyslanců a počali proto připravovati uvítání co nejskvělejší.

Dne 26. března oznamovaly noviny, že deputace zítra přijede do Prahy.¹⁰⁰⁾ Praha octla se v rozechvění před velkým dnem. K uvítání vyslanců vydána byla dne 27. března celá řada příležitostných básní,¹⁾ na rozích objevil se »Program k slavnému přijetí vyslancův měšťanstva Pražského,“²⁾ podepsaný E. Zdekauerem. K poledni nastal čilý život a ruch, čím blíže k nádraží, tím větší. Praporečky vlály se střech a oken, gardy s hudebními, sbor pražských dam, studenti k 1. hodině dostavili se k nádraží. Ke druhé hodině přijížděl vlak do Prahy. Zahučely hmoždíře, hned po nich rozezvučely se na věžích zvony a nádraží zatřáslo se voláním »Sláva«.

Srdečné objímání, přátelské tisknutí ruky, slzy radosti zasypaly vystupující ze vlaku. U vchodu do hlavní brány nádražní uvítalo poutníky dvanáct bíle oděných panen. Jedna z nich pronesla uvítací řeč, a po ní duchovenstvo promluvilo k vyslancům. Rabín Rapaport rozradostněn vykřikl: »Blahoslavení, kdo přicházejí ve jménu Páně!«, a hned po těch slovech rozlehl se radostný křik a potlesk. Deputace prošla špalířem právníků s vytasenými šavlemi a špalířem

dam, výborem měšťanů, řadami žen okrášlených květinami, věnci a národními barvami, řadami národních gardy, městských ostrostřelců, centuriemi právníků a mediků a za nezměrné radosti, jásotu a veselí dala se Hybernskou ulicí, Kolovratskou třídou na Koňský trh k soše sv. Václava. Dva prapory vlály v čele průvodu, jeden bílý, zlatem vroubený s vavřínovým věncem, druhý s nápisem »Sláva«. Uprostřed kráčel praporečník, student v bílém srbském kroji. Patřil k studentům slovanským z Vídně, kteří s deputací přijeli navštívit slovanskou Prahu.³⁾

Arcibiskup pražský, obklopen členy kapituly metropolitní, u sochy sv. Václava uvítal deputaci. Fastr a Trojan vystoupili na tribunu a počali čísti císařskou odpověď. První česky, druhý německy, a po přečtení tom zahájil arcibiskup *Te Deum* a udílel požehnání. Ale mezi tím, co bylo udíleno, vyrostl v davu pocit nespokojenosti s tím, co z Vídně se Čechům povolovalo.

Proč vznikl tento pocit? Naděje zprávami z Vídně vzbuzené, co den rostoucí, skutečným výsledkem dožily se sklamaní. Čekalo se mnoho a přišlo málo, málo zvláště proto, že již dnem 15. března byla prohlášena v Rakousku konstituce. Celá odpověď byla nejasná a vlastně ve všem odkládací. Dobře se postřehlo, že vlastně nejpřiznivěji vyřízen byl jen požadavek národní rovnoprávnosti (článek I. a IX.)⁴⁾, v ostatním nedočkaví byli odkázáni na čekání. Vláda odvolávala se na staré předpisy obnoveného zřízení zemského, o nichž se všeobecně hlásalo, že několikrát jejich platnost byla popřena,⁵⁾ při změně zřízení zemského mluvilo se jen o »stavech« a jakémsi rozšíření zastoupení měst, tak jakoby jen stavům bylo vyhrazeno ko-

nečné rozřešení otázky ústavní a jakoby teprve po sněmu říšském nastalo jakési širší zastoupení, ale jen z měst. Zřízení nejvyššího soudu v Praze bylo odkázáno k bedlivému uvážení, povolení společného sněmu pro Čechy a Moravu odloženo jako odporné zřízení zemskému obou říší, ba i při robotě dán jen slib, který, třeba že byl určitý, v řadě ostatních neurčitých slibů nedocházel důvěry zvláště proto, že se mluvilo o jakési náhradě při výkupu. Studenti pak tím více se rozhořčili, že na jejich žádost přímá odpověď vůbec dána nebyla a že odbyti byli jen odstavcem v odpovědi pražské obci, že rozvrhy studijní budou přepracovány. Konečně i forma vyřízení musila se setkat s odporem. Odpověď byla adresována obci Pražské, »kdežto se přece celý národ pro svatou věc prohlásil,«⁶⁾ a pak byla psána slohem, který upomínal na koncepty z doby absolutismu. Pražané však za několik dnů od pádu absolutismu navykli si již slyšeti slova plamenná a plná nadšení, a zde se jim podávalo suché a upjaté odmítnutí.⁷⁾

Vyslanci asi tušili, že výsledek, který byl přečten, zklamal. Nemohli-li zabrániti skvělému uvítání hned od počátku, chtěli aspoň po přečtení vyřízení petice připravovaným ovacím učiniti přitrž. Únavou omluvili další svoji neúčast a tím učinili konec slavnosti.

Jako lavina nespokojenost zalehla celou Prahu. Odjeli z náměstí hasiči se stříkačkami, rozešly se gardy, studenti a všichni ostatní; mezi členy deputace nastalo zájemné, nesmyslné svalování viny na jednotlivé osoby. Pinkas neúspěch přičítal Fastroví, studenti profesorům Fischerovi a Redtenbacherovi

⁶⁾ Nespokojenost davu hleděla z duší nalézti chodu na venek. Na večer připravováno bylo

osvětlení města. Studenti rozběhli se po městě, aby tomu překazili. Kde bylo rozsvíceno, shaslo se za chvíli zase, a plno bylo oken, kde světlo nezaplálo.⁹⁾ Den na to zmizely s domů prapory i národní barvy,¹⁰⁾ a po městě rozházeny byly lístky, na jedné straně zamazané černí tiskařskou, v níž možno bylo rozeznati kontury Hradčan. Pod některými z nich stála jízlivá slova : »Osvětlení Prahy dne 27. března 1848.«¹¹⁾

Poznámky.

¹⁾ Thematem tímto se zabývali: Springer A.: Geschichte Oesterreichs II. 170 ad. — Helfert Jos. Alex: Graf Leo Thun k. k. Gubernial-Präsident in Böhmen (Aus dem österr. Jahrbuch für 1894 besonders abgedruckt) Wien s. 3. ad. — Maršan R.: Poslední dnové března r. 1848 v Praze a vypravení druhé petice. Květy 1897 775 ad. — Toužimský J. J.: Na úsvitě nové doby 1848.

²⁾ Memoiry Gablerovy Příloha Hlasu Národa 1897. 27. února. — Malý J. Naše znovuzrození. II. 11.

³⁾ Černý J. M. Boj za právo. 11 ad.

⁴⁾ Brauner Frant. Aug. O robotě a vykoupení se z roboty. V Praze 1848. Týž: Böhmisches Bauernzustände, im Interesse der Landeskultur und des Nationalwohlstandes besprochen. 1847.

⁵⁾ Frič. Paměti II. 247.

⁶⁾ Příloha Hlasu Národa 2. března 1897.

⁷⁾ Frič J. V. Paměti II. 249.

⁸⁾ Dr. V. Gabler. Příloha Hlasu Národa 1897. 2. března.

⁹⁾ Frič J. V. Paměti II. 250.

¹⁰⁾ Const. Blatt aus Böhmen 1848. 2. dubna.

¹¹⁾ Eim G. Z pamětí českého osmačtyřicátníka (sc. A. Trojanaj). Nár. listy 26. března 1845. — Frič J. V. Paměti II. 256.

¹²⁾ Dlouhý J. Josef Frič. Osvěta 1876. 565.

¹³⁾ Helfert J. A. Graf Leo Thun k. k. Gubernial-Präsident in Böhmen. s. 62. — Nár. Listy. 26. března 1885. — Frič J. V. Paměti II. 249.

¹⁴⁾ Nár. listy. 26. března 1885.

¹⁵⁾ Frič J. V. Paměti II. 250 — Gabler: Příloha Hlasu náda. 9. března 1897. — Aus Böhmen nach Italien. März Frankfurt a. M. 1862. 14.—17.

¹⁶⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876 č. 565. — Dopis J. B. Nebeského u Hanuše J. Život a spisy V. B. Nebeského. V Praze 1896 s. 98.

¹⁷⁾ Meissner A. Geschichte meines Lebens II. 29. — Dopis Knoppův z 15. března 1848 v archivu zemském v Praze.

¹⁸⁾ Dopis Knoppův z 15. března 1848 v archivu zemském v Praze. — Wčela 1848. 109. — Pražský Posel 1848. 5. — Helfert J. A. Graf Leo Thun 63.

¹⁹⁾ Trojan: Nár. listy 26. března 1885.

²⁰⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876 565.

²¹⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876 s. 565.

²²⁾ Aus Böhmen nach Italien. Frankfurt a. M. 1866. 18.

²³⁾ Pražské noviny 26. března 1848.

²⁴⁾ Dr. Gabler v příloze Hlasu Národu 9. března 1848.

²⁵⁾ Tak ku př. magistrát pražský zadáváje práci neza-
městnaným učinil to s odůvodněním, že toho bouřlivé po-
měry vyžadují, »dass die arbeitende Klasse eine Beschäftigung
erhalte.« Politisches Rathsprotocoll 14. března 1848 v archivu
města Prahy.

²⁶⁾ Aus Böhmen nach Italien. März 1848. Frankfurt a. M. 1862. 18. — Frič J. V. Paměti II. 258.

²⁷⁾ Trojan Nár. listy 26. března 1885.

²⁸⁾ Dr. Gabler v Příloze Hlasu Národa 11. března 1897.

²⁹⁾ Příloha V.

³⁰⁾ Příloha VI.

³¹⁾ Příloha IV.

³²⁾ Příloha IV.

³³⁾ Trojan: Nár. listy 26. března 1885.

³⁴⁾ Národní listy 26. března 1885.

³⁵⁾ Týdeník 1848. s. 93.

³⁶⁾ Sojka J. E. Naši mužové 705. — Frič J. V. Paměti II. 260.

³⁷⁾ Příloha VII. — Černý J. M. Boj za právo. V Praze s. 2. — Ibid. s. 121. — Schopf: Volks-Bewegung I. 47. — Frič J. V. Paměti II. 260. — Aus Böhmen nach Italien. März. 1848. Frankfurt a. M. 1862. 20. — Dr. A. M. Pinkas v Politik ze 27. září 1879.

³⁸⁾ Trojan: Národ. listy 26. března 1885. — Sojka J. F. Naši mužové 705. — Aus Böhmen nach Italien. März 1848. Frankfurt a. M. 1862. 21. — Frič J. V. Paměti II. 262. — Pražský Posel 1848. 12.

³⁹⁾ Trojan. Nár. listy 26. března 1885.

- ⁴⁰⁾ Dr. A. M. Pinkas v Politik 1879 dne 27. září 1879.
— Pražský Posel 1848. 18.
- ⁴¹⁾ Dr. Gabler v příloze Hlasu Národa 11. března 1897.
- ⁴²⁾ Příloha VII. — Vyřízení první petice z dvorní tiskárny vídeňské v archivu musej. v Praze.
- ⁴³⁾ Příloha VII.
- ⁴⁴⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 566. — Dr. A. M. Pinkas v Politik ze dne 30. září 1879.
- ⁴⁵⁾ Trojan: Národ. listy 3. dubna 1885. — Helfert J. A. Graf Leo Thun. Wien. s. 61.
- ⁴⁶⁾ Nebeský V.: Od 11. března do 11. června. ČČM. 1848. II. 102. — Frič J. V. Paměti II. 265.
- ⁴⁷⁾ J. Frič v Osvětě 1876. 568.
- ⁴⁸⁾ Černý J. M.: Boj za právo. V Praze. S. 3—6.
- ⁴⁹⁾ Dr. A. M. Pinkas v Politik dne 30. září 1879. — Pražský Posel 1848. 20.
- ⁵⁰⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 568—569. — Frič J. V. Paměti II. 272.
- ⁵¹⁾ Trojan, Nár. listy 3. dubna 1885. — Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 569.
- ⁵²⁾ Pražský Posel 1848. 20.
- ⁵³⁾ Bohemia 19. března 1848. — Schopf: Volks-Bewegung I. 11.
- ⁵⁴⁾ Schopf: Volks-Bewegung I. 19.
- ⁵⁵⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 571—572.
- ⁵⁶⁾ Dopis v archivu města Prahy.
- ⁵⁷⁾ Květy 1848. 170.
- ⁵⁸⁾ Wčela 1848. 96.
- ⁵⁹⁾ Příloha XXII.
- ⁶⁰⁾ Pražské noviny 23. března 1848.
- ⁶¹⁾ Paměti z roku 1848. Slovan 1874. r. 369. — Květy 1848. 160.
- ⁶²⁾ Schopf: Volks-Bewegung I. 21. — Osvěta 1876. 729 ad. — Frič J. V. Paměti II. 295.
- ⁶³⁾ Dopis Berana F. Sedláčkovi ze dne 15. března 1848 v archivu zemském v Praze.
- ⁶⁴⁾ Příloha X.
- ⁶⁵⁾ Černý J. M. Boj za právo. 12.
- ⁶⁶⁾ Frič J. V. Paměti II. 275.
- ⁶⁷⁾ Frič J. V. Paměti II. 280.
- ⁶⁸⁾ Frič J. V. Paměti II. 278.
- ⁶⁹⁾ Schopf: Volks-Bewegung I. 12.
- ⁷⁰⁾ Černý J. M. Boj za právo. 17—18.

- ⁷¹⁾ Frič J. V.: Paměti II. 287.
⁷²⁾ Pražské noviny 19. března 1848.
⁷³⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 728. — Příloha VIII. — Příloha IX.
⁷⁴⁾ Příloha VIII.
⁷⁵⁾ Schopf: Volks-Bewegung I. 19.
⁷⁶⁾ Dr. Frič v Osvětě 1876. 729. — Bohemia 20. března 1848. — Frič J. V. Paměti II. 306.
⁷⁷⁾ Dlouhý J.: Dr. Josef Frič Osvěta 1876. 730—731. — Frič J. V.: Paměti II. 701.
⁷⁸⁾ Kwěty 1848. s. 151.
⁷⁹⁾ Kwěty 1848. s. 148.
⁸⁰⁾ Bohemia 20. března 1848.
⁸¹⁾ Bohemia 19. března 1848. — Wčela 1848. 92. — Dr. A. M. Pinkas v Politik 7. října 1879. — Blahověst 1848. 152.
⁸²⁾ Fahr-Eintheilung für den Separat-Personenzug am 19ten und 20ten März 1848, mit den Herren Deputirten der k. k. Hauptstadt Prag. Litografie c. k. univ. knihovny. (54 B 229 No. 42.)
⁸³⁾ Příloha XIV.
⁸⁴⁾ Nár. listy 27. dubna 1885. — První deputace v Olomouci bydlila v hostinci u Goliata. Týdenník 1848. s. 104. — Kwěty 1848 161. — Dr. A. M. Pinkas v Politik 10. října 1879.
⁸⁵⁾ Příloha XV.
⁸⁶⁾ Tomek W. W.: Novější dějepis rakouský. V Praze 1887. 516.
⁸⁷⁾ Vyřízení první petice z dvorní tiskárny v archivu musejním.
⁸⁸⁾ Černý J. M. Boj za právo s. 46. — Bohemia 25. března 1848.
⁸⁹⁾ Příloha XXII.
⁹⁰⁾ Černý J. M. Boj za právo, s. 46—48.
⁹¹⁾ Příloha XVIII.
⁹²⁾ Pr. A. Trojan: Paměti zrušení roboty a poddanství v Čechách. Národní listy 15. ledna 1898.
⁹³⁾ Sr. Frič J. V.: Paměti II., 327. — Der k. k. österreichische Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz. Berlin 1886. 96.
⁹⁴⁾ Trojan, Národní listy 27. dubna 1885.
⁹⁵⁾ Příloha XVI.
⁹⁶⁾ Schopf: Volks-Bewegung I. 29.
⁹⁷⁾ Tak ku př. v Zábřehu podána byla vyslancům básej C. Pivody: Slova Moravanů k vyslancům Pražským, při jejich'

navrácení z Vídně a krátkém prodlení na nadraží v Zábřehu. Týdenník 1848 s. 119.

⁹⁸⁾ Leták »O pořízení Pražské deputace ve Vídni«.

⁹⁹⁾ Černý J. M., Boj za právo 45.

¹⁰⁰⁾ Pražské noviny 26. března 1848. — Květy 1848, 166.

¹⁾ Ku př.: Gruss an Prags Deputierte bei ihrer Rückkehr von Wien am 26. März 1848. — Wenzel Storch, Bürger von Prag: Bei der feierlichen Ankunft der Herren Deputirten von Wien im März 1848. Obě v c. k. universitní knihovně v Praze.

²⁾ Příloha XVII.

³⁾ Leták: Nová deputace z Prahy na rychlo do Vídně odeslaná. — Leták: Uvítání slavné deputace české u navrácení se jejím. — Schopf: Volks-Bewegung I. 32 ad. — Pražské noviny 30. března 1848.

⁴⁾ Dr. A. M. Pinkas v Politik 12. října 1879. — Prav. A. Trojan: Paměti zrušení roboty a poddanství v Čechách. Národní listy 15. ledna 1898.

⁵⁾ Wčela 1848. 102.

⁶⁾ Wčela 1848. 102.

⁷⁾ Rieger B.: Náš ústavní vývoj od r. 1848. Osvěta 1897. 768. za přední příčinu nespokojenosti s prvním kabinetním listem uvádí zamítání požadavků státoprávních. Myslím, že neprávem. Požadavky státoprávní r. 1848 nebyly ještě srostlé s celou českou veřejností, ba ani ne s většinou její, jako později se stalo. Aby za národní program byly každým považovány, k tomu začal působiti první Havlíček v Národních Novinách. Státoprávní program byl tehdy majetkem několika vzdělaných jednotlivců, a ti ještě nebyli v něm dosti ujasnění. Sr. Masaryk T. G.: Karel Havlíček. Snahy a tužby politického probuzení. V Praze 1896. 357. Ostatně sám Prav. A. Trojan zaznamenal, že vyřízení první petice neuspokojilo »zvláště v záležitosti roboty a poddanství«. Národní listy 15. ledna roku 1898.

⁸⁾ Dr. A. M. Pinkas v Politik 14. října 1879. — Bohemia 1. dubna 1848.

⁹⁾ Frič J. V.: Paměti II. 329.

¹⁰⁾ Leták: Nová deputace z Prahy na rychlo do Vídně odeslaná.

¹¹⁾ Některé listky jsou uchovány v archivu města hy a j.

the 1990s, the number of people with a diagnosis of schizophrenia has increased by 20% (Meltzer 1996).

There is a growing awareness of the need to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The World Health Organization (WHO) has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this. The WHO has developed a number of initiatives to address the needs of people with mental health problems, and the importance of the role of the community in this.

III.

Petice držitelů zemských statků.

První zprávy o událostech ve Francii do Prahy stihnuvší nezůstaly bez vlivu na stavy království českého. I jim bylo jasné, že doba nynější může oslabiti moc panovnickou a jim vydobýti postavení, za které již po několik let na sněmech bojovali. Mezi šlechtou tehdy ovšem byli tací lidé, kteří doufali v obnovení stavovského státu, ale byli i tací — a ti měli postavení vůdčí — kteří věděli, že sněm tak zřízený jako do té doby udržeti se nedá, a že je potřebí rozhojnit počet jeho údů i zástupci ze stavu středního, měšťanského. Hned po určitějších zprávách učiněny byly kroky od stavů, tehdy v Praze dlících, aby co nejdříve uskutečnilo se jich legální svolání. Dne 2. března v tom smyslu zakročilo se u zemského výboru a nejvyššího purkrabí, jemuž zvláštní poselstvo učinilo o tom oznámení.¹⁾ Než všechny tyto kroky šlechty předešla činnost občanů pražských. Svolání schůze Svatováclavské a usnesení o vyslání deputace do Vídně k trůnu vyrvalo z ruky stavům zásluhu, kterých si chtěli sami vydobýti. Nemohli-li zastaviti vypracování první petice od výboru svatováclavského, snažili se o to aspoň, aby petice podána byla cestou zákonní,

to jest prostřednictvím purkmistra a pak stavů do rukou panovníkových. 13. března učinil v té věci pokus rytíř z Neubergera a hleděl navázati spojení stavů s výborem svatováclavským. Dru Fričovi navrhoval v soukromé rozmluvě, aby se petice měšťanská podala k sněmu, o jehož svolání na den 30. března stavové pečovali,²⁾ ale návrh ten nepřinesl nic závazného. Dr. Frič sám nebyl připraven na něco podobného a úlohu státi se zastancem tohoto přání ve výboru svatováclavském na se nevzal. Když dne 14. března jednalo se ve výboru svatováclavském o způsobu, jakým vypracovaná petice by se měla podati, stal se tlumočnickem mínění rytíře z Neubergera František Palacký.³⁾ Ten dobře poznával, že jedině tou cestou nebyla by porušena kontinuita právní. Než všechna jím pronesená slova byla bezvýsledna. Tehdejší revolučně naladěná mysl neměla smyslu pro kontinuitu právní, měla ji tím méně, poněvadž jako původci návrhu představovali se jí stavové a purkmistr, osoby, jež považovány byly za odpůrce hnutí demokratického a k nimž následkem toho byla všeobecná nedůvěra. Davy chtěly mítí rozhodnutí rychlé, toužily, aby co nejdříve byl nasycen hlad jejich očekávání. Nemohly proto přijati, aby zdlouhavou cestou sněmovní jich požadavky byly vyřízeny.

Odmítavé rozhodnutí a rychlé podání petice výboru svatováclavského přimělo stavy, aby i oni urychlili cestu, již chtěli dojíti vyplnění svých přání. Nevzdali se toho, aby byl sněm svolán na 30. března, nýbrž vedle sněmu umínili si podati k císaři petici, která by se týkala tehdy nejvíce cítěného přání, zrušení poddanství a stala se podporou petice obyvatelství pražského. Dne 20. března bylo rozhodnuto usnesením v Praze meškajících velkostatkářů, že petice

má se podati, a den na to znění její bylo v šlechtické besedě k podpisu vyloženo. Držitelé zemských statků uváděli důvody, jež je pohnuly k podání požadavků. Uznávali, že zeměpánem propůjčené svobodné zřízení a volné slovo mnoho prospělo obecnému dobru, než tím nebylo učiněno ještě všechno. Jedna z nejnalehavějších otázek je otázka roboty. Stavové čeští návrhem hypotečního banku již starali se, aby tato věc byla projednána, staral se o to i císař a král nejvyšším rozhodnutím ze dne 14. pros. 1846., než bohužel bez výsledku, a v době pak, kdy petice stavovská byla spisována, stál požadavek zrušení roboty v petici pražské. Všechny snahy uvedené nasvědčují, že je potřebí věc vyřídit rychle. Rychlým jednáním se zabrání, aby se nemrhaly dělné síly, aby nevázlo vzdělávání půdy, a aby mylným pojetím poměrů současných neutrpěl prospěch vrchností. Vzdělávání půdy vrchností zakládá se až na málo výjimek na robotě, »a nemůže rázem ani proměněno ani zjinačeno býti, lečby se jistá náhrada dala právě v témž čase, když vykoupení se z roboty před se jde«. Nebude-li otázka roboty v brzku rozhodnuta, jest jisto, že zásevek a žně na velikých kusech země budou nedostatečně opatřeny, že nastane nedostatek plodin, a tím utrpí nejen držitelé statků, ale i sirotkové a věřitelé, kteří žijí v domnění, že peníze své bezpečně uložili na dědinách, a poddaní, jimž vrchnosti v mnohém jsou podporou.⁴⁾

Tyto důvody přivedly velkostatkáře k vyslovení požadavků, aby zákon přikázal vykoupení z roboty, aby cena výkupní ročního úroku byla nověna soudem rozsudím, zřízeným na každém statku zemském a přihlížejícím zvláště k prospěchu poddaných, aby soud ten volen byl z polovice od

poddaných, z polovice od vrchnosti, a nejvyššího rozdílce aby určila vláda. Výkupní cena ročního úkolu byla by uvedena na jistinu podle úroků v zemi obyčejných, a ta jistina byla by vrchnosti dána za náhradu v dlužných úpisech, od země určených, spolu s úroky v zemi obvyklými. Tento dluh zemský i s úroky by se uplácel slušným ročním platem, který by poddaný, dříve robotou povinný, spolu s daní zemi odváděl.

K odevzdání petice byla zvolena z velkostatkářů pětičlenná deputace. Byli v ní kníže Hugo Salm, hr. Jos. Mat. Thun, hr. Albert Nostic, Frant. Becher, Dr. Doubek,⁵⁾ a odjezd jich do Vídně určen byl na 23. března.

Dříve však nežli tato deputace do Vídně došla, bylo působeno již od některých jiných velkostatkářů, aby o otázce roboty u panovníka bylo učiněno rozhodnutí. František hr. Deym, Buquoi a Khevenhüller jednali u dvora a slibovali si z jednání velice mnoho.⁶⁾ Několik dní na to ukázalo se, že očekávání to nebylo bezpředmětné.

Na programu sněmu dne 30. března v Praze mělo jednati se o třech bodech. Za prvé o tom, že hrabě Stadion jmenován byl nejvyšším purkrabím, za druhé měl se sdělit protokol instalování a konečně návrh mnohých stavovských členů, aby se přednesla císaři prosba, a v ní se žádalo za přiměřené rozšíření zemského zastupitelstva i úplnou rovnost české národnosti s německou.⁷⁾ Později však naděje v tento sněm kladené ještě se zvýšily, když dne 31. března oznámil ve Vídni deputaci měšťanů s první peticí baron z Neubergera, že sněm ten má zasedati již za zastoupení měšťanů a že má voliti a zříditi deputaci k všeobecnému shromáždění ve Vídni.⁸⁾ Než nadějím nenásledovaly

skutky. Sněm rozepsaný se nesešel; bylť dne 27. března 1848 na neurčito odložen »wegen dermaligen Abgang einer entsprechenden Vertretung des Prager Bürgerstandes«. ⁹⁾

Petice velkostatkářů za zrušení roboty nezůstala bezvýsledna. Hned ve vyřízení první petice pražské slibovalo se, že na dobrovolnou žádost mnohých pánů větších statků zemských v Čechách rozhodl se císař, aby za slušnou náhradu pomínula povinnost ke konání skutečné roboty koncem března 1849, ¹⁰⁾ a dne 28. března 1848 slib již se plnil vydáním patentu o zrušení roboty ¹¹⁾. V patentu výslovně se podotýkalo, že se vydává na základě proseb »mnohých o dobro svých poddaných gruntovníků pečlivých gruntovních vrchností«, a stanovilo se, že povinnost robotování má přestati nejdéle dnem 31. března r. 1849 pod tou výjimkou, aby se za ni tomu, kdo právo má, dostalo přiměřené náhrady ode dne, kde naturální robota přestala. Sprostředkování této náhrady a ustanovení způsobu, kterak ji jednotliví robotníci vykonati a oprávněnému dáti mají, mělo se ustanoviti co nejdříve cestou zákonní. Vykoupení již uskutečněná neměla se vydanými nařízeními rušiti, a rovněž bylo ponecháno účastníkům k svobodnému rozhodnutí, aby se dobrovolně shodli o způsob, jímž naturální robotování před 31. březnem r. 1849 by mohlo přestati. Patent o zrušení roboty doplňoval v Čechách dvě nařízení, první z 11. dubna r. 1848, ¹²⁾ druhé z 12. května r. 1848. ¹³⁾ Jimi se především vysvětlovalo, že vrchnosti smějí prodati opět poddaným ony rustikální a dominikální pozemnosti, které dostaly jako náhradu za zrušení povinnosti robotní od svých poddaných, jestliže nemohou nebo nechtějí jich užíti, a to tak, že by nebyly vázány omezením před-

pisů o dělitelnosti pozemků, dále pak, že podobně dovoluje se i poddaným, kdyby chtěli prodati část svých rustikálních nebo (emphiteutických) dominiálních pozemností jiným poddaným za tím účelem, aby si k vykoupení z povinnosti robotní získali potřebné peníze.

Pozorujeme dle patentu ze dne 28. března, že vláda byla nakloněna odstraniti úplně poddanství, že chtěla s věcí i do roka býti hotova. Než její rozhodnutí nebylo ještě imperativní zrušení práva vrchnostenského, po němž bylo u poddaných touženo, nýbrž bylo to jen pokynutí, že vláda ke kroku tomu se odhodlá, jestliže strany do roka se nenarovnají.

Zádost za zrušení roboty byla především vlivem velkostatkářů z Čech vyžádána, i bylo přirozeno, že vrchnosti v Čechách musily hlavně osvědčiti vůli, a využití toho, co patent podával. Celá řada šlechticů v Čechách udělila nejen úlevu od povinností poddanských, ale i darovala úplnou svobodu. První případ úplného prominutí roboty stal se na panství kláštera Emauzského v Sukdolech, v Třebešici a v Nové Lhotě,¹⁴⁾ k němu družily se brzy případy podobné. Adolf kníže ze Švarcenberka odpustil na panství Vršovském robotu beze vší náhrady na věčné časy, obec Vršovická a Nusselská hrabětem Buquou byly zbaveny povinností bráti pivo z pivovaru vrchnostenského. Hrabě Kinský snížil ceny za dříví a slíbil, že všem sedlákům promine čtvrt léta roboty, a vyslovil úmysl města Chlumec n. C. a Žiželice z panské poddanosti propustiti a samostatnými obcemi prohlásiti. Kníže Karel Auersperg, hrabě Ervín Nostic a vrchnost Dolno-Břežanská ujistili své poddané, že jim vrátí tu sumu výkupného, která by vystupovala nad vý-

kupné, jež se ustanoví při nuceném zrušení roboty.¹⁶⁾ Na panství Horeckém hraběnka Karolina Nostic-Rhineková, rozená Clam-Gallasová, učinila poddaným přípověď podobnou a dodala, že nebudou povinni ničeho dopláceti, kdyby míra příštího všeobecného výkupného z roboty stoupla nad tu sumu, jíž se vykoupili.¹⁶⁾ Kníže Clary propustil poddané město lázeňské Teplice z poddanství a odřekl se i pro sebe i všechny fideikomissní držitele všech práv z poddanského poměru plynoucích a všech nároků na nějaké odškodnění,¹⁷⁾ a majitel panství Libočanského, Josef Schreitter rytíř ze Schwarzenfeldů beze vší náhrady prominul poddaným povinnosti robotní.¹⁸⁾

Z uvedených příkladů je patrné, že vydaný patent o robotě z 28. března 1848 nacházel pochopení na mnohých místech, a že kdyby byl všude s dobrým úmyslem přijat, byl by přivedl k zkoncování celé té záležitosti touto cestou. Než poslední se nestalo, a proto na otázku robotní musilo přijíti v budoucnosti ještě jednou. Zrušení povinností poddanských musilo býti provedeno imperativně. Úloha ta připadla sněmu říšskému. — —

Jak působilo na stavy, že sněm český na den 30. března 1848 svolaný byl na neurčito odložen? Asi nepříznivě. Šlechtici pozorovali, že vliv jejich jako vůdců politické akce proti Vídni zaniknouti by mohl v hnutí lidovém, a možnost aspoň částečně první úlohu ještě si udržeti ztratili odložením sněmu. Proti šlechtě byla v lidu r. 1848 nedůvěra, která návrhy na sněmu mohla se aspoň částečně odstraniti; než příležitost k tomu byla šlechtě odňata. Zbýval prostředek jediný, jak ukázati širším kruhům návy své a opravdovost, s níž pro ně se chtělo covati: bylo to podání petice. Čeští šlechtici ve

Vídni dne 2. dubna 1848 se ke kroku tomu odhodlali a podali žádost císaři,¹⁹⁾ aby prohlásil a vyslovil v zásadě a jako základ změn řádu zemského království Českého, že národnost česká s německou národností vůbec, a zvláště ve školách a v úřadech, v Čechách úplně má právo a že budoucně v Čechách nejen stav městský, ale, pokud možno, třídy všech ostatních, až do té doby zcela ne, neb nedostatečně zastoupených gruntovníků, a sice ve způsobu nejobšírnějším svými volenými vyslanci na sněmu zemském neb v jiných schůzkách zemských mají býti zastupovány. Žádost tato byla datována, jak řečeno, dne 2. dubna, a byla novým dokladem jen toho, že vyřízení první petice pražské bylo neurčité, nejasné a nedostatečné.

Petice šlechticů českých, nezapadla bez odpovědi. Nedostalo se jí sice odpovědi přímé, ale přece příznivé. Byl jí kabinetní list ze dne 8. dubna 1848, kde oba požadavky došly uznání.

Poznámky.

¹⁾ Černý J. M. Boj za právo. 42. — (Hartig): Genesis der Revolution in Oesterreich im Jahre 1848. Leipzig 1851. 119.

²⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 567.

³⁾ Dr. J. Frič v Osvětě 1876. 569. — Frič J. V. Paměti II. 263.

⁴⁾ Černý J. M. Boj za právo. 31—32.

⁵⁾ Schopf F. J. Volks-Bewegung I. 26. — Kwěty. 1848 161. — Sedlské Noviny 1848. 5.

⁶⁾ Viz přílohu XVI.

⁷⁾ Černý J. M. Boj za právo. 43. — Ibid 75.

⁸⁾ Viz přílohu XVI.

⁹⁾ Bohemia 25. 3. 1848. — Schopf: Volks-Bewegung I. 83.

¹⁰⁾ Černý J. M. Boj za právo. 46.

¹¹⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1848. 95.

¹²⁾ Ibid. 106.

¹³⁾ Ibid. 171.

¹⁴⁾ Nár. Nowiny 1848. 52.

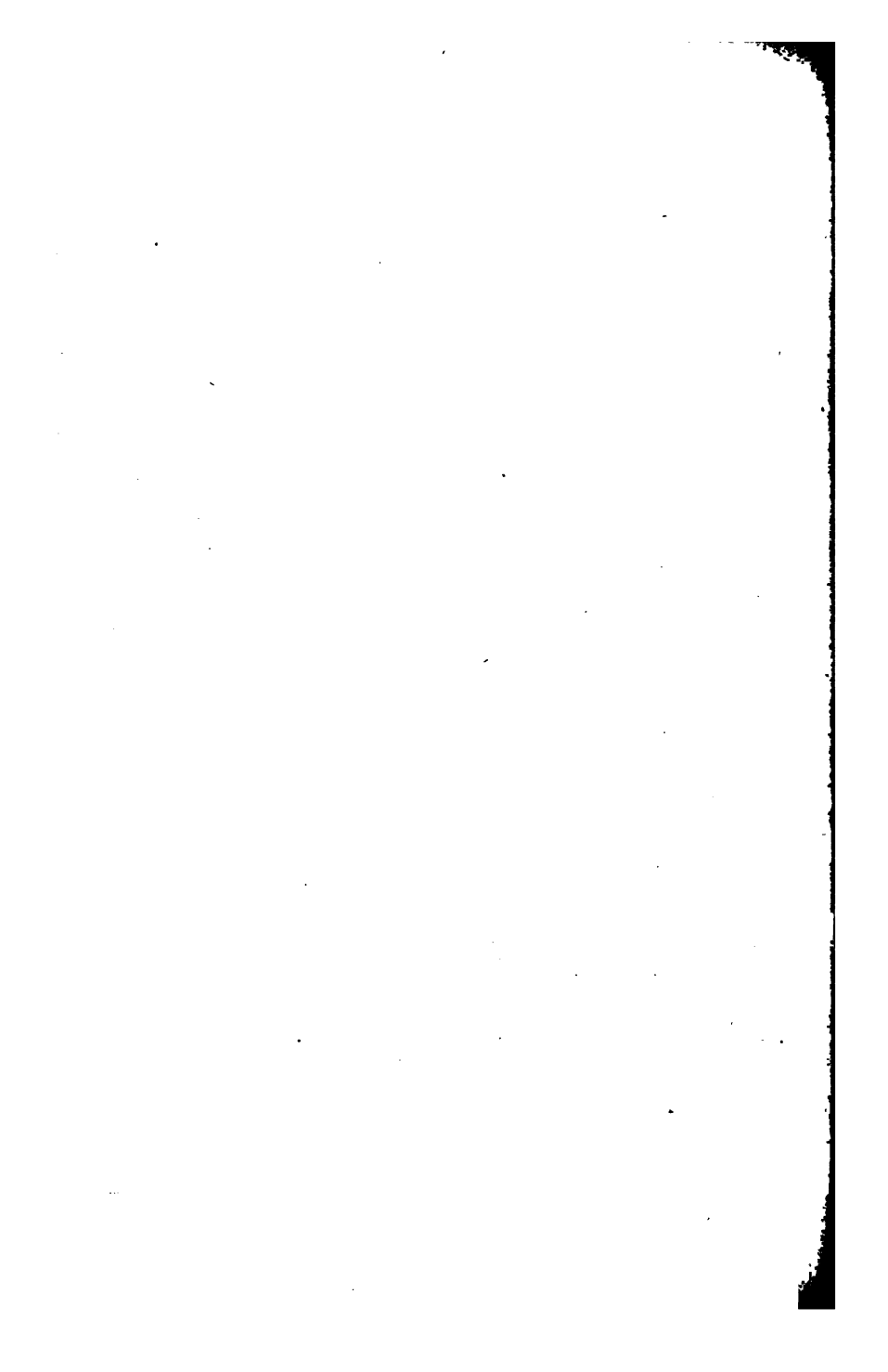
¹⁵⁾ Černý J. M. Boj za právo. 54.

¹⁶⁾ Bohemia 28. 4. 1848.

¹⁷⁾ Bohemia 20. 4. 1848.

¹⁸⁾ Černý J. M. Boj za právo. 54.

¹⁹⁾ Ibid. 74—76.

IV.

Prohlášení konstituce.

»Dle právě nyní mně telegraficky sdělené zprávy, ráčil Jeho c. kr. Mil. zrušení censury a brzké uveřejnění zákonu pro tisk, spolu i svolání pánů stavů německých i slovanských zemí, jakož i centrální kongregace lombardsko-benátského království ustanoviti. Tuto k obecnému oučastenství podanou zprávu přímým tím spěšněji u veřejnou známost s tím podotknutím podati, že mi bližší určení co nejrychleji slíbena jsou«¹⁾. Těmi slovy dne 15. března r. 1848 o 5. hodině odpolední vyhlásil purkrabí pražský hrabě Rudolf Stadion obrat, který zasáhl celé Rakousko. Přišel nutně sice, ale neočekáván; přistihl nepřipravené národy i vládu.²⁾ Ještě 11. března ujišťoval ve Vídni president policejní Josef hrabě Sedlnitzky kněžnu Melanii i Metternicha, že není třeba žádné katastrofy se obávati³⁾ — a v několika dnech na to ujištění jeho se sesulo, nastalo to, co v Rakousku nastati musilo. Kníže Metternich musil se poděkovati, a slíbena byla konstituce.

Zpráva o udělení konstituce stihla do Prahy e 15. března o 9. hodině večerní. Nejvyšší purabí hrabě Stadion, jehož došla o kroku císařově Vídně telegrafická zpráva, hned hleděl sděliti ji

s veřejností. O události tak významné okamžitě vzkázal do čelnějších místností pražských a sám odebral se do divadla, aby obecnstvu shromážděnému zvěstoval radostné poselství. Přišel do divadelní budovy, když se začínalo poslední jednání smutnohry »Dienstpflicht«. Opona ihned musila se spustiti, a nejvyšší purkrabí z lože oznámil, co mu bylo telegraficky sděleno. Nebylo možno, aby se v kuse dále pokračovalo.⁴⁾ Radostné rozčilení jevilo se v celé budově a hledalo, jak by stalo se okázalým. Na ulicích panoval již šum i hluk, rozechvění jako přival vodní rostlo po Praze a zabíhalo i na venkov. Hned večer po zprávě Stadionově improvisovaně uspořádán byl v Praze pochodňový průvod arciknížeti Karlovi Ferdinandovi na koňském trhu, nejvyššímu purkrabí, purkmistrovi pražskému a některým členům, zvoleným do výboru svatováclavského,⁵⁾ a druhého dne na to po celé Praze bylo již viděti kokardy a české⁶⁾ barvy národní, všude dály se přípravy k osvětlení města. Za Prahou, když na venkov došly radostné zprávy, nezůstalo v oslavě udělení konstituce ani jediné město. Nebylo místa, kde by nebyl den oslavy stal se dnem svátečním. V celých Čechách zavznívalo volání slávy Ferdinandovi I. a ústavě, v celých Čechách zněly zvony, hrály hudby, bouchaly hmoždíře a ručnice, v každém kostele obětovalo se »Te Deum laudamus«, zvláště od té chvíle, co arcibiskup Pražský Alois Josef Schrenk nařídil, aby za dar konstituce všude slavné služby Boží byly konány a na závěrku zpíván byl chvalozpěv sv. Ambrože⁷⁾, všude zpívala se národní hymna a vířily kotle, každé i menší město zaplálo za večera osvětlením slavnostním. Několik neděl trvaly slavnosti po Čechách, několik neděl trvaly radovánky

z udělení toho, o čemž sice každý tušil, že jest to dar veliký, jehož pravý význam však chápalo v Čechách jen několik málo lidí.

Hned druhého dne po prohlášení konstituce, jak výše praveno, v Praze začalo se s nošením kokard, pentlí a vyvěšováním praporů. Barva jich byla bílá a červená. Dr. Fr. C. Kampelík na vysvětlenou, proč právě těchto barev se užívá, uveřejnil »Slovo o konstituční naší barvě a o barvě naší říše rakouské Slovanům na rozmyšlenou.«⁸⁾ Dle něho zvolená barva je »barva svobody, barva konstituční od pradávna v České koruně zavedená. Čechové, Moravané, Slezáci měli už znamenitou konstituci v minulých věcích, vezdy pro svobodu zaujati byli, jak v občanském, tak náboženském ohledu všady hrdinsky bojovali.« Vedle kokard počaly se nositi konstituční klobouky bílé, nízké se širokým okrajem, který po straně vyhrnut a s českou kokardou ku klobouku připnut jest, prodávaly se konstituční slunečnky, červené a bílé atd. Duhovenstvo chystalo se podati k arcibiskupovi žádost, aby mohlo přistě nositi obyčejný oblek občanský a zanechati vysokých bot a krátkých spodků.⁹⁾ Aby upomínka na prohlášení konstituce stala se co nejživější, byly činěny různé návrhy. Na koncertech hrála se konstituční polka¹⁰⁾, pekly se konstituční rohlíky, nadívané uzenkami¹¹⁾, bylo projektováno, aby Františkovo nábřeží zvalo se náměstí konstituční, a na něm aby postavena byla socha císaře Ferdinanda, představující jej jakožto dárce konstituce, volného tisku a lidového zbrojení.¹²⁾ Koňský trh na počest událostí se sběhnuvších v lázni sv. Václavské a ke cti sv. Václava, patrona země české, jehož socha tam stála, nazván byl sv.-Václavským. Jezovitské ulici dáno jméno Karlova,

s odůvodněním, že Jezovité jsou úhlavní škůdcové národa českého, kteří, když podmaněna byla naše vlast po bitvě Bělohorské, přiletěli jako havrani, aby se nasýtili mrtvolou.¹³⁾ Básní příležitostných oslavujících velký obrat v dějinách zemí českých napsáno a vydáno nepřehledné množství.¹⁴⁾ V některých místech, jako v Pelhřimově¹⁵⁾ a v Opavě¹⁶⁾ na počest prohlášení konstituce byly udílěny chudým dary, jinde podpisovaly se adressy (v Brně, v Jablonci a Liberci), jimiž se králi za udělení konstituce podávalo »ozvání vděčnosti nepominutelné.«¹⁷⁾

Několik krajských úřadů (na Moravě), když dostaly zprávu o udělení konstituce, nepublikovalo ji, a to proto, aby lid klamným výkladem nedal se svést k zneužití. Než toto opatření špatným výsledkem nezabránilo. Udělení konstituce bylo publikováno, až na málo míst všude, a tam, kde nebylo vyhlášeno, donesly se zvěsti odjinud. Úmysl úřadů, aby nezneužilo se konstituční svobody, utajováním nedošel výsledku, naopak k úřadům počala roditi se nedůvěra, která více uškodila nežli prospěla.¹⁸⁾

Hřfchy, jichž dopustil se absolutismus, tehdy počaly býti všeobecně uznávány. Na nevyspělost lidu počalo se hojně stěžovati. Vždyť lidé nevěděli, co je konstituce¹⁹⁾, činili si o ní představy, které s pojmem jejím se nesrovnávaly.

Poddaní vrchností domnívali se, že konstituce přinesla jim zrušení roboty a ukončila odvádění všech dávek, a proto vzpírali se vrchnostem vykonávati dřívější služby²⁰⁾. Na mnoha místech (jako na Poděbradsku)²¹⁾ na panských pozemcích poddaní jali se svobodně honiti a káceti dříví v míně, že k tomu jsou úplně oprávněni, poněvadž jsou d slov popěvku také »nynčko »fon«.²²⁾

V městech představovali si, především studenti, že mohou nyní, jako dalo se i jinde v Evropě, každému zcela volně na jevo dáti svoji libost a nelibost, že mohou držeti »zvláštní soud veřejného mínění«, a záhy množily se po Čechách zprávy, že ta neb ona osobnost překvapena byla za ticha večerního hlukem, křikem, pískotem, troubením, kvičením, mňoukáním, řehtáním, hafáním, čili krátce t. zv. kočičinou.²³⁾

Nezaměstnaní v městech hladem trápeni využili obratu k útokům na krámy pekařské a krupařské. V neděli dne 2. dubna dostoupily výtržnosti toho druhu v Hradci Králové své výše²⁴⁾, a v Praze ještě dne 2. května vytlučeny byly krámy pekařské²⁵⁾ přes to, že postaral se výbor svatováclavský, aby pekaři dělali větší chléb a sládci vařili lacinější pivo.

Dávná nenávisť proti Židům vypukla v několika dnech po prohlášení konstituce. V polovici dubna byly v Praze vytlučeny obchody židovské²⁶⁾, a sotva že se trochu bouře jen uklidnily, obživly dne 1. května znovu.²⁷⁾ Marně se varovalo, aby lidé se nedávali sváděti k násilnostem, »poněvadž král nedal svobodu bezzákonní neb bezuzdnou, nýbrž onu svobodu, která připouští, aby Čechové ve své krásné vlasti v dorozumění s vladařem sami dávali si základní zákony, aby sami sobě ve vnitřních záležitostech poradou byli«²⁸⁾, zášť proti Židům z minulosti se datující stále vřela a propukala chvílemi zvláště proto, že byla živena antisemitiskými letáky.²⁹⁾ Na dva tábory rozdělili se obyvatelé zemí českých v otázce židovské. Jedni namali na prapor svůj: »I Židé budtež svodni a práv občanských, nám daných oučastni«, uží hlásali: »Jenom žádnou emancipaci (osvobo-

zení) Židů a zdůvodňovali mínění své tím, že »Židé, jací jsou nyní, k vyrovnání dosavad se nehodí.«

Sluší uvést, že myšlenky táboru druhého nevyrostly na půdě české. K nám přicházely v německých letácích, hlavně z Vídně a v německé formě byly především šířeny. Ty, co vyšly přece česky, byly jen překladem letáků německých.⁸⁰⁾ Arcibiskup Pražský Alois Josef (Schrenk) v pastýřském listu ze dne 23. dubna vysvětloval, že křesťané proti Židům mají se klidně chovati, poněvadž je rovnost náboženská,⁸¹⁾ ale i jeho napomenutí minulo se účinkem. Konstituce chápána byla jako bezuzdná svoboda, jako forma, v níž každý bez omezení mohl uskutečniti své choutky.

Vedle Židů četným útokům vydány byly v šanc církevní asociace, z nichž hlavně kongregace Redemtoristů čili Liguorianů stala se předmětem tehdejší letákové literatury, protože prý byla patrná souvislost jejích snah se snahami všeobecně nenáviděných Jesuitů.⁸²⁾

V Plzni užili někteří občané prohlášení konstituce k tomu, aby pokusili se o zrušení plzeňské slavnosti »nového svátku« připadající na 14. května a upomínající na to, že Plzeň Husitům odolala a zůstala katolickou; odůvodňovali to tím, že »zásady, pro které Husité bojovali, totiž pro svobodu politickou a osobní, za povolání a právo národa v záležitostech státních získaly si za dnů nynějších po celé Evropě skvělého vítězství.«⁸³⁾

V kraji chrudimském ve vsích Vratslavi a Rzích na Vysokomýtsku, v Dobříkově na Zámrsku, ve Stradouni a v Ostrově na Chroustovsku po publikování konstituce Adamiti hlásili se jako kdysi po prohlášení tolerančního patentu⁸⁴⁾ o svobodu víry

a dávali se vymazávati z matriky. Když pak od kněží nebylo jim vyhověno, podali v listopadu r. 1848 i k císaři žádost. Tvrdili, že císaři je nejen jedno, jestli se kdo vůbec k náboženství nějakému, buď k panujícímu neb k trpenému přiznává, nýbrž že i velice rád vidí odpadnutí od katolického náboženství. Ti, kdo odpadnou, budou prý účastni rozličných výhod a předností, a proto Adamiti prohlášovali se za nekatolíky »beze všeho« tolerirovaného náboženství.³⁶⁾

Na Hlinecku konstituci vykládali si také jako naprostou svobodu, a mnozí rodičové z nepochopení poskytnutých svobod neposílali do škol dětí svých a neplatili školného.³⁶⁾

V Praze i v Brně hned po prohlášení konstituce pamatovalo se na uvězněné politické vězně, především na Kufštejně a na Špilberku. Mezi pražskými dámami byla podepisována petice, v níž se žádalo za udělení úplné milosti všem za politická provinění odsouzeným vězňům, zvláště pak nešťastným Polákům.³⁷⁾ Podobně se dalo v Brně.³⁸⁾ Podání petic ovšem stalo se zbytečným, poněvadž patentem ze dne 20. března r. 1848 udělena byla politickým vězňům z Haliče a Lombardsko-Benátska amnestie.³⁹⁾

Krev studentská ve Vídni prolitá dne 13. března 1848 nemohla zůstat bez oslavování a zbožňování v Čechách. Studenti v Praze považovali za svoji povinnost requiem pamatovati na ty, kdo padli »z touhy po svobodě a pravdě«, kdo se »první odvážili, směle a rekovně hlasu svého co tlumočnickůžeb milionův pozdvihnouti.«⁴⁰⁾ 21. března v chrámu ýnském rektor magnificus Jeroným Zeidler za etné assistance sloužil mši svatou při velkém tání a po ní německy o významu slavnosti pro-

mluvil dr. A. Smetana a česky V. Štulc⁴¹⁾. Za Prahou opakovalo se requiem i na venkově. Větší města v Čechách spěchala, aby věnovala upomínku drahým bratrům, »nad jejichžto hrobem veškerí národové rakouští, po dlouhém smutném čase svobodně oddýchávající,« podali si k bratrství ruce.

Ze všech příkladů, jež uvedli jsme, jest patrné, že pojem o konstituci v lidu byl nejasný a že slova »De facto gab es keine Regierung mehr«⁴²⁾ nebyla daleká pravdy. Absolutism nestaral se nikdy, ba hrozil se poučení o otázce tak důležité jako jest konstituce, i jest zcela vysvětlitelno, že v lidu za tehdejších slabých a nedostatečných prostředků poučovacích, nemohlo se pomýšleti na to, že pojem konstituce nebude vykládán nesprávně. Výklady falešné nedaly by se bývaly ovšem nikdy odstraniti, mohla se však přece jich míra zmenšiti, kdyby hned při prohlášení konstituce v Čechách bylo bývalo schopné úřednictvo, které významu konstituce by bylo rozumělo a jej mohlo vysvětliti. Než toho bohužel nebylo! Již to, že na některých místech publikování konstitučního patentu bylo umlčováno, svědčí o neschopnosti úřednictva tehdejšího. Zajímavé však jest, že ani nejvyšší purkrabí pražský nebyl si jasný v tom, co jest konstituce. Zemské presidium vyhláškou ze dne 18. března 1848 dovedlo jen podati ten výměr konstituce, »že pozůstává konstitucí ze shromáždění rozličných stavův zemských, kteří se k tomu oučelu sejdou, aby se radili o potřeby a žádosti obyvatelů, předkládali usnešení svá zákonnímu potvrzení,«⁴³⁾ nemohlo však pro nedostatek schopných sil uveřejniti písemný národní výklad její. Vyplnění té úlohy mus býti purkrabím svěřeno Fr. Palackému,⁴⁴⁾ jež

článek : »Co jest konstituce?« uveřejněn byl poprvé dne 19. března 1848 v »Pražských Novinách« a pak v dnech následujících cestou úřední v samostatném otisku po Čechách rozšiřován.

Jaké výměry konstituce se uváděly r. 1848?

Palacký vymezoval, že konstituce (aneb po po česku: ústava zemská) jest takové právo a zřízení zemské, podle kteréhož panovník aneb mocnář jakýkoli neustanovuje zákony zemské sám toliko s ministry a úředníky svými, ale povinen jest ve všech důležitějších věcech, týkajících se všeobecného práva i pořádku v zemi, slyšeti nejprvé žádost a vůli celého národa a jí šetřiti, čili jinak tam, kde je konstituce, není moc zákonodárná v rukou jen panovníka a úředníků jeho, nýbrž v rukou panovníka a národu společně, a připomínal, že udělení práv nezabavuje řádných povinností. Proto i nadále budou se platiti daně, jenže za konstituce bude se národ dovídat, nač je daní potřebí, kam se dějí a bude míti o nich veřejné účty, i nadále zůstane robota, kde ještě jest, dokud nestane se skutkem vykoupení z roboty, budou i za konstituce soudy, jenže se budou nyní veřejně konati, bude i vojsko, v němž však budou bez rozdílu bohatí i chudí. Nezaniknou za konstituce úřady zemské a městské; rozdíl bude jen v tom, že nyní úředníky v městech a v obcích voliti sobě budou měšťané a občané sami a důchodové obecní zpravování a nakládání budou všude dle žádosti celé obce. Věci řádné bude moci každý svobodně národu ve známost uváděti, aniž bude mu třeba čekati na povolení censurní a policejní, věci nehodné nevyjdou ani za konstituce trestu spravedlivému. Pro Čechy pak čináš konstituce ještě tu výhodu, že »Němec natom nebude míti žádné přednosti před Čechem, oba národové budou sobě rovni.«

Po Palackém jasnějším poučení o konstituci v tehdejší literatuře nenajdeme; přece však třeba jest ještě uvést některé výklady, aby čtenář dovedl učiniti si představu o myšlenkové výši r. 1848.

Krajský hejtman plzeňský Karel hrabě Rothkirch, když viděl, že se smysl konstituce špatně vykládá, dne 19. března vydal „Poddaným plzeňského kraje“ výklad konstituce.⁴⁶⁾ Dle něho dar, konstitucí od císaře obdržžený, spočíval v tom, že císař svolá v době co nejkratší vyslance z rozličných tříd obyvatelstva provincií svých, aby se společně radili o zákony ku blahu a dobru celého státu sloužící, a co tím způsobem společnou poradou za dobro uznají, že bude míti platnost zákonného práva. Ti vyslanci, zvaní stavové, „jsouce s potřebami lidu dobře známi, zajistě o všem tom rozmlouvati a se raditi budou, co potřebám těmto nejprůměřenější jest, a společně s mocnářem zajistě takové zákony ustanoví, které ku všeobecnému dobrému celého státu a jednoho každého poddaného co nejvíce přispívati budou.“

JUDr. Václav Červinka v řeči v dubnu na Ostředku promluvené konstituci vymezil jako „oustavu veřejné občanské svobody úplnou“ jako stálou, dobrovolnou, dokonalou smlouvu mezi mocnářem a národem o všechny záležitosti státu, mocnáře, národa a země, o jich práva a povinnosti. Císař a král konstituční musí i na dále míti moc svrchovanou (suverenitu), v něm jest i nadále všechna velebnost (majestát); jeho osoba je svatá a neporušitelná, on má moc pokoje a vojny a všechnu moc výkonnou. Prohlášením konstituce odřekl se mocnář sám, jen na radu svých ministrů, dávati zákony, daně ukládati a vybírati a vůbec vládu země vésti. Císař a král za konstituce bude povo-

lávati národy ve všech záležitostech celého mocnářství do Vídně, v záležitostech jedné země svolá národ této země. Sněm národní neb zemský bude se skládati z mužů, které si národ sám vyvolí a bude veřejně držán. Císař a král usnesení sněmovní bude přijímati a potvrzovati, a tím stane se usnesení to zákonem země. Každý zákon země tak dlouho bude míti trvání, pokud zase cestou konstituční nebude odvolán, zrušen neb jiným nahrazen. Ministry volí si panovník sám, ti však jsou jako konstituční zodpovědni králi a národu; oni budou bděti, aby se zákony plnily. Úřady za konstituce obsazeny budou muži moudrými a schopnými z národu, neboť konstituce je půda talentu, schopnosti, veřejnosti a práva. Obce budou svobodně zřízeny, města i okresy samy si budou voliti a dosazovati soudce a úředníky. Za konstituce jest svoboda slova a tisku, to znamená, že každý občan má právo pravdu mluvíti a psáti, návrhy k veřejnému dobru činiti, na vady vlády i správy ukázati. Konstituční občané mohou volně se scházeti, ve spolky vstupovati, aby se radili, rokovali a usnášeli o všech věcech svých i veřejných. Zatknutí občana v státě konstitučním není jinak možno, nežli na rozkaz celého soudu, nebo při přistížení při zločinu neb veřejném přestupku. Soudci za konstituce budou sousedé (poroty). Svoboda osoby tím bude pojištěna. Konstituce přináší s sebou to, že všichni muži usedlí a vzdělaní ozbrojí se a spojí se v národní obranu. Tak stanou se občané štítem krále konstitučního a konstituce, hájitelé svých práv, svobod a ustanovení, hájitelé domácího pořádku a pokoje proti každému, kdo by chtěl rušiti práva a svobody konstitucí stanovené. Všechna usnesení, práva, povinnosti i svobody krále a národa jest třeba

snéstí v dokonalou písemní smlouvu. Ty pak národem musí býti přijaty, králem podepsány, králem, národem, úřednictvem, národní obranou i vojskem přísězně pečetěny.

Helzeletovy Sedlské Noviny také pokusily se dne 8. dubna r. 1848 o prstonárodní výklad konstituce. Jim konstituci vystihovalo české slovo ústava zemská nebo samovláda, a to proto, že se hlavně na určitém ustanovení zakládá, kolik vlády a zákonodánní moci náleží císaři neb králi a kolik lidu. Prospěchy konstituce viděly v tom, že bude nejprve svoboda tisku, to znamená, že každý smí psáti a dáti tisknouti, co jako pravdu může zodpovídati. Národ dojde na sněmu nebo na sjezdu zemských stavů zastoupení zvolenými vyslanci. Zemský sněm má býti prostředníkem mezi králem a lidem, na něm se mají všeliké stížnosti a přání probírat, tam se má rokovati a většinou hlasů uzavírat o tom, co je k prospěchu země. Obce městské a vesnické za konstituce samy si volí své úředníky a tím způsobem samy si spravují své důchody obecní a v obci pořádek udržují. Právníci za konstituce jsou jen při soudech, a u těch ne v takovém množství, jako za absolutismu. Souseda mají souditi zase jen bezúhonní sousedé, oni po ústním výsledku vyřknou pouze na své svědomí, uznávají-li obžalovaného vinným čili nic, a pak právník znalý zákonů určí, jaký trest patří dle zákona na případně uznanou vinu. Konstituce přinesla mnoho, ale »není to žádné milostivé léto pro darebáky, jakž si snad mnohý v prvním okamžiku myslil. Tu bude tak dobře daně platiti, jako dříve; neboť bez daní nemůže býti žádné říše, žádného pořádku a rozkvětu země.«

V slovu ke svým krajanům s nápisem »Co

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND

KNIHOVNA ROZHLEDŮ

XXI.

Vydává a pořádá Josef Pelcl.

Počátky konstitučního života v Čechách.

Napsal

Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V PRAZE.

Nákladem vydavatele »Rozhledy« Jos. Pelcla
1898.

Se
Cen

Hlasy kritiky o E. Laveleye: **Vládě v demokracii.**

Neopomeňte čísti!

Potřeba vědění politického roste a šíří se stále více, protože stále uvědomují si jednotlivci, stavy, vrstvy i národy svůj stav a své podmínky i potřeby existenci i bo-
jovné. Půda, na které se dnes existence rozvíjí a obhazuje, jest politická v nejširším smyslu slova. Přeložili bychom to slovo v jiné, aby bylo pochopitelnější: společenská. Tu nejde již o zájem pouze několika lidí, jak to bývalo, nejde jen o zřízení a pořádek vládní pro několik osobností. Dnes již to jde do živého s každým jednotlivcem a s celým orga-
nismem společenským, ve vývoji vnitřním mnohem složitějším a pokročilejším proti dobám minulým. Dnes, kdy podíl-
níkem společenského řádu i společenské vlády čili samosprávy chce být každý jednatel, stává se politika něčím zcela novým, jinačím, než bývala.

K pochopení funkcí organicky rozvitého společenského života je třeba též více vědomostí, než za dob minulých, kdy k určování společenských řádů a k vládě nad nimi stavělo se jen několik lidí a massy lidu stály jim k službám jako povolný, trpný material. Naše doba jest jiná, a má též jiné, přísnější požadavky v této příčině. Poukážeme na to, ač by se to zdálo samo sebou patrné. Leč pozorujeme, že málokterá z veřejných činností chápe se povrchněji a lehkomyslněji, než činnost politická. Chápe se jednostranně, úzce a nedostatečně, jenom proto, že není tu dosud porozumění ani vědění, co vlastně společnost jest, které jsou podmínky jejího života a jejich útvarů, co vlastně jest její život, její účel, které jsou pravidelné i nepravidelné úkony její, které jsou prospěšné anebo škodlivé prostředky jejího života. Málo z lidí, kteří se politikou buď z povolání nebo z jiné potřeby zabývají, seznámeno jest s vnitřní organizací a strukturou společnosti, aby uvědoměle zkoumati mohli její podmínky životní, snahy a potřeby za účelem dokonalejšího zákonodárství a samosprávy. Representace zákonodárná dosud nevychází ve volbách z toho pravého uvědomění politického, jaké by mělo v lidu býti. Ba až s lehkomyslností užasnou nabízejí se lidu za poslance a zástupce ve sborech zákonodár-
ných i samosprávných lidí, kteří vlastního politického vzdělání nemají, ani nabytí se nesnaží. A lid sám ve své neznalosti politi-
ckých potřeb a povinností i práv nedovede stanoviti pod-
mínky, které svými schopnostmi, svým vzděláním a svou prací zvolený zástupce měl by splniti.

Nedostatkům tak těžce citěným lze odpomoci lepším vzděláním politickým. A tu velice vhod přichází naší veřej-

jest konstituce?« Matěj Havelka konstituci překládal slovem »ústava«, to jest tolik, co zřízení. a ukazoval především, že od té chvíle, co konstituce prohlášena byla, budou účty kladeny ze všech příjmů i ze všech vydání obce zemské a to plnomocníkům čili zástupcům národa. Daně ovšem budou i budoucně, jenže za konstituce »národní zástupcové, svobodně z národa zvolení, na sněmu budou ustanovovati, mnoho-li se má platit daní«, a budou určovati, dle jakého měřítko se mají daně rozvrhovati. Bez svolení sněmu nesmí se žádná daň vybírat. Sněm musí býti držán veřejně, aby národ mohl slyšeti a posouditi, zdali jeho zástupcové si počínají poctivě, a dle jich jednání na něm při volbě mohl se řídit. Konstituce přináší s sebou svobodu tisku, ona značí, že zástupcové z prostřed národa zvolení, na sněmu budou o tom, co by mělo býti nejmoudřejším zákonem, rokovati, uzavírali a králi předkládati, aby se to jeho stvrzením stalo zákonem. Pro Čechy vedle uvedeného konstituce ještě má ten význam zvláštní, že každý zákon musí býti vyhlášen Čechům v dobré srozumitelné češtině, že úřady a úředníci musí Čechům v českých krajinách vyřídit všechny záležitosti po česku.

Karel Sabina vydal také leták »Objasnění konstituce«. Jeho výklad je abstraktnější nežli ty, o nichž jsme se výše zmínili. Sabina zdůrazňoval, že národ má nejen povinnosti, ale i práva, a že i tato práva mají býti potvrzena. Pojištění práv národa patří k povinnostem vlády, má tedy zákon za konstituce obsahovati nejen práva a povinnosti poddaných, nýbrž i povinnosti vlády. Národ musí býti veden k poznání svých práv, jemu musí se pojistiti moc k jich hájení. O zákonech musí se raditi a je potvrditi vláda i národ obaplně. Národ

má míti právo, předkládati vládě své potřeby, aby se dle nich zákony zřizovaly, národ má rozšiřovati dle pokroku času a potřeby svá práva a má míti rukojenství, že ani vláda, ani její plnomocníci netknou se rušivě kteréhokoliv zákonu. Při zakondárství musí býti sjednocena vůle národa i vlády, zákon musí zachovávat národ i vláda. Národ volí si zákonní zástupce, kteří mají bděti ve jménu jeho nad udržením a neporušením konstitučního zřízení.

Vedle literatury, přímo objasňující význam konstituce, rozlétila se po zemích českých v březnu a dubnu r. 1848 celá řada jiných letáků, německy i česky psaných a poučujících o konstitučních právech občanských. Vyšly katechismy občanské víry, tiskla se »Constitutionelles Bürger - A B C«, rozhazovaly se Dr. Fr. C. Kampelska »Důležité články občanské víry v českoslovanských vlastech« a t. d. a t. d., a tu všude zdůrazňovalo se, že Bůh udělil každému rozum, citelné srdce, práva vrozená, neprodajná.

Všechna literatura o konstituci poučující, třeba že se hojně dostala mezi lid, nemohla zabrániti klamným výkladům nové ústavy. S neporozuměním toho, co podávalo konstituční zřízení, setkali se můžeme v lidu dlouho ještě v dobách pozdějších.

Prohlášení konstituce přinášelo s sebou zároveň povolení⁴⁶⁾ zřizovati národní gardu čili obranu na základech majetnosti a rozumnosti. Účel národní stráže vymezen byl nejprve v ten smysl, že národní gardě přísluší přispívati »k zachování všeobecného pořádku a pokoje, k ujistění živnosti a obchodu, k obhájení majetnosti«, a že národní garda má odstraniti »každou příležitost k rušení obecného pořádku a pokoje⁴⁷⁾«. Později v prozatímních pravidlech pro gardu národní bylo stanoveno, že má ostří-

hati konstitučního zeměpána, chrániti zřízení zemské a zákony, udržovati pokoj a pořádek uvnitř, zachovávat samostatnost a neporušenost veškerého státu odvracením každého nepřátelského útoku zevnitř⁴⁸⁾. V Čechách se domnívali, že, když se zřizuje národní garda, nebude se pro uvarování přílišných výloh držeti mnoho vojska v čas pokoje, a rozdíl národní gardy od vojska dřívějšího viděli v tom, že vojsko bojovalo nejen proti nepřítelům cizím, nýbrž i lid v otroctví udržovalo; naproti tomu národní garda, když prohlášením konstituce přestala poroba, má ten význam, že »národ pro národ zbraně nositi« smí. »Dobrý král svobodného lidu nemá se co báti, že by národ proti Němu zbraně užíval. Národní stráž tedy jest spolu i důkaz královovy důvěrnosti k lidu svému.«⁴⁹⁾

Zřizování národní gardy setkala se s velkým nadšením v městech i na venkově. Nemáme z března r. 1848 dat statistických, abychom mohli jimi věc ilustrovati, myslíme však, že zájem a přízeň, s jakou se národní garda setkala, dostatečně objasní i cifry z doby pozdější. Tak v dubnu r. 1849 byl počet míst v Čechách, kde byly zřízeny národní gardy 947 se 113.088 gardisty a 58.583 ozbrojenci.⁵⁰⁾ Při počátku zakládání gard nejchoulostivější otázkou bylo pořízení zbraně. Našli se jednotlivci, kteří mohli užítí zbraní svých, mnoho však gardistů přes to zůstalo beze zbraní. V Praze obrátila se garda národní na vládu a žádala zbraně a náboj, a bylo jí příznivě vyhověno.⁵¹⁾ Arcivévoda Karel Ferdinand povolil, aby si gardisté vybrali 10.000 ostrých patron⁵²⁾ a nejvyšší purkrabí telegraficky obrátil se do Vídně: žádostí, aby mohl národní gardě vydati 4000 šavlí a tolikéž šavlí.⁵³⁾ Hůře ovšem vedlo se gardám na venkově. Zbraní bylo málo, a proto při

cvičeních mnozí musili se spokojiti náhradou za zbraň: holf, křilem ap.⁵⁴⁾ Organisování gard dělo se velice záhy; zvoleni nejen náčelníci, ale i nevyhnutelný tambor, který na mnoha místech stal se držitelem bubnu, jímž svolávalo se k robotě.⁵⁵⁾ Gardisté chtěli také po oděvu býti poznáni a pomýšleli tudíž na nějaký kroj. Někde nejprve označovali se červenobílou páskou na levém rukávě kabátu, později opatřili si bílé plstěné klobouky se širokou střešinou na levé straně k hořejšku přihnoutou; v předu byl zemský znak, za nímž vězel chochol z červenobílých pér. Důstojníci nosili červenobílé soukenné čepice s bílou páskou.⁵⁶⁾ Při cvičeních vzorem gardistům bylo ovšem vojsko a měšťanské sbory střelecké. Vysloužilí vojáci stali se cvičiteli gardistů a přirozeně že užívali při tom jazyka německého⁵⁷⁾. I v městech naprosto českých národní garda měla velení německé. Proti tomu záhy jevil se odpor.⁵⁸⁾ Dne 23. března 1848⁵⁹⁾ důstojníci národní gardy byli nuceni otevřeně oznámiti, že při velení mají býti obě zemské řeči stejně oprávněny, a dne 23. března r. 1848 v Květech, den na to ve Včele a 4. dubna r. 1848 v Pražských Novinách uveřejněny byly již návrhy českého vojenského velení.

Dne 16. března r. 1848 umělci a spisovatelé spojili se ve zvláštní ozbrojený sbor, jemuž dali jméno »Konkordie«, a vytkli si za úkol působiti k zachování klidu i pořádku i k ochraně památek a velkých staveb pražských.⁶⁰⁾

Spisovatelé čeští zřídili v upomínku na nezapomenutelný večer v lázni Svatováclavské Bratrstvo Svatováclavské⁶¹⁾ nebo Sbor Svatováclavský. (ostatních ozbrojených lišili se tím, že nosili prsou bílého lva v červeném poli a na prav

rameni červený křížek. Sbor snažil se hned od počátku mít řády dle staročeských zvyků a české velení. Zvolena komise k vypracování tohoto návrhu, a ta rozhodla, že Bratrstvo Svatováclavské za zbraň bude užívati oštěpů staročeských. Za své heslo měl sbor: Rovnost, bratrství, snášelivost, ale také důstojnost národnosti a řeči české. Později Bratrstvo červené kříže odložilo a pojmenovalo se »Svornost«, a jako odznak nosili jeho údové »vespod široký bílý, svrchu užší červený pás.«⁶²⁾

Všeobecné zbrojení nejvíce vhod přišlo nadšeným studentům. Ti hned 16. března odpoledne ustavili se v legii. Každá fakulta tvořila kohortu, kohorta skládala se z centurií (po 100 mužích) a dekurií (po 10 mužích). Celé legii v čele stál tribunus maior, kohortě tribun, centurii centurio a dekurií dekurio. Za tribuny u nás zvolili si studenti své profesory⁶³⁾. Odznakem studentů byly čapky, které dle odboru, jemuž se ten který věnoval, měly různé barvy. Právníci nosili čapky červené, medicí černé, filosofové zelené a technici modré⁶⁴⁾.

Nálada zbrojiti se byla tak veliká, že i žáci humanitní sestoupili se do kohorty gymnasiální a rozdělili ji na tři centurie. Jako odznak nosili červeno-bílé kříže na pravém rameni a čapky fialové s bílým a červeným prýmkem⁶⁵⁾.

Ku konci března bylo velice málo těch, kdo by nebyli nosili zbraň. Vším právem tehdy mohl psáti J. Šafařík Pogodinovi: »Alles ist gewaffnet bis auf die Zähne«⁶⁶⁾.

Zřízení gard národních nebylo hned od počátku dou organisováno. V první polovici (8.) dubna r. 48 teprve vyšla prozatímní pravidla o uspořádání národní stráže (gardy) v Čechách⁶⁷⁾. Jími sta-

novil se účel a všeobecné povolání, základy organizace a správy záležitostí, zapravení výloh národní gardy, sestavení její v prapory a volení důstojníků, služební odvětví, odměny a tresty. Od publikování těchto pravidel byli zavázáni k službě v národní gardě všichni státní občané od 19 do 50 let v sídlech svých s vyjmutím těch mužů, kteří náleželi do třídy řemeslnických tovaryšů, čeledínů neb lidí za denní neb týdenní mzdu pracujících. Osoby mezi 50 a 60 lety, byly-li služby schopné, mohly dobrovolně vstoupiti v stráž národní. Část národní stráže tvořily, dle vydaných pravidel legie studentské a privilegované pluky ozbrojených měšťanů. Povinnosti sloužiti v národní gardě byli zbaveni duchovní všech vyznání, řadové vojsko a zemská obrana v aktivní službě, všechny placené finanční a bezpečnostní stráže bez rozdílu, jsou-li ve službě státu nebo obce, osoby tělesně neschopné a konečně představení úřadů, kteří mají pečovati o zachování pokoje a pořádku. Lidé pro nečestný čin trestaní byli ze služby v národní stráži vyloučeni. Národní garda byla podrobena nejvyšší správou ministerstvu vnitřních záležitostí, v jednotlivých zemích správci zemskému, krajským, purkmistrům nebo politickým úředním představeným. —

Patentem Ferdinandovým ze dne 15. března 1848 prohlášena byla také v Rakousku svoboda tisku. Všechny noviny s radostí nelíčenou uvítaly zrušení censury a příchod svobody tisku. »Bohemia« dne 17. března přinášela nadšeně »Theilweise schon ohne Censur!«, Brněnský »Týdenník« s výsměchem vzpomínal staré censury, »Neue Zeit« líčila spisovatelovy strasti za absolutismu a K. Havlíček v taje v »Pražských Novinách« 19. března svobodu tisku, nezapomněl hned připomínati: »Mluvme

pišme zmužile pravdu, pokud k prospěchu jest národu. každý dle svého nejlepšího přesvědčení, co můžeme zodpovídat před bohem, před dobrými lidmi a svým svědomím; mluvmе a pišme srdnatě, ale bojme se čestného soudu rozumných a poctivých lidí. Tak obстоjme beze všech trestních zákonů, a svobodný tisk poslouží nám k zvelebení vlasti, naopak k roztržkám a ku potupě, jak by nepřátelé národa rádi měli.« Upozornění Havlíčkovo bylo jistě včasné, ale u širších vrstev málo výsledné.

Poznali jsme, že hned 11. března jevila se na schůzi v lázni Svatováclavské touha po neobmezené svobodě tisku, a ta že nyní přišla patentem ze dne 15. března 1848, domnívali se mnozí; každý, kdo dovedl jen trochu psát, považoval po 15. březnu za nutné nahraditi si to, co za absolutismu dle svého domnění zanedbal. Nespočetné množství letáků, brožur a knížek co den bylo rozhazováno nebo do rána nalepováno na rozích⁶⁸). Ti, kdo planuli záští proti nedávnému regimu, pokládali za nutné činiti směšnými Metternicha a policejního presidenta hraběte Sedlnitzkého. Karikatur Metternicha a Sedlnitzkého vyrojila se celá řada. Zde na obrázku znázorněn byl útěk Metternichův z Vídně do Petrohradu, tam Metternich vymalován u šibenice, jinde karikovány jeho těžké sny, vyhotoven mu byl posměšný »Metternichs Reisepass« atd. V Praze i na venkově českém největšího rozšíření došel dle německého vzoru zpracovaný »Otče náš Metternichu! jenž jsi ve Vídni«, v němž pamfletář prosil: »nepřijď nám žádný z vladaření tvého, staň se vůle poddaných, jako i v Uhřích tak i v Štýrsku, v Rakousích, v Čechách, na Moravě a v Slezsku«. Censura neušla posměchu davů. V »pohřební řeči

za nebožku censůru«⁶⁹) Hacaffrek si s radostí za-
veršoval: »Censůry již není více,

Zhasla světa temná svíce«,

a v řeči samé chválila se bezzubá smrt, že zkosila cen-
suru, »která ve vysokém stáří dne 15. března 1848
konečně ku potěšení celého světa věkovitostí svou
vlastní u velikých bolestech se světa sešla a víc-
krát z mrtvých vstání k doufání nemá.«

Vedle této více méně nevinné literatury pří-
nesla však svoboda tisku i jinou, proti níž od oby-
vatelů českých musilo se vystupovati. Uvedli jsme
již výše, že byly záhy rozšiřovány letáky antise-
mitské, pobouzející k násilnostem proti Židům,
k nim přibýly tištěné listy, hledící rozvířiti ne-
přátelství mezi Čechy a Němci na počátku hnutí
nového dosti svornými. Konečně objevily se mezi
lidem i brožury, zabývající se myšlenkou, v Če-
chách již před 10. březnem dosti rozšířenou⁷⁰), aby
pluky slovanské, které bojovaly proti národu vla-
skému za Alpami, zanechaly toho boje. »Vy plu-
kové naši slovanští, vybízeli Starý Taborita ve
spisku »Pláč koruny České«, Vy, naši bratři, sy-
nové, my pláčeme nad Vaší zaslepeností, nad Va-
ším barbarstvím, neboť Vy jste katané ukrut-
níků a vrahové svobody, a sami sobě železa ku-
jete, Němcům pacholčíte, jméno a slávu Slovanů
zhanobujete, zmužte se a vyražte přes Alpy k nám
do své otčiny, kde Vás pokání činící obejmeme
a své rámě, své životy svobodě svého národa
obětujte. Kdo Vám v tom zabránuje, toho zkolte,
a vlaskému šlechtnému národu podávše ruce,
dejte s Bohem, a on Vám vděčně bránu k do-
movu otevře. Kdož se postaví proti Vám, když s
srazíte. Kronika národův slavně Vás zapíše r
věčnou památku co zasloužilé boží bojovníky.«

Podobných zjevů vážných bylo hned v prvním období českého hnutí dosti. Političtí vůdcové v Čechách předvídali a poznávali, že celá ta literatura vedla by k bouřím, jimž bylo třeba v Čechách se vyhnouti, a proto, když vláda překvapená a na podobné věci nepřipravená, nedovedla bezuzdné svobodě tiskové stanovití meze, pokoušeli se mnozí v kruzích spisovatelů sami tak učiniti mravním závazkem. Podnět k tomu dal Němec Karl Egon Ebert. Dne 17. března r. 1848 v Bohemii uveřejnil »Aufruf an die sämmtlichen Literatoren Böhmens« (datováno 16. března), v němž vyzýval, aby literáti české i německé národnosti sešli se dne 18. března o čtvrté hodině odpolední v sále hostince u arcivévody Štěpána, a to proto, aby jednak se sbratřili, jednak aby se poradili o prostředcích, jimiž by ve stejném smyslu působili na ony spisovatele, na které nemají bezprostřední vliv. Ebert chtěje zaručiti si přítomnost českých spisovatelů, obrátil se na Františka Palackého, aby se stal jaksi spolusvolavatelem schůze, čemuž se Palacký na odpor nepostavil⁷¹⁾. Sezení dne 18. března za předsednictví P. J. Šafaříka odbývané nemělo žádného konečného výsledku. Palacký proto svolal na 20. března sezení jen českých spisovatelů⁷²⁾. V něm jednání bylo již plodnější. Palacký pronesl tam svůj návrh prohlášení⁷³⁾, v němž na to důraz kladl, aby svobody tisku užívalo se mužně a snažně k tomu cíli, aby národ náš vzdělal se skutečně a stal se účastným v úplné míře všech výhod z ní plynoucích, pro spisovatele pak stanovil mravní závazek, že budou tak psáti, aby svornost mezi vateřstvem českým i německým ve vlasti české byla rušena, nýbrž udržela se pevně, a to na předešlé úplné rovnosti tak, aby 1. ani Němci před

Čechy, ani Češi před Němci neměli žádné přednosti. Domáhání se rovnosti ve všem se strany české nemělo se proto považovati za rušení svornosti. Spisovatelé měli také tak psáti; 2. aby spojení koruny České s říší Rakouskou svazkem konstituční monarchie nebylo nikde a nikterak ani ve spor, ani v pochybnost uváděno, nýbrž všemožně hájeno; 3. aby dále spisy bezbožné a rouhavé, cílící proti citům náboženským a proti mravnosti nekazily nikdy národní literatury a konečně 4. soukromý život a jednání kteréhokoliv obyvatele nebyly veřejně přetřásány ve smyslu pohoršlivém a na cti urážlivém, leda by spolu propadaly soudům zemským. Na konec jaksi jako donucovací prostředek činilo se zvláštní ustanovení, že každá tiskárna bude boykotována, která by proti pravidlům výše uvedeným skutkem a vědomě se provinila, a právě tak mělo se státi tomu knihkupectví, které by vědomě a úmyslně rozšiřovalo spisy odporující schváleným příkazům. Návrh Palackého přijat byl sice jednohlasně, ale teprve po dlouhé debatě. Druhého dne 21. března spisovatelé čeští i němečtí měli pro veřejnost formulovati výsledek svých porad. K vykonání úlohy takové se strany německé zdál se býti povoláným Ignaz Kuranda. Když však odepřel tak učiniti, převzal celou věc na sebe Palacký. Hned ve schůzi přeložil do němčiny první a druhý odstavec prohlášení ze dne 20. března jako body nejdůležitější a domáhal se přijetí jich. Již ve schůzi sešlo se 52 podpisů se strany české i německé, později v novinách souhlas svůj prohlásilo ještě něco přes deset literátů⁷⁴). Vschůzce dne 21. března pomýšlelo se také na to aby se utvořil spolek českých i německých spisovatelů, který by měl za účel pravidelně se sch

zeti a vzájemně se sbližovati, zvolen byl tehdy i přípravný výbor ze dvou Čechů a dvou Němců, a navrženo jméno nového spolku »Pražská spisovatelská jednota«; než to všechno za pozdější doby uskutečniti bylo nemožno⁷⁵⁾

Mezi tím, co se toto dalo mezi spisovateli v Čechách, vláda připravovala se k vydání provisorního tiskového zákona⁷⁶⁾ Hned po zrušení censury dne 14. března 1848 bylo nařízeno, aby dvorské úřady vypracovaly bez prodlení dle vzorů jiných německých států tiskový zákon, a dříve než-li věc mohla býti hotova, vydal císař dne 17. března presidiu spojených dvorských kanceláří kabinetní list, s nímž zaslal prozatímní předpis týkající se přečinů tiskových dle ustanovení všeobecného trestního zákonníka, a nařizoval, aby byl ihned zemským přednostům oznámen. Předpisem se stanovil v 6 paragrafech pojem zlého užití tisku dle všeobecných právních zásad, určovaly se zodpovědné osoby, soudy, do jichž působnosti spadaly přečiny tiskové, případy, kdy se má zabaviti závadný tiskopis, trestní řízení proti zneužití tisku dle ustanovení prvního nebo druhého dílu trestního zákonníka a rozšiřovala se konečně tato opatření také na spisy jinak tištěné a vycházející. Toto císařské nařízení nebylo ohlášeno. Ministr Pillersdorff, nechtěje vésti zodpovědnost za skutky, před jeho nastoupením počaté, věc odložil a uložil dvornímu radovi Aloisu Pederzanimu, aby vypracoval zákon tiskový. Komise tisková za základ svého elaborátu vzala tiskový zákon Bádenský z r. 1831, v něčem (§ 13) řídila se pak francouzským zákonem zářijovým. Dne 1. dubna 1848 ve »Wiener Zeitung« byl prozatímní zákon publikován a vzbudil med všeobecnou nevoli. Nejen ve Vídni se bouřili,

ale i v Čechách. Novináři u nás očekávali, že by dle nového zákona tiskového měli v případě obvinění postaveni býti před soud porotní, provisorní zákon tiskový však tiskově přečiny přikazoval soudu zemskému, a doufali, že provisorní zákon přednost dá cnosti před osobou úředníkovou, ale zklamali se⁷⁷⁾ Tak v § 19. stanovilo se, že, kdo v tiskopise nebo v dle, tiskopisu na roveň postaveném, by haněl správu rakouského státu, jest vinen těžkým policejním přestupkem a má k očekávání přísné vězení od tří měsíců až do jednoho roku. Naproti tomu v § 22. zneužití tisku rozšiřováním necudných spisů nebo nájezdů na mravnost považoval se sice také za těžký přestupek policejní, ale trestal se jen vězením do tří dnů až do jednoho, dle okolností i tří měsíců.⁷⁸⁾

Není divu, že zákon takovým duchem se nesusoucí nemohl býti na žádné straně s radostí uvítán, že všichni musili se proti němu postaviti a starati se o jeho zrušení. Ve Vídni studenti spálili demonstrativně tiskový zákon, po nich totéž učinili 3. dubna r. 1848 na otevřené ulici před Karolinem v Praze studenti čeští. Mezi českými i německými spisovateli zrodila se hned myšlénka, podati proti zákonu tiskovému protest. Studentstvo chystalo se připojiti se k protestu tomu.⁷⁹⁾ Dříve však nežli mohlo se uskutečniti stylisování protestu a přijetí jeho, došla do Prahy zpráva, že vláda vydaný zákon odvolala.⁸⁰⁾ Spisovatelé od rozhodného protestu ovšem musili tehdy ustoupiti. Aby však přece na jevo dali své mínění, pokud se týká zákona tiskového, shodli se na osvědčení, v němž zákon ze dne 31. března nazývá: projevením nezasloužené nedůvěry k sobě, faktic vznesení toho zákona atentátem proti svobodě

přímým krokem k reakci, a dokládali, že jen s takovým tiskovým zákonem mohou býti spokojeni, který by upřímně a bez záminky uskutečnil dané slovo císařské. Spisovatelé sami umínili si návrh takového zákona se zřetelem na zvláštní literární poměry země české prozatím vypracovati, spisovatelstvu k posouzení a schválení předložiti a pak cestou konstituční vládě podati.⁸¹⁾

Zmírnění protestu proti zákonu tiskovému bylo neodůvodněné, poněvadž zpráva o odvolání zákona nezakládala se plně na pravdě. Jest jisto, že bylo upuštěno od publikování zákona v jednotlivých zemích, ale tím, že nebyl zákon publikován, nemyslíla vláda, že jej odvolala. Spisovatelé v Čechách nepublikovaným zákonem necítili se proto vázání, vláda však za nezávazný jej nepokládala, a proto odpověděla v kabinetním listu ze dne 8 dubna r. 1848. na žádost o svobodě tisku, že jí již vyhověla »patentem od 15. března r. b. a od té doby vydaným prozatímním zákonem o tisku od 31. března r. b.«⁸²⁾ a držela se ho, třeba jen formálně, až do 18. května r. 1848. Toho dne vyšla prozatímní nařízení proti zlému užívání tisku a prozatímní řád ve věcech tisku. Slohem upomínala sice tato nařízení na zákon z 31. března, duchem byla od něho daleko. Nasvědčuje tomu především to, že rozhodnutí otázky viny nebo neviny přičteno bylo soudu porotnímu.⁸³⁾

Spisovatelé úmysl svůj, vypracovati návrh zákona tiskového, neodložili, nýbrž skutečně jej vypracovali. Bohužel nemáme bližších zpráv o tomto návrhu, tak že omeziti se nám je pouze na to, že 1. 6. do 10. května r. 1848 vypracovaný návrh zákona o tisku byl spisovatelstvu k nahlédnutí knihkupectví Řivnáčově vloženo,⁸⁴⁾ že byl dne

8. května X. sekcí Národního výboru za základ jejího jednání o návrhu zákona tiskového přijat,⁸⁵⁾ do Vídně Národním výborem doručen a dne 14. května do porad ministerských vzat.⁸⁶⁾ Jaký byl jeho vliv, byl-li vůbec nějaký, na nařízení ze dne 18. května, určití nedovedeme.

Prohlášení konstituce vedle touhy tisknouti přineslo ještě dvě horečky: řečnit a podávatí petice. V hostincích při pivě i ve schůzích vždy dosti dalo se najíti řečníků,⁸⁷⁾ a deputací s peticemi, zvláště stížnostmi, že se jim spisy úřední vydávají v jazyku německém jim nesrozumitelném, do Vídně bylo takové množství, že ministr vnitřních záležitostí pro ně musil zřídití zvláštní komisi z dvorských rad.⁸⁸⁾ Proti těmto nemocem působil u nás především K. Havlíček, který dovedl sice nemoci ony svými novinami zmírnit, ale vůbec odstraniti je nemohl.

Poznámky.

- ¹⁾ Pražské Nowiny 1848. 88.
- ²⁾ Rakousko roku 1848. V Praze 1849. 6.
- ³⁾ Aus Metternich's nachgelas. Papieren. VII. 539.
- ⁴⁾ Kwěty 1848. 143. — Bohemia 17. března 1848 — Schopf F. J. Volks-Bewegung I 15.
- ⁵⁾ Bohemia 17. března 1848. — Kwěty 1848. 16. března. — Osvěta 876. 572.
- ⁶⁾ Malý J. Naše znovuzrození II. 14.
- ⁷⁾ Časopis pro kat. duchovenstvo. 1848. II. 159.
- ⁸⁾ Pražské Nowiny 1848. 151.
- ⁹⁾ Kwěty 1848. 144. — Bohemia 20. března 1848.
- ¹⁰⁾ Kwěty 1848. 152.
- ¹¹⁾ Bohemia 23. března 1848.
- ¹²⁾ Bohemia 18. března 1848.
- ¹³⁾ Pražské Nowiny 1848. 92.
- ¹⁴⁾ Ku př. viz »Hymne an den März 1848« (Buquoy). Bohemia 19. března 1848. — Pocta Pražanům ze západních Čech. — Píseň radosti věnovaná studentům. — Za kokardu! Vlastenkám! Kwěty 1848. 153. — Píseň radosti. Dne 15. března 1848. Wčela 1848. 89. atd. atd.
- ¹⁵⁾ Pražské Nowiny 1848. 116.
- ¹⁶⁾ Týdenník 1848. 94.
- ¹⁷⁾ Černý J. M. Boj za právo. 29. — Slovan 1874. 370.
- Týdenník 1848. 91.
- ¹⁸⁾ Týdenník 1848. 95.
- ¹⁹⁾ »Ti dobří lidé městští a selští zde nevěděli, co jest konstituce, co obrana národní, ničehož nic.« Dopis J. Pr. Koubka Havlíčkovi od 29. dubna 1848 z Blatné v knihovně musea v Praze.
- ²⁰⁾ Národní Nowiny 1848. 118. — Seidler K. Kronika ta Světlé od roku 1207—1886. Ve Světlé 1887. 85.

²¹⁾ Bohemia 27. dubna 1848. — Ibid. 25. dubna 1848. Národní Nowiny 1848 122.

²²⁾ Hoši, udělejte hon! Palte do zajičků! Shodte také náskou korotvičku, vždyť jsme nynčko »fon.« Ranní list 1848. 56.

²³⁾ Kwěty 1848. 202. — Pražský Posel 1848. 56.

²⁴⁾ Nár. Nowiny 1848. 11.

²⁵⁾ Kwěty 1848. 234. — Nár. Nowiny 1848. 100.

²⁶⁾ Kwěty 1848. 209. — Const. Blatt aus Böhmen 18. dubna 1848.

²⁷⁾ Kwěty 1848. 230. — Nár. Nowiny 1848. 92. 96. — Const. Blatt aus Böhmen 2. května 1848.

²⁸⁾ Vyhláška X. oddělení národního výboru ze dne 23. dubna 1848 v archivu musej. v Praze.

²⁹⁾ »prodávaly se rozličné pláty proti Židům, kterými vel ké pohnutí v myslích mešťanů(?) způsobeno bylo.« Kwěty 1848. 209

³⁰⁾ Srovnal jsem celou řadu letáků antisemitických. České jsou překladem německých, zvláště firmou J. Badra ve Vídni vydávaných. — Fr. Helfert A. »Die confessionelle Frage« Oest. Jahrbuch 1885—1887.

³¹⁾ V archivu musejním v Praze.

³²⁾ Časopis pro katol. duchovenstvo. 1848. 170.

³³⁾ Hruška M. Pamětní kniha Plzně. V Plzni 1883. 467.

³⁴⁾ Helfert J. A.: O tak řečených blouznivcích náboženských v Čechách a na Moravě za císaře Josefa II. Č. Č. M. 1877. 201 ad. — Adámek K. V. Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku. V Praze. 1897. 38.

³⁵⁾ Národní Nowiny 16. března 1849.

³⁶⁾ Adámek K. V. Sborník okresu Hlineckého. 1897. 226.

³⁷⁾ Černý J. M. Boj za právo. 31.

³⁸⁾ Týdenník 1848. 94.

³⁹⁾ Politische Gesetzsammlung 1848. 50.

⁴⁰⁾ Kwěty 1848. 153.

⁴¹⁾ Schopf F. J. Volks-Bewegung I. 24.

⁴²⁾ Aus Metternich's nachgelass. Papieren VIII. 4.

⁴³⁾ Příloha XI.

⁴⁴⁾ Dle sdelení prof. Dra. J. Palackého.

⁴⁵⁾ Hruška M. Kniha pamětní Plzně. V Plzni 1883. 461.

⁴⁶⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 19

⁴⁷⁾ Provolání při městském sekretariátu v Chlumci n. C.

⁴⁸⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1848. Prag 1849. 154.

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND

KNIHOVNA ROZHLEDŮ

XXI.

Vydává a pořádá Josef Pelcl.

Počátky konstitučního života v Čechách.

Napsal

Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V PRAZE,
Nákladem vydavatele »Rozhledů« Jos. Pelcla.
1898.

Sešit
Cena

ROZHLEDY

**Revue umělecká, politická a sociální
nastoupily 1. října 1898. svůj VIII. ročník**

a budou jako nyní i dále vycházeti dne 1. a 15. každého měsíce v ilustrovaných sešitech tříarchových.

Intenzivní a rychlý duševní život přítomnosti, v němž revue nabyla tak velikého významu, potřebuje mimo měsíčníky, které jeho důležité otázky projednávají z jisté oddálenosti a v klidněji a obsírněji založených monografiích, i takové revue, která by stála v samém ohni a proudění dne, ale která by naň nazírala z vyšších hledisek a hlouběji ho pojímala, než to může činiti denní a týdenní žurnalistika. Byli jsme prvními v Čechách, kdož jsme se podjali tohoto obtížného úkolu, stíženého ještě značně malými našimi domácími poměry, v nichž na všech stranách zeje nedostatek pracovníků a v nichž všude se naráží na nepřipravenost obecnstva. Zbývá sice ještě přemnoho, co by bylo třeba na našem listě zdokonaliti a doplniti — a záleží to jen na podpoře čtenářstva! — ale už dnes můžeme bez vypínání se říci, že jsme z Rozhledů učinili list, jenž ze všech českých za minulý rok přinesl nejvíce původních článků o nejakutnějších zjevech kulturních, politických a společenských, jenž nepropustil jedině důležitější časové otázky ze svého dohledu a nejvíce ze všeho pražského časopisectva stopoval domácí produkci literární.

Neomezili jsme se však na pouhé referování, nýbrž věrni své minulosti hleděli jsme zasahovati do domácího našeho života kriticky, iniciativně a kde bylo třeba i bojovně a útočně. Naše stanovisko zůstane, jakým bylo od počátku: v kulturním a uměleckém životě stanovisko individuální svobody a modernosti, v politice stanovisko lidovosti a pokroku, v životě sociálním stanovisko pronikavě a radikálně reformní.

Jako dosud budeme i v příštím ročníku přinášeti články a to z oborů duchových, politiky a sociálního života, z věd přírodních, z oborů techniky, historických bádání a t. d. Nastupujeme nový ročník v naději že se přiblížíme ještě značněji než dříve ku splnění svých úkolů.

I. sešit VIII. roč. Rozhledů má tento obsah :

- ANARCHIE.** — Dr. J. E. Salaba: **PROTI PARLAMENTU.**
— J. Arbes: **KU CHARAKTERISTICE K. H. MÁCHY** (s 3 ilustr.).
— F. V. Krejčí: **BURNE JONES** (s 2 ilustr.). — O. Březina:

- ⁴⁹⁾ Pražské Nowiny 1848. 94.
⁵⁰⁾ Národní Nowiny 1849. 381.
⁵¹⁾ Kwěty 1848. 144. — Schopf F. J.: Volks-Bewegung
I. 18.
⁵²⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 28.
⁵³⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 38.
⁵⁴⁾ Memoiry F. V. Krouského. Svoboda VII. 311.
⁵⁵⁾ Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojt. Hlinky). Vlast VII. 827.
⁵⁶⁾ Paulus V.: Z pamětí města Chrasti v Chrudimsku.
V Chrudimi 1897. II. 273. — Sr. Beran J. V. Paměti města
Nové Paky. V Praze 1871. 82 atd. atd.
⁵⁷⁾ Frič J. V.: Paměti II. 307. •
⁵⁸⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 26.
⁵⁹⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 74. — Kwěty
1848. 266.
⁶⁰⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 16.
⁶¹⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 20. — Bohemia
19. března 1848.
⁶²⁾ Pražské Nowiny 1848. 92.
⁶³⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 17.
⁶⁴⁾ Frič J. V. Paměti II. 299.
⁶⁵⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 23. — Pražské No-
winy 26. března 1848.
⁶⁶⁾ Поповъ Н. Письма къ М. П. Погодину изъ
слабянскихъ земель (1835—1861) Москва 1879. 359.
⁶⁷⁾ Provi zial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen
für das Jahr 1848. Prag. 1849. 154. — F. v. P[illersdorff]:
Rückblicke auf die politische Bewegung im Oesterreich in
den Jahren 1848 und 1849. Wien 1849. 21.
⁶⁸⁾ Konstituční zábavník 1848. 23.
⁶⁹⁾ Česky i německy v c. k. univ. knihovně v Praze
(54 B 229).
⁷⁰⁾ Helfert J. A. Frhr. v.: Graf Leo Thun k. k. Gubern-
nial-Präsident in Böhmen. Wien 1894. 61. — Dle J. V. Friče
(Paměti III. 29) je autorem »Pláče« atd. Arnold.
⁷¹⁾ Kwěty 1848. 148.
⁷²⁾ Palacký Fr.: Radhost. V Praze 1873. III. 277. —
Kwěty 1848. 152.
⁷³⁾ Palacký Fr.: Radhost. V Praze 1873. III. 7—8.
⁷⁴⁾ Černý J. M. Boj za právo. 39—40.
⁷⁵⁾ Kwěty 1848. 158. — Bohemia 22. března 1848.
⁷⁶⁾ Viz Zenker E. V. Die Pressgeschichte des Jahres
1848. Oesterreichisch-Ungarische Revue N. F. XII. 229—241.

Helfert: Die Wiener Journalistik im Jahre 1848. Wien 1877.
45 ad.

⁷⁷⁾ Pražské Nowiny 1848. 109.

⁷⁸⁾ V archivu musej. v Praze.

⁷⁹⁾ Bohemia 4. dubna 1848. — Kwěty 1848. 180.

⁸⁰⁾ Bohemia 5. dubna 1848.

⁸¹⁾ Černý J. M. Boj za právo. 84—85.

⁸²⁾ Černý J. M. Boj za právo. 103.

⁸³⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen
für das Jahr 1848. Prag 1849. 205—227.

⁸⁴⁾ Kwěty 1848. 238.

⁸⁵⁾ Kwěty 1848. 249.

⁸⁶⁾ Kwěty 1848. 254.

⁸⁷⁾ Springer A.: Aus meinem Leben, Berlin 1892. 127.

⁸⁸⁾ Kwěty 1848. 248.

V.

Nová petice.¹⁾

Vyřízení první petice setkalo se v Čechách s všeobecným rozhořčením. Na prvním místě studenti dali na jevo své nespokojení a rozčilení nad tím, že nebylo jim v odpovědi císařské dáno žádného zvláštního rozhodnutí na jejich petici a že to, co bylo v 14. článku vyřízení měšťanstvu pražskému adresováno, nebylo nic závazného, nýbrž odkladového. Po studentech nevole zachvátila občanstvo a v několika dnech zalehla celé Čechy.

Studenti hned dne 27. března večer ve velké Aule protestovali proti odpovědi z Vídně. Za hluku a křiku, za nepořádku a rozháranosti vystřídal se několik řečníků. Nejprve hleděli ospravedlniti se vyslanci, jimž vytýkalo se, že nevykonali řádně úkol jim svěřený, ale ospravedlnování jich bylo marné. Jediný Uffo Horn dovedl získati si sympathie. Neúspěch svalil na šlechtice, studenty nenáviděné, kteří zároveň s deputací ve Vídni se nalézali, a shromáždění samo pokáral za to, že zvolilo si za tlumočníky svých přátel prosoř²⁾.

Kdosi oznámil, že po odjezdu české deputace Vídně císař udělil svobodu vyučování a učení

se, jiný přinášel zprávu, že osvětlení města zamezeno, jiní vybízeli ke klidu. Různost řečí a rozvášnění nedovolily, aby se přešlo ke klidnému jednání a učinilo usnesení. Direktor Hasner chtěje přispěti k utišení myslí, sliboval studentstvu, že druhého dne zpraví o protestu nejvyššího purkrabího, ale když viděl, že slibem nedůvěřivost ukonejšiti se nedá, odebral se hned ku hraběti Stadionovi a vrátil se s příповědí, že vláda ve Vídni o všem telegraficky má býti zpravena⁵). Tímto rozhodným krokem docílil Hasner aspoň toho, že studentstvo zavázalo se až do odpovědi zachovati klid a pořádek a že nerozšiřovalo ještě více mezi lidem símě nespokojenosti.

Vedle studentstva sešlo se dne 27. března večer v sále u sv. Havla rozjitřené obyvatelstvo Pražské. Petr Faste jako vůdce deputace do Vídně měl zodpovídati interpellace. V čele nespokojenců stál Dr. F. A. Brauner, který dával na jevo svůj úžas nad tím, že vyslanci mohli vyřízením petice býti spokojeni a připravovati náladu doma pro milé překvapení. Faste nedovedl se brániti jinak, než-li že svaloval vinu se sebe na své průvodce, jichž počínání ve Vídni prohlašoval za nemůžné⁶). Po jmenovaných ještě celá řada řečníků se vystřídala. Konečný výsledek všeho byl ten, aby byla sepsána a do Vídně poslána nová žádost⁶). Byla to myšlenka, jejíž zárodek již dne 14. března ve schůzi výboru svatováclavského se vyskytl. Již tehdy cítilo se, že petice stylisovaná Pinkasem byla za změněných poměrů nedokonalá, a že v ní nebylo obsaženo všechno, co bylo potřebné a nutné⁶).

Na 28. března byly ustanoveny dvě protest schůze. Jedna přípravná v sále sv. václavském o

hodině ranní, druhá „plná“ o 9. hod. na ostrově Žofinském⁷⁾. Za pokřiku a hřmotu byla schůze na Žofině zahájena. Čteno bylo nejprve osvědčení hr. Vojtěcha Deyma, Petra Fastra, Prav. Al. Trojana a Riedla, že vyřízení petice je nedostatečné a neuspokojující, a hned na to rozpoutala se živá debatta. Dr. Brauner, Uffo Horn, Ruppert, Ammerling, Sladkovský a j. dali otevřeně na jevo nespokojenost, již bylo nasyceno celé shromáždění⁸⁾. Za debatty prohlášeny články Dr. Braunerem pro schůzi ze dne 11. března stylisované za obsah nové petice, která se měla co nejdříve vypracovati, a vytknuto bylo především, aby se žádalo o zvláštní zódpovědné ministertvo pro Čechy a země korunní v Praze sídlící, o národní representaci na velice širokém základě volebním, o brzké přisáhání vojska a úřednictva na konstituci a o okamžité ozbrojení národní gardy. Stylisování petice odkázáno bylo svatováclavskému výboru a zvláště uvedeno, aby dr. Brauner práce se ujal⁹⁾. Na schůzi nejeden řečník zmínil se o důležitosti národní gardy. Když pak uvedlo se ještě, že prý vojsko ke Praze se přibližuje, učiněno rozhodnutí, aby všechna národní garda Pražská hned vytáhla, žádala o zbraň i prach a obsadila všechny strážnice.

Ukončením schůze rozvířila se celá Praha. Svatováclavský výbor po schůzi radil se o tom, co v kritickém okamžiku má se činiti, studenti řádili se v Karolinu i Klementinu, národní gardy ve zbroji stály na svých stanovištích. Městem prolétna poplašná zpráva, že studenti dobývají c. k. zbrojnice a měšťané že ženou útokem na radnici, chodníci ze strachu zavírali krámy. Na Koňském bylo lidu nejvíce. Ze svítlen tam bylo mluveno k lidu, agitováno tam bylo v davech¹⁰⁾.

Není pochyby, že nepokoj živý a sfléný agitací studentskou byl by přivedl k bouřím, kdyby nebyly bývaly učiněny kroky, které sice nedovedly neklid zcela udusiti, ale aspoň zmírniti. Byl to senát akademický, který dobře viděl, že příčinou celého hnutí jsou především studenti. Mělo-li občanstvo býti utiшено, bylo třeba, aby ukojeni byli především ti, kdo nepokoj vedli. Dne 28. března proto o hnutí studentském u hr. Stadiona rokovali professoři a naklonili jej k tomu, že z vlastní moci povolil zatím požadavkům studentským a telegraficky požádal o okamžité vyřízení studentské petice. K polednímu dne 28. března o nařízení Rud. hr. Stadiona rozlétna se po Praze zpráva, a odpoledne téhož dne čtlo se v Aule prozatímní vyhovění studentským žádostem.¹¹⁾ Nejvyšší purkrabí přiznával se v něm,¹²⁾ že vydává nařízení po vyslechnutí akademického senátu a sborů učitelských, a uváděl výslovně, že jeho nařízení je provisorní a že o konečné potvrzení do Vídně se obrátil. V povolení požadavků uznána byla svoboda ve vyučování a na základě toho uznání dovoleno všem doktorům přednáseti na fakultách udílejících doktorské diplomy, jestliže doktor předem senátu akademickému oznámí, že bude pořádati vědecké přednášky. U předmětů technických měla vůbec po stálém se ohlášení předběžně u direktoratu býti uznaná ve věci zběhlou výjimkou k přednášení. Přednáseti bylo dovoleno v obou zemských jazycích, jakož i v každé jiné řeči. Náboženské vyznání víry nemělo býti překážkou, aby síly schopné byly vylučovány od professur vyšších ústavů vzdělávacích, vůbec nikdo neměl býti ve svém prospěchu a vzdělání obnoven. Požadavek svobody učení se přinesl změ zkušebního řádu. Od 28. března bylo povole

aby předměty povinné mohly býti slyšeny v jakémkoli pořádku. Způsobilost k státní službě a k praxi měla záviseti pro budoucnost jen na přísnější státní zkoušce. Změna tato ovšem neznamenal, že dřívě nabytá vysvědčení studijní by byla ztratila svoji platnost. Přání, aby přivtělen byl ústav polytechnický k universitě, Stadion nevyhověl, poněvadž vyhověti nemohl. Rozhodnutí té otázky musilo by se bývalo udáti od stavů, a to ovšem hned skutkem státi se nemohlo. Proto nejvyšší purkrabí mohl jedině slíbiti, »že kroky k vymození potřebné ihned se stanou.« Otevření zvláštních tělocvičen studentstvu se dovolovalo, a při tom vyslovovala se naděje, že stát sám později ústavy takové zřídí. Konečně vyhověno studentům i pokud se týká spolčování, a žádaný mnichovský universitní statut spolků studentských měl sloužiti za základ při zřizování studentských spolků v Praze. Jediný bod z petice, který Stadion ve vyřízení nechal nezodpovězený, byl ten, aby studenti mohli i v běhu studií navštěvovati cizí university. Proč jej nezodpověděl, toho důvody nás nedošly. Než možná, že věta: »Nikdo nemá ve vzdělání svém a ve svých dalších prospěchách obmezován býti,« měla býti na přání vyslovené odpovědí.

Prozatímní vyřízení petice studentské nemělo však ten výsledek, jaký profesori a hr. Stadion očekávali. Vyřízení bylo by bývalo setkalo se s jástem, kdyby bylo bývalo definitivní; jako provisorní však bylo považováno u studentů za něco, co »dnes dáno byvši, zejtra třeba opět odňato bude.« A v občanstvu někteří v prozatímním vyřízení viděli pokus odtrhnouti studentstvo od ostatního obyvatelstva.¹⁸⁾

Mělo-li předejiti se bouřím, bylo třeba ještě

jedním ústupkem se strany vlády uklidniti občanstvo. Bylo to vydáním zbraně U arcivévody Ferdinanda Karla za dopoledne dne 28. března bylo o zbraň žádat několik deputací, nejvyšší purkrabí, velitel národní gardy a j. o totéž měli se přičinit. ¹⁴⁾ Pod nátlakem bouřícího se lidu bylo konečně oznámeno velitelství národní gardy a dne 29. vyhláškou publikováno, že od 28. března počínajíc všechny brány městské v Praze a důležitější strážnice uvnitř města národní gardou a vojskem společně budou obsazeny a že se dostane ještě 4000 pušek národní gardě ¹⁵⁾

Vydání zbraně dovedlo rozhořčenost zaměnití za jásot a zabrániti prolití krve, odhalilo však také slabost vládnoucích kruhů v Čechách a vzbudilo sebevědomí davů.

Ještě dne 28. března večer o 6. hodině zasedl Svatováclavský výbor, aby vyslechl od Dr. Braunera stylisaci nové petice. Za valného účastenství posluchačů předčítal Dr. Brauner svůj návrh adressy. ¹⁶⁾ Přítomní výkřiky přerušovali řečníka. Po přečtení se rozvinula živá debata. Trvala asi dvě hodiny. Výsledek její byl ten, že návrh Braunerův s některými dodatky byl přijat a k tisku připraven, tak aby ještě v noci mohl být vytištěn. ¹⁷⁾

Nová žádost měla býti považována za vůli Prahy i české koruny a měla býti podána, aniž by byla dříve vyložena v opisech k veřejnému podpisování. ¹⁸⁾

Stylisace adressy dr. Braunera odpovídala rozehvění a zklamání z vyřízení první žádosti vzniklému. To nebyla pokorná prosba k trůnu panovníkovu, jaké v Čechách se před tím psávaly, to byla polemika s odpovědí ze dne 23. března a otevře-

prohlášení, že český národ trvá při veškerých, v národním shromáždění dne 11. března přijatých člancích. Hned v úvodu petice Dr. Brauner upozorňoval, že vyřízení první petice nepřineslo toho upokojení, »ve kterém každý povážlivý vlastenec pevný základ obecného dobrého, pokojného a šťastného zdaru nového řádu, a základní výminku zachování míru v zemi nyní více než kdy před tím poznává.« Odpověď na články petice Pražské je nedostatečná a jeví starostlivou obavu „se strany míry a způsobu svobodných ústavů« slovem panovníkovým všeobecně zaručených. Zásada ve vyřízení převládající, že by se ustanovení a uzavření o jednotlivých bodech petice mělo státi »ústrojem stavů,« roznítila nelibost, a to ne sama sebou, ale tím, že se dle druhého článku vyřízení poukazovalo »na ústav stavovský, založený na zřízení zemském a toliko rozmnožením svobodně volených poslů městských rozšířený.« Neboť středověké zřízení zemských stavů, až do té doby i rozšířením representanty měst bylo nepostačitelé, aby jím byla prozemi navržena a uskutečněna konstituce času přiměřená. »Jen pravá representace celého národa může obecné prospěchy země zastávati, a každý stav o jeho prospěchách — pokud se dají srovnati s obecným dobrým — úplně upokojiti.« Vyřízení petice nezaručilo rovnoprávnost české a německé národnosti ve všech větvích učení a správy tím, že poukázalo na zřízení zemské, poněvadž usus více než dvou set let platnost českého zřízení zemského téměř ve všech bodech, týkajících se prospěchů celého národa, zrušil. A právě tento bod je základní výjimka pokojného soužití obou národních živlů v českých zemích a »ohrady všech duševních prospěchů větš, otíž slovanské části obyvatelstva.« Rovnoprávnost

obou národností dá se zaručiti jen novým základním zákonem pro všechny země české koruny. Obnovení nezrušitelného svazku mezi všemi zeměmi ke koruně české patřícími, a speciálním interessům provinciálním neškodící jich spojení všeobecným česko-moravsko-slezským národním zastoupením a vlastními centrálními úřady pod zvláštním zodpovědným ministerstvem vnitra zdá se býti pragmaticko-historickým, národním, a zeměpisným spojením těchto zemí a jich rozlehlostí státním opatřením, pojišťujícím právě tak svobodnou ústavu těchto zemí jako konstituční trůn panovníkův a integritu celého státu Rakouského. A proto by nemusilo záviseti na rozhodnutí českých nebo moravských a slezských stavů, nýbrž mělo by býti zůstaveno rozhodnutí panovníka jako krále českého. Provedení této zásady by ovšem učinila nová konstituční národní reprezentace těchto zemí usnesením, a jako návrh zákona bylo by předloženo k sankci. Žádosti národa českého shrnul Dr. Brauner ku konci svého návrhu takto: 1. Nezrušitelné sjednocení všech zemí ke koruně české náležejících se strany vnitřní jich samosprávy, zároveň s ohrazením jich pevného spojení s veškerým státem rakouským, pak dokonalé srovnání české a německé národnosti ve všech větvích učení a správy v těchto zemích a to základním zákonem státním pro země tyto 2. Národní zastoupení zahrnující všechny prospěchy země, stejnorodé, všeobecné, zákonodárné a daně povolující, na nejširším základě svobodného volitelství a svobodné volitelnosti, a vlastní zodpovědné ministerstvo vnitřních záležitostí těchto zemí, a zřízení vhodných centrálních úřadů správních pro ně v Praze. 3. Rychlé zřízení všeobecných národních gard a úplné ozbrojení jich. 4. Přeměna pro-

visorného pojištění svobody učení se a vyučování studentstvu Pražskému v definitivní. 5. Vzetí všech civilních úřadů a vojska svým časem pod přísahu na konstituci. Návrh celé žádosti zakončen byl prosbou za takové vyhovění, »kteréz by pobouřené mysli dokonale spokojilo.«¹⁹⁾

Tento návrh adresy Dr. Braunerem stylisovaný nezůstal však nezměněný. Dne 29. března večer odbývalo se nové sezení výboru Svatováclavského. Rokovalo se jednak o konečné stylisaci nové petice, jednak o členech, kteří by měli petici k trůnu doručiti. Jako dříve tak i v této schůzi bylo účastenství lidu hojné a zájem napjatý. V živé debatě vynikli Ruppert, Brauner, Uffo Horn a Trojan.²⁰⁾ O článku čtvrtém dlouho mluveno a konečně přijato jeho znění nové: »Konečné povolení Vaší c. k. Milosti podané petice pražského studentstva ode dne 15. března t. r. ve všech jejích člancích.«²¹⁾ Po uvedených pěti požadavcích vsunut pak byl odstavec »Ostatně setrvává Český národ cele a pevně při veškerých, v národním shromáždění dne 11. března t. r. v lázni svatováclavské uzavřených a od pražských deputací Vaší c. k. Milosti podaných petičních člancích, a chce je vedle zásady, od vaší c. k. Milosti samé nejvýše vyslovené dalšímu vyvinování cestou konstitučního národního zastoupení odevzdati.«²²⁾

Při volbě poslanců k platnosti přišel souhlas přítomného lidu. Kandidatura Ruppertova byla přijata s ohlušujícím potleskem. Ale navržený pro churavost musil volbu odmítnouti. Dr. Brauner, stavitel Rypota, Trojan, Fastei a Dr. Kliebert přijali volbu, ostatní členy přibrati si ponecháno bylo výboru motnému. Zástupcem studentstva při deputaci byl jmenován Uffo Horn.²³⁾ Odjezd vyslanců byl

určen na 30. března večer a měl se dáti beze všech slavností.

Než umluvený den k odjezdu deputace nebyl dodržen. Po Praze roznášely se zprávy, že na Malé Straně a v Besedě kupecké klíčí proti nové petici odpor, a když dne 30. března odpoledne konala se nová schůze výboru svatováclavského, naklonili se členové jeho k tomu, aby odložili o dva nebo tři dny určený odjezd. Za odůvodnění uvedlo shromáždění, že se čeká, až by byl zvolen velký výbor měštanský (100 členný), kterému by se petice odevzdala k potvrzení a »jaksi k zevnějšímu autorisování.«²⁴⁾ Není pochyby, že podnět k odkladu vycházel od strany hraběte Stadiona. Nasvědčuje tomu především to, že Stadion osobně k večeru této schůzi přítomen byl a poukazoval na to, »že by velký výbor měštanský, huda co nejdříve celý zvolen,« práce výboru Svatováclavského se ujati měl. Usnesení výboru svatováclavského bylo by se setkala u lidu s odporem v každém případě, ale že síla oposice se tak zveličila, to třeba je přičísti návštěvě hr. Stadiona ve schůzi dne 30. března.²⁵⁾ Vůči šlechtě byla hlavně mezi radikály vždy nedůvěra, k šlechtici a zároveň úředníku, který také za absolutismu byl zástupcem vlády v Čechách, musila nedůvěra býti tím větší. Není proto divu, že hned druhého dne tato nálada dána byla na jevo.

Dne 31. března odbývaly se dvě schůze, jedna v Lázni Václavské a druhá na Žofíně.

Schůze na Žofíně začala o desáté hodině. Dr. Amerling kladl ve své řeči na to důraz, že je zapotřebí, aby nová žádost od svatováclavského výboru jménem celého československého národa vypracovaná ještě dne 31. března do Vídně byla odeslána. Redaktor Karel Havlíček dal na jevo

svůj souhlas s Dr. Amerlingem, a chtěje vyvrátiti domněnky, že by se snad v nové české petici o mnoho žádalo, přečetl pro příklad petici Ilyrů, v níž tito žádali za spojení Dalmacie, Slavonie a Chorvatska, za zavedení národního jazyka při vojsku, v církvích, v úřadech i na sněmu a za zpět povolání vojska ilyrského z Vlach. Na návrh, aby vyslovená přání byla co nejdříve tlumočena svatováclavskému výboru s jásotem bylo přistoupeno, a ihned zvoleni byli čtyři občané Amerling, Havlíček, Paul a Wessemann, kteří by došli do výboru svatováclavského. Vyvoleným průvod dalo celé shromáždění. Měšťané, studenti, národní gardisti ubírali se s vyslanci k sv. Havlu. Cestou dav vzrostl těmi, kdo byli na schůzi v Lázni Václavské. Před sv. Havlem zástup se zastavil, a zvolení odebrali se k výboru Svatováclavskému tlumočit přání o rychlé vypravení petice. Výbor chtěje vyhověti vyslovenému přání a zároveň vycházeje ze zásady, aby nová žádost byla jaksi »autorisována«, rozhodl odebrati se k nejvyššímu purkrabí hraběti Stadionovi s prosbou, aby potvrdil novou petici před jejím vypravením do Vídně na důkaz, že jest to skutečná žádost obyvatelstva Pražského i lidu českého.²⁶⁾ Deputace výboru svatováclavského (v ní mimo jiné byli Voj. Deym, Fastei a Trojan)²⁷⁾ obklopena ze všech stran lidem za volání slávy vydala se na Malou Stranu. Zástup v ulicích se množil, tak že k paláci nejvyššího purkrabí přišel již dav čítající na několik set hlav. Za šumu, debattování a výhružných výkřiků²⁸⁾ venku, vyjednávala osmičlenná deputace²⁹⁾ s hr. Stadionem. Purkrabí nejdříve zdráhal se podepsati předkládanou mu žádost, uváděje, že žádosti Pražanů má zastupovati výbor obecních starších, po chvíli však pod domlouvami a z obavy

před ozbrojeným lidem u paláce blučícím, naklonil se a žádost podepsal. Když deputace davu sdělila výsledek, rozvříl se jásot. Na připraveném červeně lemovaném papíře uhlím ihned bylo napsáno slovo: »Podepsal!« a na bajonetu lidu ukazováno.⁸⁰⁾ Provolaávání »Sláva« celou zpáteční cestou hřmělo ulicemi, u Staroměstské radnice výkřikům nebylo konce. Na radnici žádala deputace výboru místopurkmistra a důstojníky národní gardy o podpisy a ihned je obdržela.⁸¹⁾ Deputace musila se s novou peticí odebrati ještě dne 31. března r. 1848 do Vídně. O 6. hod. večerní vyjeli Petr Fastei, Pravoslav Alois Trojan, Jan Rypota, Frant. Jaroš, Dr. Ambrož Gabriel místo Dr. Braunera, Dr. Jan Hilbert a Antonín Šulc, a druhého dne za nimi se vypraviti měl Uffo Horn. Za něho však zástupcem studentstva stal se J. V. Frič.⁸²⁾ Všichni společně odjížděli bez těch slavností, které zaplavily Prahu při odjezdu deputace s první peticí, všichni společně odjížděli tiše s příkazem, aby se dlouho nepozdržovali a přinesli odpověď určitou buď povolující neb odmrštující.⁸³⁾

Třeba se nám zastaviti u otázky, zda hrabě Stadion úplně ze svobodného rozhodnutí podepsal dne 31. března podávanou mu petici.⁸⁴⁾ Roznášela se již dne 31. března po Praze pověst, že nejvyšší purkrabí pod nátlakem ozbrojeného lidu tak učinil a že jeho podpis byl tudíž násilně vynucený. Naproti tomu výbor svatováclavský ve vyhláše tvrdil, že Stadion »vyslyšev výklad věci, z vlasteneckého rozhodnutí úplně svobodného proto podepsal, aby osvědčil, že tato petice zakládá se na přání veliké většiny obecnstva«. Kdyby se při otázce této jednalo jen o účast a mínění lidu, nerozpakoval bycl se nakloniti na stranu výboru svatováclavského

Ale zda jest to jen účast lidu, když vyhrožuje se výkřiky, když lid přichází své mínění dát na jevo se zbraní v ruce? Stadion přes to, že prohlásil, že se nezdráhal novou petici podepsati, podepsal ji proti své vůli a podepsal ji pod nátlakem rozbouršeného zástupu, od něhož obával se neoprávně násilností.

Cesta druhé deputace do Vídně nebyla tak slavná jako deputace první. Na venkově málo kde věděli, že vyslanci s druhou peticí odebírají se do Vídně. Jen tu onde, kam ještě dolétly o náhlém odjezdu zvěsti, kupili se na nádražích lidé. Poděbradští v Pečkách očekávali s praporem vyslance a uchystali jim slavnostní uvítání. Bělovlasý kmet tam podával odjíždějícím k líbání prapor, o němž pověst šla, že jej Poděbradům věnoval sám král Jiří, a přál šťastné pořízení. V Olomouci uvítání bylo chladnější nežli při příjezdu první deputace; všechno tam hlásilo se k myšlence německé, a ti, kdo sympatisovali s jednáním Pražanů, neměli té odvahy, aby upřímně s míněním svým vystoupili. Dne 2. dubna ubytovali se vyslanci ve Vídni v Leopoldově v hostinci »U města Prahy«. Jako při prvním příjezdu českých vyslanců tak i při druhém studenti slovanští u bytu deputace konali čestnou stráž.³⁵⁾

Když v audienci podávali vyslanci ministru Pillersdorffovi novou petici, nepřijímal ji s myslí klidnou. Obklopován výčitkami na neúplnost a nedostatečnost první odpovědi nevěděl i péticemi od jiných národů zaplavovaný ministr, co by hned odpověděl, a konečně podléhaje důvodům českých slanců prohlásil, aby si vypracovala deputace vrh odpovědi na druhou petici, on že po úradě je ochoten nové vyřízení podepsati.³⁶⁾ Při vy-

pracování návrhu hlavní úloha deputace pražské připadla A. P. Trojanovi. Trojan pamětliv slov druhé petice, že setrvává český národ cele a pevně při veškerých, v národním shromáždění dne 11. března přijatých člancích, rozdělil návrh odpovědi³⁷⁾ na ni tak, aby prvních třináct článků odpovídalo třinácti požadavkům za podklad první petice dne 12. března 1848 ve výboru svatováclavském schváleným a článek čtrnáctý aby byl zodpovězením jedenáctého bodu petice, Dr. Pinkasem vypracované. To znamenalo, že odpověď na druhou petici se měla krýti s číslováním odpovědi na petici první, a tím seřazením měl vyniknouti rozdíl vyřízení prvního i druhého. Jako článek 15. připojil v návrhu svém Trojan odpověď na 4. článek druhé petice a článkem 16. zodpovídal pátý článek nové žádosti.

V poradě dne 3. dubna, v níž jako zástupce vlády zasedal vedle bar. Pillersdorffa dvorní rada Josef rytíř Kletzanský, předčítal a zdůvodnil³⁸⁾ Trojan svůj návrh odpovědi. V úvodu upozorňoval, že články, za jichž určité zodpovězení český národ žádá, byly sepsány již dne 11. března před událostmi Vídeňskými a že vyprýštily z nutné a všeobecně cítěné potřeby. Podáním petice neměl český národ v úmyslu přivést vládu do nesnázi. Požadavky z 11. března byly požadavky celého českého národa. K nim svými listy a prohlášeními připojila se města, s nimi na jevo dali souhlas při uvítání v Čechách i na Moravě venkované. Vyřízení první petice vzbudilo svým způsobem i obsahem v Čechách nevoli. Vycítilo se, že vyřízení neodpovídá souhlasně a jasně na žádný z jednotlivých článků petice, že odpověď byla pro rozličné dvojsmyslné klausule neurčitá a nespolehlivá

ježto i tam, kde zdála se povolovati, činila to závislým na možnosti, přípustnosti atd. Nemile také působilo při vyřízení, že vláda dovolávala se obnoveného zřízení zemského, jehož platnost dříve byla popírána. Vyřízení vzbudilo také domněnku, jakoby bylo vyhrazeno konečné rozřešení všech důležitých otázek a způsob splnění císařského královského slibu jen máločetným stavům, středověkými výsadami nadaným, a jakoby o budoucí ústavě celé říše měli se raditi a usnášeti jen stavové sami o sobě a teprve po jakémsi sněmu říšském, že by se pomýšlelo na nějaké širší zastoupení, a to jen na zastoupení měst. Než náležitě seznání a šetření veškerých zájmů celé země i celého národa při základních zákonech státních může bezpečně býti opatřeno jen všeobecným zastoupením. »Páni praelaté a šlechtici z pravidla málo se vyznají v poměrech obchodu, průmyslu velkého i malého, v řemeslech, v potřebách a vedení všelikých živností, hospodářství polního atd., dnešní »stavové« zemští neznají poměry, tísně a potřeby národní, nedovedou tudíž ani porozuměti, řádně pochopiti a posuzovati, tím méně vyhověti nejdůležitějším zájmům obyvatelstva celé země.« Vrchnosti si pravidelně neobstarávají ani své vlastní soukromé záležitosti a spoléhají se na pomoc svých radů a zástupců hospodářských a právních. Jak za takovýchto poměrů mají měšťané a rolníci kojiti se nadějí, že poslanci, kteří dosud vzdalovali se života a společnosti lidu obecného, za nových poměrů by mohli dovedně, obezřele a spolehlivě hájiti a starati se o obecné zájmy všech tříd, všech vrstev obyvatelstva celé vlasti? Člověk nejraději důvěruje sobě samému nebo sobě rovnému. Národ český, který se dopracoval jisté samostatnosti, žádá, aby byl

přímo slyšen a měl účast tam, kdekoliv a kdykoliv by se jednalo o jeho osudu. Splnění tohoto nároku je nejen v zájmu českého národa, ale v zájmu blaha a dobra celé říše. Síla státu a podpora trůnu nespočívá již pouze a jediné ve »stavech«, nýbrž také na občanech, jimž za konstituce nemá býti uzmuťo právo zákonodárství a povolování daní. Národ nechce, aby od stavů, nýbrž přímo od krále bylo mu dáno, co dříve jen králi náleželo. Následkem toho jest potřebí, aby patent z 15. března 1848 byl jasně a srozumitelně vyložen a aby stanoven byl předem nový pojem stavů, který »s všeobecným národním zastoupením identickým jest«. Z těchto důvodů a ze zvláštních dějinně i státoprávně národních poměrů v zemích koruny České vyplývá také, že má-li se konstituce v české zemi uskutečniti, musí býti pro vnitřní záležitosti její zřízeno zvláštní národní zastupitelstvo vedle všeobecného říšského sněmu, zastupujícího společně toliko zájmy celého císařství. Slované v Čechách, třeba že jsou četnější nežli Němci, nepřejí si, aby jich německý soused a bratr byl utlačován, ale nechtějí také, aby po uznané již zásadě úplné rovnosti obou národností byli odstrkováni nebo dokonce přímo nebo nepřímě ze součinnosti při zastupování národa vyloučeni. V národním shromáždění musí i Čech i Němec míti volno užívati svého mateřského jazyka, a aby Čech s Němcem dorozuměti se mohli každý v jich jazyku, bylo by nutno dle této potřeby zříditi školství korunních zemí českých. Tento požadavek ovšem nemůže býti uskutečněn ve všech zemích říše rakouské, nýbrž jen v Čechách, na Moravě a Slezsku. Morava a Slezsko mají poměry zemské společné s Čechami jako žádná jiná země. Má-li s

rozvoj národní díti v dějinném a národním podkladu, není přirozenější nutnosti, než aby země koruny České byly spojeny. Spojení to je i v zájmu samé vlády, jestliže má úmysl zavést co nejuzší centralisaci, to jest ve správě největší jednoduchost a ve státním zřízení jednotu.

Uvedené body měly býti dle návrhu Trojanova základem řádného ocenění nejzávažnějších bodů petice. »Rovnost, pravá a úplná rovnost všech národů tohoto císařství ve směru každém, toť naléhavý požadavek doby i spravedlnosti, toť podmínka zachování jednotlivce i celku!«

Splnění předložených požadavků mělo rozhodnouti i otázku, budou-li všichni národové, spojení v Rakousku, nalézati svou spásu v společném blahu a budou-li bratrsky jednati přes to, že mluví řečí různou. »Slované a Němci počtem i zeměpisnou polohou svou tvoří hlavní sílu a podporu císařství. Upokojení těchto kmenů jest nejnaléhavější, neboť jen jejich sympatie mohou ve vážných okamžicích rozhodnouti.«

Pro vzbuzení důvěry Trojan doporučoval, aby byl vydán císařský manifest ke všem zemím mocnářství rakouského, obydleným i Slovany i Němci a ten aby obsahoval vůli panovníkovu, »aby úplná rovnoprávnost národnosti i řeči každého národa ve všech odvětvích státního zřízení a veřejného vyučování« byla přijata a zaručena. Císařský manifest pro Čechy musil by vyslovovati úmysl, že panovník chce k stvrzení záruk slíbiti spojení Čech, Moravy a Slezska pro společné jich vedení a opatrování vnitřních záležitostí. Zásada rovnoprávnosti má býti vyslovena bez podmínky a bez výhrady, tak jako se to stalo při vyřízení první petice oláváním na nejasné a neurčité obnovené zří-

zení zemské, a musí býti zaručena přiměřeným zařízením národního vyučování a vychování: »české krajiny mějtež české školy, německé krajiny mějtež německé školy; zde i tam budiž k tomu hleděno, aby znenáhla každý, kdo vyššího vzdělání dojíti chce, i druhému zemskému jazyku aspoň rozuměti se naučil.« Podrobnější ustanovení zákonná připadla by representaci národní.

První a druhý článek odpovědi císařské na novou petici navrhl Trojan takto:

1. Právo české národnosti v českých zemích korunních: Čechách, Moravě a Slezsku budiž jako státní zákon základní zaručeno úplnou rovností české řeči s německou ve všech větvích státní správy a veřejného vyučování.

2. K úradě obmyšlené v patentu ze dne 15. března 1848. o konstituci, rakouskému císařství propůjčené, buďtež co nejdříve svoláni všichni stavové provincií. Při tom má se přihlížeti rovnoměrně ke všem zájmům lidu. Provinciálními stavy však jmenovitě pro země příslušné ke koruně České, má se rozuměti všechny zájmy země objímající, jednostejné zastoupení lidu na nejširším základu volebnosti a volitelnosti s právem zákonodárství a povolování daní, a to tak, že by již na nejbližším českém sněmu zemském v Praze, který by předcházel příštímu všeobecnému sněmu říšskému rakouské monarchie, účastnily se stejným právem hlasovacím tyto osoby:

a) Všichni ti, kdo dosud do zemského sněmu přicházeli;

b) Královské hlavní město Praha ať si volá dvánáct zástupců ze stavu měšťanského.

c) Každé z ostatních měst královských v království ať odešle nejméně jednoho poslance, leč

že by městu příslušelo dle dalších ustanovení více poslanců. (lit. e).

d) Každé jiné město venkovské, čítající nejmeně 4000 duší, má právo voliti si jednoho poslance.

e) Má-li některé město 8000 nebo více obyvatelů, může sněm zemský dvěma poslanci oběslati.

f) Pražská universita má býti zastoupena rektorem magnifikem a mimo to každá fakulta university a technika jedním poslancem.

g) K zastoupení všech ostatních tříd obyvatelstva, kteréž nejsou obsaženy v článcích předeslaných, mají z každého okresu vikariálního (v Čechách je jich 144) voliti a na zemský sněm poslati dva poslance.

K volbě buď na venkově oprávněn každý občan, který platí daň, v městech každý měšťan.

K aktivnímu právu volebnímu žádá se dokonáný dvacátý pátý rok věku. Passivní právo volební jest podmíněno zrozením v zemi a věkem nejmeně třiceti let.

Z aktivního i passivního práva volebního jsou vyjmuti: všechny osoby pod opatrování postavené, všickni kridatáři, pokud se jich nevina výroky soudními neosvědčila, a všickni ti, kdo pro zločin ziskuchtivosti nebo mstivosti aneb pro podobný těžký policejní přestupek vyšetřováni byli a nebyli za nevinné prohlášeni. Blížší ustanovení a případné modifikace tohoto provisorního zákona volebního má svým časem takto sestavený český zemský sněm v úradu vzíti a společně s vládou definitivně stanoviti.

K článku 2. přidal Trojan vysvětlení, že některé obmezení neb rozšíření a modifikace proza-

timního zákona volebního, zejména pokud by se týkala obeslání všeobecného říšského sněmu, musela by se také ponechat dalejšímu shromáždění zástupců národa. I pro budoucí časy jest nutné, aby shromáždění zástupců Čech v těch záležitostech zákonodárství, které nemají na jiné provincie žádného vlivu, mohlo jednati zcela neodvisle od zastupitelstev ostatních provincií i od všeobecných říšských stavů. Říšským stavům mají býti vyhrazeny jen takové záležitosti, jež týkají se celého mocnářství nebo všeobecné správy. Blíže tento poměr stanoviti patří shromáždění stavů říšských.

Na článek třetí a čtvrtý petice ze dne 12. března 1848 předložil Trojan odpověď:

3. Českým zemím korunním buď zajištěno pro jich zvláštní vnitřní záležitosti zvláštní zodpovědné ministerstvo a organisace administrativních úřadů centrálních se sídlem v Praze tehdy, až se skuteční spojení Čech, Moravy a Slezska; zatím budtež ihned zajištěny pro Čechy v každém případě nejméně zvláštní zodpovědné úřady centrální a především zvláštní nejvyšší soudní dvůr v Praze.

4. Pokud se týče obmýšleného spojení českých korunních zemí, ráčilo J. c. k. V. povoliti nejužší spojení Moravy a Slezska s Čechami za účelem společného řízení a obstarávání jich vnitřních záležitostí společným ročním sněmem zemským předpokládajíc tím, že se obyvatelstvo těchto zemí pro to vysloví. Mocným spolupůsobením česko-moravského sněmu zemského s všeobecným sněmem říšským ve všech záležitostech, společných interessů císařství se týkajících — jako v záležitostech válek a p., bylo by upevněno stálé nerozlučitel spojení zemí ke koruně české náležejících s celou monarchií rakouskou.

Ustavení zodpovědných úřadů centrálních pro všechny korunní země české pokládal Trojan za nutné z ohledů národních, zřízení nejvyššího dvoru soudního pro Čechy v Praze podíral poukázáním na úspory a rozvlácnosti ve veškerých záležitostech říšských a poukázáním na řízení ústní a veřejné. Přání týkající se veřejného kladení účtů ze státního hospodářství v další debatě odpadlo, poněvadž mu panovník byl již vyhověl patentem ze dne 15. března 1848.

Článek 5. návrhu odpovědi týkal se především roboty: Zrušení soudů privilegovaných a patrimoniálních, zavedení neodvislých soudů okresních, veřejné a ústní jednání, jakož i zrušení všeho poměru poddanského budíž zajištěno a bližší zákonní ustanovení o tom českému sněmu zemskému buďtež odkázány. Úplné odstranění roboty jest již patentem z 28. března 1848 nařízeno. Svobodné vykonávání všech náboženství státu nebezpečných se povoluje. Občanské postavení Židů v Čechách přiměřené času a místním poměrům tvořilo by zvláštní předmět zralého uvážení na českém sněmu zemském.

Uvedenou odpověď na článek 5. považoval Trojan za naléhavou potřebu časovou. Vládu k stvrzení návrhu musí pohnouti přímo rouhání se právními zásadám soudci jednotlivými na vrchnosti závisými. Pouhé zlepšení soudního řízení, již 80 let se vlekoucí, nemohlo býti dostatečným vyřízením. Změna musila se provésti důkladně, úplně novým zpracováním a ne doplňováním starého dodatky, které si na mnoze odporovaly. Zákonná ustanovení o tom dle Trojana vyhradila by se příštím domážděním zástupců národních. Při tom muselo by se co nejvíce hleděti k provinciálním po-

měřům domácím. Tato část zákonodárství dle možnosti byla by zcela neodvislá od všeobecných říšských stavů. Patent o robotě sice byl 28. března 1848 vydán, ale v Čechách velikého účinku neměl, poněvadž vrchnosti v Čechách nevzdaly se náhrady. Následkem toho v Čechách mezi sedláky je rozechvění, kterému jedině tím bude zabráněno, jestliže vláda bude působiti, aby vrchnosti upustily co nejdříve od veškerých požadavků robotních a spokojily se jen mírnými náhradami. Lhůta jednoho roku v patentu vzbuzuje nedůvěru, jakoby roboty se měla prodloužiti. Zrušením patrimoniálních soudů musí přestati i veškeré poddanství. Roľník musí býti poddaným pouze svého mocnáře. Poslední zbytky poroby, jako poddanským patentem ze dne 1. září 1781 nařízené naprosté poslušenství a pak právo určování trestu a bezodkladného vykonávání, musí býti zrušeny. Vždyť budoucně i zástupcové národa mají míti slovo.

Věci knihovní a nesporné řízení mohly by býti přikázány soudům okresním, každá obec pak starala by se o pořádek a bezpečnost. Oprávněnost požadavku úplné svobody náboženské jest evidentní, úplnou občanskou rovnost Židů podpírá spravedlnost a lidskost. Pro poměry pražské ovšem nebylo by správné uděliti Židům úplnou občanskou rovnost na jednou. Provedení v té věci musilo by jíti krok za krokem a díti se od shromáždění zástupců národních.

Stylisace odpovědi na článek šestý měla dle Trojana zníti takto: Samostatné zřízení obecní se zvláštní správou jmění obecního a svobodným volením úředníků se nařizuje, a bližší ustanovení zákonní o věci té se rovněž odkazují českému sněmu zemskému.

Návrh ten vyplynul z přesvědčení, že je nutno, aby správní úředník byl zodpovědn komuně a obec aby byla zodpovědna za úřední jednání svých úředníků. Důsledek této nutnosti je ovšem i právo svobodné volby. Volba ta, kdykoliv nastane její potřeba, měla by se dít zcela dle volby pražského purkmistra a výboru. Obecní zřízení samo ovšem by mělo býti předmětem shromáždění zástupců národa v provincii.

Požadavek sedmý týkal se tisku, a Trojan jej zodpověděl: Přání o svobodě tisku jest již vyhověno patentem z 15. března t. r., a vydání tiskového zákona uskuteční se prostřednictvím českého sněmu zeinského ve spojení se sněmem říšským. Mezi tím mají se případné urážky dosavadního zákona trestního tiskem, na požádání královského fisku nebo uražené osoby před českým zemským zřízením s přibráním tří neodvislých údů stavovských ústně a veřejně projednávat i odsuzovati.

Potřebu mírného zákona tiskového vyvolalo zrušení censury. Zákon ten měl by se státi předmětem rady shromážděných národních zástupců jednotlivých provincií a předmětem rozhodnutí stavů říšských. Osobu panovníkovu, náboženství i mravnost chránily trestní zákony z doby dřívější, pro dobu novou bylo třeba jen, aby bylo odejmuto úřední jednání týkající se tiskových přečinů dosavadním soudům hrdelním a na příště až do prohlášení zákona tiskového k žalobě státní přidělilo se zemským soudům s vyhrazením ústního veřejného řízení.

Pro článek osmý doporučoval Trojan vyřízení: K ochráně osobní bezpečnosti zakazuje se každé policejní zatknutí vyjímajíc případ poškození při zlo-

činu nebo těžkém policejním přestupku. K soudnímu, úředně trestnímu usnesení zatýkacímu nakazuje se přibrati tři přísedící z stavu nezávislých občanů státních. Neporušitelnost tajemství listovního jest již nařízena.

Trojan tím neupíral dobré vůle dřívějšímu zákonodárství, nepokládal však za dostatečnou ochranu osobní bezpečnosti pouhé odvolávání se k trestnímu zákoníku I. a II., od r. 1803 platnému. Osobní bezpečnost nemohla by se považovati za zaručenou, dokud by nepřestala tajnost řízení trestního a naprosto nebylo odstraněno policejní zatýkání vyjímajíc případ zatknutí při zločinu neb těžkém policejním přestupku. Přibrání nejméně tří přísedících z občanstva ku každému usnesení, jemuž má následovati zatknutí státního občana, pak ke každému vynesení rozsudku má býti pro počátek zárukou svobody osobní.

Bod devátý odpovědi zabýval se otázkou jazykovou. Dle Trojana měl zníti: Od nynějška se nařizuje bezvýjimečné obsazení všech úřadů v Čechách tuzemci, kteří znají stejně a dokonale obě zemské řeči.

Panovník sice slíbil dříve, že tomuto článku petičnímu dle možnosti se vyhová, tím slibem však nebylo ještě zaručeno obyvateli Čech přirozené právo, aby byl při všech úřadech v mateřské řeči slyšen, aby mu bylo rozuměno a aby se mu dostalo v jeho vlastní řeči vyřízení soudních. —

Článek desátý Trojan přál si, aby byl takto zodpověděn: Částečné zrušení a zmírnění potravní daně jest již rozkázáno. Ale přece buď pro Čechy zvláště ještě zcela zrušena potravní daň a městská obecní přirážka ze chleba, žita a žitné mouky a zmírněna na čas z piva. Revise kolkovního a t:

xovného zákona jest již zaručena. Úplné zrušení daně potravní a zavedení jiného oprávněného a příhodného zdanění buď odkázáno českému sněmu zemskému a odtamtud obecným stavům říšským.

Trojan při zdůvodnění tohoto návrhu odvolal se na všeobecné mínění, které prohlásilo platný zákon o taxách a kolcích z roku 1840 za nespravedlivý. Dle něho vyměřuje se daň chudině, ale třída bohatá je šetřena. Se zrušením všech soudů patrimonialních musí býti zrušeny veškery soudní taxy a to tak, jak již bylo u zeměpanských úřadů. Nezrušení jich vzbudilo by domnění, že měšťan a venkovan musí si své právo zakupovati poplatky.

•Bezpečnost i ochrana práva jsou společným účelem státu, pročež má i vykonávání práva státi se beze všeho odškodnění.« Daň potravní nenávidí celý národ, nejvíce chudina, a proto má býti zrušena. Stát místo ní musí si vyhledati jiný zdroj příjmů. Ovšem o daních rozhodovati musí zemský sněm Český, poněvadž jsou poměry v Čechách jiné nežli jsou v ostatních provinciích. Doklad k tomu podalo uskutečnění přiznání daně z vína. Při pivu nebyly výhody podobné uznány. Následkem toho ve Vídni a v Rakousku, kde bylo r. 1848 víno všeobecným konsumčním výrobkem, pivo však jen předmětem přepychu, stalo se zmírnění potravní daně z vína dobrodiním, v Čechách však velikého užitku nepřineslo. Neboť v Čechách víno pije jen bohatý, naproti tomu řemeslník a dělník volí raději pivo. Tedy tímto nepozdějším ulevením prospělo se spíše boháči nežli chudásovi. Pro Prahu a Čechy je nutností, aby tak zvané poenale při vaření piva bylo hned zrušeno a aby se daň potravní i obecní přirážky při pivě snížily. Vyšší daň potravní může býti vyměřena

z lihovin a vína. Zrušením potravní daně a obecní přirážky z chleba, žita a žitné mouky uspokojí se valně chudší vrstvy českého národa.

Článkem 11. návrhu Trojanova vyhověti se mělo přání o národní gardě. Trojan navrhoval: Národní stráž netoliko pro města, ale i pro venkov jest povolena patentem z 15. března r. 1848. Úplné ozbrojení její se nařizuje, a v příčině zákona o tom pro Čechy budtež vyžádány návrhy z Prahy a z Čech.

Přes dřívější nařízení byl i v nové petici tento požadavek uveden a to proto, že dřívější císařské nařízení mluvilo jen o »městských ozbrojených sborech« a o »strážcích na venkově«. Než zavedení municipální stráže a gendarmerie nebylo úmyslem císařské proklamace ze dne 15. března r. 1848, neboť ona mluví, ač ne dosti jasně o »národní gardě« (»všeobecném ozbrojení národa«); i zdá se, jakoby první slovo císařské bylo zpět vzato aneb ve významu svém súženo. Zákon o ozbrojení lidu v Praze a v Čechách nemůže býti totožný se zákonem pro Vídeň a Rakousko, poněvadž v Čechách jsou poměry jiné než v Rakousích. Proto třeba je žádati o určité návrhy z Prahy a Čech. Že zbrojení národa ovšem znamená i podělování zbraněmi ze zásob eráru, byla pro Trojana věc samozřejmá.

Odpovědi na článek dvanáctý a třináctý pokládal Trojan za jasně vyplývající z povahy věci samé a bez zdůvodnění proto navrhoval: § 12.: Přání ohledně stavu vojenského došla již v kabinetním listu ze dne 23. března prozatím přípustného vyřízení. § 13. Svobodné právo petiční již bylo povoleno; právě tak buď také volné právo shromažďovací ještě jasně uděleno a jen jeho spořádání zemskému sněmu vyhrazeno.

Těmito třinácti články byly vlastně požadavky dne 12. března r. 1848 jakožto požadavky schůze z 11. března ve výboru Svatováclavském uznané zodpovězeny, a Trojanovi zbývalo jen ještě navrhnouti odpověď na jedenáctý článek petice Pinkasem stylisované a na čtvrtý a pátý článek petice nové. Zodpovězení prvních tří článků druhé žádosti nemusilo se již projednávat, poněvadž za vyřízení musily se považovati vyřízením třinácti článků ze dne 12. března.

Návrh odpovědi k článku 14. zněl: O důkladné vzdělání a o dostatečné nadání obecných učitelů českých i německých z prostředků státních buď ihned postaráno. Prosbě o přiměřené zřízení gymnasií, se vzděláním reálním se vyhoví zcela novým plánem studijním. Jako vysvětlením dokládal Trojan, že tento nový plán studijní, má-li vyhovo-ovati poměrům českým, musí vyjít od zastupitelstva českého národa a že přepracování starého systému nebylo by vyřízením dokonalým.

Patnáctý článek byl odpovědí na petici studentskou. Stanovil: Povolení petice datované dne 15. března r. 1848 a podané dne 22. března pražskou universitou a studentstvem se neodepírá, jest však předmětem zvláštního vyřízení.

Studentstvo jest budoucností českého národa, uvedl Trojan, a jeho duševnímu i fysickému vývoji nesmí se klásti žádné překážky. Návštěva cizích universit i v době studijní ducha vzpružuje a může »tak mnohou dobrou a užitečnou novotu do vlastenecké půdy přesaditi.«

Návrh vyřízení nové petice Trojan zakončoval článkem šestnáctým: Přísaha všeho vojska a všech státních úřadů na konstituci dle příkladu jiných států se bez průtahů nařizuje.

Vyřízení posledního článku tímto způsobem považoval Trojan za nezbytné, měl-li se udržeti klid a pokoj. »Dokud c. k. vojsko na konstituci přísahati nebude, většina lidu nepřestane je i při vši jeho poctivosti považovati za pouhý stroj bez vůle a svobody, jenž určen jest k tomu, aby na pouhé komando jednotlivce vraždil státní občany i lid, a aby po případě sloužil i za prostředek k svévolné reakci.« Veškeré civilní úřady měly by proto přísahati na konstituci, poněvadž v nich se nalézal nemalý počet osob, jež rády vzpomínají dřívějšího systému vládního a pečují o jeho znovuzrození.

Po přednesení návrhu i důvodů Trojanových rozpředla se přirozeně živá debata. Trojan měl proti zástupcům vlády tu přednost, že přicházel připraven a že mohl bez ohledů žádati za schválení svých návrhů, měl však proti vládě tu chybu, že nebyly mu známy všechny kroky její, jež v zákonodárství v době poslední učinila. V debatě stály tudíž proti sobě dvě strany, připravená a rozhodná, s nepřipravenou a kolísavou, strana mocná a strana žádající. Vedle toho však stály v boji debattním i strany dvou principů: jedna, která se snažila co nejvíce záležitosti přikázati českému sněmu zemskému; druhá, která co nejvíce předmětů chtěla odkázati sněmu říšskému.

Z návrhu Trojanova musily býti vypuštěny nejprve ty věci, které byly již před podáním petice vyřízeny nebo vyřizovány. Z původního návrhu pozměněn byl článek sedmý, osmý, desátý, jedenáctý a patnáctý. V článku sedmém Trojan stanovil prozatím, jak se mají projednávatí případné urážky tiskem, zástupci vlády to všechno odmítli a prohlásili vydaný prozatímní zákon o tisku z 31.

března r. 1848 za platný, třeba že v Čechách nebyl publikován. Při článku osmém vláda odkázala na nařízení ze dne 28. března, jímž bylo nakázáno přenesení všech policejních záležitostí na ministerstvo vnitra³⁹⁾, v článku desátém vynechala větu o revisi kolkovního a taxovního zákona, poněvadž pro tu věc započaty byly již některé kroky. Při bodu o národní gardě (čl. 11.) ponechána jen věta první, ostatek byl škrtnut a nahrazen slovy: »O jejím ozbrojení a uspořádání vydá se co nejdříve zvláštní zákon«, ježto byly již v plném proudu přípravy k vydaným dne 8. dubna provisorním statutům o organizaci národní gardy. Článek 15., jakožto vyřízení žádosti studentů Pražských odpadl proto, že dne 2. dubna r. 1848 ministerstvo potvrdilo prozatímní vyřízení petice vysokých škol Pražských a vyhovělo příznivě i požadavku, aby každý studující měl dovoleno navštěvovati cizí university, stojící pod ochranou vlády.⁴⁰⁾

V jednání dalším do popředí vystoupil článek čtvrtý o spojení zemí České, Moravské a Slezské pod jednou nejvyšší správou v Praze a se společným sněmem. Vláda nechtěla zodpověděti jej tak, jak navrhoval Trojan. Proti vůli českých vyslanců přijato pro vyřízení, že žádost ta se má státi předmětem rokování sněmu říšského. Důsledek přijetí byl, že se musilo ve všech bodech, kde se mluvilo o českých zemích, škrtnouti české země korunní a nahraditi obratem »království České«. Změna z tohoto důvodu stihla nejvíce článek první, druhý a třetí. Konečně následkem snahy vlády, aby co nejvíce záležitostí bylo přikázáno sněmu říšskému, nastaly opravy v článku druhém, čtvrtém, sedmém finálním.

Při změnách se strany vládní hlavní úloha

připadla referentu v záležitostech království českého dvornímu radovi Kletzanskému; bar. Pillersdorff až po skončeném jednání výsledek přehlížel a připojiv větu závěrečnou se svým podpisem, odevzdal A. P. Trojanovi vyřízení nové petice pro překlad do češtiny. Vedle Trojana při této práci byli účastní Dr. Gabriel a Fr. Lad. Rieger, který z Itálie byl přibyl do Vídně a schopnosti své hned ve Vídni službám národa nabídl.

Vyřízení druhé petice stalo se kabinetním listem a bylo datováno 8. dubna r. 1848. Panovník v úvodu poznamenával, že odpověď jeho na žádosti Pražanů má býti opětným důkazem jeho upřímného a otcovského smýšlení o zemi a důkazem péče o blaho království Českého. Zodpovězení jednotlivých bodů učinil takto:

1. Národnost česká budiž položena za základ tak, že se česká řeč ve všech větvích státní správy a veřejného vyučování s řečí německou v úplnou rovnost staví.

2. K prvnímu českému sněmu, který se co nejdříve vypíše, buďtež povoláni všickni stavové země. Shromáždění toto budiž sestaveno ze zástupců národu, zvolených na základě takovém, aby skrze ně všechny důležitosti zemské rovnou měrou byly opatřeny a co možná nejvíce občanů mohlo voliti i volenu býti: ono má míti právo o všech věcech zemských raditi se a rozhodovati.

Pročež povolují k opakované prosbě nynějších žadatelů, aby českého sněmu nejprve příštího následující zástupcové byli účastní:

a) Všickni, kdožkoli posud právo měli k sněmu přicházeti, toliko že nastoupí vzhledem měst královských ta změna, že voliti má

b) královské hlavní město Praha dvanácte zá

stupců ze stavu městského, každé pak z ostatních královských měst tohoto království alespoň jednoho,

c) každé jiné město venkovské, mající nejméně 4000 duší, rovněž jednoho poslance;

d) má-li které město venkovské 8000 obyvatelů aneb více, může k sněmu českému vypravit dva poslance.

e) Vysoké školy Pražské má zastupovati Rector Magnificus a nad to fakultu jejich každou, rovněž jako i ústav technický vždy jeden poslanec zvláště.

f) K zastupování všech ostatních tříd obyvatelstva, kteréž nejsou obsaženy ve člancích předeslaných, mají se z každého okresu vikariálního vypravit dva poslanci.

K volení zástupců národních má na venku právo každý občan, který platí daň, po městech pak každý měšťan.

Kdo voliti chce, na tom se dále i to vyžaduje, aby také byl dvacátý pátý rok stáří svého překročil. Kdo však volen býti má, musí býti v zemi zrozen a nejméně třicet let star.

Voliti ani voleni býti nemohou tito: všechny pod opatrování postavené osoby, pak všickni bankrotníci, pokud se nevina výroky soudními neosvědčila, a všickni ti, kteříž pro zločin cti zbavující aneb pro podobný těžký policejní přestupek u vyšetřování byli a za nevinné prohlášeni nejsou.

Ustanovení tato o rozmnožení a o způsobu volení národního zastupitelstva mají však jen potud platnost míti, pokud o tom cestou konstituční konečně nebude jinak uzavřeno.

3. Zřízení odpovědných nejvyšších úřadů pro království české v Praze s rozšířeným okresem činnosti se povoluje.

4. Žádost o spojení zemí České, Moravské a Slezské pod jednou nejvyšší správou v Praze a se sněmem společným má býti předmětem rokování na sněmu Našich říší nejprve příštím, kdežto svrchu řečené země Česká, Moravská a Slezská budou zastoupeny.

5. O zrušení soudů privilegovaných a vrchnostenských, o uvedení neodvislých soudů okresních i veřejného a ústního jednání jakož i o zrušení všeho poddanství mají se vydati ustanovení způsobem konstitučním od nových zemských stavů, a o všecko to bude rovněž také můj ministr domácích záležitostí zvláštní míti péči.

Avšak již nyní jest vůle má na tom, aby § 10. patentu o poddaných od 1. září 1781, pak oba §§ 2. a 7. patentu o trestání poddaných od 1. září 1781 na místě za zrušené považovány byly, pokud přípouštějí vykonávání rozkazů vrchnostenských bez ohledu ku předloženým odvolávacím stížnostem poddaného.

O úplném odstranění roboty za náhradu jest v Mém patentě od 28. března 1848 již nařízeno.

Svobodné vykonávání všech náboženství křesťanských, jakož i židovského vedle víry katolické, kteréž se co církev státní udržuje, se povoluje.

Občanské postavení Židů v Čechách, přiměřené času a poměrům místním, má se na sněmě Českém v zralé uvážení vzíti.

6. Samostatné zřízení obcí se zvláštní správou jmění obecního a svobodným volením úředníků nařídilo se již, a bližší ustanovení zákonní o věci té odkazují se rovněž ke sněmu domácímu.

7. Žádosti o svobodu tisku, jest již vyhověno patentem od 15. března r. b. a od té doby vydáným prozatímním zákonem o tisku od 31. břez

r. b. Nový zákon o tisku předloží se budoucímu sněmu říší Našich ku konečnému rozhodnutí.

8. Prosba o ochranu svobody osobní proti libovolnému zatýkání jest vyplněna nařízením Mého ministra domácích záležitostí od 28. března r. 1848 a příslibem veřejného jednání.

9. Od nynějška mají v Čechách všickni úřadové veřejní a všechny soudy obsazeny býti jediné osobami obojí řeči zemské mocnými.

10. Částečné zrušení a umenšení potravní daně jest již rozkázáno, a se strany obnovené prosby poslanců o další ulevení a možná-li o úplné odstranění daně potravní v Praze z nejpotřebnějších potrav vůbec, zvláště pak z chleba, žita, ze žitné mouky a z piva, počíná se již vyjednávání u úřadů administrativních.

11. Národní stráž netoliko pro města, ale i pro venkov jest povolena patentem od 15. března r. b. O jejím ozbrojení a uspořádání vydá se co nejdříve zvláštní zákon.

12. Týká se prosby o nový zákon vzhledem ke sbírání vojska, dána jest již přípověď Mým kabinetním listem ode dne 24. března b. r.

13. Svobodné neobmezené právo k žádostem jest již povoleno a právo ke shromažďování se i k zřizování spolků bude základním zákonem státu určitěji uspořádáno.

14. O důkladné vzdělání a dostatečné nadání učitelů Českých i Německých, taktéž o přiměřené zřízení gymnasií a všech ústavů vzdělávacích dle nového plánu studií bude pečovati ministerium k tomu konci zřízené.

K žádosti Pražských studentův povolilo se již i prosto.

Co se týká žádosti, aby veškeré c. k. vojsko

a všickni úřadové státní na konstituci přísahu složili, tu se naději do důvěry a mírného uvážení, že vzejde přesvědčení všeobecné, že tato věc jediné v základním zákoně státním ustanovena býti může.«

Ku konci vyřízení ministr vnitra Pillersdorff vyslovil naději, že v odpovědi panovníkově naleznou poslanci Pražští uspokojující rukojemství za žádoucí vývoj konstituce jich vlasti a že se ze své strany o to zasadí, aby uspokojia se rozčleněná mysl⁴¹⁾.

Na výsledek jednání poslanců českých a vlády ve Vídni čekalo se v Praze nepokojně. Když ubírali se poslanci do Vídně, odjížděli již s přáním, aby se co nejdříve vrátili s rozhodnou odpovědí, nedočkavost se v Praze zvyšovala, když docházely sem telegrafické zprávy, že tentokráte se deputace vrátí se šťastnou pořízenou⁴²⁾. Ale přes to nedály se již slavnostní přípravy k uvítání, jako se stalo při návratu první deputace, přes to nebyly okrašlovány domy, nebyly strojeny družičky, nezvonily zvony atd. Mluvilo se o tom, aby místo na osvětlení sebraly se peníze k vyplacení věcí chudého lidu ze zastavárny⁴³⁾, a když dne 11. dubna r. 1848 o půl čtvrté odpoledne stanula deputace na půdě pražské, vítali ji bez slavnostních obřadů jen zástupcové právě utvořeného Národního výboru a hloučky zvědavého lidu. Deputace obklopena lidem ubírala se přímo na Staroměstskou radnici. Na tomtéž náměstí, kde před více než dvě stě lety bylo postaveno lešení černé, obklopené žoldnéři, stála při návratu druhé deputace tribuna potažená červeným suknem s čestnou stráží »Svornosti«. Nový purkmistr pražský Strobach pozdravil několika slovy vyslance. Davy provoláváním »Sláva« uvítaly pouličky. Nejprve Petr Fastr česky, pak A. P. Trc

jan německy četli kabinetní list⁴⁴⁾. Po každém článku propuklo shromáždění ve volání »Sláva«, po každém článku mávalo se klobouky, zavlály praporce a zavířily bubny. Ku konci ukázal Trojan ještě lidu original vyřízení s vraženou pečetí⁴⁵⁾ a nabádal lid, aby vážil si štěstí, jehož se stal účastným tímto kabinetním listem. Jásotu nebylo konce. Panovníkovi, ministrovi Pillersdorffovi, vyslancům a purkmistrovi voláno »Sláva« a »Vivat« několikráte za sebou⁴⁶⁾. Vyslanci rozdávali po řečích svých mezi lid ihned otisky kabinetního listu z Vídně přivezené a pak odebrali se do zlatého sálu staroměstské radnice. Trojan tam odevzdal purkmistrovi pražskému k uschování prvopis kabinetního listu, a purkmistr pražský vybídl, aby druhého dne slavně se Bohu poděkovalo za šťastné pořízení vyslanců.

Z radnice deputace odebrala se do sálu Průmyslní Jednoty u sv. Havla, aby tam jménem Národního výboru byla slavně pozdravena. Po uvítání ihned započalo sezení, v němž vyslanci podávali zprávy o výsledku svého poslání⁴⁷⁾.

Dne 12. dubna u sv. Víta o 11. hodině sloužena byla slavná mše díků. Nejřednější osoby z občanstva i zástupci vlády, národní garda i vojsko, představení všech úřadů i soukromníci účastnili se »čistě konstituční slavnosti«. Arcibiskup po mši česky a pak německy děkoval bohu za šťastné pořízení a zaintonoval »Te Deum laudamus«. Hned na to zarachotily výstřely, zahlaholily zvony, zahrála hudba a celé město zachvělo se slavnostní radostí. Ta nálada trvala dlouho do noci, kdy ještě kmitala se v oknech poslední světla večerního slavnostního osvětlení⁴⁸⁾.

Proč přijat byl s vděkem a radostí kabinetní list ze dne 8. dubna?

Byl veliký rozdíl mezi tímto vyřízením a mezi tím, jehož dostalo se první petici!

Kabinetní list z 8. dubna sice také nevyřizoval všechna přání přednesená, přece však plnil některá a to ta, po jichž vyplnění se u nás nejvíce toužilo. V novém vyřízení dále se sice také jako po prvé vyřízení požadavku národní rovnoprávnosti, nyní však bylo to formou jinou nežli při vyřízení z 23. března. Tam bylo poukázání na obnovené zřízení zemské, k němuž s nedůvěrou se u nás hledělo, zde jasně bez navazování na minulost se vyhovovalo. Tam při změnách zřízení zemského jen slíbeno, že se věc přijme způsobem konstitučním ve srozumění se stávy, zde stanoveno, kdo na sněmu českém bude na příště bráti účast. Článek třetímu nyní se vyhovovalo, článek čtvrtý o spojení zemí českých sice zůstal nevyřízen jako dříve, ale nepřivodilo jeho neprojednání bouři. K žádosti páté se celkem nyní svolovalo, a požadavek o svobodě tisku slibem, že zákon o tisku bude předmětem jednání sněmu říšského nesetkal se s odporem, třeba že se zároveň prohlašovala platnost prozatímního zákona o tisku z 31. března. Ostatní články došly také v kabinetním listu buď povolení nebo takového příslibení, že o jeho uskutečnění nevznikala pochybnost.

Přes všechny výhody, které přinášel kabinetní list z 8. dubna, měl dosti vad. Jeho článkem druhým porušena byla ta kontinuita právní, které se ještě drželo první vyřízení. On upouštěl od dohodnutí se stavovským sněmem, on spojení zemí českých činil závislým na sněmu říšském. Kabinetní list z 8. dubna uznával, že český sněm zemský nemá býti jen sborem poradním, nýbrž že má mít i moc zákonodárnou, nestanovil však, které zále

žitosti jsou záležitosti zemské a které jsou záležitosti říšské. On neurčoval rozsah zákonodárství zemského, on nerozhodl otázku historického práva státního⁴⁹⁾. A zůstane pro vždy význačným faktem, že přes tyto nedostatky, setkal se s nadšeným, bezprotestným přijetím českých obyvatelů, že považován byl za příznivé rozhodnutí nejdůležitějších českých přání.

Kabinetní list z 8. dubna r. 1848 nebyl žádným zákonem. Byl sice zařazen do sbírky: »Provinzial-Gesetzsammlung des Königreiches Böhmen für das Jahr 1848«, nebyl však nikdy předložen sněmu českému a jím přijat; nemohl tudíž pro zemi platiti jako zákon ve všem všude závazný⁵⁰⁾.

Kabinetní list z 8. dubna provázelo několik nařízení, která význam jeho měla objasniti. Jmenování arciknížete Františka Josefa dne 5. dubna místodržícím v Čechách⁵¹⁾ mělo býti jakýmsi splněním povolení odpovědných nejvyšších úřadů pro království České, provisorní statuta o organizaci národní gardy měla plniti slib vyslovený v článku jedenáctém⁵²⁾. Minist. dekret z 23. dubna r. 1848 osvětlil poněkud mínění vlády o kompetenci zemského sněmu českého. Dle něho neměla vláda při kabinetním listu z 8. dubna 1848 úmysl dáti Českému sněmu zemskému pro jeho porady a rozhodování širší obor, nežli obor vlastních zemských záležitostí, a i v Čechách tudíž obecné záležitosti týkající se celého mocnářství ponechány byly usnešením sněmu říšského. Zřízení odpovědných zemských nejvyšších úřadů nemělo pak býti žádnou mezí v povinnostech ministerstva, odpovědného za plnění ustanovení zákonodární moci⁵³⁾. Jest viděti z toho, že vláda nebyla si vědoma toho, co kabinetní list 8. dubna podával. Její neujasněnost v této otázce

vystoupila ještě určitěji při ústavní listině z 25. dubna roku 1848, která s listem kabinetním byla v přímém odporu⁶⁴).

Otázce jazykové rovnoprávnosti u soudů objasnění dalo až cirkulární nařízení appellačního soudu z 30. května r. 1848⁶⁵). Od jeho vydání měl každý volnost učiniti všechna soudní podání buď v německé nebo české řeči, a všechny soudy byly povinny protokoly o soudním jednání nebo ústním řízení v oné zemské řeči vésti, a všechna vyřízení písemných podání nebo soudních protokolů, jakož i všechny soudcovské nálezy v oné zemské řeči činiti, které byla znalá ta strana, od níž bylo písemné podání učiněno nebo s níž byl zaveden soudní protokol, a pro kterou určeno bylo ukončení vyřízení nebo hotový nález. Tím způsobem české straně by se vyhovělo česky, německé německy.

Výklady vlády po 8. dubnu r. 1848 dosti vyjasnily její vůli, jak chce vyhověti českým požadavkům. Vyjasnily ji a zároveň mohly strhati ty květy nadějí, jež mnozí u nás si vybájili od kabinetního listu.

Poznámky.

¹⁾ Viz: Springer A.: Geschichte Oesterreichs II. 226 ad. — Helfert Jos. Alex.: Graf Leo Thun. 27 ad. — Maršan R.: Poslední dnové března r. 1848 v Praze a vypravení druhé deputace. Kwěty 1897, II. 105 ad. — Toužimský J. J.: Na úsvitě nové doby 1848.

²⁾ Frič J. V. Paměti II. 340.

³⁾ Pražské Nowiny 1848. 102.

⁴⁾ Frič J. V.: Paměti II. 340.

⁵⁾ Wčela 1848. 102. — Kwěty 1848. 171.

⁶⁾ Viz str. 47.

⁷⁾ Kwěty 1848. 171. — Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 36.

⁸⁾ Wčela 1848. 103.

⁹⁾ Bohemia 29. března 1848. — Wčela 1848. 103. — Frič J. V. Paměti II. 342.

¹⁰⁾ Kwěty 1848. 171. — Frič J. V. Paměti II. 343. — Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 37.

¹¹⁾ Pražské Nowiny 30. března 1848.

¹²⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 83.—84. — Kwěty 1848. 172.

¹³⁾ Kwěty 1848. 172.

¹⁴⁾ Schopf F. J. Volks-Bewegung I. 37.

¹⁵⁾ Schopf F. J. Volks-Bewegung I. 84.

¹⁶⁾ Wčela 1848. 103.

¹⁷⁾ Wčela 1848. 103. — Schopf F. J. Volks-Bewegung I. 39.

¹⁸⁾ Wčela 1848. 103. — Kwěty 1848. 171.

¹⁹⁾ Bohemia 29. března 1848. — Černý J. M. Boj za právo 58—59.

²⁰⁾ Kwěty 1848. 178.

²¹⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 40.

²²⁾ Bohemia 31. března 1848.

²³⁾ Kwěty 1848. 178.

²⁴⁾ Kwěty 1848. 178.

- ²⁵⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 40. — Kwěty 1848. 178.
- ²⁶⁾ Kwěty 1848. 180—181.
- ²⁷⁾ Frič J. V.: Paměti II. 356.
- ²⁸⁾ Frič J. V.: Paměti II. 357.
- ²⁹⁾ Helfert J. A. Graf Leo Thun s. 64.
- ³⁰⁾ Leták: Nové zprávy z Prahy milým krajanům na venku.
- ³¹⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 41.
- ³²⁾ Bohemia 1. dubna 1848. — Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 42. — Frič J. V.: Paměti II. 355.
- ³³⁾ Kwěty 1848. 178.
- ³⁴⁾ Vyhlášky té otázky se týkající viz u Černého: Boj za právo 59—60.
- ³⁵⁾ Frič J. V. Paměti II. 362.
- ³⁶⁾ Národní Nowiny 1848. 17.
- ³⁷⁾ Viz přílohu XX.
- ³⁸⁾ Viz přílohu XXI.
- ³⁹⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1848. 91.
- ⁴⁰⁾ Černý J. M. Boj za právo 73—74.
- ⁴¹⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreiches Böhmen für das Jahr 1848. 108—112.
- ⁴²⁾ Wčela 1848. 115. — Kwěty 1848. 194. — Nár. Nowiny 1848. 20. 24.
- ⁴³⁾ Pražské nowiny. 13. dubna 1848.
- ⁴⁴⁾ Blahowěst 1848. 176. — Wčela 1848. 115. — Kwěty. 1848. 200.
- ⁴⁵⁾ Const. Prager Zeitung 1848. 12. dubna.
- ⁴⁶⁾ Wčela 1848. 115.
- ⁴⁷⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung II. 13. — Const. Blatt aus Böhmen 12. dubna 1848:
- ⁴⁸⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung II. 16. — Kwěty 1848. 201.
- ⁴⁹⁾ Rieger B.: Náš ústavní vývoj od r. 1848. Osvěta 1897. 772-778.
- ⁵⁰⁾ Kalousek J. České státní právo. Praha s. 551.
- ⁵¹⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 85.
- ⁵²⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 146.
- ⁵³⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1848. 152-166.
- ⁵⁴⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmer für das Jahr 1848. 127-136.
- ⁵⁵⁾ Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmer für das Jahr 1848. 261.

VI.

Svatováclavský výbor.

Vyřízení druhé žádosti vyplněn byl vlastní úkol, dne 11. března r. 1848 zvolenému výboru ve schůzi svatováclavského uložený. Výbor podal k trůnu přání obyvatelstva českého a mohl ukázati na kabinetní list ze dne 8. dubna jako na jich zodpovězení. Než to byla sice hlavní stránka bytí výboru svatováclavského, ale nebyla to stránka jediná. Jest přirozeno, že na výbor poctěný všeobecnou důvěrou hledělo se jako na sbor rozhodčí ve věcech národních. Dvěma body ještě vedle petic musil se hlavně výbor svatováclavský zabývati: poměrem Čechů a Němců a pak hnutím dělnickým.

Jest litovati, že pro toto vnitřní jednání výboru svatováclavského nemáme dosti pramenů spolehlivých. Jen některá snesení jeho byla zaznamenávána a to ještě ne vždycky úplně, a do novin obšírné a přehledné zprávy nepřicházely ani o některých věcech důležitých. Teprve když bylo na krátce trvání výboru svatováclavského, postřehl se tento dostatek. Nemělo ovšem jeho vycítění působiti minulosti, nýbrž do budoucnosti.¹⁾

Pro chabé zprávy není možno vypravovati

bez pochyb. Počet schůzí přesně určití nelze. Víme jen, pokud se schůzí týče, že od 11. března až do 31. března bylo jednání výboru každodenní vždy v jednotě průmyslní v 9 hodin ráno a v 6 hodin večer.³⁾ Také počet a jména všech členů výboru svatováclavského nelze s určitostí stanovit. Ku př. oficiální vyjádření Národního výboru z 10. dubnu r. 1848, které uvádí jména členů dne 12. března ⁴⁾ na radnici, jest v odporu s dochovaným nám protokolem o poradě výboru občanů Pražských.⁴⁾ Sjistotou tvrditi lze jen, že před 18. březnem r. 1848 vedle členů dne 11. března zvolených obsahoval výbor svatováclavský již také členy přibrané⁵⁾, a že počet ten byl ještě dne 18. března a 2. dubna asi o 22. údů rozmnožen. Až do 10. dubna, kdy se výbor svatováclavský proměnil ve výbor národní, měl celkem asi 65 až 70 údů.⁶⁾

*

Není pochyby, že jedním z hlavních (ne nejhlavnějším) rysů českých dějin je spor češství s němečtím. Na spor tento narážíme také při počátcích r. 1848.⁷⁾ Za absolutismu byl sice tlumen a dušen společným zájmem obou národů v Čechách usedlých, t. j. podléhal požadavku dobýti svobody nesvobodným národům, po prohlášení konstituce, když ustalo společné pojiťko, tlačil se však znovu do popředí. Na schůzi dne 11. března roku 1848 v lázni Svatováclavské byla nejlepší shoda mezi příslušníky obou národů. Výkřik nadšeného účastníka: »Čech a Němec jedno tělo«⁸⁾ stal se heslem budoucím dnům. Čech s Němcem na schůzi té se spojili, aby podkopali půdu společnému nepříteli.

I za první vůně mladé svobody, po 15. březnu shoda mezi Čechy a Němci byla nerušená. Kon-

stituce přinášela sice politická práva národům oběma, přinášela však také s sebou rovnoprávnost národností, a požadavek rovnoprávnosti stal se první příčinou k obnovení sporů mezi Čechy a Němci. Absolutism při úřadování užíval jediné jazyka německého, ale za konstituce němčina s češtinou měly si býti i v úřadech rovny. Čech měl nabýti práva dosud mu upraného, a Němec měl zbaven býti panství, dosud pro pohodlné úřadování mu přiznávaného.

Po prohlášení konstituce mezi oběma národnostma jevila se nejlepší shoda. Časopisy jak české tak i německé přinášely články v obou jazycích, Češi i Němci zdobili se červenobílou kokardou konstituční, města česká i německá přeplněna byla prapory červenobílými. Na schůzích mluvilo se pro rovnost obou národností, literáti čeští i němečtí hlásali v prohlášení rovnoprávnost, studenti ve své petici nevynechali požadavek rovnosti obou národností a Němci učili se češtině.⁹⁾ Češi i Němci byli skutečně jedno tělo. Ale bohužel ne na dlouho.

Němci nekladli odporu požadavku rovnoprávnosti do té doby, dokud se nezačal uskutečňovati. Než jakmile učiněny byly první kroky k provedení rovnoprávnosti, a oni poznávali, že panství německé, udržované absolutismem, by mělo skutečně přestati, dávali na jevo svoji nespokojenost.

První známky sporu Čechů s Němci r. 1848 byly patrné, když žurnalista K. Havlíček v Pražských Nowinách dne 19. března vybídl, aby všichni Čechové, jak v Praze, tak na venkově ke cti nové konstituce svoje německé firmy, štíty a vývěsky zrušili a české si vyvěšili. Mnozí Němci ulekli se

tohoto vybídnutí,¹⁰⁾ tak že dne 23. března musil Havlíček v Pražských Nowinách učiniti bližší vysvětlení: »Kde pouhé jméno je, nechť si je dá Čech česky, Němec německy napsati; kde vícere udání je, nechť je všude v obojím jazyku, stejnou slušností.«

K sporu o štíty přidružil se brzy spor o české velení. Národní garda užívala z počátku velení jen německého, poněvadž velení českého vůbec nebylo, později, když pro to dály se se strany české výčitky, vyhlásili dne 23. března 1848 důstojníci, že »bude míti v národní stráži jazyk český i německý skutkem stejného práva.¹¹⁾ Ale přes to všechno nespokojenost trvala i na dále, poněvadž rovnoprávnost v národní gardě se nikdy opravdu neusídlila.

Z ozbrojených sborů nenáviděli Němci »Svatováclavský sbor«, později »Svornost« zvaný a to proto, že přijal velení jen české a za své heslo přijal také »důstojnost národnosti a řeči české.«¹²⁾

Tyto příčiny rodícího se nesváru mezi Čechy a Němci, roznesly a cítily se záhy po celých Čechách. Na mnoha místech hlásalo se, že Čechové chtějí nadužívati mladé svobody, na mnoha místech vznikala proto nedůvěra a rozbroje. Pokud pověsti ony byly odůvodněny a pokud byla pravda, že Čechové chtěli nadužívati mladé svobody, objasňují dva návrhy o provedení rovnoprávnosti jazykové ve školách a úřadech se strany české přednesené. Původcem jich byl V. V. Tomek a dle současných zmínek v českých časopisech o těchto návrzích učiněných, dá se souditi, že Tomek nemluvil jen za sebe, nýbrž za všechny ty, kdo byli r. 1848 vůdci veřejného života českého. Návrh první týká jící se škol pocházel z 30. března r. 1848, návrh

druhý o úřadech z 6. dubna t. r. Tomek v návrhu prvním kladl na to důraz, že je potřebí, jednak, aby vzdělanější třídy obecnstva nabývaly vzdělání svým mateřským jazykem, jednak, aby každý poněkud vzdělanější Čech také německy, a každý poněkud vzdělanější Němec v Čechách také česky rozuměl, a dle těchto dvou zásad doporučoval pro školy veřejné takovéto zřízení: 1. V trivialních školách mělo v českých krajinách učit se jen česky, v německých krajinách jen německy. V hlavním městě mělo býti několik škol trivialních německých, pokud by toho žádala potřeba pouze německého obyvatelstva. 2. Podobně mělo býti vyučováno ve školách hlavních v českých krajinách jen česky, v německých krajinách jen německy. V třetí a čtvrté třídě mělo se přikročiti v českých krajinách k začátkům německého a v německých k začátkům českého jazyka; v hlavním městě měla býti jedna hlavní škola německá pro potřebu rodin německého obyvatelstva. 3. Na gymnasiích v českých krajinách měly všechny předměty přednáseti se českým, v německých krajinách německým jazykem. Vedle toho měl býti povinný předmět všech 6 let gymn. studií dokonalé naučení se německému jazyku a seznámení se s německou literaturou v krajinách českých, naučení se českému jazyku a seznámení se s českou literaturou v krajinách německých. Ve hlavním městě musilo by býti pro německé obyvatelstvo zvláštní německé gymnasium. 4. Na universitě měl míti přednášející volnost přednáseti česky neb německy.¹³⁾

Při úřadech návrh Tomkův rovnoprávnosti jazykové týkal se úředního jednání jednak mezi řádem a soukromou osobou, jednak jednání úřadu samém, jednak jednání mezi úřady. V po-

měru úřadu a soukromé osoby mělo býti každému soukromníku volno se obrátiti na úřad jak ústně, tak písemně tím jazykem, který mu je obvyklejší, a každý úřad měl každému tou řečí odpovídati, kterou byl osloven. Pravidlo to mělo platiti jak o nižších, tak i o vyšších a nejvyšších úřadech. Výjimku tvořil jen případ při právních rozepřích, v nichž měl se jazyk říditi v písemném jednání dle národnosti žalovaného, tak aby Čech žalován byl česky, Němec německy, a všechny ostatní spisy v rozepři měly býti psány tou řečí, jíž byla psána žaloba. Při dopisování meziúředním měl se činiti rozdíl mezi úřady nižšími a vyššími. Při magistrátech, místních soudech, vrchnostenských úřadech atd., při duchovenstvu a p. jazyk úřadu měl se říditi dle jazyka lidu. Kde by bylo obyvatelstvo pomíšené, rozhodoval by větší počet. Totéž pravidlo mělo platiti i při úřadech větších okresů, nad nižšími úřady jistého druhu, buď ve všelikém, buď jen v některém ohledu postavených, jakož jsou krajští úřadové, kriminální soudy, kamerální okresní úřady atd., při duchovenstvu vikariaty a výše biskupské konsistoře. « Kde bylo obyvatelstvo celého okresu české, měla řeč úřadu nad okresem postaveného býti česká, kde bylo obyvatelstvo všechno německé, německá. Kde bylo obyvatelstvo z většiny české nebo z většiny německé, měl býti český jazyk zase onde český, tu německý, a svým úředním jazykem měl dopisovati krajský úřad, kriminální soud atd. všem úřadům s ním na stejném stupni stojícím neb představeným. Dopisování vyššího úřadu k nižším mělo se tak dít, že by byl psal »vyšší úřad nižšímu, jehož úřední jazyk český jest, česky, jehož jazyk německý jest, německy.« Totéž pravidlo mělo platiti i při úřadech stojících

nad celou zemí. Poněvadž pak většina obyvatelstva v Čechách je jazyka českého, měla řeč, kterou si úřady nad celou zemí stojící buď mezi sebou, buď k zemským úřadům jiných rakouských zemí, buď k ministerstvu dopisovaly, česká, k nižším úřadům česká neb německá dle úřední řeči každého úřadu. V dopisech ministerstev k úřadům jednotlivých zemí rakouských mělo se tak jednati, aby do každé země psáváno bylo úředním jazykem jejich zemských úřadů.

Při jednání úředním uvnitř úřadu měl se činiti rozdíl mezi jednáním písemným a ústním. V jednání písemném měl býti úřední jazyk každého úřadu týž, kterým dopisoval k stejným nebo představeným úřadům. Při jednání ústním mělo se ponechati každému jednotlivci, aby užíval buď jazyka českého nebo německého.¹⁴⁾

Poprvé, pokud nás zprávy došly, zabýval se výbor svatováclavský mimo případ petice první otázkou poměru Čechů a Němců dne 26. března r. 1848. Příčiněním Dra. Braunera dostali se na přetřes toho dne »Oběžný list ke všem hlavním a farním školám v Praze i v arcidiecési« a otázka českého velení při národní stráži.

Konsistoř Pražská totiž v Oběžníku¹⁵⁾ svém ze dne 20. března r. 1848 vycházejíc ze zásady, že se útlé školní mládeži nejedná o »mnohovědeckví,« ale o důkladné vyučování v obou zemských jazycích, nařídila, aby se veškeré učení ve všech školách národních v Praze již v letním běhu r. 1848 »v obou řečích zemských vůbec připravovalo« a doporučovalo k zavedení ve školách vyučovací knihy. Dr. uner neuznal za prospěšné toto konsistoriální řízení z toho důvodu, že by »takovým způsobem ý neřád, že z takových škol vycházející děti

ani českého ani německého jazyka schopný nejsou, teprv znova se zakořenil, a proto navrhl, aby výbor svatováclavský písemně konsistoř požádal, aby od svého nařízení upustila. Dle mínění Dra. Braunera věc celá tak se měla vyřídit, že by se pořídil po návratu poslanců z Vídně soupis všech školních dětí v Praze a to za tím účelem, aby se mohly oddělit v Praze školy české i německé. Návrh tento byl přijat,¹⁶⁾ ale se soupisem dětí po příjezdu první deputace asi se nezapočalo.¹⁷⁾ Výbor svatováclavský byl tak zaměstnán činností o petici novou a hnutím dělnickým, že k provedení soupisu za svého trvání vůbec asi nepřišel.

Dne 26. března ve výboru svatováclavském jednalo se také o české velení při stráži národní. Dr. Braunerovi i tu připadlo slovo hlavní. V osvědčení důstojnictva měšťanských sborů, národní obrany a p. ze dne 23. března r. 1848 přiznávalo se stejné právo oběma zemským jazykům v národní stráži a určovalo se tam, že se hned dne 26. března má počítati se soupisem domů a že každá desetina většinou hlasů má rozhodnouti, jakým jazykem se má velení konati. V setninách, v nichž by se většina desetin přihlásila k velení českému mělo se veleti po česku, a také většina setnin měla rozhodnouti, jakým jazykem se bude konati vrchní komando. Dr. Brauner ustanovení to považoval za správné, ale tím, že se mělo s hlasováním započítati hned 26. března, věc celou uznal za nebezpečnou české národnosti. On si přál, aby hlasování bylo odloženo do té doby, až by se náležitě vyvinul Sbor Svatováclavský a obecnstvo při něm poznalo velení české.¹⁸⁾ Mínění Dra. Braunera bylo výboru se souhlasem přijato a učiněny byly kroky k ustavení hlasování. Věc neminula se výsledke

Dne 29. března r. 1848 bylo oznámeno, že hlasování jest odloženo.¹⁹⁾

Když se Svatováclavskému výboru donesly zprávy o pověstech rozhlašovaných, jako by Čechové chtěli nadužívat mladé svobody, uznal výbor za nutné pokusiti se rozplášiti nedůvěru u Němců. Vyhlásil proto dne 31. března r. 1848, že jeho snaha vždy byla zachovávat svobodu i stejné oprávnění obou národností.²⁰⁾ Po výboru svatováclavském dne 4. dubna spisovatelé pražští znovu vybízeli Čechy i Němce k svornosti;²¹⁾ ale těmi prohlášeními zárodek nesváru mezi oběma národnostmi nemohl býti udusen. Po 31. březnu r. 1848 Čechové a Němci byli již nepřátely. »Reichenberger Anzeigebblatt« přinášel zprávu kypící záštími proti Čechům a vybízející: »Einigkeit ihr deutschen Brüder«,²²⁾ a za několik dní na to objevila se v Čechách otázka frankfurtského parlamentu. Vylučující se politické zájmy dvou národů stály tehdy na obzoru a usilovaly jeden o zničení druhého. Cech i Němec přestali býti jedno tělo, byli proti sobě jako dávní nepřátelé a odpůrci!

*

Dr. Šebek v memoirech svých o r. 1848 zaznamenal: »Ich weis nur, dass das Comité viel mit der Beruhigung der Fabriksarbeiter und der Beschäftigung der brodlosen Leute zu thun hatte.«²³⁾ Poznáváme z toho, že roku 1848 hnutí dělnické mocně přihlásilo se k životu. Nebylo to tehdy hnutí organisované a vědomé cílů, bylo to hnutí bez plánů a programů, ale hnutí nutně vyplynulé poměrů českých.

Čechy svými poměry vodopisnými, geologickými, komunikačními a populačními byly před-

určeny, aby se staly zemí velkého průmyslu a zemí mohutného hnutí dělnického.²⁴⁾ Novodobé vynálezy technické první v Čechách přivedily dělníky k tomu, aby uvažovali o svém postavení. Zavedení výroby strojové místo rukodělné v továrnách na kartouny bylo v Čechách roku 1844 podnětem k prvnímu výbuchu a předzvěsti mohutného hnutí dělnického.²⁵⁾ Nově v Čechách zavedené stroje tiskařské, perrotiny, připravily dělníky o práci a staly se příčinou snížení mzdy. Dělníci pokusili se o zničení příčiny svého nového a neblahého postavení, to jest rozbili stroje, ale tím rodící se otázka dělnická vyřízena býti nemohla. Dělníci nechápali tehdy ještě otázku dělnickou, nevěděli, že nelze zadržeti pokrok v oboru technickém, neměli tušení o tom, že těžiště otázky dělnické spočívá v tom, aby překlenul se rozpor existující mezi kapitálem a prací. Bouře dělnické v Čechách r. 1844 nebyly osamělé, i jinde v okolních zemích byly bouře rázu podobného,²⁶⁾ nebyly však také bouře v Čechách uměle nastrojené. S cizinou čeští dělníci tehdy asi ve spojení nestáli, bouře v Čechách byly výsledkem poměrů podobných poměrům v zemích jiných.

Hnutí dělnické v Čechách po r. 1844 nezůstalo nepovšimnuto v cizině. Řada článků a brožur v Lipsku vydaná²⁷⁾, upozorňovala na dělníky v Čechách²⁸⁾ a nezůstala bez výsledku. Vůdce opozičního hnutí proti absolutismu na Porýní, Hansemann,²⁹⁾ dopisem datovaným v Čechách dne 23. července r. 1844 obrátil se do Čech a hleděl s dělníky navázati spojení.³⁰⁾ V dopise mluvil ne jménem svým, ale jménem sdružení »Verein zur Beförderung der Arbeitsamkeit«. Spolek ten lišil se od výpomocný spolků a od chudinských ústavů existujících, snažil se o to, aby zavedeny byly soudy továr-

nické t. zv. »Conseil de prud' hommes«, čili »Fabriken-Gericht«, ale dle celého rázu svého nebyl to spolek, který by byl v řešení otázky dělnické viděl svůj účel. Jemu hnutí dělnické bylo jen vhodným a mocným prostředkem k podkopání půdy režimu úřednickému, ale ničím víc.

Jak v Čechách dopis Hansemannův působil, o tom nemáme dosti určitých zpráv. Že však po roce 1844 a před rokem 1848 dělníci v Čechách byli v jakémsi spojení se soudruhy zemí jiných, tomu nasvědčují pozdější slova v pamětech Dra F. C. Kampelka: »Tiskařské dělnictvo pražské bylo s dělnictvem v Berlíně, v Lipsku a jinde po Německu srozuměno, dostávajíc zprávy. Čechové i Němci v dělnictvu pražském dělali jednotu, chtěje sobě svůj stav zlepšiti. Neučení dělníci porozuměli bez filosofie světanské (kosmopolitičnej) nauce: člověk Čech, člověk Moravan, člověk Němec, že všichni jsou člověkové ctihodní, třeba rozdílnou řečí hovořili.«³¹⁾

Prohlášení konstituce 15. března 1848 znovu přivedlo na veřejné jeviště otázku dělnickou. Popud k hnutí březnovému r. 1848 v Rakousku přicházel z Francie a silně byl zabarven, jak se tehdy již v Čechách cítilo, otázkou stavu čtvrtého.³²⁾ Popud ten nemohl proto zůstat bez účinku na dělnictvo v Čechách, musil vzbuditi mezi ním jitření a rozechvění, přirozené již proto, že příčiny hnutí dělnického r. 1844 se vyskytnuvší nebyly odstraněny, nýbrž ještě více rozmnoženy.

Technické pokroky r. 1848 připravily ještě větší část dělnictva o práci nežli bylo dříve a staly příčinou nového snížení mzdy. Místo strojů, knoucích jednu barvu, vstoupily před r. 1848 do ota stroje nové, tisknouce 2, 3, 4 i 5 barev,

ručních mašin t. zv. perrotin užívalo se množství větší nežli dříve. Stroje pracovaly až přes 10 hodin denně. Dělníkům plat od lokte nebyl určen a počet učedníků nebyl obmezen.

Továrníci rádi využívali této volnosti a brali hojně učedníků do svých závodů. Tak v továrnách bývalo 30 až 40 učedníků, v Kosmonosích i 80. Postavení dělníků tiskařských nebylo ani, pokud se týče výše platu, stálé. Továrníci dle libosti snižovali si plat, bez ohledu na továrny jiné, a dělníka vyháněli z práce, kdykoliv se jim zlíbilo. Mzda od tisku dvou kusů byla r. 1848 1 zl. 12 kr.

Vedle mužů byly i ženy zaměstnány v továrnách, hlavně pracovaly se strojem »střihavníkem,«³³⁾ a konečně i děti hojně pomáhaly rodičům při výdělku. Jak vysilovány byly především děti, tomu nejlépe nasvědčuje to, že děti od 5 hodin z rána až do 7 někde i 8 hodin večer pracovaly a po této práci ještě dvě hodiny večer chodily do škol, továrníky vydržovaných.³⁴⁾

Překvapilo-li prohlášení konstituce dělnictvo v Čechách za uvedených poměrů, není divu, že dělníci v době všeobecných nadějí hleděli, aby postavení své si zlepšili. — Proto hned na schůzi 11. března r. 1848 v lázni Svatováclavské domáhali se toho, aby do požadavků občanstva zařazen byl také bod: Organísace práce a mzdy.³⁵⁾ Návrh v tom směru učiněný byl sice přijat shromážděním dne 11. března, ale již dne 12. března ve schůzi výboru svatováclavského z materialu ke konečnému vypracování petice určenému byl vypuštěn.³⁶⁾ Když 15. března r. 1848 byla podepisována petice Dr. Pinkasem stylisovaná, bouřili se někteří, že požadku dělnictva přijatému nebyl v petici nijak dán výraz;³⁷⁾ rozhořčení z toho však na jevo p.

semně dali jen občané Karlína, kteří připojující se k žádosti Pražské uváděli: »to Vám na srdce kládeme, aby také o pojištění práce a výděлку rychle a všemožně postaráno bylo.«³⁸⁾ Dne 17. března 1200 tiskařů přímo a ústně obrátilo se na výbor svatováclavský,³⁹⁾ aby se jich zájmů ujal.

Jich žádost měla jistý výsledek u výboru svatováclavského. Vlivem Gauče, Fr. Havlíčka i Rupperta⁴⁰⁾ utvořen odbor,⁴¹⁾ v jehož čele byli velkokupec Kolb, Ruppert a kupec Riedl, a započata byla činnost ve prospěch nezaměstnaného dělnictva.

Mohlo by se zdáti, že příčinou zájmu pro nezaměstnané dělnictvo r. 1848 bylo jeho bídné sociální postavení — domnění podobné však bylo by nesprávné. Skorem všechno, co se dělalo pro dělnictvo r. 1848, nedálo se z toho důvodu, že by byl dojímál třídy ostatní nespravedlivý a nezaviněný stav dělnictva, nýbrž proto, aby dělnictvo zaměstnáním odvráceno bylo od všeobecně obávaných bouří, jimiž by se mohlo zabrániti příchodu očekávaných »nejvyšších koncessí«.

Tak, když již dne 14. března r. 1848 se usnesla městská rada pražská, aby od 14. března co den 100 příslušníků Pražských za denní mzdu 16 kr. stří. do služby bylo vzato, stalo se to s odůvodněním »dass die arbeitende Klasse eine Beschäftigung erhalte«⁴²⁾ a podobně dne 16. března r. 1848 v připojení se občanů karlínských k petici Pražské odkazování na pojištění práce a výděлку stalo se s doložením, »aby nešťastný, ubohý lid nouzí a hladem do zoufalosti puděn, obecný pokoj ruchem nějakým nerušil a sebe i jiné zbůhdarma do neštěstí a konečně vlast do záhuby neuvedl.«⁴³⁾ Ko-

nečně i sám výbor svatováclavský ve vyhlášce ⁴⁴⁾ ze dne 20. března r. 1848 se přiznával, že jest potřebí, »aby se především na venku zachoval pořádek, pokud by nepřišly nejvyšší koncesí, kteréžto se očekávají, což jen tehdáž možno jest, když se ouřadové postarají o to, aby se přiměřeným způsobem dělníkům opatřila práce, i aby se jim pojistila mzda.«

Tiskaři, aby poněkud aspoň svrhli se sebe domnění, že hnutí jich jest bezobsažné a oni že se bez příčiny bouří, odhodlali se dne 23. března na trhu Kanském u sv. Václava po mši svaté složit slib střídmosti ⁴⁵⁾ a odpoledne téhož dne po úradě v Štěpánské ulici u svobodně voleného svého vůdce a zástupce zavázali se k udržení pokoje a pořádku. ⁴⁶⁾

Z všeobecného nazírání r. 1848 na hnutí dělnické jen jeden muž mohl by býti poněkud vyjmut. Je to Dr. Fr. Cyrill Kampelík. On první u nás prakticky obíral se otázkou dělnickou, on stál se redaktorem prvního českého časopisu, »určeného pro poučení tiskařů, řemeslníků a jiných občanů« »Hlásníka«, on s dělnictvem opravdově cítil, třeba že v názorech svých tkvěl v ekonomickém liberalismu. ⁴⁷⁾

Výbor svatováclavský o zmírnění bíd nezaměstnaného dělnictva staral se trojím způsobem. Přičinil se, aby cena piva a chleba byla snížena, zřídil výbor, který nezaměstnaným udílel práci, a zavedl peněžní sbírky.

Dne 18. března r. 1848 bylo již v Praze pivo na máze o 2 kr. lacinější, chléb grošový o 4, dvougrošový o 8 lotů těžší, ⁴⁸⁾ a dne 20. března ⁴⁹⁾ zahájena byla činnost v poptavárně po práci. Výbor svatováclavský zařídil v Týnském dvoře kancelář kde se vykazovala práce; udílení práce omezer

bylo jen na dělníky pražské, smíchovské a karlínské. Příslušnost dělníků kontrolovala se tím, že pražští dělníci legitimovali se vysvědčením svých domácích pánů, potvrzeným od úřadu konskripčního, dělníci ostatní vykazovali se vysvědčením od své vrchnosti. Denní mzda obnášela pro muže 18 kr. stř., pro ženu a slabší dělníky 12 kr. stř. Nádobí potřebné dostávali pracovníci vždy tam, kde se jim vykazala práce.⁶⁰⁾

V týž den, kdy otevřena byla v Praze popravárna po práci, (20. března) vydal výbor svatováclavský k úřadům krajským přípis, vybízející, aby se i na venkově dělníkům opatřila práce a to proto, »aby se předešlo všelikým výstupkům, a pořádek i pokoj, jehož nyní tak velmi potřeba jest, aby se zachoval a aby se zamezil nával na hlavní město, kteréž i beztoho veliký počet lidí, práce nemajících, vydržovati přinuceno jest.«⁶¹⁾ Vedle toho zástupcové výboru svatováclavského vešli v jednání s fabrikanty pražskými a přiměli je k tomu, aby za nepokojné doby žádný dělník ve fabrikách nebyl z práce propuštěn. Fabrikanti i slibovali, že učiní shromáždění všech továrníků v Čechách a budou se starati o to, aby počet učedníků byl zmenšen.⁶²⁾

Činnost výboru začínala velice slibně, bohužel však již hned v počátcích musila narážeti na zneužívání. Mnozí tuláci totiž vidouce u veřejnosti jistý zájem o dělnictvo, jali se sbírat po domech almužnu jako by na nádobí, které prý se jim v Týnském dvoře nedávalo, i nezbyvalo výboru svatováclavskému, když o tom donesla se mu zpráva, nežli vyhláškou zlořádu podobnému učiniti přítrž. Ne 23. března r. 1848 výbor měšťanstva pražského požádal měšťanstvo pražské, aby almužny dně nikomu nedávalo, nýbrž je uchovalo k sbírkám,

které byly zřízeny za tím účelem, aby se dělníkům v Týnském dvoře již práci obdrževším, jichžto nemálo jest, pojistil výdělek do té doby, až by nastalo teplejší počasí, a tito lidé našli jinde svou výživu.«⁵³⁾ K sbírání peněz pořádanému výborem svatováclavským uvázaly se pražské dámy: Wolková, Krugová, Pinkasová, Vyšínová, Plešnerová a hr. Elisa Šliková.⁵⁴⁾ Výsledek jich činnosti, dne 14. dubna 1848 výborem občanů pražských publikovaný, byl ten, že sebraná summa obnášela 27.359 zl. 18 kr. Bohužel tento obnos celý nebyl obrácen jen na výplatu strádajících dělníků. Víme aspoň, že asi 4000 zl. ze sbírky vydáno bylo na vypravení deputací do Vídně s první a druhou peticí.⁵⁵⁾ Kolik připadlo z té summy dělnictvu, nemůžeme určit, ale že i přes uvedené dosti, dá se souditi z čísla vydržovaných sil pracovních. Před 7. dubnem r. 1848 výbor svatováclavský zaměstnával 1299 mužů a 129 žen a do 7. dubna zaplatil 275 dělníkům »chléb svojí intervencí, aby práce erární a stavovské co možno nejrychleji se podnikly.«⁵⁶⁾

Vedle s žádostí o práci přicházeli na výbor svatováclavský také dělníci s prosbami, aby byla zkrácena doba pracovní, zvýšena mzda a dělníci vzati byli do ochrany proti těm, kdo jim měli poroučeti. Dne 6. dubna r. 1848 zedníci podali výboru písemnou žádost toho druhu,⁵⁷⁾ ale zdá se, že od výboru svatováclavského již se jim na ni odpovědi nedostalo. Sociální úkoly výboru svatováclavského od 10. dubna r. 1848 převzal Národní výbor.

Poznámky.

- ¹⁾ Kwěty 1848. 190.
- ²⁾ Wčela 1848. 102. — Sr. Maršan R. Z paměti Emanuelu Arno'da. Květy 1898. II. 36.
- ³⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 121.
- ⁴⁾ Příloha VII.
- ⁵⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 10.
- ⁶⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 121—122.
- ⁷⁾ Z literatury uvádím: Maršan R.: Čechové a Němci r. 1848 a boj o Frankfurt. V Praze 1898.
- ⁸⁾ Frič J. V.: Paměti II. 262.
- ⁹⁾ Viz doklady u Maršana R. Čechové a Němci r. 1848 a boj o Frankfurt. V Praze 1848. 7 ad.
- ¹⁰⁾ Kwěty 1848. 152.
- ¹¹⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 49.
- ¹²⁾ Bohemia. 24. března 1848.
- ¹³⁾ Černý J. M. Boj za právo. 61—65.
- ¹⁴⁾ Černý J. M. Boj za právo. s. 90—93.
- ¹⁵⁾ Černý J. M.: Boj za právo. 35—37.
- ¹⁶⁾ Wčela 1848. 102.
- ¹⁷⁾ Sr. Kwěty 1848. 175 a 222. — Černý J. M.: Boj za právo. 128.
- ¹⁸⁾ Wčela 1848. 102.
- ¹⁹⁾ Wčela 1848. 102.
- ²⁰⁾ Národní Nowiny 1848. 16.
- ²¹⁾ Schopf F. J. Volks-Bewegung II. 52.
- ²²⁾ »Reichenberger Anzeigblatt« nebyl mi přístupný. Cituji z druhé ruky. Nár. Nowiny 1848. 3.
- ²³⁾ Politik 15. ledna 1898.
- ²⁴⁾ Horáček C.: Počátky českého hnutí dělnického. V Praze 1896. — Sr. náš referát o této knize v ČČH. 1898. 121—128.
- ²⁵⁾ Rezníček V. Tiskařské hnutí a dělnické nepokoje v Praze r. 1844. Alétheia 1898. 26 ad.
- ²⁶⁾ Adler G. Die Geschichte der ersten sozialpolitischen Arbeiterbewegung in Deutschland mit besonderer Rücksicht auf die einwirkenden Theorien. Breslau 1885. 109.
- ²⁷⁾ ČČH. IV. 127.
- ²⁸⁾ ČČH. IV. 127.

²⁹⁾ Adler G. Die Geschichte der ersten sozialpolitischen Arbeiterbewegung, 112.

³⁰⁾ Litografie v c. k. univ. knihovně v Praze (54 B. 229. l. 66.)

³¹⁾ Dr. F. C. Kampelík; Dějepisná vzpomínka na dělnictvo, zvláště na tiskaře kartounů v Praze, za osudného roku 1848. Dělník. 1870. III. 82—83, Ibid. IV. 226. — Sr. ČCH. 1898. 126.

³²⁾ »Zření své měli ku pracující třídě lidu, k té obludě, kterážto straší v jiných zemích, a která snad podvrátí republiku Francouzskou.« Ve vyhlášce od výboru měšťanstva Pražského z 2. dubna r. 1848 v c. k. univ. knihovně v Praze.

³³⁾ Žádost nešťastných tiskařů v Praž. Nowinách 1848. 221.

³⁴⁾ Kwěty 1848. 188.

³⁵⁾ Sr. str. 37.

³⁶⁾ Sr. str. 46.

³⁷⁾ Sr. str. 47.

³⁸⁾ Hlásník 1848 s. 6.

³⁹⁾ Schopf F. J.: Volks-Bewegung I. 19. — V zaslání L. Rupperta v Bohemii 7. dubna 1848 se praví: »Die Drucker kamen mündlich«.

⁴⁰⁾ Frič I. V.: Paměti II. 339.

⁴¹⁾ Dr. A. M. Pinkas v Politik, 3. října 1879.

⁴²⁾ Sr. str. 70. poz. 25.

⁴³⁾ Hlásník 1848 s. 6.

⁴⁴⁾ Černý J. M. Boj za právo. s. 38.

⁴⁵⁾ Kwěty 1848. 158.

⁴⁶⁾ Hlásník 1848. s. 3.

⁴⁷⁾ Horáček C. Počátky českého hnutí dělnického. V Praze 1896. 21.

⁴⁸⁾ Kwěty 1848. 146.

⁴⁹⁾ Kwěty 1848. 154.

⁵⁰⁾ Kwěty 1848. 162.

⁵¹⁾ Kwěty 1848. 158.

⁵²⁾ Vyhláška výboru měšťanstva Pražského z 2. dubna r. 1848.

⁵³⁾ Návěští výboru měšťanstva Pražského z 23. března 1848. Kwěty 1848. 162. — Sr. vyhlášku výboru z 8. dubna 1848: »hledte i také sami sobě zjednatí práci.«

⁵⁴⁾ Kwěty 1848. 181.

⁵⁵⁾ Nár. Nowiny 1849. 791. — Sr. Dr. Adolf Marir Pinkas v Politik 16. října 1879.

⁵⁶⁾ Černý J. M. Boj za právo. 98.

⁵⁷⁾ Zasláno L. Rupperta v Bohemii ze 7. dubna 1848

VII.

D o s l o v.

11. duben jest jakýmsi mezníkem v českých dějinách r. 1848. 11. dubna vrátila se do Prahy deputace s kabinetním listem, 11. dubna proměnil se výbor svatováclavský ve výbor národní, 11. dubna stanula na obzoru velká otázka frankfurtského parlamentu a začala se realizovati myšlenka sjezdu slovanského. 11. dubnem uzavírá se první období r. 1848, jež jsme vyhlídili ve své práci. Přehlédněme, jaký má ráz toto období.

Svoboda bylo heslo, jež od první revoluce francouzské naplnilo celou Evropu. Svobodu si přáli všichni jednotlivci, jí dávala se lidem »nepromlčená práva člověka i lidskosti.« Po svobodě toužili naši lidé tou měrou, jako toužili po ní lidé jinde. Nabýti svobody znamenalo ovšem přivéstí konec absolutismu. Absolutism byl v odporu s myšlenkou svobody. Kdo chtěl svobodu, musil nutně si přát, aby umřel absolutism. Absolutism jako systém odpírající svobodě všude širším vrstvám nejvíce stal se protivným svojí censurou a svým vojskem. Pro ně také u nás vypovídáno mu nepřátelství a pro to také, jako jinde v Evropě i u nás (hned v svolání ke schůzce Svatováclavské z 8. března 1848) se žádalo od mluvčích davů (repealístů), aby zrušena byla censura a ozbrojen byl celý národ. Ozbrojený národ měl se stát zastancem a hájitelem svobody, zvláště v té obě, dokud by vojsko nebylo vzato pod přísahu a ústavu založenou na myšlence svobody.

V prvním období hnutí r. 1848 u nás žádá

se — a je to zase požadavek společný s celou Evropou — o politická práva národa. Nemají mít právo obesílati sněm jen ty stavy, které na sněm chodily za feudalismu, nýbrž i třídy nové, poposlanci všech královských měst a zástupcové rolnictva. Rok 1848 nestaví u nás požadavek zastoupení všeobecného, nýbrž jen zastoupení měšťanů a těch, kdo platí daň. Hnutí české, jak napsal r. 1848 dobře Bedřich hr. Deym, směřovalo jen k zlepšení »třídy prostřední a rolnické.«

Zlepšení třídy prostřední a rolnické přinášelo s sebou přirozeně zrušení poddanství a všeobecné vykoupení z roboty, tísňící rolníky především po stránce hospodářské. Otázka poddanství a roboty byla dána do obou petic a otázka ta byla příčinou, proč s peticí, drem Pinkasem stylisovanou, jakož i s vyřízením první petice u nás lidé byli nespokojeni.

Dějiny devatenáctého století vedle hesla svobody znají ještě jedno heslo: národnost. Heslo to pro program český přineslo požadavek rovnoprávnosti národní. Rovnoprávnost Čechů i Němců ve školách i v úřadech byla požadavkem cítěným velice dobře i silně v prvním období hnutí r. 1848, třeba že ne tak mocně jako požadavek o politických právech a pak o poddanství i robotě.

K uvedeným bodům českého programu prvního období r. 1848 přistoupil ještě jeden bod důležitý, a řeknu, speciálně český: »Aby byl znovu pojištěn svazek státní Moravy, Slezska a Čech a aby byl zřízen zvláštní společný sněm pro tyto země« atd. (Čl. 3. a 4.) Touto žádostí program obyvatelstva v Čechách r. 1848 stal se teprve speciálně českým. Ostatní body měrou větší nebo menší žádaly to, co se žádalo v celé střední Evropě. Ale právě proto také, že žádost státního svazku Moravy,

Slezska a Čech etc., byla speciálně česká, byl požadavek ten u nás velice nepatrně pochopován u širších vrstev. Že žádost státního svazku Moravy, Slezska a Čech etc. byla zařazena do programu národa českého r. 1848, toho zásluha přísluší dr. F. A. Braunerovi. Tím ovšem není ještě řečeno, že by dr. F. A. Brauner byl tvůrcem tohoto přání.*) Dr. Brauner zařadil něco do požadavků r. 1848, co sice bylo na schůzi svatováclavské 11. března přijato a v obou peticích propracováno, čeho význam však vrstvy širší v prvním období hnutí r. 1848 u nás nechápaly. Požadavek státního svazku Moravy, Slezska a Čech byl v Čechách něčím nezvyklým, byl to majetek jen několika lidí, patřících většinou ke kruhu Dra. Braunera (Palacký, Havlíček, opposice šlechtická). Požadavkem státního svazku Moravy, Slezska a Čech nemohl býti prodchnut celý národ, který r. 1848 teprve se probouzel k politickému životu, nemohl býti prodchnut proto, že požadavek ten byl více, abych řekl, požadavkem ideálním, pro lid se vzděláním téměř žádným, nebo aspoň nepatrným, málo konkrétním.

To, že ve schůzi dne 11. března roku 1848 byl požadavek onen přijat, mohlo by se uvést i za doklad protimému tvrzení. Kdo ví, jak hlasuje se ve velkých shromážděních, pochybuji, že by fakt toho proti mnění uvedenému užil. Doklad o snesení z 11. března r. 1848 porázejí fakta jiná. V svolání z 8. března r. 1848, které je výplněm všeobecné nálady, o státním svazku se vůbec nemluví, nemáme dokladu, že by nespokojenost se stylisací Pinkasovou první petice byla vznikla pro neurčité formulování tohoto přání, nemáme zpráv, že by rozhořčení při došlém vyřízení první

*) Sr. Vyvrácená legenda Alétheia. II. 145 ad.

petice bylo vzniklo pro nesplnění článku čtvrtého, naopak máme zaznamenáno současně, že vzniklo »zvláště v záležitosti roboty a poddanství« (str. 73 a s. XVIII.) a víme, že kabinetní list z 8. dubna r. 1848 setkal se s nadšeným přijetím přes to, že článek svazku státního mezi Čechami, Moravou a Slezskem zůstal v něm nevyřízen. 22. března r. 1848 vybízel Bedřich hrabě Deym za svolání generálního sněmu koruny české, a jeho vybídnutí vyznělo na prázdno.*)

To všechno jsou doklady, které, myslím, vyvracejí to mínění, že by program státoprávní roku 1848 byl býval citěn celým národem. Roku 1848 je jen kolébkou programu státoprávního a ničím více.

Ještě jeden bod hlásil se do českého programu r. 1848, bod týkající se otázky dělnické. Žádalo se za zlepšení postavení dělníků tehdy u nás, ještě však ne za politická práva pro ně. Ale ani zlepšení postavení dělníků nestalo se článkem českého programu r. 1848. Pro proletariát nebylo r. 1848 v Čechách smyslu, proletariátu se jen u nás třídy ostatní bály, a pokud se bály, že by mohl poškodit prospěchy druhých tříd, potud se o něj zajímaly.

První období hnutí roku 1848 v Čechách je hnutí pro třetí stav, není to hnutí pro stav čtvrtý. A program toho hnutí formuloval nám Dr. Brauner. Jemu zásluha náleží, že myšlenky vše-evropské aplikoval dle velkých zkušeností svých na poměry české, jemu sluší přičísti na vrub veřejné vyslovení programu státoprávního.

Ale nutno znovu upozorniti, že veřejné vyslovení programu, neznamená ještě jeho autorství. Než bohužel pro nedostatek pramenů nemožno dnes rozhodnouti, kdo je autorem našeho programu státoprávního.

---

*) Černý J. M. Boj za právo. st. 42.

Přilohy.

I. — Seznam českých spisů, před rokem 1848. v Čechách zakázaných :

Advocat Zemský aneb dokonalý Gednatel. Praha 1823.

Biblia sacra, To gest Biblj Swatá neb všecka Swata Pisma starého y noweho Zakona w nowě wydana w Berljně 1813.

Biblia sacra, To gest Biblj Swatá aneb všecka Swatá Pjsma, starého y noweho Zákona etc. Bez místa. Leta Páně 1831.

Biblia sacra, to gest Biblj swata etc. W Lypsku 1842.

Biblia sacra, to gest biblj swatá aneb všecka swatá písma etc. W Lypsku 1845.

Blahoslawenstwj Wšem žádagjým. (Přísne zakázáno).

Cesta křžžowá neb krátká Správa o welmi užitečném duchownjm cwjčenjm cesta křžže nazwaném etc. W Hradcy Králowé 1784.

Cyrkew Ewangelicka etc. Leta 1737. Lipsko.

Cythara Sanctorum aneb žalmy Pjsně Duchownj staré y nowě; w Lewocy 1642 w Lypsku 1737 u G. Třanowskyho.

Czlowěka Žiwot a Smrt 1821.

esatek od dawna chwálené Pobožnosti ke cti a slawě Sw. Františka Xaverya etc. w Praze 1771. (Stěží se povoluje.)

Dnj Osm Swatych ku Pomocy a Správě na Čest Božj začínagjnych, k pořadnemu Užíwanj zlate Knihy Sw. Otce Ignácya z Logoli od Kněze Františka Muška, W Praze 1772.

Ewangelium obhageni učenj swatého s Naučenjm a Správou, gak se ti genž geg wyznawagi, take w něm cwičeti musegi, w Berljně 1736.

Hola! Leták. Zakázán 2. května 1832.

Hystorie všeobecného cyrkewnjho sněmu kostnického od B. Royko.

Hystorie hrozna o Gidašowj yškaryotskem kterýž zradil Smrt Krysta Pana etc. Holo(múc) 1751.

Hystorie o těžkých Protiwenstwich Cyrkwe česke hned od Počatku gegiho na Wiru křesťanskou obracenj etc. podle Exempláře Amsterdamského 1756.

Hystorie o těžkých protiwenstwjch cýrkve České hned počatku gegiho na wjru křesťanskau obracenj w Létu P. 894 d. l. 1632. W Hírberku 1844 u Jana Sam. Landolta.

Kancyonaljk We Gmenu P. Gežiše Ručnj domownj a pocestný etc. w Prešpurku 1783. (Nur für Protestanten.)

Kazanj Nabožné ktere w Neděli Swatodušnj roku 1824 držel Blaho M. etc.

Kniha Jozefowa. Sepsana od gistého spatřugjcyho osmnácte stoletj etc.

Knjžka pobožna nowa obsahugicy w sobě otazky, kteri Krystus Pan etc. na doctory wydawal. Holomaucy 1774.

Kochem (M.) Weliky Žiwot Pana a Spasitele našeho Krysta Gežiše. W Praze 1746.

Konfessy Katholicka, Totiž Wyznání prawé Wjry křesťanske všeobecné etc. od J. Horčického z Trpenče etc. w Praze 1782.

Labirynt Swěta a Rag Srdce. Praha 1809.

Marial Lauretanum aneb marianske lauretanske Modlitby, ktere se w loretanskych kaplych etc. w Praze 1741.-1767.

Mléko čisté Prawdy Božj, to gest Katechysmus etc. W Berljně 1814.

Naboženstwj Prawé w paterných důwodech od Počátku Swěta etc. wydano Roku 1782 w Praze.

Napomenutj srdečne k Wystřihanj se papežskeho a k stalemu Setrwanj při lutheranskem Učenj etc. w přirozeny Gazyk přeloženy od Theod. áb Hybla 1745.

Nikodemowo Čtení obsahugicy w sobě newinny a nesprawedliwy Ortel, kteriž Pilat Pontsky na Krysta Gežiše widal etc. w Holomaucy 1764.

Oběť před Bohem aneb modlitby katolické k prawemu užíwánj, gak ráno tak u večer, též při mši a swaté zpovědi s ginými pobožnými modlitbami. W Berlíně.

Obsah Prawdiwj žiwota Rytjře Gindřjcha z Wolfsbruně a od něg oswobozené dwakrát okradene Pany Helenky w roce 1677 w Pardubicich. 1806.

Palkovič (Jiří) Tatranka.

Patek Welki (Zakázáno 26.9.1821.)

Pisně duchownj ewangelitske z Pisem swatych a w nich zawřeného Loži Ucenj složené etc. Roku 1615.

Pisně na Ewangelia nedělnj celeho Roku, spolu na Ewangelia w Pondělj a w Autery welikonočnj a swatodušnj w Praze 1760.

isně dvě nové o milostiwm Wyswobozenj národu českého etc. w Berljně 1773.

klad Spěwu duchownich w kterimžto se nachá-

- zegi Stare etc. s mnohym Prospěchem užiwa od Jos. Millera žittansk. Kantora. (Zakázáno 28. srpna 1782).
- Postylla aneb gruntownj Učenj o člancych Viry křestanské na običegna nedělnj a swatečnj Ewangelia ze S. Lozkeho Mowa etc. přeložena 1729.
- Postylla Česka aneb wykladowe na Epištoly a Ewangelia nedělní y take swatečnj z latinskeho a z německeho gazyku do českého přeložena etc. w Norimberce 1557.
- Postylla slawne Paměti Mistra Jana Husy Mučedníka Božího na Ewangelia, ktera se čtau přes cely Rok we dnj nedělnj etc. kterej gest z Konstancy gsa we Wězenj k Čechům psal. 1564.
- Postylla aneb celoročnj Wykladowé na všechny nedělnj y swatečnj Epištoly též Ewangelia od Kněze Ant. Konjaše etc. w Praze 1756. 3 djly.
- Postylla Skrowna na Ewangelia celyho Roku etc. Nakladem dědictwj S. Wacława. W Praze.
- Požehnánj S. Pobožné a dobře skušené na wodě a na zemi etc. W Berlině.
- Požehnánj domácí. Berlin. (Zakázáno 2. března 1845.)
- Pramen Zdrawy prejšťicy se k Ziwotu věčným; aneb pobožny spusob přjprawy k šťastné Smrti etc. W Praze 1763.
- Přjhody Smutné aneb welmi užitečné Gednánj o Swate Spowědi etc. w Praze 1734.
- Přjhody Radostne O Spowědi to gest: Šťastne skončenj dobře se zpowjdagjcych a kagjcych etc. w Praze.
- Přehled Stručný děgepisu a rozdjlu učenj a náboženstw ewangelického a řjmsko Katolického. 104te etc. wydánj, Nördlingen 1844.
- Prwotnj katolicka, půwodně Ew.-apoštolská W křestanská. W Berljně 1829.

Ptegte se na pjsma u Jana 5. 39. (Zapovězeno 3. listopadu 1835.)

Řjm a dewatenácté stoletj. Zbjrka negnověgšych udalosti cirkewnjch obsahujcj počatek a puwod nowého německého katolického wyznánj we Wratislawi, Lipsku, Dražďanech atd. W Hiřberku u J. S. Landolta 1845.

Royko K. Hystorye welikého sněmu kostnickeho nebo přjběhy Husa. Z německeho přeložena od W. Petryna. W Praze 1785.

Rozgimanj té otázky „Co ga mám činiti, abych spasen byl?“ w Berljně 1823.

Rozmlauwenj Přatelske dwauch Kragane o Naboženstwj Ewangelitskem a Papežskem. (Zapovězeno 1. října 1823.)

Ržečj Šestnáctero kratkych. (Zapovězeno 12. prosince 1834).

Sára, stará Amerikanka. (Zapovězeno r. 1839.)

Šalomouna Ernesta Expuani Naučenj o Puwodu a zrustu Papestwa a spolu s Obranau obnowenj Cyrkwe etc. We Wittenberku 1744.

Škola duchownj křesťanska mladež etc. W Holomoucy 1768.

Slowo v čas o vlastenectví o češtině a o národu českoslovanském s ohledem na spolek německý, zvláště celní. Lipsko 1845.

Srdýčko duchownj od djtek Božjch žádané. Dle Slow ducha Swatyho w Knize Přísłowj Šalomaunowych etc. W Praze. (Zakázáno 4. prosince 1786).

Stjt duchownj pro duši i pro tělo, w nebezpečenstwj wzdy za dobré při sobě nosyt, w Berlíně (Praze).

ráž duchownj kdežto se muže každau hodinu jednoho swateho za Patrona wywołiti etc.

Swatomila Tři dnowé aneb přes tři dni duchownj
Saukromnost k obnowenj ducha w Hradcy Krá-
lowem 1728.

Swětlo katolickeho Učenj užitečné těm an Stjnu
Smrtj sedj, aby w Srdcych gegich wzešlo Slůnce
Sprawedlnosti Pan Gežiš. W Praze 1760.

Tyhoden Spasytedlný aneb krátké wěčného Spa-
senj Spamatowanj, na každý den w Týhodni
rozvržené. W Praze 1754.

Učenj katolickeho Náboženstwj, k užíwanj před
Cwjčenj Křesťanskem w Stare Praze 1764.

Wěřiš že gsi hřjšnk? 1836.

Wyklad summownj a gruntownj celeho Pisma
swateho stareho y noweho Zakona k tomu
z knich, genž slowu Apogrypha s užitečnym
Naučenjm etc. Z německeho Gazyka přeloženj
4. díl 1730.

Wjra Samospasytedlná katolicka dar Božy, a Světlo.
W Praze 1783.

Zákon Nowy Pana y Spasitele našeho Gežjše
Krysta etc. w Berljně 1824.

Zákon Nowý Pána a Spasitele našeho Gežiše
Krysta. Opět s welikau pjlnostj přehlidnuty po-
napraweny a w nowě wydany. Léta Páně 1830.

Zákon etc. Vydání souhlasné s vydáním z roku
1824, bez místa a roku.

Zalař Wěčný pekelny. Od Patera Kochema. Z ital-
ského do češtiny přeloženo. Praha 1701.

Zázrakowé Božj w neyswětěgšj Swatosti Oltařnj od
Kněze Karla Řehoř. Rosignoli z Tow. Gežiš.
W Praze 1744.

Zwěstowánj welké radosti etc. Přísně zakázáno
1. dubna 1837.

(Catalog der verbotenen Werke in slavische
Sprache.) (MS.)

II. — Provolání ke schůzi Svatováclavské ze dne 8. března r. 1848:

Občané hlavního města! Události pařížské probudily ze spánku celou Evropu. Německo chystá se k boji a ozbrojuje své měšťany. Na Vás, občany hlavního města, hledí celá země. Vy musíte vystoupiti ze své pasivnosti a ono právo, jež Vám přináleží, vysloviti. Musíte činem účastniti se záležitostí státních. Musíte takového postavení nabýti, abyste jmění své mohli proti každému útoku ochrániti a především o to všemožně se přičiniti, abyste svobodným a důstojným přetřásáním svých potřeb a záležitostí účastenství národa vzbudili, tak aby národní uvědomění stalo se jméním všech vrstev obyvatelstva, čímž teprv veškeren národ se povznese k inteligenci, k mravnosti a k patriotismu, aby hoden důvěry vládní, mohl jí býti podporou. Občané! toho dosáhnete: I. Řádným, poměrům zemským přizpůsobeným zřízením obecním. II. Svoláním stavů ve spojení s poslanci všech král. měst a zastupitelstvem rolnictva. III. Ozbrojením celého národa. IV. Zrušením censury, kteráž jako mŕša svobodný vývin národa dusí a umořuje. Rozvažte, prozkoumejte vše, občané hlavního města, a shromážděte se dne 11. března o šesti hodinách večer v Svatováclavských Lázních k všeobecné poradě. Tento skutek, občané, jest zákonitý, protože nutný.« (Frič J. V.: Paměti II. 247—248.) Pozvání toto bylo rozšířeno i německy. Německý text, pokud jeho obsah se nám dochoval, je obšírnější nežli české znění. Místo úvodních slov v textu českém »Události pařížské« . . . až po slova »hledí celá země« obsahovalo: »Die Ereignisse zu Paris, die wie ein elektrischer Schlag ganz Europa durchzuckten, haben in Deutschland eine Aufregung

erzeugt, deren Folgen ausser dem Kreise menschlicher Berechnung liegen. Deutschland rüstet seine Heere, Deutschland bewaffnet seine Bürger. Und vielleicht nur zu bald werdet auch ihr in die Lage kommen, kräftig und ernst zu zeigen, dass ihr, eurer Geschichte eingedenk, berufen seid, eure Rechte und Ansprüche geltend zu machen, auf dass euer Patriotismus dem Throne eine feste Schutzwehr sei gegen fremde Invasion. Dabei ist es aber vor allem nöthig, euren Herd zu bestellen, euch im Innern zu kräftigen, damit ihr nicht im Strudel allgemeiner Verwirrung kraftlos versinket. Auf euch, Bürger der Hauptstadt, ist der Blick des ganzen Landes gerichtet, zu euch tönt der Nothschrei eurer Brüder von den Gränzen unseres Vaterlandes herüber, die Zahl der Proletarier wälzt sich wie eine drohende Lawine, die sich stündlich vergrössert, gefahrdrohend übers ganze Land, Handel, Industrie, Gewerbe sind in's Stocken gerathen. Wer soll dann den Besitzenden gegen die Eingriffe der Besitzlosen — und ihre Zahl ist gross — schützen? Wie ist dem allgemeinen Uebel der immer steigenden Noth, die alle Bande der gesellschaftlichen Ordnung lockert, abzuhelpen? Welchen Damm wollt ihr der vielleicht nur zu bald hereinbrechenden Fluth entgegensetzen, welche die Stürme im Norden, im Westen, im Süden immer drohender aufwühlen und vor sich hertreiben? Woher wollt ihr die Kraft schöpfen, den Pflichten der Bürger eines grossen Staates zu entsprechen? Diese Fragen richtet an euch das Vaterland, das Volk, Europa. Und mit der Beantwortung derselben zu zögern, wäre ein Verbrechen, welches auf euch den Fluch der Jetzt- und Nachwelt lader würde. Vor allem müsst ihr dem Namen »Bürger«

jene Geltung verschaffen, die ihm eine weise Staats-einrichtung zuerkennen muss.« Zbytek německého textu souhlasí úplně s textem českým. Aus Böhmen nach Italien. März 1848. Frankfurt am Main 1862 3 ad. Autorem knihy této je Jos. Alex. Frhr. v. Helfert, který, jak sám se přiznává ve spise svém: Joseph Jireček. Wien 1889. 12., použil zde údajů Jos. Jirečka.

III. — V Praze, dne 9. března r. 1848. — Cís. král. městské hejtmanství vybízí, zvláště Čechy, ku klidu.

Návěští. Ježto všechny vzdělané třídy obyvatelův tohoto hlavního města na události cizozemstva jediné onu pozornost obracejí, jakouž tyto nenadálé a neočekávané zprávy povzbuditi musely, kdež jmenovitě povždy vážným se proukázaný stav měštanský bez pobídky veřejným ouřadům se nabídnul, k udržení pokoje a pořádku neobmezeně spolu oučinkovati; hledí jednotlivci vývěškami na zdích a psaními pokojné a pořádné obyvatele popuditi a k sročení vyzvati. Obracují se zvláště k Čechům, zapomínajíce při tom, že právě Češi svou vlast nejvíce milují, a v lásce této a náchylnosti nejméně nakloněni jsou veřejný pokoj rušiti, kteréžto rušení, jenž bez toho jen rychle přecházející býti může, až potud zcela neporušenému obchodu, jakož i práci a přičinlivosti přece ke škodě a ouhoně býti, tudíž právě na pracovní třídu povážlivě oučinkovati by muselo. Uvádějíce tyto pokusy k rušení pokoje k veřejné známosti, budou zároveň proti všem bez toho zřídně zakázaným spiknutím zákonní přípravy opatřeny, jichžto použití však v okamžení zbytečným okazuje, když řádní měšťané a všickni obyvatelé hlavního města v jich přirozeném smyslu pro za-

zachování pokoje, jistoty a pořádku v okrese své domácnosti na to hledí, aby toto v přítomné době obzvlášť potřebné zachovávání se splnilo, aby u jednotlivců přestupek tím lehčeji zamezen byl, budou-li zároveň poučeni, že následkové nepokoje a pobouření pro pracovní a obchod vedoucí třídy v nížádné zemi požehnání a prospěch nepřinesli, ježto pokojné pokračování na dráze zlepšování, svornost, která všechny obyvatele pronikati má, vlasti a rodinnému živobytí jediné oné prospěchy uskutečniti může, jaké v naději lidské vůbec spočívají. Od cís. král. městského hejtmanství. V Praze, dne 9. března r. 1848. (Vydáno německy a česky. Archiv musej. v Praze.)

IV. Seznam požadavků přednesených dne 11. března v Lázni Svatováclavské.

1. Repräsentantenverfassung durch Adel, Klerus, Bürger- und Bauernstand, gleiche Wählbarkeit nach Bezirken, Steuerbewilligung und Gesetzgebung, jährliche Einberufung des Landtags in Prag.
2. Unbedingte Freiheit der Rede und Presse.
3. Verminderung des stehenden Heeres.
4. Sitz der höchsten Behörden in Prag.
5. Aufhebung der Robot, der Patrimonialgerichte, der Landemien und Lehen.
6. Rechnungslegung für alle Staats-Einnahmen und Ausgaben.
7. Verwendung der Staatseinnahme im Lande.
8. Einführung der böhmischen Sprache in Schuler und Gerichten neben der deutschen.
9. Oeffentlichkeit und Mündlichkeit des Gerichts verfahrens mit Schwurgericht.

10. Keine Ausländer zu öffentlichen Aemtern zuzulassen.
11. Bürgergarden mit eigener Wahl der Offiziere.
12. Dass der König wenigstens ein viertel Jahr in Prag residire.
13. Garantie der persönlichen Sicherheit.
14. Vollständige Neuerung des Verwaltungssystems.
15. Freie Kongregation, das ist Versammlungsrecht.
16. Unbedingte Freiheit der Religionsübung.
17. Freies Verwaltungsrecht der Gemeinde. Aufhebung der Kontrolle und Bevormundung derselben.
18. Organisation der Arbeit und des Lohnes.
19. Aufhebung der bisherigen Polizei. Uebertragung derselben an die Gemeinden.
20. Aufhebung aller Accis-Aufschläge.

Schopf F. J.: Wahre und ausführliche Darstellung der am 11. März 1848 zur Erlangung einer constitutionellen Regierungs-Verfassung in der Königlichen Hauptstadt Prag begonnenen Volks-Bewegung und der hierauf gefolgten Ereignisse. Leitmeritz I. 46—47. Že tyto požadavky skutečně tak předneseny byly, jak uvádí Schopf, dotvrzuje i Frič J. V. Paměti II. 258—259., který jich obsah zaznamenává ze svého náčrtku.

V. Návrh první petice, psaný rukou Dr. V. Staňka.

Návrh k adrese:

1. Stejnost národní Čechů a Němcův, škol i služeb.
2. Ústav od r. 1627.
3. Střední úřady v Praze. Ministerstvo odpovědné za své jednání.

4. Pojištění spolku mezi Moravou, Čechy a Slezskem.
5. Samostatnost obcí s vlastním řízením a správou.
6. Odstranění poddanství a roboty.
7. Trpění všech vyznání náboženských.
8. Vyzdvižení všech výsadních (privilegovaných) soudův.
9. Volné volení úředníkův magistrátních. Veřejné a ústné soudné řízení.
10. Svoboda tisku se zákonnou odpovědností ná-
běhův osobních.
11. Osobní jistota před zatýkáním, jestliže nepřed-
chází úřední odsouzení a svatost tajemství
listův dopisujících.
12. Úřady mají být obsazeny takovými osobami,
ježto obou jazykův zemských mocny jsou.
13. Zlepšení zákonův kolkovních, taxovních a zni-
čení akcisu.
14. Uvedení národní gardy čili ozbrojení lidu.
15. Stejný závazek všech stavů k službě vojenské
losováním a kapitulaci na 4 leta.
16. Spolčování a právo k zadávání žádostí.
17. Povolávání stavův k sněmu střídavě do Prahy
a Brna a zastoupení měst královských volenými
vyslanci. — (Originál v archivu města Prahy.)

VI. Návrh první petice psaný rukou Franty Šumavského.

1. Pojištění České národnosti ve všech korun-
ních zemích Českých a úplnou rovnost s ně-
meckou jak ve školách tak v ouřadech.
2. Času přiměřené obnovení České ústavy s př-
pojením veškerých měst a okrsků venko-
ských.

3. Centrální ouřady pro veškeré země České v Praze se všeobecní odpovědností.
4. Pojištění závazku mezi Moravou a Slezskem s Čechami skrze všeobecní stavy a každoroční jich povolání v hlavní město.
5. Zřízení neodvislých soudů okresních, samostatné obecné zřízení, vyzdvižení podanstva a roboty a úplná svoboda každého vyznání, též rušení privilegovaných soudů.
6. Volení magistrátu, městské rady a obecných představených a veřejné oustní řízení soudní,
7. Úplná svoboda tisku (následuje škrtnuté: toliko zákony trestními obmezená), mluvení a učení.
8. Bezpečnost osobní proti zatknutí bez výroku soudního a neporušenost tajemství psaní.
9. Obsazování ouřadů lidem domácím a jazyka českého úplně mocným.
10. Zlepšení zákonů na taksy a kolky a vyzdvižení daně potravní.
11. Zřízení okresních občanských gard.
12. Stejný závazek k službě vojenské všech stavů, najímání vojska losem a kapitulaci na čtyry roky. Právo k shromažďování a žádání. Ochrana řemesla. — (Original v archivu města Prahy)

VII. Porada výboru občanů Pražských dne
12. března 1848. o hodině 5. odpůldne v radnici
starého města v Praze.

Přítomni. pp.: hrabě Albert Deym, Fastr, z Laemmlů, Dr. Fryč, Gabriel, Gábler, Diettrich, Tger, Frc. Pštros, hrabě Frc. Thun, baron Villani, Ávra, Vaňka, Gauč, Batka, Ruprt, Trojan, Šulc, Ÿyšin a Dr. Pinkas.

I. Přednešena úloha totiž žádosti, jichž vypracování výboru uloženo a které za základ mají sloužiti poradě veškeré, a sice:

1. Pojištění České národnosti ve všech korunních zemích Českých a úplná rovnost s německou ve školách i v úřadech atd.
2. Času přiměřené obnovení zemského zřízení totiž ústavu (konstituci) Českou s připojením veškerých měst a okrsků venkovských.
3. Centrální úřady pro veškeré země koruny České v Praze se všeobecní odpovědností, a veřejné oučty.
4. Pojištění závazku Moravy, Slezska i Čech a zastupování jejich pospolitými stavy, každoroční jejich povolání v hlavní město střídavě v Čechách a na Moravě.
5. Zřízení neodvislých soudů okresních, samostatné obecné řízení, vyzdvižení poddanstva i roboty a úplná svoboda každého vyznání, zrušení soudů privilegovaných (tužkou připsáno: vrchnostenských).
6. Volení magistratu, městské rady, obecních představených vůbec a veřejné oustní řízení soudní.
7. Úplná svoboda tisku, toliko zákony trestními obmezená.
8. Bezpečnost osobní proti zatknutí bez výroku soudního a neporušenost tajemství psaní.
9. Obsazování úřadů lidem domácím obou jazyků úplně mocným.
10. Zlepšení zákonů, tax i kolků a zrušení daně potravní.
11. Zřízení okresních a městských občanských gard.
12. Stejný závazek k službě vojenské všech stavů,

najímání vojska losem a kapitulací na čtyry roky.

13. Právo k shromážděním obecním a k peticím. Žádosti tyto mají dle potřeby určitěji proneseny býti.

II. Pan hrabě Frc. Thun oznámil, že volení přijmouti nemůže, by se nezdálo, jakoby snad žádosti tyto pocházely více od oposice pp. Stavů než od měšťanstva.

III. Výbor zvolil sobě Alberta hraběte Dyma (sic) za přednostu, pak Pravoslava Trojana a Dora Gáblera za sekretáře; těmto pak oboum uložil zatím spolu s p. Dorem Pinkasem mladším vypracování žádosti, o níž pak rokováno býti má budoucně dne 14. Března o 4. hodině odpůldne buď zase zde v radnici, buď v sále průmyslní jednoty. Pravoslav Alois Trojan — Vilém Gabler, doktor filos. — Joh. B. Batka — Mathias Vávra — Adalbert Vischin — Anton Schulz — Václav Eger — Anton Veith — J. Halla — Anton Štěrba — Vilhelm Gautsch — A. Deym — Dr. Adolf M. Pinkas — Leopold Lämél — D^{or}. Joseph Fritsch — Peter Faster — Jan Viskoczil — Jarosl. Pospíšil — B. Villani — Dittrich — Franz Vaňka.

(Original v archivu musej. v Praze.)

VIII. Schůzka výboru měšťanův a občanův Pražských v sále jednoty průmyslní dne 16. Března 1848 o 1. hodině odpůldne.

I Uzavřeno, by mládeži universitě (sic) Pražské byla osvědčena spokojenost s chováním veřejším a vyzvána, aby každá fakulta světská i technika vyvolila ze sebe jednoho posluchače, pak švecky dohromady jednoho z učitelův a jednoho

z dekanův, ouhrnem tedy šest osob, které by se připojily k vyslancům s peticí do Vídně k J. M. králi Ferdinandu. — (Original v archivu musejním v Praze.)

IX. V Praze, 16. března 1848. — Výbor měšťanů i obyvatelů Pražských vybízí studující Pražské, aby se se svou deputací připojili k deputaci měšťanů i obyvatelů Pražských.

Velectěným studujícím staroslavné University Pražské. Vážení pánové! Nynější důležité události času daly měšťanstvu Pražskému příležitost poznati, jak velice sobě Vás, velectění pánové! musí vlast naše Česká vážit, a jak mnoho od Vás na časy budoucí může očekávati! Toto ohnivé, svaté nadšení pro krále a pro vlast, s druhé strany pak onen příkladný pořádek, který se při tom od Vás zachovává, ukládají níže-psanému výboru za povinnost, Vám proto své vřelé uznání projevit, i abyste při tom věrně a stále setrvali, za to Vás vroucně žádati. A jakož jste se, vážení pánové, v této rozhodné době v přání svém ráčili spojit se přáním a s prosbou měšťanů i obyvatelů Pražských, z té příčiny usnesl se níže-psaný výbor na tom, abyste i Vy byli oučastni té deputací, kteráž těchto dnů k Jeho Milosti Císařské z města našeho půjde, totiž tak, aby z každé fakulty, z právnické, lékařské, filosofické i z technické, vyvolena byla vždy jedna osoba, krom toho pak abyste sobě dohromady k tomu zvolili jednoho z pánů profesorů, a jednoho z pánů děkanů, z kterékoli fakulty podle svého dobrého uznání, v celku tedy šest osob, kteréžto aby se s našimi pospojili, tak jakož i smýšlením s námi jste spojeni za to snažně žádáme, abyste, když nás již nebud

co svědkové očití mohli vypravovati, kterak nově nyníšší poměry mezi Králem a Pánem, a mezi vlastí náš povstaly i kterak se uvedly v skutek. — Od výboru měšťanů i obyvatelů Pražských, dne 16. března 1848. Vojtěch hrabě Deym, přednosta Pravoslav Alois Trojan, sekretář, Dr. Vilém Gabler, sekretář. (Vydáno česky a německy. Archiv. musej. v Praze.

X. — V Praze 17. března 1848. — Výbor Svato-
václavský oznamuje zvolení členů první deputace
a vykládá článek 3. petice.

Prohlášení. Žádosti zemské, směřující k do-
brému veškeré vlasti, jsou od obyvatelů hlavního města
Prahy v království českém nyní právě sepsány, a leží
v radnici staroměstské i na mnohých jiných místech
v Praze každému k nahlédnutí i k podpisu, aby se
napotom v slavném průvodu podaly milostivému
Králi a Pánu našemu. K tomuto podání svolení
jsou následující měšťané Pražští: Petr Fastr, ho-
stinský, Banzet Bernart, mistr krejčovský, Brabec
Martin a Ditrich František, dřevaři, Eger Václav,
zámečník, Ehrlich Bedřich, kněhkupec, Dr. Josef
Fryč, zemský advokát, Hala Josef, kupec, Pštros
František, koželuh, Krug Josef, obchodník, Leopold
z Lámlu, velko kupec, Reichel František, soukenník,
Seidl Václav, Vaňka František a Vyšín Vojtěch,
sládkové, Veit Antonín, statkář a Vyskočil Jan,
mlynář; potom Pravoslav A. Trojan, úředník za-
stupitelství České královské koruny. Tento vý-
bor vyjede v neděli dne 19. března, v den Sv.
Josefa po mši svaté, kteráž obětována bude
hlavním chrámu Páně Týnském okolo 6té ho-
diny ráno ve zvláštním voze po železnici z Prahy

do Vídně. Jména osob tohoto výboru, jež si vyvolilo samo obecnstvo, ručí již za to, že věrně vykoná svěřené jemu poselství. Aby pak mohl pevně s dobrým vědomím přistoupiti k trůnu krále J. Mti., který nejmilostivější vůli svou již osvědčil, vyzýváme spoluobčany a krajany své zde v Praze i v zemi České vůbec, žádající co nejusilovněji, aby jsouce svým úřadům poslušně poddáni zachovávali vždy dobrý pořádek a v pokoji i svornosti očekávali nejvyššího rozhodnutí. Bůh pak bude žehnati kroky zastupitelů národních i spíše vyslyší Král prosby jejich. Dotčené žádosti jsou již i tiskem u veřejnost vydány: obsahujíť zajisté v jedenácti odděleních všecky hlavní základy obecného dobra, jak obyvatelů městských, tak i vesnických. Co se záležitostí obecných zvláště dotýče, o tom jedná § 3., v kterémžto se prosí: „Aby povoleno bylo samostatné komunální čili obecné zřízení zemské, tak aby osoby magistrátní a představení všech obcí svobodně bývali od občanů samých voleni, pak aby byla úplná veřejnost veškerého jednání v záležitostech obecních; též aby se učinily **dokonalé**, času přiměřené opravy v poměrech **selských**.“

V tomto závěrku jest ovšem také již zahrnuta prosba o usnadnění řádného vykupování se z roboty atd. Každý toto považuj za semeno, kteréžto, jakož doufáme, nepadne na půdu neúrodnou; však povědomo jest každému hospodáři, že není hned po setí žeň; ke sklizení potřeba jest času i přičinění! — Bez datum. Česky a německy. (Archiv musejní v Praze.)—

XI. — V Praze — 18. března 1848. Zemské presidium o konstituci. —

Oznámení. Aby se všem omylům u vykládání pojmu konstitucí předešlo, má se pojem tento tak vysvětliti, že pozůstává konstitucí ze shromáždění rozličných stavův zemských, kteří se k tomu oučelu sejdou, aby se radili o potřeby a žádosti obyvatelů a předkládali usnešení svá zákonnímu potvrzení. Od Čechů se očekává, že uznávajíce vděčně nejvyšší tuto milost pokojností, zachováním veřejného řádu a přísným plněním stávajících zákonů ukáží se hodnými důvěry v ně skládané, kterou posud nikdy nezklamali. — Od českého c. k. zemského Presidium. — V Praze dne 18. března 1848. Rudolf hrabě Stadion, nejvyšší purkrabí. (Německy a česky. Soukromý majetek.)

XII. — Slané, 18. března 1848. — Občané Slánští připojují se k petici Pražské.

Vaše císařská král. Milosti! Události v hlavním městě království Českého, které co zástupce veškerých obyvatelů země na tom se ustanovilo, svému vůbec milovanému králi přání a prosbu národu každého času i v nebezpečných dobách jemu nevyvratnou věrností oddaného vyvoleným výborem ve vsí poníženosti u trůnu jeho c. k. Milosti složití, událostmi těmi i my měšťané lidnatého a Praze nejbližšího města pojeti a nejradostněji pohnuti jsme, an právě také dobrodiní udělené od milostivého krále konstituce nám oznámeno bylo. Naši ouskostnou péči nadhrozcím převratem společenských poměrů král. slovo najednou upo-

kojilo, i s věrnou oddaností očekáváme vyplnění oné žádosti, která základ k štěstí našemu položí, poddané k milovanému králi přivede a takto nerozvížitelný svazek působí; i my tedy slibující péči pro zachování pokoje tímto ve vši poníženosti vyslovujeme oddanost svou milovanému a milostivému králi svému, který blaho svých poddaných a rozkvětání svého království z celého srdce svého žádá. Slané, dne 18. března 1848. V. Scharf, měšťanosta, Vác. Scherz, zkoušený rada, Wassermann, rada, Kar. Henetka, rada, Joz. Mrzlek, návladní, Pav. Landyš, repraesentant, Václ. Hampeis, repraesentant města, Hoch. Mildner, protokolista, Kar. Hubatka, poštovní, Pet. Radnický, měst. lékař, Vil. Nedvěd, kupec, Ad. Halzel, Vojt. Malik, kraj. hojič, V. Brožovský, býv. měšťanosta a mydlář, Jan Klarner, lekárník, Frant. Kučera, perníkář, Ant. Kurzel, kupec, Joz. Michel, koželuh, Voj. Müller, právní, Joch. Pravní, zámečník, Vác. Fehrnich, truhlář, Em. Krügler, pekař, Jos. Chvojiček, stavitel, Joz. Jahn, Em. Bok, kupec, Ant. Vinařický, mistr ševc., Tom. Charvát. — (Opis v archivu města Prahy).

XIII. — V Praze 18. března 1848. — Provolání výboru Pražského studentstva k studentstvu vídeňskému.

Na Studentstvo Vídeňské. — Akademictí bratři! S radostnou hrdostí hledíme k Vám, jimž přáno bylo předcházeti nám skutkem smělým, srdnatým. Vy jste se vrhli rozhalenou hrudí v bouř blesků. Vy jste se postavili v čelo lidu, jak s sluší jinošstvu, které nevázáno posud žádným

ohledy obětovati může život svůj záměrům vznešeným. Studující nesl až posavád nejtrpčeji všeobecnou potlačenost, neboť nebylo mu toliko snášeti nátisk tento: měl i smutný osud před očima, že měl později být snížen za mimovolný nástroj, aby opět jiné potlačoval. Nátisk shora naléhal mu bolestně na mysl, nátisk z dola na srdce: smutný byl osud studujícího. Sláva Vám, jenž jste pozdvihli první hlasu svobody, sláva Vám za příklad, jež jste nám všem dali! Čest a věčná sláva bratřím za svatou věc padlým! Společně s Vámi pláceme nad mohylou jejich, nad ní podáváme Vám rukou svých k věrnému pobratimství. Krví svou utužili pevněji svazek národů Rakouských, smrtí svou osvobodili nejen nás, nýbrž i dobrého a šlechetného císaře našeho. Svobodně může nyní poslouchati srdce své a oblažiti nás. Zajisté že vyslyší prosby naše a konec bude nehodnému poručnictví, jež jsme tak dlouho s nevolí snášeli. Od nynějška budeme prospívati opravdu národu a dostávati úplně povolání svému. Bratři! jasná budoucnost rozvírá se před námi, svoboda ve státu, svoboda ve vědě! Svornost nám dopomáhej zachovati to, čehož vydobyl mužný Váš čin. Opatruj Vás Bůh! V Praze, 18. března 1848. Výbor Pražského Studentstva: Jos. Pečírka, z fakulty lékařské, Vilém D. Lambl, z fakulty lékařské, Edmund Holenia, Hörer der Rechte, Josef Jireček, studující práv, Krása, studující filosofie, Josef Fryč, studující filosofie, Adolf Brádka, polytechnik, Václav Kleinert, polytechnik, Ferdinand Šebánek, bohoslovec, Josef Baudiš, bohoslovec. — (Česky a německy v archivu musej.).

**XIV. — 19. března 1848. — Zpráva o cestě
Pražské deputace**

Hluboce pohnuti opustili jsme Pražské nádraží v ouzkostlivém očekávání, zdaliže oučastenství, jež jsme v hlavním městě shledali, i u venkovského lidu se objeví. Neklamali jsme se, že smýšlení hlavního města měřítkem bude, a že hlas národa nás přesvědčiti musí, jakou půdu tyto nové vidy již byly získaly. V pravdu toho oznámení mohli jsme tím jistěji spoléhati, an připravování smýšlení národu tyto dni ani možno nebylo, avšak již na prvních stacích byli jsme velmi příjemně překvapeni. Četně shromážděný venkovský lid uvítal nás s přáním a jásáním. Po stranách dráhy řadily se nepřetrženě četní zástupcové, vesměs svátečně oblečení, a mnozí z nich již národními barvami ozdobeni. Hudební sborové hráli národní chvalo zpěv; byloť nejradostnější hnutí na všech obličejích, a mnozí přišli zajisté velmi zdaleka, aby průvod pozdravili, neboť na všech stacích bylo prázdné vozy viděti. Když pak se konečně svolání Pražského měšťanského výboru z vozů mezi lid rozhodila, drali se o listy a oblehli takměř úplně přístup k nim. Prokazování radosti bylo poněkud velmi důvtipné. Tak podala v Běchovicích malá roztomilá holčička, oděna v národní barvy, veškerým vyslaným na stříbrném talíři čerstvé myrtové ratolestě; staré známé viděli jsme tlačiti se k vozům a přicházejícím ruce podávati. První slavný výjev byl v Poděbradech, kde deputaci s národní korouhví v nádraží nás očekávala, a mladý jeden muž nás dlouhou řečí přijal. Fast mohl sotva přijíti k tomu, aby mu odpověděl ježto parní vůz tak rychle odjížděl, že jen Adre ještě odevzdána byla. Ještě slavnější uvítání vša

bylo v Kolíně, kdežto pořádkové se svými korouhvemi postaveni byli a při hluku hmoždířů troje deputací průvod pozdravily. Nejrozhodněji vyjádřila se Kutnohorská deputací, jejíž řečník v nadšené řeči ujišťoval, že odhodláni jsou krví i životem vydobytou svobodu zachovati a zastávati. Za Pražskou deputací odpověděl Fastr a dal i israelitskému vyslanectvu, podavšímu přístupující adresu, nejpotěšitelnější a uspokojující ujištění. Rovně tak slavného přijetí dostalo se nám v Pardubicích, kdežto nás cechové se svými korouhvemi s magistrátem a duchovenstvem v čele při hřmění hmoždířů v nádraží očekávali.*) S obzvláštní radostí pozdravili jsme jednoho ze staré vlastenecké obrany, našeho milovaného Dra Pichla, kterýž deputací až do Třebové sprovodil. Též purkmistr Přeloučský pozdravil průvod vážnou řečí. V Záměrkách očekával nás oběd, při kterémž nadšené přispitky pro krále, národ a vlast při jásotu četně shromážděného Vysokomýtského měšťanstva zaznívaly. Náš cestovní maršálek Kurg dal zde na jevo první zkoušku činnosti své, pronesl přispitek na říditelství severní dráhy, jenžto s nejvyšší volnomyslností přepravu deputací tam i nazpět dobrotitivě obstarala, s nímžto všickni přítomní souhlasili. Provázení že-

*) In Pardubic wurden der Deputation folgende Verse überreicht:

Píseň Čechů.
 Sláva Ferdinandu Králi!
 Tak zní věrných Čechů zpěv.
 Kdyby světy vrahů vstali,
 Zachvátí je Český Lev.
 Krále ctného vůle milá,
 Na Čechy když zavolá —
 Česká věrnost, Česká síla —
 Ha, kdo pak těm odolá!?

hnáním a přáním davu jeli jsme dále. U Choceňského nádraží u vchodu průkopu pomněli jsme na nešťastného vrchního inženýra Pernera, výborného to vlastimila, jehožto vzpomínce jsme zvolání pronesli, s kterýmžto všechen lid souhlasil. V Oustí nad Orlicí byla větší část domů konstitučními prapory ozdobena, hřímání z hmoždířů pozdravovalo nás mezi svoláváním »Sláva« nadšeného lidu a znění národní hymny. Nedbajíc na déšť, jenž již při vyjetí ze Zámrska se lil, shromáždil se lid v nesmírném počtu, i zde byla učiněna řeč a opětována. Pohled na národní kokardy čili znakovky potěšil nás nevýslovně; honosit se jimi již každá řáda. (Abychom Pražany jak jen možno rychle o uvítání naší deputací po cestě zpravili, sepsali jsme tyto zprávy ve vozci (Waggon) a je z Třebové redakto- rovi zaslali; zejtra pokračování). — (Bohemia 21. března 1848. Německy a česky.)

**XV. — Ve Vídni, 20. března 1848. — Zpráva
o cestě Pražské deputace**

Ve Vídni. 20. Března, 7 hod. večír. Dle mého slibu sděluji Vám zprávu o naší cestě co deputovaní. Z Běchovic až do Olomouce nalezli jsme na všech stanovištích tisíce sedláků, deputací pohraničných měst, všude plesání, které se vidět musí, nemohouc popsáno býti. Ze Zámrska vyjevše přšlo silně, nicméně bylo všude množství rolníkův shromážděno, jichž žehnání nás i prosby naše sprovázelo. Ouředníci od železné dráhy, kteří při prvním dráhy otevření byli s sebou jeli, vyprávěli, takového rozrůceného, radostného uvítání že se ještě žádnému parotahu nedostalo. V Olomouci, kde jsme přeno-

covali, byli jsme od studentů uvítáni, kteří děkana Fišera a studentského deputovaného s hořčími pochodněmi pěšky provázeli a nás mnohonásobným Sláva vyvoláváním poctili. Fastr a Trojan mluvili okny s mládeží česky i německy, jakož dříve s rolníky. Dnes ráno opustili jsme Olomouc a přijeli o 1. hodině do zdejšího nádraží, kde nás sborové slovanských studentů, Češi, Moravani, Chorváci, Illyrové s jásáním přijali; všickni byli ozbrojeni, řeči se střídaly, po půl druhé nastoupili jsme pěšky po dvou, v čele bílý prapor se slovy »Sláva« a předcházejícími několika studujícími na koních, cestu do hradu, abychom ministru Kolovratovi poklonu svou učinili a prosbu o audienci u Jeho Milosti přednesli; byliť jsme velmi dobrotvivě přijati a připovězeno nám, že Jeho Milost nás zejtra, nejdéle pozejtří k audienci obešle. Poslední novina jest přiložené oznámení, jakož i zodpovědné ministerium. Ouředně není ještě nic pronešeno; hraběte Kolovrata jmenují předním ministrem, Fiquelmonta vojenským, Pillersdorfa vnitřních, Taffa právních, Kübeka finančních záležitostí, jsou to vesměs vládní muži. — (Bohemia 22. března 1848. Německy a česky.)

XVI. — Protokoll der Prager Deputations-Versammlung abgehalten im Matschagger Hof am 21. Maerz 1848 angefangen um 9 Uhr V. M.

Herr Reichel — Ehrlich, — Wiskotzil — Wanka — Wischin — Brabetz — Veith — Dr. Fischer — H. Dietrich — von Laemel — F. Pstross — Eger — Em. Zdekauer — Seidl — Pinkas — H. Dr. Trojan — H. Faster.

Herr Dr. Trojan führt den Herrn Hof Commission Rath von Schmidt ein, welcher die Versammlung zu einer Besprechung Abends um 6 Uhr zu dem Herrn Grafen von Breuner einladet.

Werden sich einige Mitglieder ohne offic. Charakter zur freundl. Besprechung dahin verfügen.

II. Herr Faster theilt mit, dass der Fürst Windischgrätz die Deputation einladen liess, die Einladung aber einstweilen nicht angenommen wurde.

Einstimmig genehmigt.

III. Geschäftsordnung: um 9 Uhr Morgens alle Tage Conferenz, um $\frac{1}{6}$ Uhr abermaliges Einfinden im Conf. Zimmer und offenes Protokoll zur allgemeinen Einsicht.

IV. Hr. Faster berichtet mit H. Dr. Pinkas, dass Se. Excellenz der Hr. Graf Kolowrat der Deputation die Stunde angeben werde, in welcher denselben Morgen einige vorläufig zu besuchen hätten und sodann wann die Audienz bei Sr. Maj. selbst ebenfalls morgen Statt finden wird.

V. Der Herr Dr. Peithner Mitdeputirter der kgl. Stadt Pilsen ersucht um seinerzeitige Repartition der Reise- und Aufenthaltskosten um deren Bestreitung aus der Gemeinderenten der von ihm vertretenen Stadt einleiten zu können.

Wird seiner Zeit berücksichtigt werden.

VI. Josef Edler von Schmidbauer überreicht der Deputation 8 Exemplare der von ihm verfassten und durch den Druck veröffentlichten Broschüre: »Die unveräußerlichen Menschenrechte!«

Mit Dank angenommen für das Comité resp. Deputation.

Um 4 Uhr Morgens wurde eine briefl. Mit

theilung unter Adresse des Graf. Alb. Deym nach Prag eingesendet.

VII. Einige Slowaken begrüßten uns herzlich und legten uns ihre Angelegenheiten ans Herz.

VIII. Morgen um 10 Uhr im gewöhl. Audienzsaal bei S. M. zur Audienz — Ausgerichtet vom Hofrath Eckert aus dem Bureau des Gf. Kollowrat. Um halb zehn zu seiner Ex. dem Gf. Kollowrat.

Bouquoi, Khevenhüller, Fr. V. Deym Robot geschenkt berichtet vom Hofrath Bar. Eckert.

IX. Herr Baron Neuberg zum Besuch gekommen. Theilt mit, dass Gf. Kollowrat Ministerpräsident ist; am 30. März Landtag in Prag mit bürgerrepräsentation, dasselbst (!) wird eine Deputation gewählt und instruiert zur allgemeinen Congregation in Wien.

X. Die Bürgen von Hohenstadt danken für die von der Prager Deputation geäußerten brüderlichen Gefühle u. bitten die Rückkehr derselben anzuzeigen, um persönlich danken zu können.

Für heute wurde das Protokoll geschlossen; am 21. März 1848 4 Uhr Abends Fester — Praw. Trojan — Krejčí. — (Original v archivě musej. v Praze.)

XVII. — V Praze. — 27. března 1848. — Program k slavnému přijetí vyslancův měšťanstva Pražského. —

Ve vnitřním a zevnitřním nádraží rozestaví se arší měšťanské gardy po obou stranách do řady, přivítají pp. vyslance s hudbou.

Rány z hmoždířů dají znamení, kdy pp. vyslancové přijedou, načež hned všemi zvony v městě zvoniti se bude.

Když pp. vyslancové z nádraží ven na ulici vystoupí, přivítání budou ode dvanácti k tomu vybraných panen.

Sbor sv. Václava před bránou, kterou se z nádraží do města vychází, postavený, povede pak deputaci do města až před sochu sv. Václava na sv. Václavském náměstí, kde se opět do řady postaví. Za deputací půjdou oudové výboru měšťanstva, potom rodiny všech pp. vyslanců a oudů, nadzmiňených dvanáct panen a hosté z Vídně s sebou příšlí. Zvláštní oddíly študentských sborů provázeti budou průvod tento po obou stranách. Závěrek průvodu činí sbor konkordie. Od nádraží skrz hiberňáckou ulici, Kolovratskou třídu a přes náměstí sv. Václava až k soše sv. Václava budou všichni sborové študentův špalíry dělati, až pokud vystačí; k nim se připojí dále setniny národní gardy, které až k samé soše se svými špalíry vztahovati se budou.

Študentští sborové, pokud od nádraží až k havířské ulici dosahují, mají se, jakmile průvod s pp. vyslanci přešel, hned v havířské a železné ulici až k staroměstské radnici opět do špalířů postaviti.

Před sochou sv. Václava prohlásí jeden z pp. vyslancův s sebou přivezenou odpověď Jeho Milosti Císařské, načež slavné Te Deum zpívati se bude.

Když toto skončeno bude, odebere se celý průvod v tom samém pořádku se sborem konkordie v čele, a sborem sv. Václava ze zadu přes sv. Václavské náměstí, Kolovratskou třídu, havířskou a železnou ulicí na staroměstské náměstí

před radnici, kde již starší gardy, které zatím z nádraží rovnou cestou sem přitáhly, v šiku státi budou. Sbor sv. Václava i sbor konkordie tu k nim přirazí, a sestoupí s nimi do čtverhranu okolo tribuny, s které pp. vyslancové závěreční řeči k národu držeti budou.

Ku konci všechny starší a nové gardy jakož i ozbrojení sborové studentův před měšťanskou hlavní strážnicí defilovati budou, a odtáhnou k malému rynečku.

Večer osvěcení celého města. — Od výboru měšťanského. — V Praze, 27. března 1848. — Em. Zdekauer. — (Česky a německy v c. k. univ. knihovně.)

XVIII. — V Praze. — 29. března 1848. Zemské Praesidium opravuje znění vyhlášky Pražského magistrátu, obsahující vyřízení první petice. — Oznámení.

Ohlášení Pražského Magistrátu od 27. března 1848. obsahující odbytí žádosti obyvatelův Pražských, není stejně znějící s onými (sic) výtisky téhož odbytí, kteréž vyslancům Pražským ve Vídni do rukou dány byly a z c. kr. státní tiskárny pocházejí.

V ohlášení Pražského Magistrátu zní totiž odbytí prvního žádosti článku takto :

»1. Vyměření Českého zřízení zemského C. II. o užívání Českého jazyka má tam, kdež až potud zouplna ve skutek uvedeno nebylo, svůj úplný průchod míti se zvláštním zřetelem na potřeby národu ve školech (sic) a ve vladařských ouřadech i místech, a kdež stává užívání tomu protivného

aneb předpisův, s tím se nesrovnávajícíci, má to zdviženo býti.»

Naproti tomu znějí výtisky vyslancům doručené z ohledu prvního žádosti článku :

»1. Ustanovení Českého zemského zřízení C. II. strany užívání jazyka Českého mají se vsady, kde se dosavad úplně nezachovávala, obzvláště ohledem na potřeby národní ve školách, v úřadech a v soudech veřejných dokonale vyplňovati, a kdekoli by naproti tomu jednati v obyčej bylo přišlo aneb kdekoli by stávala nařízení tomu odporná, vše to hned zrušeno budiž.«

Tato uchýlka dá se tím vysvětliti, že text odbyti prvního žádosti článku, po odjiti ouředního sdělení téhož z Vídně do Prahy, kde v ohlášení Magistrátu byl přešel, tam opět u nejvyššího místa změněn byl.

Poslednější text tedy ve výtiscích ze státní tiskárny vyšlých jest za pravý k považování. Přivádím toto k veřejné známosti a nechávám zde zároveň text potažlivých ustanovení Českého zemského zřízení následovati :

»C. II.«

»A poněvadž tomu milostivě chtějí Ráčíme, aby Řeč Česká a Německá v Našem Dědičném Království Českém zároveň průchod a vzrůst svůj měla: Protož Spisové buď v České nebo Německé Řeči podávání býti mají, na takový však způsob, aby kdež vědomé jest, že Obviněný Německé Řeči povědom není, žaloba na České, a když České Řeči není povědom, tehdy v Německé, a když Obviněný rozený Čech anebo Němec není, v jedné nebo druhé Řeči (tím vším způsobem, jakž svrchu o Řezaných Cedulech dotknuto jest) dodána, a to potom v též Řeči až do skončení Pře procedir

váno bylo, A v takovém Processu tak dobře při soudu Zemském, jako při Dckách Zemských žádnou jinou Řečí nic podáváno, jednáno a konáno býti nemá. — Od českého cíś. král. zemského Presidium. V Praze dne 29 Března 1848. — Hrabě Stadion. — (Vydáno německy a česky. C. k. veřejná a univer. knihovna v Praze.)

**XIX. — V Praze. — 31. (?) března 1848. —
Vlastenci města Prahy vybízejí vesničany
k zbrojení.**

Milí vesničané a bratři! Že nám Čechům od našeho krále konstituce udělena jest, v které celý národ právo míti má, své záležitosti na sněmě zemském skrze své vyslance, neb zástupníky ve spojení s vládou zpravovati, a že vláda sama v konstituci nic bez vědomí neb vůle národa činiti nemá, bude Vám nepochybně již povědomo. Ale tato konstituce neb zemské řízení tak jak z Vídně tyto dny přinešena byla, přání Pražanů zadost nečiní, an tito chtěli sedláka podanských svazků zproštěného volným občanem míti, pak by na zemském sněmu postačitedlné právo měl sedlský stav skrze své posly zastupovati, své dobré vyhledávati a proti křivdě se hájiti. Mimo to chce Praha, by na sněmu zemském národ vše sobě rovno v radě seděl, nikoli panstvo a jen některá města královská, jakž tu posud bývalo, an pánové, baroni, hrabata a knížata, pak královská města pro svůj příliš malý počet na sněmě posud pro národ pranic jiného nečinili, jen že daně každoročně králi povolovali. Dle z Vídně přinešené konstituce měli se na sněmu panstvo a poslové královských měst sjeti, by o nový řád zemský rokovali.

Praha ale zamýšlí sněm panstvu z rukou vzíti, a národu samému do rukou dáti, tím chce, aby národ sobě zemský řád sám uspořádal dle svého prospěchu, a král aby se řídil sněmem.

Protož Praha nyní zasílá do Vídně novou žádost, by zřízení nového pořádku vláda místo panstva národu postoupila.

Milí vesničané a bratři naši, doba k ulehčení Vašeho břemene jest tu, by však v této nad míru velké době žádné bouře a zmatky po zemi naší milé vlasti nepovstaly, a mezi tím nám rozliční nepřátelé škoditi nemohli, prosíme Vás pro Boha a lásku k vlasti, ozbrojte a cvičte se rychle ve zbrani, byste se proti všem nepřítelům, nechtě na nás odkud koliv přijdou, hájiti a dobrý pořádek mezi sebou udržeti mohli. K chudým se laskavě mějte, a je těšte, že také o ně pečováno bude, jak mile pořídíme, a při tom je ve jménu Prahy napomeňte, by v bázni Boží a v pokoji čekali, a ku Pánu Bohu se za nás pomodlili, by nás na naší cestě k úplnému dosáhnutí svobody pro náš národ milý dobrotivě vedl.

Krajané milí, zbírejte síly vaše, jako my zbíráme naše, nevěřte pletichám, jež nepřátelé svobody proti konstituci kují, chraňte se všeho sváru mezi sebou, by žádná krev marně netekla, an nevíte, kdy ji vlast od Vás požádá. Ostatně se ve všem dle příkladu Prahy řiďte, a nás v bratrské lásce chovejte. Bohu vás krajané a bratři milí poroučíme. —

Každý, jemuž tento list do ruky přijde, neváhej obsah jeho svým sousedům pro dobro vlasti zdělit. — Od vlastenců města Prahy. — (Česky v archivu musej.)

XX. — Ve Vídni. — 3. dubna 1848. — Návrh kabinetního listu ze dne 8. dubna 1848.

Znění kabinetního listu ze dne 8. dubna německé s poznámkami od dvor. rady Kletzanského a Pillersdorffa pro překlad do češtiny určené jest v archivu musejním. Dr. Trojan přičinil tuto poznámku: »Po předběžném vyjednávání s min. bar. Pillersdorffem sestavil jsem k vyzvání jeho a k úradě druhé pr. deputace tento návrh dle původního jeho znění (písmo) ke král. odpovědi. Návrh ten byl z našeho konceptu (jejž mám v ruce) zde Klecanským na čisto přepsán pro vládu (jak svědčí poznamenání úřední na počátku strany první), pak základem opětného celodenního společného vyjednávání našeho v ministerstvu, načež vláda změnila dílem také vůli naší některé články — proti vůli hlavně čl. 4.; změny jsou tu napsány rukou dvor. rady Klecanského, tehdejšího referenta v zálež. král. českého; Pillersdorf sám připojil na konec větu závěrečnou se svým podpisem a odevzdal mi celý spis pro překlad, při němž pomáhal nám vedle Dra. Gabriela již také Fr. Lad. Rieger, jenž právě večer na to do jednání přibyl z cesty vlašské do Vídně. To dle živé paměti potvrzuji pro paměť další. Dr. Trojan etc. 15./10. 1871.

Prvopisní vyhotovení toho ministr. vynešení odevzdal jsem při návratu deputace hned Dru. Václ. Vaňkovi co tehdy purkmistru pražskému k uschování.«

Trojanův návrh kabinetního listu chová se také v archivu musejním. Proti odpovědi skutečně vydané jeví odchylky dosti hojné. Zní:

»Nachdem sich über den Sinn des a. h. Kabinetsschreibens vom 23. März l. J. in Betreff der

Petition der böhmischen Deputation in mehreren Punkten Zweifel ergaben, so dürfte in Folge einer neuerlichen Petition nachstehendes Manifest zur Beruhigung der böhmischen Nation dienen:

1. Die böhmische Nationalität sei in den böhmischen Kronländern: Böhmen, Mähren und Schlesien durch vollkommene Gleichstellung der böhmischen Sprache mit der deutschen in allen Zweigen der Staatsverwaltung und des öffentlichen Unterrichtes als Staatsgrundgesetz garantirt.

2. Zum Behufe der im Patente von 15. März l. J. in Aussicht gestellten Berathung über die dem österreichischen Kaiserstaate verliehene Constitution wären alle Provinzialstände unter gleichmässiger Berücksichtigung aller Volksinteressen demnächst hiezu berufen; Unter den Provinzialständen wäre aber namentlich für die zur böhmischen Krone gehörigen Lande eine alle Interessen des Landes umfassende gleichartige Volksvertretung auf der breitesten Basis der Wahlfähigkeit und freien Wählbarkeit mit dem Rechte der Gesetzgebung und Steuerbewilligung zu verstehen, so zwar, dass also schon an dem nächsten böhmischen Landtage in Prag, welcher dem bevorstehenden allgemeinen Reichstage der österreichischen Monarchie voran zu gehen hätte, folgende Personen mit gleichem Stimmrechte theilnehmen sollten:

a) Alle diejenigen, welche bisher in den Landtag eingeführt waren;

b) Die königl. Hauptstadt Prag habe zwölf Vertreter aus dem Bürgerstande zu wählen;

c) Jede der übrigen königl. Städte des Königreichs habe wenigstens Einen Deputirten dahin abzusenden, wenn nach den weiteren Bestimmungen nicht mehr Deputirte auf sie entfallen (lit. e);

d) Jede andere Landstadt, welche wenigstens 4000 Seelen zählt, habe das Recht Einen Deputirten zu wählen;

e) Übersteigt die Bevölkerung einer Stadt die Seelenzahl von 8000, so möge sie den Landtag mit Zwei Deputirten beschicken;

f) Die Prager Universität sei durch den jeweiligen Rector Magnificus und überdiess jede Facultät derselben so wie die Technik je durch Einen Deputirten vertreten;

g) Im Uebrigen habe jedes Bezirks-Vicariat, deren 114 in Böhmen bestehen, mit Ausschluss der bereits vertretenen Städte desselben, je Zwei Deputirte zu wählen und in den Landtag zu schicken. —

Zur Wahl sei am Lande Jedermann berechtigt, welcher eine Steuer zahlt, in den Städten aber jeder Bürger.

Zur activen Wahlfähigkeit werde das zurückgelegte 25te Lebensjahr erfordert. Die passive Wahlfähigkeit hingegen sei durch die Landeseingeburt und durch ein Alter von mindestens 30 Jahren bedingt. In beiden Beziehungen mögen aber von der Wahl und Wählbarkeit ausgenommen sein: alle Curanden, Cridatare, so lange nicht ihre Unschuld durch ein gerichtliches Erkenntniss sicher gestellt ist, und alle jene, welche wegen eines Verbrechens aus Gewinn- oder Rachsucht, oder wegen einer gleichartigen schweren Polizeübertretung in Untersuchung gestanden und nicht für schuldlos erklärt sind. Die näheren Bestimmungen und allfälligen Modificationen dieses provisorischen Wahlgesetzes möge seiner Zeit der) zusammengesetzte böhmische Landtag berathen und gemeinschaftlich mit der Regierung definitiv aufstellen.

3. Den böhmischen Kronländern werde für ihre eigenen inneren Angelegenheiten ein eigenes verantwortliches Ministerium und die Organisirung administrativer Centralbehörden für dieselben mit dem Sitze in Prag auf die Zeit hin zugesichert, wenn die Vereinigung Böhmens, Mährens und Schlesiens bewerkstelligt sein wird, indessen wären für Böhmen auf jeden Fall mindestens eigene verantwortliche Centralbehörden und insbesondere ein eigener oberster Gerichtshof in Prag sogleich zuzusichern.

4. Was die eben gedachte Vereinigung der böhmischen Kronlande betrifft, geruhen Se k. k. Majestät die engste Verbindung Mährens und Schlesiens mit Böhmen behufs der gemeinsamen Leitung und Besorgung ihrer inneren Angelegenheiten mittelst eines gemeinschaftlichen jährlichen Landtages in der Voraussetzung hiemit zu genehmigen, dass sich die Bevölkerung dieser Länder dafür erklärt. Durch kräftiges Zusammenwirken des böhmisch-mährischen Landtags mit dem allgemeinen Reichstage in allen, die Gesamtinteressen des Kaiserstaates betreffenden Anliegen — wie zu B. in Kriegs-, Zoll-Sachen u. d. gl. Angelegenheiten möge der stete unauslöslliche Verband der zur böhmischen Königskrone gehörigen Länder mit der österr. Gesamtmonarchie befestigt werden.

5. Die Aufhebung der privilegierten und Patrimonialgerichte, die Einführung unabhängiger Bezirksgerichte, öffentliches und mündliches Verfahren, so wie die Aufhebung des Unterthanverhältnisses werde zugesichert und die näheren gesetzlichen Bestimmungen hierüber wollen auf d. böhm. Landtag verwiesen werden. Wegen gänzlicher Aufhebung der Robot ist bereits laut Patents v

28. März 1848 die Verfügung getroffen. Die freie Religionsübung aller dem Staate nicht gefährlicher Culte werde zugestanden; Eine der Zeit und den Lokalverhältnissen angemessene bürgerliche Stellung der Juden in Böhmen möge einen eigenen Gegenstand reiflicher Berathung am böhm. Landtage bilden.

6. Eine selbstständige Gemeindeverfassung mit eigener Vermögensverwaltung und freier Wahl der Beamten werde zugesichert, die gesetzlichen Bestimmungen hierüber aber gleichfalls auf den (böhm.) Landtag verwiesen.

7. Dem Wunsche nach Pressfreiheit ist bereits durch das Patent vom 15. März l. J. entsprochen und die Erlassung eines Pressgesetzes wird durch Vermittlung des böhm. Landtages in Verbindung mit dem Reichstage zu Stande kommen. Inzwischen sollen die allenfalsigen Verletzungen der noch bestehenden Strafgesetze durch die Presse über Ansuchen des königl. Fiskus oder des verletzten Privaten vor dem böhm. Landrechte unter Beiziehung von drei unabhängigen Standesgenossen mündlich und öffentlich verhandelt und abgeurtheilt werden.

8. Zum Schutze der persönlichen Sicherheit werde jede polizeiliche Verhaftung untersagt, den Fall der Betretung im Begehen eines Verbrechens oder einer schweren Polizeiübertretung ausgenommen. Zur Fassung eines strafbehördlichen Beanzeigeungsbeschlusses mit Verhaft wäre die Beiziehung dreier beeideten Beisitzer aus dem Stande der unabhängigen Staatsbürger anzubefehlen. Die Unverletzbarkeit des Briefgeheimnisses ist bereits angeordnet.

9. Die a u s n a h m s l o s e Besetzung aller Aemter Böhmen durch Inländer, welche beider Sprachen

gleich und vollkommen mächtig sind, wäre von nun anzubefehlen.

10. Die theilweise Aufhebung und Ermässigung der Verzehrssteuer ist bereits verfügt worden. Jedoch wäre aber für Böhmen insbesondere noch die Verzehrssteuer und der städtische Gemeindezuschlag auf Brod, Korn und Kornmehl ganz aufzuheben und für Bier einstweilen zu ermässigen. Die Revision des Stempel- und Taxegesetzes ist bereits zugesichert worden. Die gänzliche Aufhebung der Verzehrssteuer und Einführung einer anderen gerechten und zweckmässigen Besteuerung wäre an den böhm. Landtag und von da an die allgemeinen Reichstände zu verweisen.

11. Die Nationalgarde in Böhmen sowohl für Städte als auch für das flache Land ist bereits durch das Patent vom 15. März 1848 genehmigt. Die vollständige Bewaffnung derselben wäre anzubefehlen und bezüglich des Gesetzes hierüber für Böhmen die Vorschläge aus Prag und Böhmen abzuverlangen.

12. Die Wünsche in Hinsicht des Militärstandes finden schon in dem a. h. Kabinetsschreiben vom 23 t. r. M. einstweilen ihre zulässige Erledigung.

13. Freies Petitionsrecht wurde bereits bewilligt; eben so wäre auch das freie Associations-Recht noch klar zu gewähren und nur dessen Regelung dem Landtage vorzubehalten.

14. Für die gründliche Ausbildung und für eine ausweichende, lohnende Dotation der Volkslehrer, böhmischer wie deutscher, aus Staatsmitteln wäre sogleich Sorge zu tragen. Der Bitte um eine zweckmässige, reelle Bildung befördernde Einrichtung der Gymnasien wäre durch einen neuen Studienplan zu entsprechen.

15. Die Genehmigung der von der Prager Universität und Studentenschaft unter der 15. v. M. ausgestellten und Sr. k. k. Majestät am 22. v. M. überreichten Petition dürfte nicht zu verweigern sein, doch aber den Gegenstand einer abgesonderten Erledigung ausmachen.

16. Die Beeidigung des gesammten Militärs und aller Staatsbehörden auf die Constitution möge nach dem Beispiele anderer Staaten ohne Verzug anbefohlen werden.

Hiemit erhalte (somit) auch die zweite Petition vom 29. v. M. l. J. ihre Erledigung.

(Original v archivu musejním.)

XXI. Referát Dra Trojana jménem II. deputace pražské u ministra bar. Pillersdorfa ve Vídni dne 3. dubna 1848 přednesený, k odůvodnění svých návrhů k vyřízení II. petice.

Že český národ v posavadních člancích petice řídil se jen vlastním pocitem potřeby a hlubokým přesvědčením o časové vhodnosti i oprávněnosti požadavků, vysvítá z toho, že články tyto již dne 11. března t. r. před Vídeňskými událostmi byly veřejně odůvodněny a usnešeny, pak J. Cís. Král. Veličenstvu předloženy.

Národ český jest tedy již z předu prost všeho podezření, že by chtěl snad nesnázi, v jakých vládá se nalézá, k svému prospěchu jen zneužítí.

Že ty v oněch člancích sestavené potřeby jsou pravými národními potřebami, ježto se všeobecně pocítují, toho důkazem jsou nejen veřejné listy české v obou řečích, nýbrž i tisíce a tisíce podpisy opatřená prohlášení měst a okresů, připojená ku

petici první; taktéž nadšené uvítání, jakého dostalo se ve všech českých a moravských krajích první deputaci na cestě do Vídně i zpět, dokazují nezlčenou naléhavost národních potřeb našich; tomu nasvědčuje neméně ono všeobecné zimničné rozehřívání a napjetí, s jakýmž bylo v českých krajích, zvláště ale v Praze hleděno vstříc Nejvyššímu vyřízení oněch 14 artikulí. K návratu první deputace byly všude pořádány slavnosti národní, jaké vylučovaly každou pochybnost, že by úplné vyslyšení přednesených proseb bylo zbouřené mysli vesměs utišilo, národ v jásot uvedlo a důvěru k vládě vzbudilo i upevnilo.

Že ale všeobecná radost po vyhlášení Nejvyššího kabinetního listu náhle utichla, že veřejné mínění z čista jasna zvrátilo se v hrozivé jitrění, proti němuž všeliké usilovné pokusy konejšících vyslanců zůstávaly dlouho bez účinku, ano že i tito sami již již všeobecné důvěry pozbývali — toho příčinu lze jediné hledati ve způsobu a obsahu, jakýmž petice vyřízena byla.

Nejvíce bylo nápadno a vzbudilo nejpovážlivější demonstrace, že vyřízení neodpovídá souhlasně a jasně na žádný z jednotlivých článkův petice, celé vynešení stalo se rozličnými dvojsmyslnými klausulemi neurčitým a nespolehlivým, ježto i tam, kde zdá se povolovati, činí to závislým na možnosti, přípustnosti atd. Dovolávání se jistých starých předpisův (»obnoveného zřízení zemského«) vzbudilo jen trapné vzpomínky, zvláště an všeobecně je známo, že c. k. vláda sama několikráte popírala platnost jejich.

Nejvíce pak znepokojuje každého, kdo n patří k některému z těch »stavů« máločetných středověkými výsadami opatřených, že zdá se, jak

by jen dosavadním stavům vyhrazeno bylo konečné rozřešení všech těch dotčených vysoce důležitých otázek, i způsob vyplnění Císařského královského slibu, ba jakoby o budoucí ústavě celé říše měli se řaditi a usnášeti jedině stavové dosavadní sami o sobě, a teprv po jakémisi sněmu říšském — že by se pomýšlelo na nějaké širší zastoupení — avšak pouze z měst!

To nebyla by ovšem ta pravá cesta, jakou by zaručilo se náležité seznání a šetření veškerých zájmů celé země i celého národa, což zajisté při tak důležitých otázkách, jako jsou hned základní zákony státní, může bezpečně býti opatřeno jen všeobecným zastoupením. Páni praeláté a šlechtici zpravidla málo se vyznají v poměrech obchodu, průmyslu velkého i malého, v řemeslech, v potřebách a vedení všelikých živností, hospodářství polního atd.; dnešní »stavové« zemští neznají poměry, tísně a potřeby národní, nedovedou tudíž ani porozumět, řádně pochopit a posuzovat, tím méně vyhovět nejdůležitějším zájmům obyvatelstva celé země. Vždyť to panstvo pravidelně neobstarává si ani vlastní své soukromé záležitosti spoléhajíc v tom na pomoc hospodářských a právních radův i zástupců.

Měšťan a rolník nemají takto nížádné dostatečné záruky, že několik těch pp. vyvolenců, kteří dosavad velice vzdalovali se od života a společnosti lidu obecného, že by teď, byť by někteří měli snad dobrou vůli, mohli dovedně, obezřele a spolehlivě opatřiti obecné dobro pro všechny třídy a vrstvy obyvatelstva po celé vlasti.

Zkušenost posledních staletí dokonce neoprávněje k nijaké tak zvláštní důvěře. Vůbec leží přirozenosti lidské, že zpravidla každý sobě sa-

mému neb sobě rovnému nejspíše důvěruje, na sebe a své osvědčené soudruhy nejvíce spoléhá, od nichž může se nadíti nejvydatnější pomoci. Národ, jenž po tolikerém utrpení dopracoval se poněkud samostatnosti, chce přímo slyšán a společinným býti, kdy a kdekoliv jedná se o jeho osudu!

Aby tento spravedlivý nárok byl splněn, to leží nejen v zájmu národa, nýbrž také v zájmu moudré vlády a celé říše, ač-li pravé obecné dobro a všestranné blaho se stálým mírem má býti docíleno. To jest všeobecné, veřejné mínění v Čechách.

Že síla státu a podpora trůnu dnes nespočívá pouze a jedině na tak zvaných »stavech«, jako bývalo dříve, když naproti nim »svobodným« jenom »poddaní« stáli, to jest na jisto již překonaným stanoviskem, jež nepotřebuje více žádného důkazu. Každý moudrý, spravedlivě smýšlející občan doufá nyní také, že Jeho Vel. Císař a král konstitucí dosavad povšechně toliko vyslovenou, snad moc Svou neztenčí pouze na prospěch několika jednotlivců neb rodin, nýbrž že právo zákonodárství a právo povolovati daně ráčí sdíleti s celým národem, tak jak dle svědectví dějin v zemích českých původně se dalo a jak pokročilý humaní duch času nyní opět naléhavě vyžaduje. Národ nechce teprve z milosti tak zvaných stavů, nýbrž přímo z ruky Krále svého přijmouti, co dosavad jen Králi náleželo. Proto jest nezbytnou potřebou, patent ze dne 15. března t. r. jasně a srozumitelně vyložití, předem ale nový pojem stavů, kterýž nyní dle úmyslu Jeho Vel. asi všechny stavy národní obsahovati má, tudíž s všeobecným národním zastoupením identickým jest a býti musí má-li klid a obecné blaho býti zabezpečeno.

Z těchto úvah, jako též ze zvláštních, dějinně i státoprávně národních poměrů v zemích koruně České příslušných, vychází ostatně také, že má-li též v České zemi konstituce státi se skutkem, musí pro vnitřní záležitosti její zvláštní národní zastupitelstvo zřízeno býti, vedle všeobecného říšského sněmu, zastupujícího společně toliko zájmy celého císařství. Neboť jako slovanští obyvatelé Čech, ačkoliv počtem daleko převládají, dle práva i slušnosti nechtějí, aby německý soused a bratr byl potlačován, rovněž nemůže a nemá také on sám, zvláště po uznané již zásadě úplné rovnosti obou národností, na dále býti pastorkován, dokonce ale snad přímo či nepřímo vyloučen ze spolučinnosti při zastupování národa. Pak jest ale nezbytno, aby v národním shromáždění jak Čech tak Němec směl své mateřské řeči užívati; úkolem příhodného zařízení školství v korunních zemích českých byla by pak péče, aby druh druhu — Čech Němci, Němec Čechu aspoň rozuměl!

To ovšem nyní ve všech zemích říše stejně nelze docíliti při Rakušáku, Tyroláku neb jiném členu některé národní skupiny v rakouském císařství. Morava a Slezsko mají ale nad to všechny jiné poměry zemské společné s Čechy, jako žádná země jiná. Má-li ale rozvoj národní díti se na dějinném a národním podkladu, vnucuje se samo sebou přesvědčení, že přirozeno jest spojení země koruny České. Je-li dále v úmyslu vlády zavésti centralisaci co nejuzší — a taková zajisté jest nezbytna, má-li ve správě největší jednoduchost a ve státním zřízení jednota zavedena býti — pak jest takové spojení všech korunních zemí českých zároveň v zájmu vlády.

Tyto hlavní tři ohledy měly by býti základem

řádného ocenění nejzávažnějších bodů petice. Vyhovění těmto odstavcům jest nezbytnou potřebou, má-li poskytnuté svobody všem státním občanům rovnou měrou se dostati a věru národní duch vznícený nestrpí žádného útisku více! Rovnost, pravá a úplná rovnost všech národů tohoto Císařství, ve směru každém; toť naléhavý požadavek doby i spravedlnosti, toť podmínka zachování jednotlivce i celku!

Závisl na splnění činěných požadavků, budou-li všichni národové, kteří spokojeni jsou pod žezlem císařským v Rakousku, nalézati vlastní svou spásu ve společném blahu a budou-li přes veškerou různost řeči bratrsky společně jednati; v případě opácném — což milostivý Bůh odvrátiti račíž — vzrůstalo by jen všeobecné rozčilení vzájemnou žárlivostí a bylo by velkým neštěstím, jehož rozsahu nelze postřehnouti, ba skončilo by snad zničením všech, kdyby jednotlivé části hledaly své výhody v odloučení a nalézaly štěstí svoje v roztržení celku. Slované a Němci počtem i zeměpisnou polohou svou tvoří hlavní sílu a podporu císařství. Upokojení těchto kmenů jest nejnaléhavější, neboť jen jejich sympathie mohou ve vážných okamžicích rozhodnouti.

Aby hrozné neštěstí se odvrátilo a všude důvěra se vzbudila, jest nutno vydati císařský manifest ke všem zemím mocnářství rakouského, obydleným společně Slovary i Němci, asi toho obsahu, že J. C. K. Veličenstvo chce, aby úplná rovnoprávnost národnosti i řeči každého národu ve všech odvětvích státního zřízení a veřejného vyučování přijata a zaručena byla. Zejména pro Čechy bylo by v něm vysloviti uspokojivé vyřízení podané petice a sice v tom znění, že Jelu

C. K. Veličenstvo zamýšlí ku stvrzení záruk slíbiti nejužší spojení Čech, Moravy a Slezska za příčinou společného vedení a opatrování jejich vnitřních záležitostí, ovšem předpokládajíc, že obyvatelstvo těchto korunních zemí pro to se prohlásí.

Odvolávání se na staré zřízení zemské, jež v prvním nejv. kabinetním listu se nalézá, jest samo o sobě nedostatečné nehledě ani k neblahým reminiscencím; neboť předvěti citovaného článku CII. jest velmi neurčité, kdežto závěti zase příliš speciální a tudíž úzké, zvláště s novějším dodatkem svým: »s ohledem na potřeby národní atd.« což ovšem mohlo by snadno zavdati příčinu ke svévolnému vykládání.

Zásada rovnoprávnosti budiž vyslovena bez podmínky a beze vší výhrady, především budiž ale provedení její zaručeno přiměřeným zařízením národného vyučování a vychování: české krajiny mějtež české školy, německé krajiny mějtež německé školy; zde i tam budiž hleděno, aby znenáhla každý, kdo vyššího vzdělání dojíti chce, i druhému zemskému jazyku aspoň rozuměti se naučil. Ovšem podrobnější ustanovení zákonná musela by se zachovati representaci národní.

Na to následují zvláštní poznámky ku ostatním §§ petice a to zejména:

K artikulu 2. Některé obmezení neb rozšíření a modifikace prozatímního zákona volebního, zejména pokud týkala by se obeslání všeobecného říšského sněmu, musela by se rovněž ponechati dalšímu shromáždění zástupců národa. Naléhavou potřebou i pro budoucí časy jest ale, aby shromáždění zástupců Čech v takových záležitostech zákonodárství, kteréž nemají na jiné provincie nižádného vlivu, mohlo jednati zcela neodvisle od

zastupitelstev ostatních provincií i — od všeobecných říšských stavů a aby těmto posledním jen takové záležitosti vyhrazeny byly, jež týkají se celého mocnářství nebo všeobecné zprávy. Bližší ustanovení toho se týkající patří ovšem před shromáždění říšských stavů.

Ustavení zodpovědných centrálních úřadů pro všechny země korunní jest velenutné, jak již z ohledů národních v I. a IX. artikulu rozvinutých vychází.

Přání týkajícímu se kladení účtů ze státního hospodářství ráčilo J. C. K. Veličenstvo prozatím vyhověti.

Zřízení nejvyššího soudního dvoru pro Čechy v Praze jest naléhavou potřebou za příčinou úspor a rozvlácnosti ve veškerých záležitostech říšských i z důvodu zavedeného ústního a veřejného řízení.

Císařské ujištění, že všechny privileg. soudy, zvláště ale patrimoniální úřady se zruší, neodvislé zeměpanské okresní soudy v celé zemi zřízeny, jakož i řízení ústní a veřejné při nich zavedeny budou, jest naléhavou potřebou časovou. Hrůzné rouhání se všem zásadám právním a to jednotlivými soudci na vrchnosti závislými, mohlo by vládě býti dostatečnou pohnůtkou. Nedostačuje tu dokonce pouhé zlepšení soudního řízení, jež trvá již 80 let a nesčetnými na mnoze sobě odporujícími dodatky doplňováno bylo. Zákonná ustanovení o tom buďtež vyhrazena příštím shromážděním zástupců národních, však jako každá provincie, přejí si i Čechy, aby k domácím provinciálním poměrům na příště více bylo hleděno než dosud a aby tedy tato část zákonodárství, pokud jen možno, byla zcela neodvislá od všeobecných říšských stavů. Zrušení roboty za skrovnou náhradu

bylo sice již J. C. K. Veličenstvem vysloveno. Než, poněvadž stavy v jiných zemích darovaly poddaným svým všechny povinnosti robotní, nepožadující nižádné náhrady, hrozí nám v Čechách selská bouře, nebude-li se na stavy české přiměřeným způsobem působiti, aby co nejdříve upustily od veškerých požadavků robotních a spokojily se s mírnými toliko náhradami.

Lhůta plného roku při všeobecné nedůvěře mohla by snadno zavdati příčinu k podezření, že proto jen vše se prodlužuje, aby získalo se času a pak nic nepodniklo. Se zrušením patrimoniálních soudů musí i veškeré poddanství přestati, aby rolník byl pouze poddaným svého mocnáře; nyní především, kdy i zástupcové národa slovo mluví, jest nutno, aby poslední zbytky poroby ihned byly zrušeny, zejména poddanským patentem ze dne 1. září 1781 nařízené naprosté poslušnosti a pak právo určování trestu a bezohledného vykonávání.

Věci knihovní i nesporné řízení mohou býti přikázány okresním soudům, o pořádek a bezpečnost pak bude starati se každé obci. Úplná svoboda náboženská při všech, státu neprávě nebezpečných vyznáních jest časovým, přiměřeným požadavkem; co pak tkne se židovství, jest přáteli si úplné občanské rovnosti z důvodu spravedlnosti a lidskosti.

Poněvadž by ale, zejména v Praze, bezodkladné udělení občanské rovnoprávnosti všem židům snadno mohlo vzbuditi v některých vrstvách národa reakci, bylo by prospěšno tuto občanskou rovnost jen krok za krokem zavést a provedení vůbec ponechati shromážděním zástupců národních.

K artikulu 6. Správní úředník musí zodpo-

věden býti komuně, rovněž jako na druhé straně obec musí zodpovídati za úřední jednání svých úředníků; z toho následuje přirozeně i právo svobodné volby a bylo by slušno, aby již nyní volba tato děla se zcela po způsobu volby pražského purkmistra a výboru, kdykoliv nastane nutnost nějakého obsazení. Obecní zřízení samo jest předmětem shromáždění zástupců národa v provincii.

K artikulu 7. Poněvadž censura Jeho Veličenstvem již zrušena byla, nezbyvá nyní, než vydati ještě mírný zákon tiskový, o čemž bylo by se raditi shromážděním národních zástupců jednotlivých provincií, o čemž by rozhodovali říšští stavové. Osoba J. Veličenstva Císaře a Krále, náboženství i mravnost jsou bez toho již chráněny pozůstávajícími trestními zákony, a jest jen nutno, aby úřední jednání, týkající se takových tiskových přečinů, odejmuto bylo dosavadním soudům hrdelním a na příště až do prohlášení zákona tiskového k žalobě státní přidělilo se zemským soudům s vyhrazením ústního a veřejného řízení.

K artikulu 8. Pouhé odvolávání se k trestnímu zákonníku I. i II., od roku 1803 platnému, zvláště ale k §§ citovaným, nejsou dostatečnou ochranou osobní bezpečnosti, jakkoliv dobrý úmysl zákonodárcových slov jest zjevným. Dokud tajnost řízení trestního dále potrvá a dokud policejní zatýkání, s jedinou výjimkou zatknutí při zločinu neb těžkém policejním přestupku, zcela se neodstraní, dotud osobní bezpečnost zaručena nebude. Přibrání nejméně tří přísedících z občanstva ku každému usnešení, jemuž následovati má zatknutí státního občana jakož i ku každému vynesení rozsudku, bylo by aspoň pro počátek rukou svobody osobní.

K artikulu 9. J. C. K. Veličenstvem daný slib, že tomuto článku petičnímu dle možnosti vyhověno bude, nezaručuje ještě obyvateli Čech přirozené právo, aby při úřadech v mateřské řeči slyšen byl, jemu tak rozuměno bylo a aby ve vlastní řeči jeho dostalo se mu vyřízení soudních.

Kartikulu 10. Jeden jde hlas o nespravedlnosti nynějšího zákona o taxách a kolcích z roku 1840. Chudině vyměřuje se daň, bohaté třídy se šetří. Zvláště ale nutno jest, aby se zrušením všech soudů patrimonialních zrušeny byly i veškeré soudní taxy, tak jako vůbec již u zeměpanských úřadů nepozůstávají, aby se nezdálo, jakoby snad pouhý měšťan a venkovan musil dobré právo své zakupovati poplatky. Bezpečnost i ochrana práva jsou společným účelem státu, pročez má i vykonávání práva státu se beze všeho odškodnění. Nutno jest dále zrušiti daň potravní, kteráž celým národem jest nenáviděna a chudinu nejvíce tíží, pročez i nezbytno jest vyhledati jiný pramen státních příjmů. Zvláště ale budiž zemskému sněmu Českému právo dáno rozhodovati o daních, an poměry v Čechách zcela jiné jsou než v provinciích ostatních.

Pádny důkaz podává právě zavedené zmírnění potravin daně z vína, kdežto pivo výhody takové se nedostalo. Ve Vídni a v Rakousku, kde víno jest všeobecným konsumčním výrobkem, pivo ale pouhým předmětem přepychu, tu ovšem jest výhoda taková pravým dobrodiním; ne tak v Čechách. V Čechách jen bohatý pije víno, kdežto řemeslník a pracovník naopak pivu přednost dává; proto také zmírnění potravní daně s úplným ponutím piva vyvolalo opět nespokojenost v lidu, ukazujícího k tomu, že jen bohatému se ulevuje, koliv chudému. Jest tedy nutnou potřebou pro

Prahu a Čechy, aby tak zvané poenale při vaření piva hned zrušeno a snížení daně potravní i obecní přírážky při pivě zavedeno bylo, dále aby naproti tomu vyšší daň potravní vyměřena byla z lihovin a zejména též z vína, konečně aby ihned zrušena byla potravní daň a obecní přírážka z chleba, žita a žitné mouky. Chudší vrstvy národa byly by tím nanejvýš potěšeny a upokojeny.

K artikulu 11. Dřívější cíś. vyřízení mluví jen »o městských ozbrojených sborech« (städtische Bürgerwache) a o »strážcích na venkově« (Sicherheitswache). Než zavedení municipalní stráže a gendarmerie nebylo úmyslem císařské proklamace dne 15. března t. r. vydané, neboť táž — ač ne dosti jasně — mluví o »národní gardě« (»všeobecném ozbrojení národa«) a zdá se, jakoby první slovo císařské bylo nazpět vzato aneb aspoň ve významu svém valně sůženo. Než zákon o ozbrojení lidu v Praze a Čechách nelze za příčinou zvláštních poměrů v zemi stotožniti se zákonem podobným pro Vídeň a Rakousko, a bylo by tudíž záhodno o určité návrhy z Prahy a z Čech požádati. Ozbrojení národa nelze si ale mysliti bez podělování zbraněmi ze zásob aeráru.

K artikulu 12. Vysvítá již z přirozené povahy věci samé.

K artikulu 14. Zcela nový plán studijní, jenž vyhovoval by poměrům českým, musí vyjít ze zastupitelstva národa; neboť pouhé přepracování starého systému naprosto nedostačuje.

Pokud tkne se článků novější petice ze dne 29. března t. r., byly články 1. 2. 3. právě odůvodněny. Ku konečnému dožadovanému vyřízení petice ze dne 15. března 1848 studentstvem předané, sluší pak podotknouti, že studentstvo jest bi

doucností českého národa a že tedy duševnímu a physickému vývoji žádné překážky klásti se nemají. Zejména jest to návštěva cizích universit i v době studijní, kteráž ducha zajisté nově vzpružuje a tak mnohou dobrou a užitečnou novotu do vlastenecké půdy přesaditi s to jest, pročež svobodná volba v té příčině neměla by se omezovati.

Důvod ku 5. článku nové petice ze dne 29. března 1848 leží v tom, že dokud c. k. vojsko na konstituci přísahati nebude, většina lidu nepřestane je i při vši jeho poctivosti považovati za pouhý stroj bez vůle a svobody, jenž určen jest k tomu, aby na pouhé komando jednotlivce vraždil státní občany i lid a aby po případě sloužil i za prostředek k svévolné reakci.

K udržení pořádku a pokoje zdá se býti i nezbytným, aby veškeré civilní úřady na konstituci přísahaly, a to tím spíše, an právě při nich nalézá se nemalý počet osob, jimž za vlády starého systému zcela dobře se dařilo a které z pouhé sobeckosti úkosem hledí na nový ruch, ba tu a tam opět se snaží starý pořádek znovu vzkřísiti.

(Překlad český v archivu musejním.)

XXII. — Vídeň-Praha, 7. dubna 1848. — Zpráva první deputace.

Deputations-Bericht.

Mitbürger, Landsleute, Brüder!

Der Umstand, dass wir, die Ihr mit der Sendung an Se. Majestät unsern König beauftragt, gleich nach der Rückkehr unsere ohnehin schonerschöpften Kräfte zur Erhaltung der öffentlichen Ruhe in Verbindung mit den übrigen Gliedern des National-Comités anstrengen und sofort zum Theile abermals verweisen

mussten, dieser Umstand mag es rechtfertigen, dass wir jetzt erst umständlicheren öffentlichen Bericht über unsere diesfällige Wirksamkeit erstatten.

Wie bekannt reiste die erste böhm. Deputation am 19t. März l. J. früh von Prag ab, übernachtete in Olmütz und kam am 20t. Nachmittag in Wien an.

Der freundliche Empfang, welcher uns auf dieser Hinreise schon allerorten zu Theil wurde und die Art desselben überzeugte uns, dass wahr haften nationelles Bewusstsein und Freiheitsgefühl in der That alle Schichten unserer braven Nation durchdrang und zum würdigen gemeinsamen Anstreben erwärmt.

Aus dem Wiener Bahnhofe verfügten wir uns in Begleitung unzähliger Landsleute und Slawen sogleich zu Sr. Exzellenz dem H. Minister-Präsidenten Grafen Kolowrat, mit welchem sofort die Vorverhandlungen eingeleitet und am 21t. fortgesetzt wurden. Mit Wärme, Offenheit und Rührung, die durch Thränen bezeugt wurde und zeitweilig selbst auch seine Stimme erstickte, empfing und behandelte uns unser hochgestellte Landsmann. Denselben Tag erhielt die Deputation eine freundliche Einladung vom Grafen Prenner, österr. Landstande, in einer Art, welche zugleich vermuthen liess, dass dort mehrere der ersten Stimmführer der österr. Stände zusammen kommen dürften. Unsere National-Deputation erklärte, dass sie als solche sich in keine Unterhandlungen einlassen könne, die ausser ihrer Mission liegen: doch gingen einige Deputations-Glieder völlig als Privat-Leute in der guten Absicht hin, die dortigen Ansichten, welche in Gewärtigung eines allgemeinen Reichstages in Wien offenbar auch für uns nicht gleichgültig sein können, zu erforschen und allenfalls berichtigen. In der That fand sich dort der ös-

Landmarschall Gr. Montecuculi, der Gr. Ferd. Colorado-Mansfeld, JUDor Bach a. m. a. vor. Die Verständigung schien vollkommen gelungen zu sein. Sicherung der böhm. Nationalität und überhaupt Achtung und wahrhafte Gleichstellung aller Nationen des Kaiserstaates in jeder Beziehung, (also durchaus keine Ueber- oder Unterordnung!) — kräftiges brüderliches Zusammenwirken Aller, doch aber Einschränkung des allgemeinen österr. Reichstages auf die blossen Gesammteressen des österr. Kaiserthums (Handels-, Zoll-, Kriegsfachen, diplomatische Angelegenheiten u. drgl.) und eigene Leitung aller innerer Landesangelegenheiten Böhmens, Mährens u. Schlesiens durch einen jährlichen böhmisch-mährischen Landtag mit vollkommener Volksvertretung, ingleichen Selbstverwaltung durch gemeinsame Centralbehörden für die böhmischen Kronlande unter Aufrechterhaltung der abgesonderten Länderstellen, wie diese als zweite Instanzen bisher bestehen, — diess waren die Grundsätze unseres offenen Glaubensbekenntnisses, das wir zu vertheidigen wussten.

Am 22t. d. M. um 10 Uhr Vormit. war die feierliche Audienz bei Sr. k. k. Majestät, nachdem wir zuvor abermals mit Sr. Exzellenz dem H. Minister-Präsidenten noch eine Besprechung gehabt hatten. Se. Majestät der König antwortete huldreich in böhmischer Sprache und verwies die Deputation im Uebrigen »an den Landsmann- den Minister-Präsidenten Grafen Kolowrat«. Da die Glieder des a. h. Kaiserhauses in Folge eines früheren Uebereinkommens keine Deputationen empfangen, wurden ausnahmsweise einige Glieder unserer Deputation zur Sr. k. k. Hoheit dem H. E. H. Johann vorgestellt, der sich liebeich aussprach wie immer.

Tags darauf d. i. den 23. war Conferenz mit den H. H. Ministern Gr. Kolowrat und Freih. von Pillersdorf: wiederholt wurde die Petition Punkt für Punkt behandelt, jede wesentliche Bemerkung kurz protokolliert und auf diese Art eine völlig befriedigende Erledigung in Aussicht gestellt; letzteres wurde überdiess auch mehrseitig ausdrücklich versichert.

In dem Momente dieser erfreulichen Zuversicht ging H. Emanuel Zdekauer, Mitglied des Prager National-Comités nach Prag ab, und es war natürlich um so schwierigen den allgemeinen Erwartungen zu genügen, je höher diese, ohne dass man sich dessen versah, im voraus gesteigert wurden. Nachdem das Wichtigste also geordnet schien und nur noch die Ausfertigung des a. k. Bescheides auf die Petition abzuwarten war, da erst (24.) nahm die Deputation eine Einladung mehrerer in Wien lebender ansehnlicher Landsleute zu einer freundschaftlichen Gesellschaftstafel an, und besuchte eines Abends den Wiener juridischen Leseverein.

Den 24. v. M. Abends ist ein Deputations-Glied*) mit der böhm. Fassung der Petitions-Erledigung nach Maassgabe eines bereits definitiv gefassten Beschlusses betraut werden. Uibrigens füllten häusliche Unterhandlungen alltäglich die Zwischenzeit aus.

Am 25t. früh wurde abermals mit dem H. Minister des Inneren über mehrfache Modificationen der a. h. Schlussfassung unterhandelt, und das Resultat dieser Verhandlungen erklärt: Die Abweichungen der von der Deputation selbst aus Wien überbrachten Petitions-Erledigung und des diesfälligen, durch das k. k. böhm. Landes-Präsidium am 27. v. M. kundgemachten Intimats. Weiteränderungen und Concessionen konnten nicht erzie-

*) Následuje škrtnuté Prav. Trojan.

werden. Ueber die Correcturen verging der Tag und in der k. k. Hofdruckerei selbst auch die Nacht, worauf die Deputation am 26. um 6. Uhr Morgens einer h. Messe in der Stephans-Kirche beiwohnte und sofort die Rückreise antrat.

Die beiden Tage der Heimkehr waren ein grosses Nationalfest Mährens u. Böhmens: wie der Zug an der Ferdinand-Nord-Bahn mit der Deputation den mährischen Boden erreichte, fingen auch die Freudenbezeugungen an und es gab keine Station, wo nicht grosse Versammlungen aller Standesklassen unter Zuruf der freundlichsten Gesinnungen stattfanden. Alle Stationen waren überdies mit Fahnen u. drgl. mit Nationalfarben, mit verschiedenen entsprechenden Insignien u. Aufschriften, einige sogar mit Triumphbögen und Säulen geschmückt; beinahe überall begrüßten Pöllerschüsse häufig auch Salven der in Parade aufgestellten Bürgergarden aus umliegenden Städten, ferner Zünfte mit ihren Fahnen, Musik-Chöre, feierliche Anreden von Seite verschiedener Deputationen u. Vorstände den Zug der böhm. National-Deputirten. Der überaus ehrenvolle Empfang in Prag ist Euch, Brüder! ja dem ganze Lande wohl bekannt. Wenn übrigens die Deputirten auch weit entfernt sind, die vielen und grossen Ehrenbezeugungen auf sich selbst zu beziehen, indem sie wohl fühlten, dass sie eigentlich der gemeinsamen hochwichtigen Nationalsache galten, waren sie doch in den innersten Tiefen ihrer Seele bewegt und sind heute noch von der glühendsten Dankbarkeit durchdrungen, dass Ihr, Freunde! sie mit Eurem Vertrauen, mit einer so hochwichtigen Sendung beehrt, und ihnen die Gelegenheit verschafft habt, ihre Vaterlandsliebe zu bethätigen und sich bei einer so grossen Volks-Feier unmittelbar zu betheiligen.

Freunde, Brüder! obgleich wir Euch nicht Alles dasjenige mit Einmale zu erwirken vermochten, was Ihr und wir mit Euch sehnlichst angestrebt haben, — glaubt es uns, wir betheuern es heilig, — wir thaten endlich, was in unsern Kräften lag!

Jetzt, zum zweitenmale in derselben Rolle, mit derselben Bestimmung können wir heute noch den Ausgang unserer neuerlichen Verhandlungen nicht vorhersagen, so nahe auch der Abschluss bevorsteht. Doch das können wir euch schon versichern, dass sich seither Manches zu unserem Vortheile geändert hat: Se. kais. Hoheit der H. E. H. Ludwig räumte seinen Platz am Staatsruder, wie zu merken ist, Ser. kais. kgl. Hoheit dem H. Erzherzoge Franz Karl, der Staatsrath ist oben während unserer Anwesenheit aufgehoben und die freisinnigeren Minister gewannen dadurch eigentlich erst freie Hände. Geliebte Brüder! mit derselben Offenheit, mit welcher wir es den Ministern sagten, dass sich die Regierung nach der Geschichte der Vergangenheit leider keines Vertrauens zu erfreuen habe, mit demselben entschiedenen Freimuth geben wir Euch die feierlichste Erklärung ab, dass vor Allen unser Landsmann der Ministerpräsident Gf. Kolowrat u. der Minister des Inneren Frh. von Pillersdorf, die beiden bei unserer Angelegenheit zunächst und zumeist beteiligten Männer, unsere Achtung und Liebe im höchsten Masse besitzen und unser Vertrauen verdienen. Dies also einstweilen zur Beruhigung, wie denn die eben erfolgte Einsetzung einer eigenen Statthalterei in der Person unseres künftigen Regenten an sich schon [Bürgschaft] für die guten Gesinnungen der Regierung bürgt. — Wien und Prag, 7ten April 1848. — Die Deputirten: Peter Fasser, Prawoslaw Trojan. — (Original v archivu města Prahy. — Koncept obsahem souhlasný v archivu musejním.)

DOUPATA HADŮ. SVĚT ROZKLÁDÁ SE. SVĚT ROSTLIN. —
 G. Esmann: **VDOVCI.** — A. Hofmeister: **OBŘÁZKY Z HALIČE.**
 — J. Kamper: **VÝSTAVNÍ INTERIEURY.** — **LITERATURA. DI-**
VADLO, POLITIKA, ŠKOLSKÁ A ZDRAVOTNÍ HLÍDKA a směr
Z NAŠÍ DOBY.

Rozhledy vycházejí dvakrát měsíčně v seš. o 48 str.
 a předplácí se čtvrtletně 1 zl. 70 kr.

*Redakce i administrace Rozhledů: Praha - Král.
 Vinohrady, Korunní tř.*

*

Nakladem Rozhledů, JOS. PELCLA, Praha-Kr. Vinohrady

dosud vyšlo :

Kritická knihovna.

- Sv. I. **Emil Hennequin** : Spisovatelé ve Francii zdomácnělí
 (Dickens, Heine, Turgeněv, Poe, Dostojevský, Tolstoj).
 Přel. F. X. Šalda. Cena 1 zl. 50 kr., váz. 1 zl. 90 kr.
- Sv. II. **Ed. Rod** : Mravní názory naší doby. (Renan, Schopen-
 hauer, Zola, Bourget, Lemaître, Scherer, Dumas, Brunetière,
 Tolstoj, de Vogüé). Přel. F. V. Krejčí a J. Vodák. Cena 1 zl. 140,
 váz. 1 zl. 100 kr.
- Sv. III. **J. Vorel** : Román: Kritická studie. Cena 36 kr., váz. 70 kr.
- Sv. IV. **N. A. Dobroľjubov** : Oblomovština. Kritický rozbor.
 Přeložil V. Mrštík. Cena 36 kr., váz. 70 kr.
- Sv. V. **H. Taine** : Filosofie umění. Př. prof. O. Sýkora. Cena
 3 zl., váz. 3 zl. 45 kr.
- Sv. VI. **E. Hennequin** : Vědecká kritika. Přel. F. V. Krejčí. 90 kr.,
 váz. 1 zl. 30 kr.
- Sv. VII. **F. V. Krejčí** : Henrik Ibsen. Cena 24 kr., váz. 48 kr.
- Sv. VIII. **O. Hansson** : Průkopníci a věstci (Garšin, Stirner,
 Bourget). Přel. H. Kosterka. Cena 60 kr., váz. 95 kr.
- Sv. IX. **T. Ribot** : Nemoci vůle. Přel. L. Jarolímek. Cena 90 kr.,
 váz. 1 zl. 25 kr.
- Sv. X. **A. France** : Epikurova zahrada. Přel. V. Ertl. 80 kr.

Knihovna Rozhledů :

- Sv. I. **F. V. Krejčí** : Dnešní otázka mravní. Cena 40 kr.
- Sv. II. **L. N. Tolstoj** : Spása ve vás. (Království Boží ve vás.)
 Přel. K. Štěpánek. Cena 1 zl. 60 kr., váz. 2 zl.
- Sv. III. **A. Z.** : Naše hospodářské nedostatky. Cena 30 kr.
- Sv. IV. **M. Drahomanov** : Šest set let švýcarského spolku.
 Přel. Vzor. Cena 16 kr.
- Sv. V. **N. Karějev** : Listy o sebevzdělání. Dle 4. vyd. přel.
 A. Hajn. Cena 65 kr., váz. 1 zl.
- Sv. VI. **L. N. Tolstoj** : O životě. Přel. Dr. V. Křížek. Cena 70 kr.
- Sv. VII. **MUDr. J. Ribbing** : Pohlavní zdravotvĕda. Třetí vy-
 dání. Přel. Dr. F. K. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 25 kr.
- Sv. VIII. **Dr. F. X. Jiřík** : Obraz. Cena 44 kr.

- Sv. IX. J. T. Buckle: Dějiny vzdělanosti. Přelož. Jos. Pelcl. II. 1. Francie. Cena 40 kr. III. 1. Španělsko. Cena 50 kr.
 Sv. X. K. Nietzsche: Tak pravil Zarathustra. Přel. F. V. Krejčí. Cena 70 kr., váz. 1 zl. 5 kr.
 Sv. XI. Fabiánská pojednání o socialismu. Přeložil J. Pelcl. Cena 1 zl. 30 kr., váz. 1 zl. 65 kr.
 Sv. XII. S. Webb: Nesnáze individualismu. Př. P. Moudrá. 16 kr.
 Sv. XIII. Le Bon: Duše davů. Přel. L. K. Hofman. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 35 kr.
 Sv. XIV. J. Lubbock: Radosti života. Přel. J. Pelcl. Cena 1 zl. 20., váz. 1 zl. 55 kr.
 L. XV. L. Marholm: Kniha žen. Přel. O. Mužáková. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 35 kr.
 Sv. XVI. Něco pro socialisty. Fabiánský traktát. Cena 10 kr.
 Sv. XVII. J. Lubbock: Krásy přírody. Přel. P. Moudrá. C. 1 30., váz. 1 zl. 65 kr.
 Sv. XVIII. R. Ihering: Boj za právo. Přel. dr. V. B. Cena 50 kr., váz. 85 kr.
 Sv. XIX. E. de Laveleye: Vláda v demokracii. Přel. V. Čermák a V. Ertl. 2. díly. Cena 5 zl. 10 kr., váz. 5 zl. 90 kr.
 Sv. XX. B. Björnson: Jednoženství a mnohoženství. 24 kr., váz. 54 kr.
 Sv. XXI. Dr. Z. V. Tobolka: Počátky konstitučního života v Čechách. Cena 1 zl. 30 kr.
 Sv. XXII. G. Le Bon: Psychologické zákony vývoje národů. Přel. M. Křepinský. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 25 kr.
 Sv. XXIII. Gnauck-Kühnová: Sociální postavení ženy. 30 kr.

Bibliotéka sociálních a politických nauk:

- Sv. I. Dr. John. K. Ingram: Dějiny vědy národohospodářské. Aut. př. od. J. Pelcla. Cena 1 zl. 50 kr., v. 1 zl. 90 kr.
 Sv. II. Ch. Gide: Základy národního hospodářství. Přeložil J. Salaba. Cena 3 zl. 60 kr., váz. 4 zl. 10 kr.
 Sv. III. H. Spencer: O studiu sociologie. Přel. J. Pelcl. Cena 3 zl., váz. 3 zl. 45 kr.
 J. Herkner: Dělnická otázka. Přel. Dr. J. E. Salaba. V seš. po 30 kr.

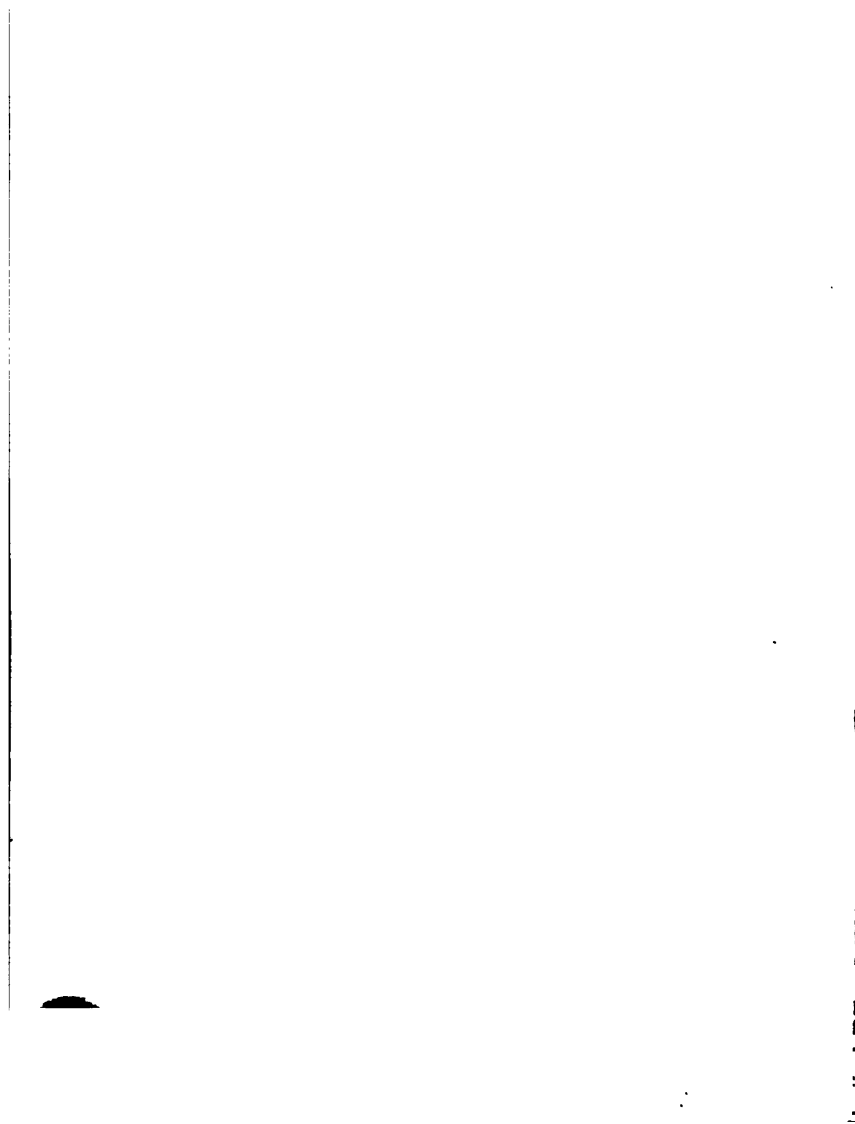
Týmž nákladem vyšlo:

- J. K. Šlejhar: Zátěš. S orig. litografií E. Orlíka. Cena 1 zl.
 A. Schnitzler: Umírání. J. Javůrek. S orig. litogr. E. Orlíka. Cena 80 kr.
 M. Grot: Nietzsche a Tolstoj. Cena 8 kr.
 Prof. O. Sýkora: O praktickém směru vychování. 20 kr.
 Bestia triumphans. V. Mrštík. S tit. kresbou Z. Braunerové. 24 kr.
 Dnešní položení Polákův. Napsal Polák. Cena 4 kr.
 List z nejnovější historie vnitřního našeho politického života. Dr. D. M. Cena 8 kr.
 E. Laveleye: Protestantism a katolicism. Cena 12 kr.
 P. Leroy Beaulieu: O antisemitismu. 10 kr.
 K. Rohan: Die Judicatur des Obersten Gerichtshofes. Sprachenfrage. Cena 50 kr.

C. Pol.
 XII. 115

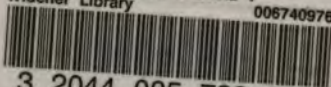

This book should be returned to
Library on or before the last date stamp
below.

A fine of five cents a day is incurred
retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Pocatky konstitucniho zivota v
Widener Library 006740976

3 2044 085 733 202